

Al. Lat. Coll.

106 a.

1

<36631163940010

<36631163940010

Bayer. Staatsbibliothek

SELECTA
LATINI SERMONIS
EXEMPLARIA
E SCRIPTIONIBUS PROBATISSIMIS
EXCERPTA

A P. CHOMPRé I. U. LIC.

IN USUM STUDIOSAE IUVENTUTIS
DITIONUM AUSTRIACARUM
RECUSA.

VOLVMEN I.

Venale est 14½ cruciferis.

VINDOBONAE,

Typis JOAN. THOM. NOB. DE TRATTNERN,
Typograph. & Bibliop. Aulic.

1778

Non Auctores modo , fed etiam
partes operis elegeris.

Quintil. L. I. Cap. 5.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

E X

SVLPICII SEVERI

HISTORIA SACRA

EXCERPTA.

PERIODVS I.

*A condito Mundo ad Diluuii finem usque, com-
plectens annos 1656.*

*Anni
Mundi*

Mundus a Domino constitutus est.
Mundo autem condito, homo factus est.
Viro Adāmus, mulieri Eua nomen fuit.
Sed constituti in Paradīso, cum interdictam
sibi arborem degustassent, in nostram, vel-
ut exules, terram ejecti sunt.

129 Deinde ex his Cāinus atque Abel na-
scuntur.

Pars I.

Cāi-

Anni Cānus impius, fratrem interēmit.

Mundi Adāmus, post necem filii minōris, Sethum filium procreāuit.

Sethus vero Enōsem, Enos Cainānem, Cainan Malaleēlem, Malaleel Iarēdem, Iared Enōchum genuit, qui, ob iustitiam translātus a Deo, traditur.

Huius filius Mathusala dictus est, qui Lamechum genuit: ex quo Noēmus natus, iustitia egregius, et prae caeteris mortalibus Domino carus acceptusque,

Qua tempestate offensus Deus malitia hominum, quae ultra modum processerat, delere penitus humanum genus decreuerat.

Sed Noēmum, virum iustum, vita innocens destinatae exēmit sententiae.

1536 Idem admonitus a Domino, diluuium terris imminere, arcam immensae magnitudinis ex lignis contexit; ac bitumine illitam, impenetrabilem aquis reddidit: qua ille, cum uxore ac filiis tribus, et totidem nurius, est clausus.

Volūcrum etiam paria, itidemque diuersi generis bestiarum, eodem claustro recepta. Reliqua omnia diluuiο absumta.

Igitur Noēmus, cum jam imbrem destitisse, ac quiēto in salo arcam circumferri intelligeret; ratus id, quod erat, aquas decedere, corum primum explorandae rei gratia, eoque non reuertente (vt ego conicio, cadaueribus detento) emisit columbam, quae, cum consistendi locum non reperisset, reuersa est.

Rursum remissa, folium oliuae retulit: manifestum indicium, nudari cacumina arborum.

Ter-

*Anni Tertio demum emissa, non rediit: unde ani-
Mundi maduerum, aquas destitisse.*

1656 Ita Noëmus arcam egressus est: ac pri-
mum aram Domino statuit, hostiasque ex
volucribus immolauit.

Mox a Domino cum filiis benedicitur, præ-
ceptumque accēpit, ne sanguine vescerē-
tur, aut sanguinem hominis effunderet:
quia mundi primordia, mandati istius li-
ber Caïnus, maculauerat.

P E R I O D V S II.

*Ab anno, qui diluuium proxime secutus est, ad
Abrahāmi quintum et septuagesimum, quo in
terram Chanaan commigrare iussus est, com-
plectens annos 366.*

Ante **T**res filios Noëmus habuit, Semum,
Christ. Chamum, Iaphētum.

Sed Chamus, quod sopitum vino patrem
riferat, maledictum a patre meruit.

Huius filius, Chus nomine, Nembrōdum
gigantem genuit, a quo Babylon ciuitas
constructa traditur.

Pleraque etiam oppida ea tempestate con-
dita memorantur.

Sed cum multiplicarētur humanum genus,
mortales vna tantum omnes lingua vte-
bantur.

His, more humani ingenii, consilium fuit,
insigni aliquo opere famam quaerere, pri-
usquam a se inuicem diducerentur.

Ante Ita turrim facere aggressi, quae coelo ac
Christ. cederet; nutu Dei, ut officia operantium
 2247 praepedirentur, inassueto sermonis genere
 loquebantur.

Quo promptius dispersi sunt, cum alter alte-
 rum, velut alienigenam, facile relinquebat.
 Sed filiis Noëmi ita diuisus orbis fuit, ut
 Semus intra Orientem, Iaphetus Occiden-
 tem, Chamus mediis contineretur.

1996 Abrāmus patre Thara natus est.

Abrāmi vxor Sara dicta est, primaque eis
 in regione Chaldaeorum habitatio fuit.
 Inde apud Charras, vna cum patre, di-
 uersatus est.

P E R I O D V S III.

*Ab anno sexto et septuagesimo Abrahami ad
 eum usque annum, qui in Israëlitārum ex
 Aegypto exitum desit, complectens annos
 430.*

1921 **Q**ua tempestate, admonitus a Domino,
 domum, patriam ac patrem relinquens,
 assumpto Lotho fratris filio, in terram Cha-
 nanaeorum profectus, in loco, cui Sichem
 nomen est, confedit.

1920 Mox annōnae inopia Aegyptum concessit.
 Ac rursus reuersus, Lothus, prae multi-
 tudine familiae a patruo digressus, ut la-
 xioribus vacuae tum regionis spatiis vte-
 rentur, in Sodōmis confedit.
 Reges vicinarum gentium in armis erant;
 cum antea nullum inter mortales certā-
 men fuisset. Sed

Ante Sed aduersum hos, qui bello vicina ten-
Christ. tābant, Reges Sodomorum, Gomorrhaeorum, vicinarumque regionum in praelium erumpunt; primoque impetu fusi, victoriam concessere.

1912 Tum a victoribus Sodoma direpta, praedae hostibus fuit; ductusque Lothus in captiuitatem.

Quod cum Abrāmus comperisset, prope-re armatis seruis suis, numero trecentis decem et octo, Reges, victoria feroces, exutos praeda armisque in fugam compulit.

Tum a Melchisedēcho sacerdotē benedictus est, eidemque decimas praedae dedit.

Reliqua his, quibus erepta erant, reddidit.

Per idem tempus Abrāmo Dominus locutus est, multiplicandumque semen eius, sicut arēnas maris stellasque coeli, spopondit: peregrinumque eius semen praedixit futurum, ac posteros in hostili solo, per quadringentos annos, laturos seruitium; postea libertati restituendos.

Tum ei, adiectione vnus litterae, nomen immutatum.

Ita nunc ex Abrāmo Abraāmus dicitur.

1897 Eodem tempore Abrahāmo lex circumcissionis imposita est: erat ei autem ex ancilla filius Ismaël.

Et cum ipse esset annorum centum, uxor autem eius nonaginta; futurum eis filium Isaācum Dominus pollicetur, qui cum duobus Angelis ad eum venerat.

Inde Sodōmam missi Angeli, Lothum in porta sedentem repererunt.

Ante Quos cum ille, homines existimans, hospiti-
Christ. tio receptos coenatosque domi haberet;
 iuventus improba ex oppido (conuiciis)
 novos hospites (laceſſiuit.)

Tum Lothus ab hospitibus edoctus, per-
 dendum oppidum, propere cum vxore et
 filiabus est egressus.

Interdictum tamen eis est, ne retrorsum
 conspicerent.

Sed mulier parum dicto audiens (humano
 malo, quo aegrius vetitis abstinetur,) re-
 flexit oculos, statimque in (salis) molem
 conuerſa traditur.

At Sodoma diuinis ignibus conflagrauit.

Lothi autem filiae, existimantes humanum
 genus interiisse, inebriatum patrem (fe-
 fellērent:) vnde Moab et Ammon nati
 sunt.

1896 Per idem tempus fere, cum Abrahamus
 esset etiam centum annorum, Isaacus filius
 natus est: tum ancillam, de qua Abrahā-
 1894 mus filium fuscēperat, Sara expulit; quae
 habitasse in deserto, vna cum filio, et prae-
 fidio Domini defensa dicitur.

1871 Non multum post, Dominus Abrahāmi fi-
 dem tentans, immolandum sibi a patre fi-
 lium Isaacum poscit.

Quem ille non cunctatus offerre, cum arae
 puerum superposuisset, gladiumque educe-
 ret, vox missa de coelo est, puero vt par-
 ceret: victimae aries praesto fuit.

Consummatōque sacrificio, Abrahāmo Do-
 minus locutus est, promittens ea, quae jam
 ipoponderat.

At

Ante **At** Sara, cum septimum et vicesimum su-
Christ. pra centesimum annum ageret, decessit:
 1856 corpus cura viri sepultum in Hebrōne,
 Chananaeorum oppido.

Etenim illic Abrahāmus commorabatur.
 Tum Abrahāmus, Isaācum filium juveni-
 lis aetātis videns, siquidem tum quadra-
 gesimum annum agēbat, seruo suo impe-
 rāuit, vxorem ei quæreretur; ex ea tamen
 Tribu atque terra, de qua ipse oriundus
 videbatur: modo vt inuentam puellam in
 regionem Chananaeorum deduceret, nec
 (ipsa) putāret eum, causa coniugis, in
 solum patrium reditūrum.

Ita seruus profectus in Mesopotamiam, ad
 oppidum Nachōris, Abrahāmi fratris, de-
 uēnit; successitque in domum Bathuēlis Sy-
 ri, Nachōre patre geniti.

Huius filiam Rebeccam, speciōsam virgi-
 nem, conspicātus, poposcit, atque ad do-
 minum adduxit.

1823 Abrahāmus diem functus est, implētis an-
 nis centum et quinque et septuaginta: cor-
 pus sepulchro Sarae vxōris appositum.

1836 At Rebecca diu sterilis, assiduis mariti
 ad Dominum precibus, a die matrimonii,
 vicēsimō fere anno, geminos edidit; qui
 in matris aluo exsultasse saepius tradun-
 tur: dictumque responso Domini est, duos
 in his populos praenunciāri, et maiōrem
 minōris subdendum esse imperio.

Sed prius editus, asper setis, Esāuus vo-
 cātus; minōri Iacōbus nomen fuit.

Ea tempestate gravis annōnae inopia ter-
 ras inceserat.

Ante Qua necessitate Isaâcus in Gerara ad re-
Christ. gem Abimelêchum cessit, admonitus a Do-
 1804 mino, ne in Aegyptum descenderet: eidem-
 que vniuersae illius terrae possessio pro-
 mittitur, ibique benedicitur.

Multiplicatus pecore atque omni substan-
 tia, agente inuidia, ab incolis pellitur: pul-
 sus, apud Puteum juramenti confedit.

1759 Igitur annis grauior, luminibus obductis,
 cum Esâuum filium benedicere parâret,
 consilio Rebeccaë matris, Iacôbus se be-
 nedicendum pro fratre obtulit.

Ita Iacôbus, adorandus principibus et gen-
 tibus, fratri præponitur.

Queis rebus Esâuus accensus, fratri necem
 moliebatur.

Quo metu Iacôbus, hortante matre, in Me-
 sopotamiam confugit; admonitus a patre,
 vt ex domo Labânis, fratris Rebeccaë,
 vxorem acciperet.

Tanta illis cura fuit, cum in aliënis terris
 confisterent, genus tamen intra familiam
 suam ducere.

Ita Iacôbus profectus in Mesopotamiam,
 per soporem Dominum vidisse fertur: at-
 que ob id locum somnii sacratum habens,
 lapidem ex eo sumsit; vouitque, si rebus
 prosperis reuertisset, titulum sibi domus
 Domini futurum; decimasque omnium, quæ
 acquisita sibi forent, Domino daturum.

Inde se ad Labânem, fratrem matris, con-
 tulit; quem ille sororis filium agnitum in
 hospitium benigne recepit.

Erant Labâni duæ filiae, Lia et Rachel.

Sed

Ante Sed Lia oculis deformior, Rachel pulchra
Christ. fuisse memoratur.

Cuius specie Iacobus captus, eam sibi in matrimonium a patre postulans, septem annorum servitio se mancipavit.

Sed, implēto tempore, Lia ei supponitur; ac rursus septennii servitio subditur, atque ei Rachel traditur.

Sed, hanc diu sterilem, Liam foecundam fuisse, accepimus.

Filiōrum, quos ex Lia Iacobus habuit, haec sunt nomina: Ruben, Simeon, Levi, Iudas, Issachar, Zabulon, & Dina (filia.)

Ex ancilla vero Liae, Gad et Aser.

Ex ancilla Rachēlis, Dan et Nephtalim nati sunt.

1745 At Rachel, desperato jam partu, Iosēphum edidit.

1739 Tum Iacobus redire ad patrem cupiens, cum ei Laban focer partem pecorum, mercedem servitii, dedisset, ob quae parum sibi eum aequum gener Iacobus ratus, dolum ab eo suspectans, clam profectus est vicēsimō primo fere anno quam aduenerat: Rachel, viro inscio, patris idōla furto abstulit.

Qua iniuria Laban generum persecutus, non repertis idōlis, pace facta, regressus est; multum obtestatus generum, ne vxōres, filiabus suis superinduceret.

Inde digressus Iacobus, vidisse Angelos et castra Domini, legitur.

Sed cum praeter regiōnem Edomēae, quam Esauus frater incolēbat, iter destināret;

Ante missis prius legatis et numeribus, *suspe-*
Christ. ctum sibi fratrem exploravit.

Tum ille obviam fratri processit; nec ta-
men Iacōbus se vltra fratri credidit.

Sed pridie quam inter se fratres conveni-
rent, Dominus, humana specie assumpta,
colluctatus cum Iacōbo refertur.

Et cum aduersus Dominum praevaluisset,
tamen non esse mortalem, non ignoravit:
benedici sibi ab eo flagitabat.

Tum a Deo illi immutatum nomen est, vt
ex Iacōbo ISRAEL diceretur.

Sed cum ille vicissim a Domino nomen Do-
mini quaereret; non esse quaerendum,
quia admirabile esset, responsum est.
Ex colluctatione autem, latitudo femoris
Iacōbi obtorpuit.

1737 Igitur Israël declinans fratris domum, pro-
mōit agmen in Salem Sichimōrum oppi-
dum; atque ibi loco, pretio accepto, ta-
bernaculum statuit sibi.

Huic oppido Hemor-Chemorēus princeps
praeerat.

1729 Huius filius Sichēmus, Dinam filiam Iacō-
bi, ex Lia genitam, (rapuit.)

Quo comperto, Simeon et Leui, Dinae fra-
tres, omnes in oppido sexus virilis, dolo
peremerunt, ac impigre sorōris vlti sunt
iniuriam.

Oppidum a filiis Iacōbi direptum, praeda-
que omnis est abducta.

Id factum aegre admodum tulisse Iacōbus
fertur.

Mox a Domino monitus Betlehēmum pe-
tiit, ibique altāre Domino statuit.

In-

Ante Christ. Inde in parte turris Gadēris tabernaculum fixit.

Rachel ex partu obiit; puer Beniaminus vocatus est.

1717 Isaācus decessit annos natus centum et octoginta.

Post excessum patris, Iacōbus in solo eo, in quo Isaācus vixerat, commorabatur.

Filii eius aliquantum ab eo, pascui gratia, cum gregibus secesserant; Iosēphus tamen, ac Beniaminus parvus, domi resederant.

Carus admodum Iosēphus patri, obque id inuīsus fratribus: simul, quia frequentibus eius somniis, maiorem eum omnibus futurum, portendi videbatur.

Igitur ad inspiciendos greges, reuifendosque fratres a patre missus, opportunus iniuriae fuit.

Namque, viso fratre, consilium necis eius cepērunt.

1729 Sed, obsistente Rubēne, cui a tantō facinore abhorrebat animus, in lacum demissus est; mox, suadente Iuda, deducti ad mitius consilium, negociatoribus eum, qui tum Aegyptum petēbant, vendidērunt; atque ab his Potifari, Praeposito Pharaōnis, traditus est.

At Iosēphus, cum benigne a curatōre regio, qui eum pretio acceperat, haberetur, domumque eius et familiam procurāret; decōrus ipse insigni specie, vxoris domini oculos in se conuerterat.

1718 Appetitum saepius, nec acquiescentem sibi, falso scelere infāmat; ac viro queritur, (vim) sibi fuisse intentatam.

Ita

Ante Ita Iosēphus in carcerem est coniectus.

Christ. Erant in eādem custodia ministri regis duo, qui, cum somnia sua ad Iosēphum retulissent, futūra ex somnio coniectans, vnum eorum poenas capite luitūrum, alium absolendum pronuntiāuit.

Atque ita accidit.

Igitur post biennium somnium Regi obiectum est.

Quod cum a prudentibus Aegyptiōrum non posset absolui, minister regis ille, carcere exemptus, regem admonet, Iosēphum esse mirum somniorum interpretem.

1716 Ita Iosēphus soluitur, interpretātusque est regi somnium: septem annis proximis maximam frugum vbertātem futūram, consequentibus inopiam.

Quo metu rex perculsus, videns diuinum in Iosēpho spiritum, rei eum annonariae praefecit, aequāto secum imperio.

Tum Iosēphus, abundantibus per totam Aegyptum frumentis, magnam copiam congeffit: multiplicātisque horreis, aduersus futūram famem consuluerat.

Ea tempestāte spes atque salus Aegypti in illo sita erat.

Per idem tempus vero duos ex Asenetha (coniuge) filios genuit, Manassem et Ephraimum.

Ipse autem, cum summam a rege potestatem accēpit, erat annōrum triginta.

Nam a fratribus, septemdecim annos natus, venundatus est.

Interea rebus in Aegypto aduersus famem bene compositis, orbem terrae grauis frumenti inopia quatiēbat. Qua

Ante Qua necessitate compulsus Iacobus filios in
Christ. Aegyptum misit, Beniamino tantum secum
 1707 domi retento.

Igitur Iosephum rerum potentem, penes quem annonae arbitrium erat, fratres ad-
 eunt, et more regio adorant.

Quibus ille visis, callide agnitionem dissi-
 mulans, hostiliter eos venisse, et subdole
 loca explorare, arguebat.

Angebatur autem, quod Beniaminum fra-
 trem non videbat.

Res ergo in id deducta, ut praesentiam
 eius pollicerentur: nimirum, ut ex eo quae-
 reretur, an isti explorandi causa Aegyptum
 intrassent.

Ad promissi autem fidem, Simeon obses
 traditur: ipsis frumentum gratis datum.

1706 Rursum igitur reuertentes, Beniaminum,
 ut conuenerat, deduxerunt.

Tum se cognoscendum Iosephus fratribus
 praebuit, non sine pudore male merentium.
 Ita eos, oneratos frumento, multisque do-
 natos, domum remisit; praemonens, quin-
 que adhuc annos famem futuram: cum pa-
 tre atque omni progenie ac familia ad se
 commigrarent.

Iacobus in Aegyptum descendit, Aegyp-
 tiis admodum laetantibus, gaudente rege,
 benigne a filio susceptus.

Igitur Iacobus, septimo et decimo anno,
 quam in Aegyptum aduenerat, urgente mor-
 bo, Iosephum filium obtestatur, corpus se-
 pulchro suo redderet.

Tum Iosephus patri, benedicendos filios
 suos, obtulit; quibus benedictis, cum ta-
 men,

Ante men, benedictionis merito, maiori minorem
Christ. praeposuisse, filios omnes benedictione
 lustravit.

1689 Decessit autem annos natus centum ac septem et quadraginta.

Funus magnifice curatum; corpus in sepulchro maiorum Iosephus condidit.

Fratres, post patris obitum, pro conscientia pautes, benigne habuit.

1635 Decessit autem Iosephus ipse aetatis anno decimo et centesimo.

Hebraei igitur, qui in Aegyptum deueniant, incredibile memoratu est, quam cito numero aucti sint, multiplicataque progenie Aegyptum repleuerint.

Sed defuncto rege, qui eos ob meritum Iosephi benigne fouebat, succedentium regum imperio deprimebantur.

Nam et opus durum aedificandarum ciuitatum eis impositum; et quia iam multitudo abundans metuebatur, ne quando libertatem armis vindicarent, paruulos, recens editos, aquis mergere, edicto regio, cogeabantur.

Nec dissimulare cruentum imperium licebat.

1571 Qua tempestate filia Pharaonis infantem, in flumine repertum, nutriendum pro filio curauit: nomen puero Moyse dedit.

1531 Moyse hic, cum viriles annos ageret; conspicatus, Hebraeum ab Aegyptio pulsari; permotus dolore, fratrem ab iniuria vindicans, Aegyptium calce perculsum interemit.

Mox, supplicium e facto metuens, in terram Madian profugit; et apud Iethronem,

Ante sacerdotem regionis illius, diuersatus, *Christ.* liam eius Sephoram in matrimonium accēpit, exque ea duos filios, Gersam et Eliezerum, sustulit.

Hoc tractu temporum Iobus fuit, lege naturae et agnitionem Dei et omnem iustitiam complexus, praediues opibus; atque eo illustrior, quod his neque integris corruptus, neque amissis deprauatus est.

Nam cum, per diabolum exutus bonis, filiis etiam esset orbatus; ad extrēmum diris vlceribus affectus: non potuit vinci, vt prae doloris impatientia aliqua in parte peccāret.

Mercēdem denique diuini testimonii consecutus, sanitati redditus; omnia, quae amiserat, in duplum recēpit.

At Hebraei, multiplicato seruitutis malo, pressi, querēlis in coelum conuersi, spem auxilii a Deo expectābant.

1492 Tum Moyse, pascenti oues, repente rubus ardere visus est; flammis tamen, quod erat mirabilius, innoxiiis.

Qua nouitate obstupefactus, rubo propius accessit, statimque ad eum istiusmodi fere verbis Deus locutus est: Dominum se esse Abrahami, Isaāci et Iacōbi; quorum progeniem, Aegyptiorum dominatione depressam, ereptam malis cupiat; iter ergo susciperet ad regem Aegypti, ducemque se populi, in libertatem restituendi, praestāret. Cunctantem potestate confirmat, virtutem ei signorum faciendorum impertiens.

Ita Moyse in Aegyptum profectus, signis prius apud suos editis, assumpto fratre Aaronē,

Ante rōne, Regem adiit : missum se a Deo pro-
Christ. dit, verbisque se Dei dicere, populum He-
braeum vti dimitteret.

At ille, negans se Dominum nosse, parēre
imperio abnuēbat.

Cumque Moyses in testimonium mandatō-
rum Dei, ex virga draconem fecisset; mox
aquas omnes in sanguinem conuertisset; to-
tamque terram ranis opplesset; facienti-
bus similia Chaldaeis, magicas esse artes,
quaecunque per Moysen fierent, potius
quam Dei virtūtem, (rex) pronunciābat.

Donec superductis ciniphibus terra opplē-
ta est, Chaldaeis fatentibus, maiestāte di-
uina ista fieri.

Tunc rex, malo coactus, aduocāto ad se
Moysē et Aarōne, dat populo discedendi
potestātem, modo vt superductam cladem
auerterent.

Sed vbi clades exemta est, impotens sui
animus in se reuersus, exīre, vt conuene-
rat, Israēlitas non patiebātur.

Ad extrēmum decem plagis corporis et re-
gni sui contūsus et euictus est.

Sed pridie quam Aegypto populus est egres-
sus, mandātis Domini instruitur, rudis ad-
huc temporum; mensem illum, qui tunc
erat, primum omnium mensium esse, co-
gnosceret.

Sacrificium autem diei illius in solemnitā-
tem consequentium saeculōrum ita esse ce-
lebrandum, vt quarta decima die mensis
agnus immaculātus, anniculus, victima
caederētur; ejusdem sanguine postes illi-
nirentur.

Car-

Ante Carnem penitus exedendam, os autem non
Christ. conterendum.

Septem diebus fermento abstinērent, azy-
 mis vterentur, ritumque hunc posteris tra-
 derent.

1491 Ita populus egressus diues suis copiis, et
 Aegypti spoliis cumulātor: cujus nume-
 rus, ex quinque et septuaginta Hebraeis,
 qui primum in Aegyptum descenderant, ad
 millia virōrum sexcenta peruenerat.

Igitur propere egressis, columna nubis in-
 terdiu, noctu columna ignis praeferebātur.
 Sed cum, ob interiectum sinum Rubri ma-
 ris, praeter terram Philistinōrum via du-
 ceret; ne postea Hebraeis, erēmum asper-
 nantibus, redeundi in Aegyptum continen-
 tibus terris et noto itinere facultas pan-
 deretur: nutu Dei averse, in Rubrum ma-
 re illati sunt, castraque ibi cunctantes con-
 stituērunt.

Quod vbi regi nunciātum est, Hebraeum
 populum viae errore in obiectum mare de-
 uenisse, nullum ei esse exitum, obsistente
 elemento; furens animi, quo angebātur,
 tot hominum millia regno suo et potestati
 decedere, exercitum propere educit.

Iamque eminus arma signaque et proten-
 tae patentibus late campis acies visebantur;
 cum, Hebraeis metu trepidis, et coelum
 aspectantibus, Moyse a Deo monitus, per-
 cussus virga mare discīdit.

Ita populo, cedentibus in latera aquis, ve-
 lut in continenti, iter peruium fuit.

Nec cunctatus Rex Aegyptius cedentes
 insequi, mare, qua patēbat, ingressus, mox

Ante coëuntibus aquis, cum omni exercitu de-
Christ. lētus est.

Tunc Moyſes incolumitāte ſuōrum, exi-
 tio hoſtium, virtūteque exultans, canti-
 cum Domino cecinit, idemque omnis tur-
 ba virilis ac muliebris ſexus fecit.

P E R I O D V S IV.

*Ab anno, qui Iſraëlitārum ex Aegypto exi-
 tum proxime ſecutus eſt, ad tertium regni
 Salamōnis ante templum conditum, comple-
 tens annos 519.*

Sed ingreſſos erēmum, cum jam per tri-
 duum iter agerent, aquae penuria vrgēbat,
 repertaque ob amaritudinem uſui non erat.
 Actum primum impotentis populi contu-
 macia apparuit.

Jamque in Moyſen ferebātur, cum edoctus
 a Deo, lignum aquis intulit, cuius hēc
 vis fuit, vt dulcem ſapōrem fluentis red-
 deret.

Exin promōtum agmen, apud Elim, duo-
 decim fontibus aquārum et ſeptuaginta ar-
 boribus palmārum repertis, conſedit.

Rurſum populus famem conquerens, Moy-
 ſen increpābat, Aegypti ſeruitium, cum ſa-
 turitāte ventris, deſiderans.

Tum grex coturnīcum, ſuperne miſſus, ca-
 ſtra opplēuit.

Poſtero autem die animadvertunt, qui ex-
 tra caſtra proceſſerant, parvis quibusdam
 ſiliquis opplētum ſolum; quarum ſpecies
 in

Ante in modum coriandri seminis glaciali albē-
Christ. dine erat, ut crebro hybernis mensibus, su-
perductis pruīnis, tegi terram vidēmus.

Tum per Moyſen populus admonētur, pa-
nem hunc eis munere miſſum Dei: vnum-
quemque in id parātis vasculis tantum
uſurpāre debēre, quantum in diem vnum,
pro numero, ſingulis ſatis eſſet: ſexto ta-
men die, quia ſabbato colligi non liceret,
duplum praefumerent.

Verum populus, vt ſemper, parum dicto
audiens, more humani ingenii, non refrae-
nauit cupiditatem, ex reconditis in poſte-
rum quoque diem conſulens.

Sed reposita foetore diro in vermes effer-
ueſcēbant; cum, die ſexto in ſabbatum re-
ſeruāta, integra permanērent.

Hoc Hebraei per quadraginta annos cibo
ſunt uſi: cuius ſapor melli proximus, no-
men *Manna* traditur.

Inde progreſſus populus, cum aquae penu-
ria teneretur, aegre ab exitio ducis tem-
perabat.

Tum Moyſes, mandante Domino, apud lo-
cum cui Oreb nomen eſt, virga petram
percutiens, largae aquae copiam fecit.

Sed ubi Raphidim peruentum, Amalecitae
populum incurſionibus vaſtabant.

Moyſes, ſuis in praelium eduſtis, cum Ie-
ſum bellantibus praefeciſſet, aſſumto Aa-
rone et Ure, ſpectator pugnae futurus, ſi-
mul precandi Dominum gratia, montem
conſcendit.

Sed cum dubio eventu acies concurriffent,
Moyſis precibus victor Ieſus, hoſtes in no-
ctem cecidit.

Ante Christ. Per idem tempus Iethro, Moyſis ſocer, cum filia Sephora (quæ Moyſi nupta, proficiſcente in Aegyptum viro, domi reſederat) liberisque eius, cognitis rebus, quæ per Moyſen gerebantur, ad eum venit.

Huius conſilio Moyſes ordines populi diſtribuit; tribunos centuriōnesque et decuriōnes præficiens, neceſſarium diſciplinæ ritum poſteris tradidit.

Poſthaec Iethro in patriam reſſus eſt.

Exin ad Sinam montem peruentum.

Ibi Moyſes a Domino monetur, populus ut ſanctificaretur, auditurus Dei voces: idque ſollicite curatum.

Sed ubi Deus monti inſtitit, validis tubarum clangoribus aër quatiebatur, craſſæque nubes crebris cum fulminibus aduolvebantur.

Moyſes & Aaron in montis cacumine Dominum propter, populus circa ima montis conſtitit.

Ita lex lata multiplex et copiōſa Dei verbis, et ſæpe repetita; cuius ſi quis erit curioſior, fontem ipſum adeat: nos eam breuiter perſtringimus.

Non erunt, inquit, tibi Dii alieni præter me.

Non facies tibi idolum.

Non ſumes nomen Dei tui in vanum.

Sabbatho nullum opus facies.

Honorifica patrem tuum et matrem tuam.

Non occides.

Non moechaberis.

Non furtum facies.

Non falſum teſtimonium dices aduerſus proximum tuum.

Non

Ante Non concupisces quicquam proximi tui.

Christ. His a Deo dictis, cum tubae circumstreperent, lampades inardescerent, montem fumus obtegeret, populus prae timore inhorruit, verba Dei non sustinens.

Poposcitque a Moyse, ut ipsi tantum loqueretur Dominus, atque ita audita ad populum referret.

Edicta autem Dei ad Moysen istiusmodi sunt:

Hebraeus puer, pecunia emptus, sex annis serviet; posthac liber erit: sponte autem permanenti in servitute, auris forabitur.

Qui hominem occiderit, capite poenas luet: qui imprudens (hoc fecerit,) rite exul erit.

Qui patrem matremve pulsauerit, conuiciumque eis dixerit, capitali supplicio afficitur.

Si quis Hebraeum subreptum vendiderit, morti dabitur.

Si quis servum proprium, servamve percusserit, exque eo ictu obierit, reus iudicio fiet.

Si quis servo oculum, aut dentem extorserit, servus vindicta liberabitur.

Taurus, si hominem occiderit, lapidabitur: si dominus, sciens bestiae vitium, non consuluerit, et ipse lapidabitur, aut pretio se redimat, in quantum accusator poposcerit.

Si servum taurus occiderit, in triginta didrachmis pecunia domino numerabitur.

Si quis defossam lacum non cooperuerit, pecusque in lacum ceciderit, pretium pecudis domino dabit.

Si taurus alterius taurum occiderit, pecus vendabitur, pretiumque domini partientur, peremptum etiam diuident.

Ante Christ. Quod si dominus, vitium tauri sciens, non con-

fuluerit, taurum dabit.

Si quis vitulum subriperit, quinque restituet.

Si ouem subriperit, quadrupli poena erit.

Si uina penes abactorem pecora reperientur, dupla restituet.

Nocturnum furem occidi licet, diurnum non licet.

Si cuius pecora alterius sata depauerint, dominus pecoris euersa restituet.

Si depositum perierit, is penes quem depositum fuit, iurabit, nihil se dolo egisse.

Fur inuentus duplum dabit.

Commendatum pecus a bestia interceptum, non restituetur.

Si quis virginem nondum desponsatam (rapuerit,) dotabit puellam, et ita eam uxorem accipiet.

Si pater puellae nuptias recusauerit, dotem raptor dabit.

Sacrificans idolis pereat.

Viduam et orphanum non premendos.

Pauperem debitorem non perurgendum.

Nec usuram poscendam.

Vestimentum pauperis pro pignore non accipiendum.

Principem populi non increpandum.

Primogenita omnia Domino offerenda.

Carnem a fera captam non edendam.

Coitiones in testimonium falsum, aut in quacumque malitia, non esse faciendas.

Inimici pecus errans non praeteribis, sed reduces.

Si animal inimici succubuisse oneri inueneris, erigere debebis.

Innocentem et iustum non occides.

Non

Ante Non justificābis impium pro muneribus.

Christ. Munera non accipienda.

Aduenam benigne habendum.

Sex diebus opus faciendum; Sabbatho requiescendum.

Fructus septimi anni non metendos, sed pauperibus et egenis relinquendos.

Haec fere Moyses ad populum verba Dei retulit, altariumque ex duodecim lapidibus sub monte constituit.

Ac rursus montem, in quo Dominus consistēbat, conscendit; adhibito secum Aaronne, Nadābo et Abiūde, maioribusque natu septuaginta.

Sed hi non valentes Dominum intueri, locum tamen in quo Dominus stabat, viderunt: cujus mirabilis forma et claritudo eximia refertur.

Moyses autem arcessitus a Domino, interiorem nubem, quae circum Dominum steterat, ingressus, quadraginta diebus, totidemque noctibus ibi fuisse narratur.

Quo tempore super aedificando tabernaculo atque arca, rituque sacrificandi, edoctus verbis Dei est.

Sed immorante diutius Moyse, quippe qui quadraginta dies apud Dominum duceret, populus, desperato ejus reditu, Aaronem compulit simulacra facere.

Tunc ex metallis conflatis vituli caput extitit.

Cui cum populus, Domini immemor, hostias obtulisset, vinoque se et ventri dedisset; despectans haec justo dolore Deus,

Ante improbum populum, nisi a Moyse fuisset
Christ. exoratus, deleffet.

Sed regressus Moyfes, cum duas ex lapide tabulas, manu Domini scriptas, detulisset, populumque luxui et sacrilegio deditum deprehendisset, tabulas confrēgit: indignam esse gentem existimans, cui lex Domini traderetur.

Multis tamen increpitis, Leuitas ad se aggregauit, eisdemque praecēpit, vt distributis gladiis populum caederent.

Quo impetu viginti tria millia virōrum peremta dicuntur.

Tum Moyfes Tabernaculum extra castra constituit: quod quoties fuisset ingressus, columna nubis asstāra pro foribus visebatur, coramque ad Moysem Dominus loquebatur.

Poscente autem Moyse, vt Dominum in maiestate propria vidēret, responsum, formam Dei mortalibus oculis perspicī non posse; posteriōra tamen eius (recedentis vestigia) vidēre concessum: tabulaeque, quas Moyfes prius confregerat, reiectae. Sed in hoc colloquio Dei, quadraginta diebus diuersatus apud Dominum Moyfes traditur.

Cumque de monte descenderet, tabulas praeferens, tanta claritudine facies eius renidēbat, vt intuēri eum populus non valeret.

Sed cum mandata Dei relatūrus esset, vultum velamento obtexit, atque ita ad populum verbis Domini locutus est.

Hoc in loco Tabernaculi interiōrumque eius aedificatio refertur. Quo

Ante Quo consummato nubes superne decidit,
Christ. atque ita Tabernaculum obumbravit, ut
ipsum Moysen aditu excluderet.

Leui Tribu in sacerdotium segregata, reliquae tribus dinumeratae sunt.

Cum ergo populus Mannae cibo vteretur, tot tantisque beneficiis Dei, ut semper, ingratus, viles, quibus in Aegypto assueuerat, dapes desiderabat.

Tum Dominus immensam copiam coturnicum castris intulit; quas cum auide diriperent, primoribus labiis admotis carnibus interibant.

Magnaue eo die clades in castris fuit; adeo ut viginti et tria virorum millia periisse tradantur.

Ita populus eo, quem desiderabat, cibo punitus est.

Inde promotum agmen et in Pharannidem ventum est: edoctusque a Domino Moyses, vicinam esse terram, cuius possessionem eis promiserat Dominus;

Exploratoribus in eam missis, renunciatur, felicem omni copia esse regionem; sed gentes validas, et munita ingentibus muris oppida.

Quod ubi populo compertum fuit, magna mentes omnium formido inceserat, eoque mali ventum est, ut, spreto Moysis imperio, ducem sibi constituere pararent, cuius ductu in Aegyptum reuerterentur.

Tum Iesus et Caleb, qui inter exploratores terrae fuerant, conscissis vestibus flentes populum obtestantur, ne exploratoribus credant formidolosa referentibus: se

Ante quoque vna cum his fuisse, nihil metuen-
Cbrist. dum in solo illo reperisse: promissis illos
 Dei confidere oportere: hostes praedae po-
 tius quam exitio fore.

Sed gens indomita, sanis consiliis male reni-
 tens, in perniciem eorum ferebatur.

Queis rebus commotus Dominus, partem
 populi hostibus caedendam obiicit.

1489 Exploratoribus interfectis ad vulgi formi-
 dinem, secuta est eorum contumacia, qui
 se Dathane & Abirone ducibus, aduersum
 Moysen et Aarōnem erigere conati sunt.

Sed eos viuos hiātu suo terra absorbuit.

Nec multo post, totius populi in Moysen
 et Aarōnem orta seditio est, adeo vt Ta-
 bernaculum (quod erat nefas, nisi sacer-
 dotibus, introire) irrumperent.

Tum vero cateruatim in eos grassata mors
 est: momentoque omnes interissent, nisi
 Moyſis precibus placatus Dominus, cla-
 dem auertisset.

Numerus tamen peremtōrum septingenti
 et quatuordecim millia fuit.

Nec multo post, ob aquae penuriam, vt
 jam saepius, populi exorta seditio est.

Tunc Moyses a Domino monitus, vt pe-
 trā virga feriret, familiari sibi experimen-
 to (si quidem id jam ante fecisset) semel
 atque iterum petram percussit, atque ita
 aqua effluxit.

In quo quidem notatus a Domino Moyses
 refertur, quod per diffidentiam non nisi
 iterato ictu aquam eduxerit.

Denique ob hoc peccatum. promissam sibi
 terram non ingressus est.

Ante Igitur Moyſes ex eo loco promouens, cum
Chriſt. praeter Idumaeam agmen educere pararet,
miſſis ad regem legatis, tranſeundi copiam
popoſcit, ob juſ ſanguinis bello abſtinen-
dum ratus.

Etenim gens illa Eſau proſenies erat.

Sed rex ſupplices aſpernatus, tranſitum
negauit, paratus armis contendere.

Tum Moyſes in Or montem iter conuer-
tit, vetita via abſtineus, ne quam inter
conſanguineos cauſam belli praeberet.

1452 In eo quoque curſu regem gentis Cha-
nanaeorum deleuit.

Seonem quoque regem Amorrhaeorum per-
culit, omniumque eorum oppidis potitus eſt.

Baſanem etiam et Balacum reges deuicit,
et caſtra ſuper Iordanem, haud longe ab
Hierichonte molitus eſt.

Tunc aduerſus Madianitas certatum; vi-
ctique et ſubacti ſunt.

1453 Moyſes mortuus eſt, cum quadraginta in
deſerto annos populo praefuiſſet.

Caeterum Hebraei ob hanc cauſam tanto
tempore in eremo fuiſſe traduntur, donec
omnes, qui verbis Dei non crediderant,
interirent.

Excepto enim Ieſu et Chalēbe nemo vl-
tra viginti annos natus, Aegypto profe-
ctus, Iordanem tranſiit.

Ipe Moyſes, vt terram promiſſam vidēret
tantum, nec contingeret, peccato eius ad-
ſcribitur: quod eo tempore, quo ſaxum
ferire, et aquam producere praeceptus eſt,
poſt tot virtutum ſuarum experimenta, du-
bitauerit.

De-

Ante Decessit autem anno aetatis vigesimo et
Christ. centesimo.

De sepulcri loco parum compertum.

Moyse mortuo, summa rerum penes Iesum,
Naues filium, erat.

Etenim illum sibi Moyfes successorē con-
stituerat, virum virtutibus suis simillimum.
Principio autem suscepti imperii, dimissis
per castra nunciis, populum certiorē fa-
cit, frumentum vti pararent, triduoque
proximo iter pronunciat.

Sed Iordānis flumen validissimum, tran-
situm prohibēbat: quia neque nauium co-
pia pro tempore erat, neque vadāri flu-
uius poterat, qui tum pleno alueo ferebā-
tur.

Igitur arcam praeferri a sacerdotibus, eos-
demque aduerso flumine consistere iubet.
Quo facto, incisus Iordanis traditur.

Ita per ficcum copiae traductae.

Erat his in locis oppidum nomine Hieri-
chon, muris validissimis munitum, neque
expugnationi, neque obsidioni facile.

Sed Iesus Domino fretus, non armis, aut
viribus, urbem aggressus, ferri arcam Dei
circa muros iubet, Sacerdotesque praeire
arcam, et tuba canere.

Sed cum arca septies circumlata esset, mu-
ri ac turres conciderunt; direptum oppi-
dum atque incensum.

Inde aduersus Gai ductus exercitus; lo-
catisque a tergo urbis insidiis, Iesus me-
tum simulans, terga hosti dedit.

Quo viso, qui in oppido erant, patienti-
bus portis cedentibus instare.

Ita

Ante Christ. Ita hi, qui in insidiis fuerant, vacuam urbem coepere; caesque omnes absque ulla effugio: rex captus, summoque supplicio affectus.

Quod ubi vicinarum gentium regibus compertum est, in bellum conspirant, Hebraeos armis depellere (tentant.)

Verum Gabaonitae, gens valida, cum urbe opulenta ultro se Hebraeis dediderunt, iussa facturos pollicentes: receptique in fidem; ut ligna et aquam conueherent, imperatum.

Sed regibus proximarum urbium deditio eorum iras conciuerat.

Itaque admotis copiis, oppidum eorum, Gabaon nomine, obsidione circumstant. Igitur oppidani, arctis rebus suis, nuncios ad Iesum mittunt, obsessis uti succurreret. Ita ille maturato itinere, inopinantibus superuenit, caesaque ad internecionem multa hostium millia.

Cum dies caedentes deficeret, noxque victis futura praesidio videretur, merito fidei, dux Hebraeus, noctem auertit, dies perseueravit: ita nullum hostibus effugium fuit.

Quinque reges capti, interfecti sunt.

Eodem impetu vicinae quoque urbes imperio adiectae, regesque earum perempti.

1444 Diuiso igitur per tribus captiuo solo, et Leuitis, in Sacerdotium assumtis, nulla portione data, quo liberius Deo seruirent, pace summa perfruebantur Hebraei: finitimis bello territis, tot victoriis nobiles, armis nemine audente tentare,

Eō-

Ante Christ. Eodem tractu Iesus mortuus est, anno aetatis decimo et centesimo.

1438 Eo mortuo, populus sine duce agēbat. Sed cum aduersus Chananaeos bellandum esset, dux belli Iudas assumptus est.

Huius ductu res prospere gestae, domi militiaeque summum otium: populus, aut subactis, aut per deditiōnem acceptis gentibus imperitābat.

Inde, vt semper fieri secundis rebus solet, morum disciplīnaeque immemor, matrimonia ex victis assumere, paulatimque externos mores trahere, ac mox, profāno ritu, idōlis sacrificare occoepit: adeo cuncta cum externis societas perniciosā est! Quae Deus longe ante prospiciens, salubri Hebraeos responso instruxerat, deuitas gentes vt interneciōni darent.

Sed plebs cupida dominandi, imperāre victis cum perniciē malēbat.

1426 Igitur cum, relicto Deo, idōla colerent, destitūti diuino auxilio, a rege Mesopotamiae deuicti et subacti, octo annis captiuitatem pependērunt: donec, Othoniēle duce, in libertātem restituti per quinquaginta annos rerum potiti sunt.

1417 Rursumque corrupti longae pacis malo, idōlis litauērunt.

Moxque aderat poena peccantibus.

1376 Ab Eglōne enim rege Moabitārum deuicti, duodeuiginti annis seruiērunt, donec instinctu Dei, Aod regem hostium dolo interēmit, contractoque tumultuario exercitu, libertātem armis vindicāuit.

Idem

Ante Idem per octoginta annos in pace Hebraeis
Christ. praefuit.

Huic Semigar successit: hicque aduersus
Allophylos congressus, secundo euentu
praelium fecit.

1276 Rursumque Hebraeos sectantes idōla, rex
Chananaeorum, Iabīnus nomine, subiugā-
uit, grauissimamque in eos per viginti an-
nos dominationem exercuit: donec pristi-
num Debbōra mulier itatum reddidit.

Adeo nihil spei in eorum ducibus erat, vt
muliebri auxilio defenderentur.

1214 Rursumque ob peccāta Madianitis traditi,
duro imperio habebantur, afflictique malo
seruitutis diuinum auxilium implorauerunt.
Ita semper in secundis rebus immemores
coelestium beneficiōrum, idōlis supplicā-
bant; in aduersis, Deo.

Igitur cum eis Madianitae dominarentur,
conuersi ad Dominum, misericordiam soli-
tam flagitantes, impetrauerunt.

Erat in Hebraeis Gedeon quidam nomine,
vir iustus, et carus Domino acceptusque.
Huic Angelus, de campo messis domum re-
uertenti, astitit: Dominus, inquit, tecum,
potens in virtute.

At ille voce humili, non esse in se Domi-
num ingemiscēbat: siquidem, quod popu-
lum captiuitas premeret, virtutumque Do-
mini, qui eos de terra Aegypti eduxerat,
flens recordabatur.

Tum Angelus: vade, inquit, in hoc spi-
ritu, quo locutus es, & populum de capti-
uitate eripe,

Ille

Ante Ille vero abnuere, se, infractis suorum *vi-
Christ.*ribus, cum ipse minimus esset, tantum
onus suscipere.

Perstare contra Angelus, ne dubitaret pos-
se fieri, quae Dominus loquebatur.

Perfecto igitur sacrificio, dirutaque ara,
quam Baälis idolo Madianitae sacrauerant,
ad suos profectus, castra castris hostium
contulit.

Sed Madianitis etiam gens Amalecitarum
se conjunxerat.

Gedeon vero non amplius quam ad trigin-
ta et duo millia exercitum parauerat.

Sed priusquam confligeret, Deus ad eum
locutus est, nimiam esse hanc multitudi-
nem, quam in praelium vellet educere:
Hebraeos pro solita perfidia, euentum pu-
gnae non Deo, sed virtuti suae daturos,
itaque daret volentibus discedendi pote-
statem.

Quod ubi populo diulgatum, viginti &
duo millia a castris recesserunt.

Sed ex decem millibus, quae resederant,
admonitus a Domino, non amplius quam
trecentos tenuit: reliquos ab armis dimisit.

1207 Ita media vigilia castra hostium ingressus,
iussis omnibus tuba canere, magnum ter-
rorem iniicit; neque cuiquam resistendi
animus fuit, turpi fuga, quo quisque po-
tuit, dilapsi.

Sed occurrentibus omni ex parte Hebraeis,
passim fugientes cadunt.

Reges Gedeon persecutus ultra Iordanem,
comprehensos neci dedit.

Ante Christ. Ea pugna centum et viginti millia ex hostibus caesa, quindecim capta traduntur.

Tunc consensu omnium Gedeōni, ut princeps populi esset, delatum.

Quod ille aspernatus, communi jure cum ciuibus vivere, quam praeesse suis, maluit: depulsa igitur captiuitate, quae septem annos populum continuerat, pax per quadraginta annos fuit.

1166 Sed defuncto Gedeōne, filius ejus Abimelech, fratribus interemtis, pessimis quibusque consentientibus, et maxime Sichimorum principibus operam ei navantibus, regnum occupavit.

1163 Isque, discordiis civilibus exercitus, cum suos bello premeret, turrim quandam, in quam se, amisso oppido, fugientes receperant, expugnare aggressus, dum incautius subit, saxo a muliere ictus periit, cum triennio imperium tenuisset.

Huic successit Thola, qui duobus et viginti annis regno potitus est.

1140 Post hunc Jairus fuit: cum aequae viginti et duos annos principatum obtinuisset, populus, relicto Domino, idolis se mancipavit.

1117 Obque id Israēlitaе subacti sunt ab Allophylis et Ammonitis, duoque de viginti annis sub eorum imperio fuerunt.

Quo tempore eis Dominum invocantibus, divinum scilicet responsum redditum est: Simulacra potius invocarent, se non ultra misericordiam ingratis praestitūrum.

At illi flentes culpam fatēri, et precari veniam; abjectisque idolis Deum implorantes, negatam licet misericordiam impetraverunt.

Ante Igitur, Jepta duce, ad libertatem armis
Christ. vindicandam frequentes conueniunt; missis
 1099 prius ad Amōnem regem legātis, vt, finibus suis contentus, bello abstinēret.

At ille praelium non abnūens, aciem instruxit.

Tum Jepta, priusquam signum pugnae daretur, vouisse dicitur, si prospere pugnasset, eum, qui sibi primus reuertenti obuius fuisset, hostiam Deo dandum.

Ita victis hostibus, cum domum rediret, filia ei obuiam fit, quae, patrem exceptura victorem cum tympanis et choris, laeta processerat.

Tum Jepta consternatus, dolore conscissis vestibus, indicat filiae voti necessitatem.

At illa, non feminea constantia, mori non recusans, duos tantum tamen menses vitae spatium petiit, vt aequales suas prius videret.

Quibus actis, vltro ad patrem redit, votumque Domino reddit.

Jepta principatum sex annis tenuit.

1092 Huic Efebon successit, et tranquillis rebus exacto imperio, anno septimo decessit.

1085 Post eum Allon Zabulonites annis decem, itemque Abdon annis octo rerum potiti, pacis tempore nihil, quod historia loqueretur, ediderunt.

1066 Rursum Israēlītae ad idōla conuersi, diuino destituti praesidio, subjecti Allophylis, per quadraginta captiuitatis annos poenas perfidiae pependērunt.

1159 Ea tempestate Samson natus dicitur.

Ante Huius mater diu sterilis, Angelum vidit:
Christ. dictumque ei est: vino et sicera atque im-
mundis abstinēret: fore, vti puerum ederet
libertātis vindicem et hostium vltōrem.

Ita mulier enixa puerum, Samsōni nomen
ei indidit.

Is, intonso capite, mirae virtūtis fuisse tra-
ditur: adeo vt leōnem in via obuium manu
discerperet.

Vxōrem ex Allophylis habuit; quae cum,
absente viro, in alterius matrimonium con-
venisset, dolōre ereptae coniugis perni-
ciem genti molitus est: fretus Domino et vi-
ribus, palam victores clade afficiēbat.

1118 Trecentis siquidem vulpibus captis, arden-
tes lampades earum illigāuit caudis, atque
eas agris hostium immisit.

Ac tum forte matūris messibus, facile in-
cendium fuit, vineaeque & oliuārum arbores
exustae.

Grandi Allophylōrum exitio abreptae vxō-
ris iniuriam vltus videbātur.

Quo dolōre Allophyli permōti, mulierem,
tanti mali causam, cum domo et patre incen-
dio consumpsērunt.

Sed Samson parum se vindicātum ratus, vr-
gēre omnibus incommodis profānam gen-
tem non desinēbat.

Tum compulsi Judaei, vinctum eum Allo-
phylis tradidērunt.

Sed traditus, ruptis vinculis, arrepto osse
Asini, quod casus telum dederat, mille ex
hostibus prostrāuit.

Ante Ingrauescente autem aestu, cum siti affectus
Christ. esset, inuocato Domino, ex osse quod manu tenebat, aqua fluxit.

Ea tempestate Samson Hebraeis praeerat, Allophylis vnus virtute domitis.

Igitur insidiantes vitae eius, nec palam eum tentare audentes, vxorem eius, quam ille postea acceperat, pecunia corrumpunt, virtutem viri uti proderet.

Illa eum blandimento muliebri aggressa, diu eludentem, et multum cunctantem perpulit, ut indicaret, in crinibus capitis virtutem suam subsistere

Mox, dormienti insidiata, crimen eius abstulit, atque ita eum Allophylis tradidit.

Nam, saepe prius traditum, comprehendere nequuerant.

Tumilli, effosis oculis, vinctum compedibus in carcerem coniecērunt.

Sed spacio temporis accisi crines crescere, et cum eis virtus redire occoeperat.

Jamque Samson, conscius recepti roboris, tempus modo iustae vltionis opperiebatur.

Erat Allophylis moris, cum dies festos agerent, Samsonem quasi in pompam publicam producere, capto insultantes.

Ita die quodam, cum publicum epulum in honorem idoli dedissent, Samsonem exhiberi iubent.

Templum autem, in quo omnis populus, omnesque Allophilorum principes epulabantur, duabus subnixum columnis mirae magnitudinis erat.

Productus Samson, inter columnas statuitur.

Tum

Ante Christ. Tum ille, tempore arrepto, invocato prius Domino, columnas disjēcit: turbaque omnis ruina domus obruta, ipse, cum hostibus, non inultus, occubuit, cum viginti annis Hebraeis praefuisset.

Huic Simmichar successit; et per haec tempora ciuile bellum exarserat.

Igitur Hebraei, sine iudice aut duce vlllo, proprio arbitrio agebantur.

1139 Heli Sacerdos erat: sub hoc Samuel natus est.

Huic pater Elcana, mater Anna.

Haec diu sterilis, cum conceptum a Deo peteret, vouisse traditur, si puer nasceretur, sacrandum Domino.

Ita enixum puerum Heli sacerdoti tradidit.

Mox, cum adoleuisset, Dominus ad eum locutus est: (iussitque, suam) Heli sacerdoti iram denunciari, ob vitia filiorum, qui sacerdotium patris in quaestum vertebant, munera a sacrificantibus exigentes, quamquam plerumque eos pater increpasse referatur.

Sed leuior objurgatio non satisfecerat disciplinac.

Igitur, Allophylis in Iudaeam irruentibus, obuiam itum.

Sed victi Hebraei parant aciem restituere: arcam Domini secum in pugnam efferunt, et cum ea filii sacerdotis prodeunt; quia ipse annis grauior, luminibus obductis, satisfacere officio nequiuerat.

Sed vbi arca in conspectum hostium deducta est, maiestate quadam praesentis Domini territi, fugam parabant.

Ante Assumptaque rursum constantia, et non sine
Christ. Domino mutatis animis, totis viribus concurrunt.

1119 Victi Hebraei: arca capitur: filii sacerdotis cadunt.

Heli, delato ad se mali nuncio, consternatus, animam expiravit, cum per annos viginti sacerdotium administrasset.

Victores secundo praelio Allophyli, arcam Dei, quae in potestatem venerat eorum, in oppido Azoto in templum Dagōnis intulerunt. Sed simulacrum daemōni dicatum, ubi arca illata est, corruit.

Cumque idolum loco restituisent, nocte infecuta discerptum est.

Inde mures per omnem regionem exorti, noxiis moribus multa hominum millia letho dabant.

Quo malo compulsi Azotii, ad declinandam calamitatem, arcam Dei ad Gethaeos transferunt.

Qui, cum simili clade afficerentur, in oppidum Ascalonenſium arcam transuexerunt. His vero, aduocatis gentis ejus primoribus, consilium fuit, arcam Domini Hebraeis redere.

Ita, ex sententia principum augurumque et sacerdotum, imposita vehiculo multis cum muneribus remittitur.

Illud mirabile, quod cum oneri boues feminas subjecissent, vitulosque earum domi retinuisſent, iter, nullo duce, in Judaeam pecudes direxerunt, non reuocante affectu foetus relictī.

Ante Christ. Cujus rei miraculo reguli Allophylorum
vsque in fines Hebraeorum arcam secuti
religiosum officium praestiterunt.

Iudaei autem, ubi referri arcam viderunt,
certatim ex oppido Bethsamide cum gaudio
obuiam ruere, festinare, exultare, grates
Domino referre.

Mox Leuitae, quorum hoc negotium erat,
sacrificium Deo celebrant; bouesque eas,
quae arcam adduxerant, immolant.

Sed in oppido, quod supra diximus, tenere
arca non potuit.

Itaque passim, Dei nutu, per totam urbem
saeuitum.

Arca in Cariathiarimidem oppidum translata
est; ibique per viginti annos fuit.

Ea tempestate Samuel sacerdos Hebraeis
praeerat: quietis a bello rebus, populus in
otio degēbat.

Pax deinde Allophylorum irruptione tur-
bata, trepidantibus cunctis ob conscientiam
peccati.

1099 Samuel, caesa prius hostia, Domino fretus,
suos in praelium eduxit: primoque impetu
fuis hostibus, victoria penes Hebraeos
stetit.

Sed hostili metu remoto, secundis tranqui-
lisque rebus, frequentes Samuelem circum-
sistunt, ut, quia jam ipse senuisset, regem
eis constitueret.

At ille placide, salubri oratione ab insana
voluntate detorquere plebem; dominatio-
nem regiam & superba imperia exponere,
libertatem extollere, seruitutem detestari:
postremo diuinam eis iram denunciare, si-

Ante quidem homines mente corrupti, Deum re-
Christ. gem habentes, regem sibi ex hominibus
 flagitarent.

His atque aliis istiusmodi frustra dictis, cum
 populus in sententia perseveraret, Domi-
 num consulit.

Qui permotus vecordia insanae gentis, ni-
 hil adversum se petentibus negandum re-
 spondit.

1079 Igitur Saul, sacerdotali prius a Samuele un-
 guento perfusus, rex constitutus est.

Hic ex tribu Benjamin, Cisi patre ortus,
 modestus animi, forma excellenti erat; ut
 merito dignitas corporis dignitati regiae
 conveniret.

Sed, principio regni huius, aliquanta ab eo
 pars populi desciverat, parere imperio
 abnuens, seque Ammonitis coniunxerat.
 Verum hos Saul impigre vltus est, victique
 hostes, et venia Hebraeis data.

Tum Saul iterato a Samuele vinctus refertur.
 Inde Allophylorum irruptione atrox bel-
 lum exortum: locum exercitui ad conue-
 niendum Saul in Galgalis constituerat.

Et cum per septem dies Samuelem oppertus
 esset, ut sacrificium Domino fieret; tardan-
 te illo, cum populus dilaberetur, illicita
 praesumptione, rex ad vicem sacerdotis ho-
 locaustum obtulit: multumque a Samuele
 increpitus, fera peccatum poenitentia fa-
 tebatur.

Igitur ex peccato regis metus omnem ex-
 ercitus peruaserat.

Castra hostium haud longe sita, praesens pe-
 riculum ostendebant: neque cuiquam ex-
 eun-

Ante eundi in praelium animus : plures lacrymas
Christ. et latebras petiuerant.

Nam praeter imbecillitatem animorum , qui alienum a se Dominum delicto regis arbitrabantur , in maxima ferramentorum inopia exercitus erat ; adeo ut praeter Saulem et Jonatham filium eius , nemo gladium aut lanceam habuisse tradatur.

Nam Allophyli , superiori bello victores , usum Hebraeis ademerant , neque cuiquam conficiendi teli bellici aut rustici ferramenti potestas fuerat.

Igitur Jonatha , audaci consilio , solo armigero suo comite , castra hostium ingressus , viginti fere ex hostibus interemptis , uniuersum exercitum terrore perculerat.

Tum vero , nutu Dei in fugam versi , non imperia exequi , non ordines obseruare , omne praesidium in pedibus habere.

Quod ubi Saul animaduertit , suis propere eductis , fugientes persecutus , victoria potitus est.

Eo die rex edixisse traditur , ne quis , nisi confectis hostibus , cibum caperet.

Sed Jonatha , interdictionis eius inscius , favo reperto , tincto spiculo , mel degustauerat.

Quod ubi regi ex Domini ira compertum est , morte affici filium iussit.

Sed populi auxilio ab exitio vindicatus est.

1074 Ea tempestate Samuel a Domino monitus , regem adiit , verbis Domini nuncians , uti genti Amalecitarum , quae olim Hebraeos ex Aegypto venientes transitu prohibuerat , bellum inferret ; addito interdicto , ne quid ex spoliis deuictorum concupisceret.

Ante Christ. Ita in fines hostium ductus exercitus; rex captus; gens subacta: Saul victus praedae magnitudine, praecepti diuini immemor, capta seruari et ferri iubet.

Quo facto offensus Dominus, Samuëlem alloquitur: poenitere se, quod Saulum regem constituerit: dictum Sacerdos regi refert.

1074 Mox a Domino monitus, Dauidem regali vnguento perlinit, paruum etiamnum puerum, sub patre agentem, pastorem ovium, assuetum saepius cithara canere: ob quod postea a Saule assumptus, inter ministros regios habebatur.

1073 Qua tempestate, Allophylis atque Hebraeis bello flagrantibus, cum ex aduerso acies constitissent, Goliath quidam ex Allophylis, vir mirae magnitudinis et roboris, suorum ordines praetergressus, ferocibus verbis probra in hostes jaciens, singularem pugnam ciebat.

Tum rex magna praemia, et filiae nuptias despondit, si quis prouocantis spolia retulisset.

Sed nemo, ex tanto agmine, aggredi audebat.

Igitur David, etiamnum puer, pugnae se obtulit; rejectisque armis, quibus infirma aetas grauabatur, virga tantum et quinque lapidibus sumptis, in praelium processit, primoque ictu, misso funda lapide, Allophylum perculit; caput victi et spolia abstulit: gladium postea in templum posuit. Allophyli autem, omnes in fugam versi, victoriam concessere.

Sed

Aute Sed e praelio reuerſis, multus circa Dauid
Chriſt. dem fauor, inuidiam regis accenderat.

Timens autem tam carum omnibus, cum inuidia et pernicio nocere non poteſt; ſub ſpecie honoris obiectare eum periculis ſtatuit. Ac primum tribunum eum fecerat, ut rem bellicam curaret.

Inde cum ei filiam ſponſendiſſet, fidem fregit, eamque alteri tradidit.

Mox filia regis natu minor, Melchol nomine, amore Dauidis flagrare occoeperat. Igitur nuptiarum eius iſtiusmodi conditionem proponit: ſi centum (capita) David ex hoſtibus retuliſſet, regiam virginem matrimonio illius ceſſuram.

Sperabat enim iuuenem, periculosa audentem, facile periturum.

Sed longe aliter, ac ratus erat, euēnit.

Nam, ut propoſuerat, impigre David centum (capita) ex Allophylis retulit; atque ita regis filiam in matrimonium accēpit.

Creſcēbat in dies in eum regis odium, ſtimulante inuidia: quia bonos ſemper mali infectantur.

Igitur miniſtris & Jonathae filio imperauit. vitae eius ut inſidias pararent.

Sed Jonathae carus acceptusque jam inde a principio David fuerat.

Itaque rex, increpitus a filio, cruentum imperium repreſſit.

Sed non diu mali boni ſunt.

Nam cum ſpiritu erroris Saul affligeretur, eique David aſſiſteret, cithara laborantem deliniens; lancea eum ferire conatus eſt, niſi ille lethalem ictum propere declinaſſet.

Ex.

Ante Christ. Exinde jam non occulte, sed palam ei necem parabat: nec ultra se Daudi regi credidit.

Ac primum fugiens, ad Samuēlem se contulit: inde ad Abimelēchum. postremo ad regem Moabitārum confūgit.

Mox per Gaddum Prophētam monitus, in terram Judae regressus, vitae periculum adiit.

Ea tempestāte Saul Abimelēchum sacerdotem interēmit, quod Dauīdem recepisset: cum ex ministris regiis nemo in sacerdotem manus inferre auderet, Doëg Syrus cruentum ministerium executus est.

Post id David desertum petiit: illuc quoque eum Saul persecutus est: sed ināni opera eius exitium moliebatur, quem Dominus protegēbat.

Erat in deserto spelunca, vasto recessu patens.

In eius interiōra David se coniecerat.

Saul nesciens, in primo speluncae aditu reficiendi corporis gratia successerat; ibique somno captus requiescēbat.

Quod ubi David animaduertit, hortantibus cunctis, ut opportunitate vteretur, abstinuit regis exitio, diploidem tamen eius abstulit.

Mox egressus, tuto eminus loco, a tergo regem allocutus est, sua in illum commemorans beneficia, ut saepe pro regno eius caput periculis objectasset, utque postremo, praesenti tempore, a Domino sibi traditum interimere noluiisset.

Aute Ad haec culpam Saul fatēri, veniam pre-
Crrist. cāri, lacrymas fundere, pietātem Dauīdis
extollere, malitiam suam incusāre, regem
eum et filium appellans.

Tantum ex ferōci illo animo mutātum; cre-
deres nihil vltra aduersum generum ausū-
rum.

Sed Daud, qui penitius ingenium mali spec-
tātum habēret et cognitum, nihil regi cre-
dendum ratus, intra erēmum se continēbat.
Saul vecors animi, quia comprehendendī
generum potestas non erat, filiam suam Mel-
chōlem Dauīdi, vt supra retulimus, nuptam-
Faltimo cuīdam in matrimonium dedit.

Daud ad Allophylos confūgit.

1061 Ea tempestāte Samuel diem functus est.

Saul, Allophylis bellum inferentibus, Do-
minum consulit, nullumque est ei responsum
redditum.

Tum per mulierem, cuius viscera spiritus
errōris impleuerat, Samuēlem euocātum
consulit.

Dictum ei ab eo est, postero illum die cum
filio victum ab Allophylis in praelio casū-
rum.

Igitur Allophyli, castris in hostili solo posi-
tis, postero die aciem instruunt: Dauide
tamen ex castris remisso, quia parum credi-
derant sibi illum aduersum suos fidum fore.

1059 Sed conferto praelio, Hebraei fusi, filii re-
gis cadunt: Saul equo delapsus, ne viuus
in potestātem hostium veniret, cladio suo
incubuit.

Saule peremto, Daud, in terra Allo-
phylōrum, perlāto ad se mortis eius nun-
cio,

Ante cio, miro pietatis exemplo fleuisse tradi-
Christ. tur.

Tum Chebron Judaeae oppidum petiit.
 Ibi rursum regali vnguento illitus, rex
 appellatus est.

Sed Abner, qui magister militiae Saulis
 regis fuerat, spreto Dauide, Isbaalem, re-
 gis sui filium, regem constituit.

Crebris deinde praeliis inter duces regum
 concursus.

Pulsus Abner saepius; fratrem tamen Joabi,
 qui ex parte Davidis exercitui praeerat,
 fugiens peremit.

Quo dolore postea Joabus, cum se Abner
 Davidi regi dedisset, jugulari eum praecē-
 pit non sine dolore regis, cuius fidem cru-
 entauerat.

Per idem tempus, omnes fere natu maiores
 Hebraeorum, publico consensu, regnum ei
 totius gentis detulerunt.

Nam per septem annos in Chebrone tantum
 regnauerat.

Ita tertio rex vngitur, annorum circiter
 triginta: Allophylos in regnum irruentes,
 secundis praeliis repulit.

1049 Ea tempestate arcam Domini, quae in Ca-
 riathiarimide oppido, vt supra retulimus,
 erat, in Siōnem transtulit.

Cumque aedificare Domino templum in
 animo haberet, diuinum ei responsum red-
 ditum, semini illius id reseruāri.

Bello deinde Allophylos domuit, Moabitas
 subiugauit, Syriam subēgit, stipendiumque
 ei imposuit.

Ante Auri atque aeris ex praeda immensum mo-
Christ. dum retulit.

Bellum deinde aduersum Ammonitas, ex in-
juria Chanūnis regis eorum exortum.

Syris denuo rebellantibus, qui cum Ammo-
nitis in bellum coniurauerant, David sum-
mam rerum Joābo, principi militiae, permi-
ferat; ipse a bello remōtus intra Hieroso-
lymam commorabātur.

1044 Qua tempestāte Bethsabēam quandam, mi-
rae feminam pulchritudinis, vxōris loco
compertam habuit.

Haec viri cuiusdam vxor, qui tum in ca-
stris erat, fuisse legitur.

Hunc David iniquo pugnae loco abiectum
hostibus, interficiendum curauit.

Ita mulierem, matrimonio viduam, nume-
ro vxōrum aggregauit.

Tum per Nathan prophētam grauiter incre-
pitus, licet agnito errore, castigatiōnem
Domini non effugit.

Namque filium, ex furto illo editum, pau-
cos post dies amisit; multaque in domum
familiamque eius execranda accidērunt.

1026 Ad extrēmum Absalon filius eius arma im-
pia aduersus patrem sustulit, regno eum
depellere cupiens.

Aduersus hunc Ioābus acie conflixit, admo-
nitus a rege, vt victo parceret.

Sed ille, spreto imperio, parricidiāles co-
nātus ferro vltus est.

Flebilis ea victoria fuisse regi memorātur:
tanta in eo pietas erat, vt etiam parrici-
dae filio ignosci voluerit.

Ante Vix hoc bellum extinctum videbatur, aliud
Christ. rursus exortum; Sabaea quodam duce, qui
pessimum quemque ad arma incitauerat.
Sed propere motus omnis morte ducis re-
pressus.

Crebra deinde aduersus Allophylos David
praelia secundo euentu habuit: cunctisque
bello domitis, et tam exteris, quam dome-
sticis motibus compressis, florentissimum reg-
num in pace habebat.

Tum eum subita cupido incescit, ad me-
tiendas imperii vires, populum censere.
Ita a Ioābo militiae magistro, decies cen-
tēna et trecenta ciuium millia dinumerata.
Huius eum facti mox piguit poenituitque,
veniam a Domino petens, cum in id ani-
mos extulisset, vt regni sui potentiam ex
suorum potius multitudine, quam ex fa-
uore diuino, aestimaret.

Itaque missus ad eum angelus, trinam ei
poenam denunciat, datque arbitrium
vnam eligendi.

Sed proposita triennii fame, trium men-
sium fuga, morte tridui: fugam et famem
detestatus, mortem elegit, momentoque
temporis septuaginta millia virorum inte-
riēre.

Tum David videns Angelum, cuius dex-
tera populus prosternebatur, veniam pre-
cari, seque vnum pro omnibus poenae ob-
iicere: se dignum exitio, quia ipse pec-
casset.

Ita auersum plebis supplicium: David in lo-
co, in quo Angelum viderat, aram Domino
statuit.

Mox

Ante Mox annis et morbo infractor, Salomō-
Christ. nem filium, ex Bethsabēa Uriae vxōre sus-
 ceptum, successorē regni constituit.

Is regāli vnguento per Sadōcum sacerdotē
 tem vnctus, patre adhuc incolumi, rex ap-
 pellātus.

1019 Dauid, cum regnasset annos quadraginta,
 defunctus est.

Salomon initio regni urbem muro circum-
 dedit.

Huic per sopōrem adstāre Dominus visus
 est, petendi, quae vellet, tribuens optiō-
 nem.

Sed ille non aliud sibi, quam sapientiam,
 dari poposcit, reliqua omnia parui aesti-
 mans.

Ita somno excitātus, cum ante sacrarium
 Domini constitisset, indultae sibi a Domi-
 no sapientiae documentum dedit.

Namque duae mulieres, vna in domo di-
 versantes, cum eodem tempore pueros edi-
 dissent; atque ex his alter post diem ter-
 tium nocte obisset, mater defuncti somno
 alterius insidiāta, mortuum suum suppo-
 suit, viuentem abstulit.

Inde inter eas de puero altercatio; postre-
 mo res ad regem delāta: difficilis iudiciū
 obolutio inter negantes, vbi testis deerat.
 Tum Salomon diuinae sapientiae munere
 perimi puerum, corpusque eius diuidi in-
 ter ambigentes, jubet.

Cumque vna eārum iudicio acquieuisset,
 alia vero cedere potius puero, quam dis-
 cerpi eum mallet; Salomon ex affectu fe-
 minae, hanc vere matrem esse coniectans,

Ante puerum illi adiudicavit, non sine circum-
Christ. stantium admiratione: siquidem latentem
 veritatem prudentia protulisset.

Ita in admirationem ingenii prudentiaeque
 eius, reges vicinarum gentium amicitiam
 ab eo foedusque petiere, parati imperata
 facere.

PERIODVS V.

*Ab quarto regni Salamōnis anno, quo templi
 fundamenta sunt iacta, ad annum Cyri.
 21. siue Iudaicae captiuitatis ultimum,
 complectens annos 474.*

1015 **Q**ueis opibus confisus, templum Domi-
 no immensi operis facere aggressus, parā-
 tis per triennium impendiis, quarto fere
 imperii anno primum fundamentum jecit,
 et coeptum vigesimo anno explicuit.

Celebrato deinde ibidem sacrificio, dictā-
 que oratione, qua populum templumque be-
 nedixit, Dominus ad eum locutus est, de-
 nuncians fore, si quando peccassent, ac
 Dominum reliquissent, templum illud solo
 aequandum.

Quod iam pridem implētum videmus.

Interea Salomon, florens opibus, omnium,
 qui vnquam fuerant, regum ditissimus, qui-
 que semper ordo rerum est, ab opibus in
 luxum et vitia delapsus, cum, aduersum
 interdictum Dei, ex alienigenis coniugia
 sumpisset, et iam septingentas vxores et

tre-

Ante trecentas concubinas haberet, idola eis,
Christ. ritu gentium suarum, quibus litarent, constituit.

Quibus rebus auersus Dominus, grauiter increpito, poenam denunciavit fore, vt regnum ex parte maiore ademptum filio, seruo illius traderetur.

Idque ita accidit.

980 Nam defuncto Salomone, anno imperii quadagesimo, cum Roboamus filius anno aetatis sexto et decimo regnum patrum tenere coepisset, pars populi ab eo offensa discedit.

Etenim cum laxari sibi stipendium populo scisset, quod Salomon grauissimum imposuerat; repudiatis precibus supplicum, favorem vniuersae plebis auerterat.

Itaque, consensu omnium, imperium ad Jeroboamum defertur.

Is, medio genere ortus, aliquandiu Salomoni seruitutem pependerit.

Sed cum ei, responso Achiae prophetae, regnum Hebraeorum annuntiatum comperisset, necare eum clam destinauerat.

Quo ille metu in Aegyptum confugit, ibique vxore accepta ex stirpe regia, cognita demum Salomonis morte, in solum patrum regressus, voluntate populi, vt supra retulimus, sumpsit imperium.

Penes Roboamum tamen duae tribus, Iudae et Benjamin, resederant: ex his ad trecenta millia parauit exercitum.

Cumque acies promouerentur, verbis Dei populus admonetur, praelio abstineret, et

Ante sciret, ex suo nutu Ieroboāmum regnum
Christ. accepisse.

Ita, spreto regis imperio, exercitus dilapsus, Ieroboāmi imperium inualuerat. Sed cum Hierosolymam Roboāmus obtinēret, vbi, templo a Salomōne factō, populus sacrificāre Domino consueuerat; veritus Ieroboāmus, ne ab eo plebem religio auerteret, statuit animos eius superstitione occupāre.

Itaque vaccam auream in Bethel, alteram apud Dan constituit, quibus populus litāret: sacerdotesque, omīssa Leuitica tribu, ex plebe instituit.

Inuīsum Domino flagitium expostulatio (poenae) consecūta (est).

Crebra deinde inter reges praelia, dubio euentu, regnum obtinēbant.

963 Roboāmus, septimo et decimo imperii anno exacto, vita functus est.

In huius locum Abiūd filius eius regnum Hierosolymae sex annos tenuit; quamuis in Chronicis triennio regnasse referātur.

960 Huic Aśa filius successit, a Dauīde quintus fere: quippe abnepos eius.

Fuit religiōsus Domini cultor.

Namque delētis aris lucisque idolorum, vestigia paternae perfidiae sustulit.

Foedus cum rege Syriae firmavit: eius auxilio Ieroboāmi regnum, quod tum a filio tenebātur, multa clade affēcit: ac saepe, victis hostibus, praedam ex victoria retulit.

919 Post vnum et quadragesimum annum aeger pedibus decessit.

Huic

Ante Huic triplex peccatum adscribitur: vnum,
Christ. quod societate regis Syriae nimium confisus sit: alterum, quod Propheta Domini, hoc ipsum increpantem, in vincula coniecit: tertium, quia in pedum dolore remedium, non a Domino, sed a medicis speraverit.

Sed initio regni huius Ieroboamus, rex decem tribuum, defunctus est: regnum Nadabo filio reliquit.

Is malis operibus, et tam suis quam paternis meritis inuisus Domino, non ultra biennium regno potitus est: priuataque imperio indigna progenies Baasan Achiae filium successorem habuit, aequae a Domino alienissimum.

Isque sexto et vigesimo imperii anno defunctus est: regnum ad Elam filium deuolutum, nec ultra biennium retentum.

Namque eum Zambrius, princeps equitum, epulantem interfecit, regnumque occupavit, vir perinde in Dominum atque homines impius.

Ab hoc pars populi secessit, Thamri cuiusdam regium nomen delatum.

Sed Zambrius (qui Helam interfecerat, non ultra dies) septem regnavit.

At in parte tribus Iudae Afa mortuo, Iosaphatus filius eius regnare coepit: vir religiosus virtutibus merito clarus.

Is cum Iambri pacem habuit.

896 Defunctus est autem cum regnasset annos quinque et viginti.

Ante Christ. Huius imperii tempore Achābus, Iambri filius, rex decem tribuum fuit, vltra omnes in Dominum impius.

Namque Iesabel, filia Basae regis ex Sidōne in matrimonium accepta, Baali idolo aram lucosque constituit, et prophetas Domini interemit.

Quo tempore Eliās prophēta oratione coelum conclūsit, ne pluuiam terrae daret; idque regi denuntiāuit, vt se impius causam mali esse cognosceret.

Igitur suspensis coelo aquis, cum loca omnia adusta solis ardoribus, non victum hominibus, non pabulum iumentis darent; ipse se intra periculum famis prophēta concluserat.

Ea tempestāte cum erēmum petiisset, corvis cibum ministrantibus vixit.

Aquam torrens proximus, donec aruit, dedit.

Inde admonitus a Domino, Sareptae oppidum petiit: ad mulierem viduam diuertit. Cumque ab ea esuriens cibum peteret, illa causāri, non esse sibi nisi pugillum faris et pusillum olei: quo absumpto, una cum filiis mortem expectāret.

Sed cum Eliās verbis Dei polliceretur, nec hydriam farre, nec vas oleo esse minuendum; mulier poscenti fidem non cunctata prophētae credere, promissōrum fidem consecuta est: siquidem diuinis incrementis tantum accresceret, quantum quotidie detrahēbat.

Eodem tempore eiusdem viduae filium mortuum Eliās in vitam reduxit.

Tum

Ante Tum iussu Domini regem adiit: exprobra-
Christ. tōque ei sacrilegio, poposcit ad se omnem
 populum congregari.

Qui cum propere conuenisset, accitis ido-
 lōrum ac lucōrum sacerdotibus quadrin-
 gentis fere et quinquaginta, inter eos in-
 de orta est altercatio.

Elia Dominum praedicante, illi supersti-
 tiōnes suas asserēbant.

Postremo placuit fieri periculum, vt, si
 cuius caesam hostiam missus coelo ignis
 absumeret, rata esset religio, quae virtū-
 tem edidisset.

Ita sacerdōtes, occiso vitulo, Baālis idō-
 lum inuocāre coepērunt: frustraue con-
 sumptis inuocationibus, imbecillitatem do-
 mini sui tacite fatebantur.

Tum vero Elias irridens eos: ne forte, in-
 quit, dormiat, clamāte vehementius, vt
 somno, quo tenētur, euigilet.

Enimvero miseri trepidantes mussare, et
 tamen quidnam Elias facturus esset exspe-
 ctare.

At ille caesum vitulum imposuit, cum prius
 sacrarium aqua oppleisset, inuocatōque Do-
 mino, aspectantibus cunctis, ignis coelo
 delapsus aquam cum hostia absumpsit.

Tum vero populus solo stratus, Dominum
 fatēri, idōla execrari: postremo, Eliae
 iussu, profāni sacerdōtes comprehensi, de-
 ductique ad torrentem, necāti sunt.

Redeuntem inde regem prophēta profecū-
 tus est.

Sed cum ei Iesabel, regis vxor, vitae peri-
 culum parāret, ad remotiōra secessit:

Ante Ibi eum Dominus allocutus est, septem
Christ. millia virorum esse adhuc pronuntians,
qui se idolis non dedissent.

Mirum id Eliae fuit, qui solum se a sacri-
legio immūnem esse crediderat.

Ea tempestate Achābus, rex Samariae,
vineam Nabothaei, adhaerentem sibi, con-
cupiuit.

Quam cum ille ei vendere noluiſſet, dolis
Iesabēlis interfectus est.

Ita Achābus vinea potitus est, cum tamen
Nabothaei mortem doluisse referatur.

Mox per Eliam verbo Domini increpitus,
agnitōque crimine, cilicio indutus, egisse
poenitentiam traditur. Quo facto immi-
nentem poenam auertit.

Namque rex Syriae magno cum exercitu,
duobus et triginta regibus in societatem
belli affcitis, fines Samariae ingressus, cum
rege urbem obsidere coepit.

Arctis deinde obſeſſōrum rebus, dat belli
conditiones, si aurum et argentum et fe-
minas tradidissent, fore, vti vitae eorum
parceret.

Sed tam iniustis conditionibus extrēma
perpeti satius visum.

Et cum iam omnium desperata esset salus,
prophēta a Domino missus, regem adit:
hortatur, vt in praelium exeat; cunctan-
tem multis confirmat.

Ita, eruptione facta, fusi hostes, copiosa-
que praeda reperta est.

Sed post annum, reparatis viribus, Syrus in
Samarīam regressus, acceptam cladem vl-
tum ire cupiens, rursus victus est.

Eo

Ante Christ. Eo praelio centum viginti millia Syrorum interiēre: regi venia data, regnum ei et pristinus status concessus.

Tum Achābus verbis Dei a prophēta increpitus; quod, abūsus diuīno munere, hosti sibi tradito pepercisset.

Igitur Syrus post triennium bellum Hebraeis intulit.

Aduersum hunc Achābus, pseudoprophetarum impulsu, in praelium descendit: spreto Michaea prophēta et in vincula coniecto, quod ei exitiabilem fore pugnam denuntiasset.

903. Ita eo praelio Achābus interfectus, Ochosiae filio imperium reliquit.

Is aeger corpore, cum ministros, qui idolum pro salute eius consulerent, misisset: Eliās a Deo monitus, obuīam se eis obtulit, increpitosque renuntiāre regi iubet, mortem eius consecuturam.

901. Tum rex comprehendi eum, ac dedūci ad se iubet: sed missi coelesti igne absumpti. Rex, vt prophēta praedixerat, obiit.

Successit autem ei Iorāmus frater eius: isque duodecim annis imperio potitus est.

896. At in parte duarum tribuum, Iosaphāto rege defuncto, Iorāmus filius regnum tenuit annos duodeuiginti.

Is Achābi filiam vxōrem habuit, socero quam patri propior.

889. Post hunc Ochosiās filius imperium adeptus est.

Hoc regnante Eliās translātus refertur.

Eōdem tempore Elisēus discipulus eius, multis signis potens extitit.

Ante Ab eo viduae filius resuscitatus, Syrusle-
Christ. pra purgatus.

Famis tempore, omnium rerum copia, fugatis hostibus, inuecta: in usum trium exercituum aquae praebitae.

De exiguo olei, inmodicis incrementis, solutum mulieris debitum, et ipsi sufficiens viuendi substantia data.

Huius temporibus, ut diximus, Ochosias duarum tribuum erat rex; decem vero Ioramus, ut supra retulimus, imperabat.

Interque eos foedus ictum.

Nam et aduersus Syros iunctis viribus bellatum, et aduersum Iehum, qui per prophetam in regem decem tribuum vinctus fuerat, pariter in praelium egressi, eadem pugna interiēre.

Sed regnum Iorami Iehu tenuit, posito Ochosia in Iudaea rege.

Hic vno anno regnauit: mater eius Cotholia (quae est Athalia) imperium post occupauit, adempto nepoti imperio, etiam tum paruo puero, cui Ioas nomen fuit.

Sed huic ab auia praereptum imperium, post octo fere annos, per sacerdotem et populum, depulsa auia, redditum.

Hic initio regni obseruantissimus diuini cultus fuit, magnisque sumptibus templum exornauit.

Post, adulatione Principum deprauatus, adoratusque ab eis, Dei iram meruit.

Namque ei Azahel, rex Syriae, bellum intulit: inclinatisque rebus suis, auro templi pacem redemit.

Nec

Ante Nec tamen ea potitus est, facti inuidia a
Christ. suis interfectus, anno imperii quadragesimo.

Huic Amasias filius successit.

961 At in parte decem tribuum, defuncto Iehu, Ioachas filius eius regnavit: inuisus Deo malis operibus, ob quae regnum eius Syris praedae fuit, donec, Dei misericordia, depulsis hostibus, pristinum habere statum coeperunt.

Ioachas diem functus, Ioae filio reliquit regnum.

834 Is Amasiae regi duarum tribuum, civile bellum intulit, victoriâque potitus, multam praedam in regnum suum conuertit. Idque ob Amasiae delictum accidisse traditur.

Si quidem Idumaeorum fines victor ingressus, idola gentis eius assumpserat.

Hic nouem annos regnasse scribitur.

Ioramus enim, rex decem tribuum, octauo imperii Amasiae anno traditur regnare coepisse, vnumque et quadraginta annos imperium tenuisse.

Regnante demum Osia, Amasiae filio, quarto imperii eius anno defunctus est.

Post hunc Zacharias eius filius regnavit.

806 Igitur Osias regnum Iudae adeptus, praecipuam curam Domini cognoscendi habuit, Zacharia propheta plurimum usus.

768 Esaias etiam sub hoc primum prophetasse traditur, quo merito prosperis euentibus aduersus finitimos bella gessit.

Arabas etiam deuicit.

Iamque Aegyptum terrore nominis sui concusserat, elatusque secundis rebus, il-

Ante licita praesumens, incensum Deo obtulit:
Christ. quod solis sacerdotibus fas erat.

Itaque, cum per Azariam sacerdotem increpitus eo loco decedere cogeretur, atque in iram exarsisset, lepra opplētus decessit.

Quo modo affectus, vita functus est, cum regnasset annos duos et quinquaginta.

755 Regnum inde Ioathae filio datum: isque admodum sanctus fuisse fertur, prosperēque imperium administravit; gentem Ammonitarum bello victam stipendium praestare coegit.

Regnavit autem annis sexdecim.

Eidemque Achas filius successit.

739 Celebris circa haec tempora Ninivitārum fides traditur.

Id oppidum, olim ab Assure, Semi filio, conditum, caput regni Assyriorum fuit: frequens tum incolentium multitudine; alens virorum millia centum et viginti, atque, ut in magno populo, abundans vitiis.

Queis Deus motus, Ionam prophētam ex Iudaea ire praecēpit, ac denuntiāre vrbi excidium; sicut olim Sodōma et Gomorrha diuinis ignibus conflagrassent.

Verum prophēta praedicationis istius ministerium detrectans, non contumacia, sed praescientia, qua vidēbat Dominum poenitentia populi placandum, nauim, quae longe diuersa regione Tharfos petēbat, conscendit: sed, ubi in altum processum, nautae, saeuitia maris compulsi, quisnam esset mali causa, sorte explorauēre.

Cum

Ante Christ. Cum super Ionam fors cecidisset, tanquam piaculum tempestatis in profundum proiectus est: exceptusque a ceto, marino monstro, ac deuoratus, post triduum fere Ninivitārum littoribus electus, iussa praedicat: urbem scilicet ob peccata populi triduo perituram.

Igitur non dissimulanter, ut olim Sodōmis, audita est vox prophetae: ac statim, iussu regis exemplōque, populus vniuersus, quin et recens nati, cibo potūque abstinere iubentur: iumenta itidem, et diversi generis animalia, compulsa fame ac siti, lamentantium speciem cum hominibus praebēbant.

Ita imminens malum auersum.

Ionae apud Deum conquerenti, quod fides dictis non affuisset, responsum: poenitentibus veniam negari non posse.

At in Samaria Zachariam regem admodum impium, quem superius regnasse memorauimus, Sella quidam interēmit, regnumque occupauit: idemque Manae insidiis, exemplo facti sui, periit.

Manes ereptum Sellae imperium tenuit, filioque Pachēo reliquit.

735 Eundem vero Pachēum quidam eiusdem nominis interēmit, regnumque occupauit.

Mox ab Oseōo peremptus, eodem scelere, quo assumpserat imperium, amisit.

Hic ultra omnes reges superiores impius, poenam sibi perpetuamque genti captiuitatem a Deo meruit.

Nam-

Ante Namque ei Salmanassar, rex Assyriorum,
Christ. intulit bellum, victumque tributarium sibi
 effecit.

Sed cum, occultis consiliis, rebellionem
 pararet; regemque Aethiopum, qui tum
 Aegyptum obtinebat, in auxilium arcesse-
 ret, idque Salmanassar comperisset: per-
 petuis eum vinculis in carcerem coniēcit,
 urbemque excidit, populum vniuersum in
 regnum suum abduxit, Assyriis in hostili
 solo ad custodiam positis.

Exinde ea pars Samaria appellata: quod
 lingua Assyriorum custodes Samaritas vo-
 cant.

Ex quibus plerique diuinas ceremonias re-
 cepērunt, reliquis in errore gentilitatis
 perseuerantibus.

Hoc bello Tobias in captiuitatem ductus
 est.

At in parte duarum tribuum rex Achas,
 ob impietatem inuisus Deo, cum finitimor-
 um bellis saepe premeretur, deos gen-
 tium colere decreuit; nimirum quia eor-
 um illae (gentes) auxilio victores fre-
 quentibus praeliis extitissent.

Ita in hoc nefariae mentis piaculo diem
 functus est, cum sexdecem annis in re-
 gno fuisset.

724 Huic Ezechias filius successit, multum pa-
 terni dissimilis ingenii.

Namque initio regni populum sacerdotes-
 que ad Dei cultum cohortatus, multis dis-
 seruit, vt frequenter castigati a Domino,
 saepius essent misericordiam consecuti: vt
 postremum decem tribus, in captiuitatem

Ante nuper abductae, sacrilegii poenas dissol-
Christ. uerent: curandum eis sedulo, ne eadem
pati mereantur.

Ita conuersis ad religiōnem omnium ani-
mis, Leuitas Sacerdotesque omnes ad ce-
lebranda secundum legem sacrificia ordinā-
vit: celebrarique Pascha instituit, quod iam
pridem fuerat omisum.

Cumque dies festus adesset, dimissis per
omnem terram nuntiis, conuentus diem
edixit: vt ibi, qui post abductionem decem
tribuum in Samaria resedissent, ad solem-
ne sacrum conuenirent.

Ita frequentissimo conuentu dies sacer pu-
blica laetitia exactus (fuit), longo post
interuallo religiōne legitima per Ezechiam
restituta.

715 Pari deinde industria, qua diuina curaue-
rat, rem bellicam administrauit; Allophy-
losque frequentibus praeliis contudit; do-
nec ei Sennacheribus, rex Assyriorum,
bellum intulit: magno cum exercitu fines
eius ingressus, latēque agris vastātis, nullo
obsistente, vrbis obsidiōnem vrgēbat.

Ezechias enim, multitudine inferior, non
ausus manum conferere, muris se tuebatur.
Rex Assyrius portis assultans, militari
excidium, deditiōnem imperare, Ezechia-
am frustra Deo confidere: se Dei nutu po-
tius arma sumpsisse, victorem omnium
gentium, euersorem Samariae effugi non
posse, ni matura deditiōne sibimet consu-
lissent.

In hoc rerum statu Ezechias Deo fretus,
Esaïam prophētam consulit, eiusque re-
spon-

Ante sponso edocētur, nihil ex hoste periculi
Christ. fore; diuinum autem auxilium non defu-
 tūrum.

Nec multo post Thaaracas, rex Aethio-
 pum, regnum Assyriōrum inuādit.

Quo nuntio Sennacheribus ad sua tuenda
 conuersus, fremens et clamitans, victōri
 sibi victoriam eripi, bellum omisit: missis
 ad Ezechiam litteris, cum verbōrum con-
 tumeliis denuntians, se paulo post, rebus
 domi compositis, ad excidium Iudaeae ma-
 ture reditūrum.

Sed nihil his Ezechias motus, orasse Do-
 minum traditur, ne hanc tantam hominis
 insolentiam inultam fineret.

Ita eādem nocte angelus castra Assyriōrum
 aggressus, multa hominum millia letho
 dedit.

Rex trepidus in oppidum Niniuen confū-
 git, ibique a filiis interfectus, dignum se
 exitum tulit.

Per idem tempus Ezechias, aeger corpore,
 morbo incubuerat.

Cumque Esaïas ei verbum Domini annun-
 tiaffet, vitae eius finem adesse; flecte rex
 traditur.

Ita quindecim annos prorogari sibi ad vi-
 tam meruit.

696 Quibus peractis, nono et vigesimo impe-
 rii anno decessit: regnum Manassēo filio
 reliquit.

Is a patre multum degenerans, relicto Do-
 mino, cultūras impias exercuit: ob quod
 690 in potestatem Assyriōrum traditus, malo
 coactus, agnōuit errōrem, populumque
 ad-

Ante adhortatus est, vti, relictis idōlis, Domi-
Christ num colerent.

Nihil sane dignum memoria gessit: regnā-
uit autem annos quinque et quinquaginta.

641 Amon deinde filius eius regnum adeptus
est, nec vltra biennium eo potitus est:
paternae impietatis haeres, Domini negli-
gens, suorum insidiis circumuentus, pe-
riit.

640 Ad Iosiam filium imperium deuolūtum.
Is admodum religiōsus fuisse traditur, sum-
maque cura diuina administrasse, Helchia
sacerdote vsus bene.

624 Is cum in templo librum verbi Dei scrip-
tum, repertum a sacerdotē, legisset, quo
continebatur, Hebraeam gentem, ob cre-
bras impietates et sacrilegia, delendam;
piis ad Deum precibus fletūque jugi im-
minentem cladem auertit.

Quod vbi indultum sibi per Holdam pro-
phetissam comperit; maiore cura, vtpote
obligatus diuinis beneficiis, cultum Dei
exercuit.

Igitur vasa omnia anteriōrum regum, su-
perstitionibus, idōlis consecrata, cremā-
vit.

Namque eo profāni ritus inualuerant, vt
Soli ac Lunae diuinos honores darent, eis-
demque etiam ex metallis sacraria aedifi-
carent.

Quibus Iosias in puluerem redactis, sacer-
dotes quoque profanarum aedium interfecit.
Sed ne sepulcris quidem impiōrum peper-
cit: quod olim praedictum a propheta im-
plētum animaduersum est.

Ante Huius octāuo et decimo imperii anno Pa-
Christ. *scha* celebrātum.

Post triennium fere aduersus Nechaōnem,
 regem Aegypti, qui bellum Assyriis infe-
 rēbat, in praelium egressus, priusquam in-
 ter se acies concurrerent, sagitta ictus est.

609 Exque eo vulnere, in urbem relātus, de-
 cessit, cum regnasset annos vnum et vi-
 ginti.

Ioachas inde filius eius regnum adeptus,
 tribus mensibus tenuit, captiuitāti ob im-
 pietātem destinātus.

Namque eum Nechāo, rex Aegypti, vi-
 ctum captumque duxit.

Nec multo post in vinculis diem functus
 est.

609 Iudaeis stipendium annuum imperātum;
 rex eis Eliachīmus arbitrio victōris datus,
 qui postea immutāto nomine Ioachim vo-
 citātus est.

Hic Ioachae frater, Iosīae filius fuit, fratri
 quam patri propior sacrilegio inuīsus Deo.
 Igitur cum regi Aegyptio parēret, quip-
 pe cui tribūtum penderet; Nabuchodono-
 forus rex Babylonius, Iudaeam terram oc-
 cupāuit armis, et per triennium iure bel-
 li victor possēdit.

606 Etenim cedente iam rege Aegypti, deter-
 minatisque inter eos imperii finibus, con-
 venerat, Iudaeos ad Babylōnem perti-
 nēre.

Ita cum Ioachim, exactis in regno annis
 vndecim, filio eiusdem nominis locum fe-
 cisset, isque regis Babylonii in se iram con-
 citasset (Deo nimirum agente, cui consti-
 tū-

Ante tūtum erat Iudaeam gentem, captiuitätiet
Christ. interneciōni dare) Nabuchodonosorus Ie-
rosolimam cum exercitu ingressus, urbem,
murosque, ac templum solo stravit: auri im-
mersum modum et sacra ornamenta, vel
publica, vel priuata, puberesque omnes
virilis ac muliebris sexus transtulit, reli-
ctis, quorum imbecillitas aut aetas fasti-
dio victoribus fuit: quae turba, inutilis
seruitio, exercendis colendisque agris, ne
incultum esset solum, deputata est.

Eisdemque rex Sedechias praepositus, ad-
emptis viribus, ināni tantum vmbra regiū
nominis concessa.

Sed Ioachim tribus mensibus tempus im-
perii habuit.

Is cum populo Babyloniam translātus, et
in carcerem coniectus est, trigesium post
annum emissus, atque a rege in amicitiam
receptus, mensaque et consiliis participā-
tus, non sine solatio depulsaе calamitātis,
decessit.

Interea Sedechias, rex turbae inutilis,
quamquam sine viribus, infido ingenio,
et Dei immemor, qui non intelligeret,
captiuitatem ob delicta gentis illātam, po-
strēmis denique malis debitus regis ani-
mum offendit.

Ita ei, post nouem annos, Nabuchodono-
sorus bellum intulit, compulsusque intra
muros confugere, triennio obsedit.

Qua tempestate Iereniam prophētam, qui
iam saepius imminere vrbi captiuitatem
praenunciauerat, consulit, si quid spei for-
sitā superellet.

Ante Christ. Sed ille coelestis irae non ignārus, super eadem saepius interrogātus, respondit, ipsi regi speciālem poenam denunciāns.

Tum vero Sedechiās, in iram excitātus, trudi prophētā in carcerem iubet; moxque eum crudēlis facti piguit.

Sed, obsistentibus Iudaeōrum principibus, quibus iam inde a principio moris fuerat bonos premere, absolvere innocentem non est ausus.

Iisdem cogentibus, in lacum immensi profundī, caenōque ac sordibus, atque ex eo exitiabili foetore horridum, demissus est. ut ne simplici quidem morte expirāret.

Sed rex, licet impius, aliquanto tamen sacerdotibus mitior, edūci prophētā de lacu, et carceris custodiae reddi iubet.

Interea obsessos vis hostium et penuria vrgebat, consumptisque omnibus, quae mandī poterant, fames inualuerat.

Ita defessis inedia defensoribus, oppidum captum, incensumque.

589 Rex, ut prophēta dixerat, effossis oculis, Babyloniam translātus: Ieremiās, misericordia hostili, carcere exemptus.

Cum eum Nabuzardānus, princeps regius, captiūum cum caeteris duceret, delāta sibi optiōe ab eo, vtrum in solo patria deserto desolatōque subsistere, an secum abire in summis honoribus vellet; residere in patria maluit.

Nabuchodonosorus, abducto populo, residuis, quos belli conditio, vel praedae fastidium, reliquos victoribus fecerat, Godoliam eiusdem gentis praeposuit, absque

Ante que villo insigni regio, aut imperii nomi-
Christ. ne: quia praeesse paucis, et calamitosi,
nulla dignitas erat.

DANIEL sub rege Ioachimo captus dedu-
ctusque Babyloniam, parvus admodum
puer: postea ob elegantiam vultus, inter
ministros regios assumptus, vnāque cum
eo Ananias, Misaël et Azarias. Sed cum
eos rex delicatioribus cibis curari prae-
cepisset, idque negotii Asphanaeo (cui-
dam) dedisset, Daniel, paternarum tra-
ditionum memor, ne ex mensa regis gen-
tilium cibis participaret, poposcit ab As-
phanaeo, vt leguminibus tantum vteren-
tur.

Causante Asphanaeo, ne dissimulatum im-
perium regis consecutura macies proderet;
Daniel Domino fretus, pollicetur maioris
decoris sibi vultus ex leguminibus, quam
ex cibis regiis fore. Fidesque dictis af-
fuit, ita vt minime eorum vultus compa-
rabiles haberentur, qui imperialibus im-
pendiis procurabantur. Igitur a rege in
honore et gratia adhibiti, prudentia et
disciplina, breui omnibus regis proximis
antelati.

Per idem tempus, Susanna quaedam Io-
achimo nupta, spectatae femina pulchritu-
dinis, a duobus (Iudaeis senioribus), cum
impudicis non acquievisset, falso crimine
incessitur, iisdem (Iudaeis) deferentibus,
in remotis locis adolescentem cum ea de-
prehensum, sed illum, iuuenili alacritate,
senum manus effugisse. Ita (crimi-
nantibus) fides habita: iudicio populi Su-

Ante Christ. fanna damnatur. Quae cum secundum legem ad supplicium duceretur, Daniel tum annos natus duodecim, increpitis Iudaeis, quod innocentem morti dedissent, reducere eam in iudicium, causamque denuo audiri postulat.

Enimuero multitudo Iudaeorum, quae tum aderat, non sine Domino existimans puerum contemptae aetatae in hanc constantiam prorupisse, fauore accommodato, in consilium reuertitur. Initur denuo iudicium. Danieli, ut inter maiores naturae resideret, delatum. Igitur separari accusatores iubet: vnumque ex eis interrogat, sub cuius generis arbore adulteram deprehendisset. Ex varietate responsi falsitas deprehensa: Susanna absoluta: seniores, qui innocenti periculum creauerant, capite damnati.

Ea tempestate, Nabuchodonosorus somnium vidit, mysterio futurorum, mirabile. Cuius interpretationem cum per se non posset euoluere, adscitis ad interpretandum Chaldaeis, qui magicis artibus extisque hostiarum scire occulta et futura praecinere videbantur: mox veritus, ne more hominum, non vera, sed placita regi, ex somnio coniectarent, visa supprimit; poposcitque ab eis, ut, si vera in his diuinatione esset, somnium ipsum sibi dicerent: tum demum interpretationi eorum crediturum, si prius enunciando somnium, artis periculum fecissent. Illi vero tantam molem obnuentes, non esse id humanae opis confitebantur.

Rex

Ante Rex motus, quod falsa diuinandi profes-
Christ. sione homines erroribus illuderent, cum
adstricti praesenti negotio nihil scire se
confiterentur: ita edicto regis in eos ani-
maduersum, palamque omnes huius artis
interficiebantur. Quod ubi Daniēli com-
pertum, regis proximum appellat: enun-
ciationem somnii, interpretationemque eius
pollicetur. Res ad regem deferitur: Da-
niel arcessitur. Iam reuelato sibi per Do-
minum mysterio, visio regis refertur, so-
lutioque. Sed res postulat, vt regis som-
nium, et interpretationem prophetae, et
consequentium fidem exponamus.

Viderat rex per soporem, imaginem ca-
pite aureo, brachiisque argenteis, ventre
et femoribus aereis, cruribus ferreis, quae
in pedes partim ferreos, partim fictiles,
definēbat. Sed ferrum atque testum, in-
ter (se) confusum, coire non poterat. Ad
extrēmum, imaginem lapis sine manibus
abscissus, proterēbat: redactaque omnia in
puluerem, vento ablata.

Igitur secundum prophetae interpretatio-
nem, imāgo visa, figuram mundi gerit.

Caput aureum, Chaldaeorum imperium
est: siquidem id primum et opulentissimum
fuisse accepimus.

Pectus et brachia argentea, secundum re-
gnum annunciant: Cyrus enim, victis
Chaldaeis atque Medis, imperium ad Per-
sas contulit.

In ventre aereo, tertium regnum porten-
di pronunciatur; idque implētum vidē-

Ante mus. Siquidem Alexander, ereptum Per-
Christ. sis imperium, Macedoniae vindicavit.

Crura ferrea, imperium quartum, idque
Romānum intelligitur, omnibus ante re-
gnis validissimum.

Pedes vero partim ferrei, partim fictiles,
diuidendum esse regnum Romānum, ita
ut nunquam inter se coeat, praefigunt:
quod aequè implētum est; siquidem jam
non ab vno imperatore, sed etiam a plu-
ribus, semperque inter se armis, aut stu-
diis dissentientibus, res Romāna admini-
stratur.

Denique commisceri testum atque ferrum
nunquam inter se coeuntem materiam,
commistiōnes humani generis, futurae, a
se inuicem dissidentes, significantur: si-
quidem Romānum solum ab exteris genti-
bus, aut rebellibus occupatum, aut de-
dentibus (se) semper (sub) pacis specie
traditum constat; exercitibusque nostris,
urbibus atque prouinciis permixtas barba-
ras nationes, et praecipue Iudaeos, inter
nos degere, nec tamem in mores nostros
transire videamus. Atque haec esse po-
strēma tempora, prophetae annuntiant.

In lapide vero sine manibus abscisso, qui
aurum, argentum et ferrum, testumque
comminuit, Christi figuram esse. Is enim
non conditione humana editus (siquidem
non ex voluntate viri, sed ex Deo natus
est) mundum istum, in quo sunt regna
terrarum, in nihilum rediget, regnumque
aliud incorruptum atque perpetuum, id
est,

Ante est, futurum saeculum, quod sanctis pa-
Christ. ratum est, confirmabit.

Igitur Daniel, multis a rege muneribus donatus, praefectus Babyloniae, atque omni imperio, in summis honoribus habebatur. Eius suffragio Ananias, Asarias et Misaël, ad summam aequae dignitatem et potestatem provecti.

At in Iudaea, cui post excidium Ierosolymae Godoliam praepositum, supra memorauimus, aegre ferentes Iudaei, principem sibi ex stirpe non regia, arbitrio victoris datum, Ismaële quodam duce et concitatore nefandae coniurationis, dispositis, eum, in conuiuio insidiis, peremerunt.

At hi, qui extra noxiam fuerant, vltum ire facinus cupientes, propere aduersum Ismaëlem arma capiunt. Sed ille, quia cognouit exitium sibi imminere, relicto exercitu, quem contraxerat, non amplius quam octo comitantibus, ad Ammonitas confugit. Igitur populum vniuersum metus peruaferat, ne paucorum scelus, omnium exitio, rex Babylonicus vltum iret: nam: praeter Godoliam multos ex Chaldaeis cum eo interfecerant. Itaque consilium ineunt fugiendi in Aegyptum.

Sed prius Ieremiam frequentes adeunt, sciscitantes diuinum responsum. At ille verbis Dei vniuersos hortari, in solo patrio manerent: si id fecissent, Dei praesidio tuendos, nullumque a Babyloniis periculum fore: sin Aegyptum peterent, omnes ibi ferro ac fame, diversoque mortis

Ante genere perituros. Sed plebs, assueto ma-
Christ. lo, insolens parendi salubribus consiliis,
et diuino imperio, profecta est in Aegyptum. Quid de ea postea actum, sacris literis siletur; nobis nihil compertum est. Hoc tractu temporum, Nabuchodonosorus elatus rebus secundis, statuam sibi auream, immensae magnitudinis, posuit: adorarique eam, ut sacram effigiem, praecēpit. Quod cum certatim ab omnibus, depravatis adulatione omnium animis, fieret; Ananias, Asarias et Misaël profano officio abstinuerunt, non ignorantes honorem hunc soli Deo debitum.

Igitur rei ex edicto Regis constituuntur: propositaque eis conditio poenarum, ardens caminus, ut praesenti metu adorare statuam cogerentur. Verum illi deuorari ignibus, quam piaculum committere, maluērunt. Itaque, vincti pedibus, in medias flammās coniiciuntur. Sed ministros infandi operis, dum promptius damnatos in ignem propellunt, flamma absorbit. Hebraeos (mirum dictu, et incredibile non visentibus) ignis non attigit, cum a spectantibus deambulantes in camino psalmum Deo dicere cernerentur. Visusque cum his inter ignem quartus, specie angeli, quem Nabuchodonosorus propius intuitus, filium Dei se vidisse confessus est. Tum rex haud dubius, diuinam in re praesenti fuisse virtutem, missis per omne regnum suum edictis, facti miraculum promulgauit; confessus soli Deo honorem deferendum. Nec multo post, rex, obiecto
fi-

Ante sibi somnio, mox voce etiam coelo emis-
Christ, sa admonitus, potestate regia abiecta, at-
que ab omni conuersatione humana remō-
tus, herbis tantum vitam sustinens, egisse
poenitentiam traditur: seruatum ei nutu
Dei imperium, donec implēto tempore,
agnito demum Deo, post septem annos,
et regno, et statui pristino restitutus est.

562 Post Nabuchodonosorum filius eius re-
gnum est adeptus, quem in Chronicis
Euilmarodachum fuisse vocitatum reperi.
Hic duodecimo imperii anno diem fun-
ctus, fratri minōri, qui Balthasarus dictus
est, locum fecit. Is cum quarto et de-

556 cimo anno publicum epulum principibus
ac praefectis suis daret, sacra vasa, quae
per Nabuchodonosorum de templo Ieroso-
lymae ablata, nec in regales vsus vsurpa-
ta, sed recondita in thesauris habebantur,
proferri imperauit.

Cum, his per luxum ac licentiam regalis
conuiuii promiscue omnes virilis ac mulie-
bris sexus, vxōres concubinaeque eius
vterentur: subito rex in pariete conspi-
cit digitos scribentes: cernebanturque in
versum ductae litterae. Sed qui posset
scripta legere non reperiēbatur.

Igitur rex perterritus, Magos et Chal-
daeos aduocat. Quibus mussitantibus nec
quicquam respondentibus, regina regem
admonet: esse quendam Hebraeum, Da-
niēlem nomine, qui olim Nabuchodono-
foro occulti mysterii somnium reuelasset,
jam tum, ob illustrem sapientiam, sum-
mis honoribus donatum. Itaque accitus
Da-

Ante Daniel, perlegit: interpretatusque, ob
Christ. delictum regis, qui sacra Deo vasa teme-
rasset, ipsi exitium imminere, regnum-
que eius Medis ac Persis datum.

559 Quod mox consecutum est. Nam eadem
nocte Balthasarus interiit, regnumque eius
Darius, natione Medus, occupavit. Da-
niëlem illustri opinione compertum, vni-
verso imperio praeposuit, secutus superio-
rum regum iudicium. Nam et Nabucho-
donosorus eum regno praefecerat; et Bal-
thasarus veste purpurea et torque aureo
donatum, tertium regni principem consti-
tuerat.

Igitur hi, qui una cum eo rerum poten-
tes erant, invidia exagitati, quod eis alie-
nigena captivae gentis fuisset aequatus,
regem deprauatum adulatione compellunt,
ut sibi diebus proximis triginta divini
honores darentur, neque cuiquam liceret
Dominum, nisi regem, precari. Facile
id Darío persuasum, stultitia regum om-
nium, qui sibi divina vindicant.

Igitur Daniel non rudis, neque inscius,
Deo preces, non homini, deferendas, reus
constituitur, edicto regis non paruisse.
Multumque abnuente Darío, cui carus
acceptusque semper fuerat, principes per-
vicere, ut in lacum dmitteretur. Sed
obiecto bestiis, nullum periculum fuit.
Quod cum rex comperisset, accusatores
deputari leonibus praecipit, qui non si-
mili exemplo perfuncti sunt. Nam conti-
nuo deuorati, ferarum famem expleverunt.

Ante Daniel clarus ante, clarior habēri coepit.
Christ. Rex antiquāto edicto suo, nouum propo-
 suit: relictis erroribus ac superstitionibus,
 Deum Daniēlis colendum.

Dariūs duodeuiginti annos regnasse tra-
 ditur. Qua tempestatē Astiages Medis im-
 perābat. Hunc Cyrus, ex filia nepos
 eius, regno expulit, Persarum vsus ar-
 mis: vnde summa imperii ad Persas trans-
 lata est. Babylonii quoque in potestatem
 ditionemque eius concessere. Igitur initio
 536 regni, propositis publice edictis, dat po-
 testatem Iudaeis in solum patrium redeun-
 di: sacra etiam vasa, quae Nabuchodono-
 forus de templo Hierosolymae abstulerat,
 reddidit. Itaque pauci tum in Iudeam
 regressi.

P E R I O D V S VI.

*Ab soluta captiuitate Iudaica usque ad Aeram
 Graecam, siue Seleucidarum, complectens
 annos 224.*

Erat ea tempestatē apud Babylonios Be-
 li antiquissimi regis, cuius etiam Virgi-
 lius meminit, ex aere simulacrum, quod
 superstitione hominum consecratum, Cy-
 rus quoque adorare erat solitus: antisti-
 tum eius dolo illusus, qui vesci effigiem
 illam atque potare affirmabant; cum diur-
 nam pensitationem, quae idolo inferebā-
 tur, clam ipsi absumerent.

Igi-

Ante Igitur Cyrus, cum Daniële familiariter
Christ. vteretur, quaerit ab eo, cur simulacrum
non adoraret, cum manifestum viuentis Dei
esset indicium, absumentis ea, quae infere-
bantur? Daniel, ridens hominis errorem, ne-
gare id posse fieri, vt aes illud, id est,
bruta materies, cibo vteretur, aut potu.
Acciri ergo rex sacerdotes iubet: nam
fere ad septuaginta erant; adhibitōque eos
terrōre increpitat, quis impensa consu-
meret? cum Daniel, vir prudentia insignis,
minime id ab insensibili simulacro posse
fieri contenderet. Tum illi confisi parāto
dolo, inferre et obsignāri a rege templum
deposcunt; vti, nisi omnia postero die
absumpta deprehenderentur, morte poenas
persoluerent: dum eadem conditio Daniē-
li maneret.

Itaque signo regis templum obsignatur,
cum prius Daniel, sacerdotibus insciis,
pauimentum cinere aspersisset, vt intro-
euntium occultos aditus vestigia proderent.
Igitur postero die rex templum ingressus,
animaduertit absumpta, quae idōlo appō-
ni iusserat. Tum Daniel occultam frau-
dem vestigiis prodentibus referat, sacer-
dotes cum vxoribus et filiis, subfosso fo-
ramine ingressos, ea, quae idōlo apposita
fuerant, deuorasse. Ita omnes iussu re-
gis interfecti, templum ac simulacrum
Daniēli in potestatem datum, atque arbi-
trio eius dirutum.

Interea Iudaei, quos ex permisso Cyri in
patriam regressos supra memorauimus, vr-
bem ac templum restituere aggressi, vt
pau-

Ante pauci atque inopes, parum proficiebant;
Christ. donec centesimo fere anno, Artaxerxe re-
ge Persis imperitante, per eos, qui locis
praeerant, ab aedificando sunt deterriti.

Etenim tum Syria, atque omnis Iudaea,
sub Persarum imperio, per magistratus ac
praefides regebatur. Igitur his consilium
fuit regi Artaxerxi scribere: Non oportere
Iudaeis restituendae urbis suae co-
piam dari, ne, pro contumaci ingenio,
resumptis viribus, aliis gentibus imperare
soliti, non paterentur sub alieno impe-
rio degere. Ita comprobato a rege pae-
fidum consilio, prohibita urbis aedificatio,
usque in secundum Darii regis annum di-
lata est.

Post Darium Medum, quem duodeuigin-
ti annos regnasse significauimus, Cyrus
vno et triginta annis rerum potitus est:
Scythis bellum inferens in praelio cecidit,
529 secundo anno postquam Tarquinius Super-
bus Romae regnare coeperat.

Cyro Cambyfes filius eius successit, regna-
uitque annos nouem. Hic cum Aegyp-
tum atque Aethiopiam bello premeret et
subegisset, victorque in Persas reuerteretur,
casu seipsum vulnerauit, ex eoque
ictu periit. Post huius mortem Magi duo
fratres, natione Medi, menses septem
Persarum regnum obtinuērunt. Ad hos
interficiendos septem nobilissimi Persae
coniurauerunt, quorum princeps fuit Da-
522 rius Hystaspis filius, natus ex fratre patruē-
le Cyri, omniumque consensu regnum ei de-
lātum: regnauit annos sex et triginta.

Hic

Ante Hic ante quadriennium quam decederet,
Christ. apud Marathōnem pugnāuit, celeberrimo
 490 Graecis Romanisque historiis praelio. Id
 gestum, post Romam conditam, anno fere
 486 ducentesimo et sexagesimo. Post Dariū,
 Xerxes fuit: isque vnum et viginti annos
 regnasse traditur. Huic successit Artaxer-
 465 xes, cuius supra mentiōem fecimus. Hic
 cum inhibēri aedificatiōem vrbis Iudaeae
 templique iussisset, suspensum opus vsque
 in secundum Darii regis annum pependit.
 424 Darius deinde, sub quo templum est resti-
 tūtum, regnum adeptus est, cui Ochus
 tum nomen erat. Hic cum, ex Hebraeis
 tres adolescentes spectatae fidei, corporis
 custōdes habēret, vnusque ex his (cui
 nomen Zorobabel) prudentiae documento
 admiratiōem regis in se conuertisset; de-
 lāta sibi optiōe petendi, si quid animo
 concepisset; ingemiscens patriae ruinis,
 copiam restituendae vrbis poposcit, me-
 ruitque a rege, vt sub Regulis ac Prae-
 fidibus imperāret, vt aedificatiōem sa-
 crae aedis, praebitis impendiis maturā-
 rent. Ita templum quadriennio consum-
 mātum, sexto post anno, quam Darius
 regnāre coeperat: idque Iudaeis satis vi-
 sum: et quia magnae molis erat urbem re-
 stituere, diffisi viribus, opus multi labō-
 ris incipere non ausi, templo contineban-
 tur.

Per idem tempus Esdras, scriba legis, post
 viginti fere annos, quam templum fuerat
 consummātum, defuncto iam Darīo, qui
 vnum de viginti annis rerum fuerat potē-
 tus,

Ante tus, permissu Artaxerxis secundi, non il-
Christ. lius, qui inter duos Xerxes fuit, sed hu-
 405 ius, qui Darío Ocho successerat, Baby-
 lonia profectus est: multique eum secuti
 Hierosolymam peruenēre; vasa quoque
 diuersi operis, et dona, quae rex templo
 Dei miserat, cum duodecim Leuitis. Vix
 enim hic numerus ex illa tribu repertus
 traditur. Is cum deprehendisset, Iudaeos
 gentilium connubiis permixtos, multis in-
 crepitos, renunciāre istiusmodi matrimo-
 niis, ac filios ex his susceptos extrūdi ju-
 bet: omnesque dicto paruere. Purgatus
 populus veteris legis ritum agēbat.

Erat ea tempestate apud Babyloniam Ne-
 hemias, minister regius, gente Iudaeus,
 Artaxerxi merito obsequiorum carissimus.
 Is Iudaeos percontatus, quis paternae vr-
 bis status esset, vbi comperit, in iisdem
 ruinis jacere patriam, totis sensibus contur-
 batus, cum gemitu multisque lacrymis
 orasse ad Deum traditur, delicta gentis suae
 reputans, misericordiamque diuinam effla-
 gitans.

Igitur cum eum rex, inter epulas, moe-
 stum extra solitum animaduertisset, popo-
 scit ab eo, causam dolorum vt expone-
 ret. Tum ille, aduersa gentis suae, et ruīnam
 ciuitatis deflere, quae iam per annos du-
 centos et quinquaginta solo strata, malō-
 rum testimonium, spectaculum inimicis
 praebēret: (rogauit, vt) daret sibi eundi
 et restituendae eius potestatem. Paruit
 rex piis precibus: statimque eum cum
 praesidio equitum, quo tutius iter age-

Ante ret, dimisit; datis ad praetores epistolis,
Christ. vt necessaria praebèrent.

Is cum Hierosolymam peruenisset, viritum populo opus urbis distribuit; et certatim iussa omnes curabant: jamque ad medium machinae processerant, quum flagrante invidia gentium, vicinae urbes conspirant opera interrumpere, Iudaeosque ab aedificando deterrere. Sed Nehemias, dispositis aduersum incurstantes praesidiis, nihil territus, coepta explicuit: consummatoque muro, et valuis portarum perfectis, per familias construendis interius domibus urbem dimensus est. Censuitque populum minime urbi parem. Neque enim amplius quam ad quinquaginta millia promiscui sexus atque ordinis reperta.

Erat ea tempestate regi in matrimonio Vastis quaedam, mirae femina pulcritudinis, Cuius cum formam omnibus praedicaret, die quodam, cum publicum conuiuium dabat, adesse reginam, demonstrandae pulcritudinis gratia, iubet. Illa vero, stulto rege consultior, pudens virorum oculis spectaculum corporis praebere, iussa abnuit. Qua contumelia barbarus animus permotus, uxorem matrimonio ac regia depellit.

Igitur cum in locum eius puella regis coniugio quaereretur, reperta est Hester caeteras specie vincere. Haec Judaea, ex tribu Benjamin, utroque parente orba, a Mardochoeo patruèle fratreeducta. Cum ad regales nuptias duceretur, mandante educatore, genus ac patriam occultauit:

ad-

Ante admonita ne, paternarum traditionum im-
Christ. memor, etsi in matrimonium alienigenae
captiua succederet, gentilium cibis parti-
ciparet.

Igitur iuncta regi, breui, vt fit, vi pul-
critudinis, totum eius animum facile ce-
pit: adeo vt eam aequatam imperio, in-
signi regio, veste purpurea donaret. Qua
tempestate Mardocheus inter proximos
regis erat, pro virili portione negociorum
familiarium curator. Is compositas a duobus
spadonibus regi insidias prodiderat:
atque ex eo carior, summisque honoribus
donatus.

Erat ea tempestate regi Haman quidam
perfamiliaris, quem aequatum sibi adora-
ri, more regum, praeceperat. Id Mar-
docheus, vnus ex omnibus, facere fasti-
diens, odia Persae in se grauiter accen-
derat.

Igitur Haman ad perniciem Hebraei ani-
mum intendens, regem adit, affirmatque,
esse in regno eius hominum genus, pra-
uis superstitionibus Deo hominibusque in-
uisum, externis legibus viuens, dignum
exitio: rectum esse, omnes huius gentis
internecioni dare: exque eorum bonis
immensas opes pollicetur. Facile id bar-
baro persuasum. Edictum mittitur, Iu-
daeos necandos. Missique continuo, qui
per omne regnum, ab India vsque Aethio-
pam edictum promulgarent.

Id ubi Mardocheo compertum, conscissis
vestibus sacco obuoluitur, conspersusque
cinere pergit ad reginam, ibique eiulatu

Ante multo, cuncta questibus replet: facinus in-
Christ. dignum, immeritam gentem perire, ne-
que ullam pereundi causam dari. Hester
lamentantis voce excita, rem, ut erat,
cognoscit. Tum vero anceps consilii,
quia adeundi regem potestas non erat:
etenim, more Persarum, reginae introire
ad regem, nisi arcessitae, non licet; nec
tamen, cum fuerit regi libitum, sed sta-
tuto tempore admittitur: et forte tum ita
euenerat, ut diebus triginta proximis, se-
parata a conspectu regis Hester haberetur.
Igitur audendum aliquid pro ciuibus rata,
etsi certa pestis adesset, pulcro in nego-
cio occumbere parat. Inuocato prius Do-
mino, aulam regis ingreditur. At bar-
barus, re insolita perculsus, paulatim
blandimento muliebri delinquit, postremo
ad coenam reginae perducitur, unaque cum
illo Haman ille, regi carus, et Iudaeae
genti infestus.

Igitur cum jam post epulas, multis pocu-
lis, conuiuium calere coepisset, Hester
genibus regis aduoluitur, gentis suae per-
niciem deprecatur. Rex vero nihil se pe-
tenti, si quid ultra peteret, negaturum
pollicetur. Tum Hester, arrepto tempo-
re, Hamanis mortem flagitat, in vltio-
nem gentis, quam perditam cupierat. Sed
rex, amici memor, paulisper cunctatur,
deliberandique gratia modicum secessit.
Deinde regressus, vidit Hamanem reginae
genua complexum. Succensus ira, et ap-
petitam reginam clamitans, morte eum af-
fici iubet. Et tum regi compertum erat,

poe-

Ante poenam crucis per Hamānem Mardochoeo
Christ. parātam. Ita Haman eidem cruci affigitur, omniaque bona eius Mardochoeo data, Judaeique sunt absolūti.

Reuersis in solum patrium Judaeis, rex Persarum Medis bellum infert, atque aduersus regem eorum, Arfaxadum nomine, acie confligit secundo euentu: perempto rege, gentem imperio adiungit. Idem reliquis nationibus facit, praemisso Holoferne, quem principem militiae delegerat, cum millibus peditum centum et viginti, equitum duodecim. Is, Cilicia et Arabia bello vastatis, multas vrbes aut vi capit, aut metu in deditiōnem compellit. Iamque Damascum admōtus exercitus, magno Iudaeos terrōre perculerat. Sed impares ad resistendum, neque ad deditiōnem acquiescentibus animis, expertis quippe vsque ante captiuitatis mala, ad templum frequentes concurrunt. Ibi comuni gemitu, permixtōque vlulātu, diuinum auxilium implōrant: fatis se Domino, ob peccāta vel crimina, dedisse poenarum, reliquiis saltem, seruitio nuper exemptis, parceret.

Interea Holofernes, Moabitis in deditiōnem acceptis, aduersum Iudaeos in societatem belli assumptis, quum ab eorum principibus inquireret, quibusnam viribus freti Hebraei, deditiōni animos non dedissent, Achior quidam comperta edisserit: Iudaeos Dei cultōres, pio a patribus ritu institutos, olim in Aegypto pependisse seruitium: inde diuino munere edu-

Ante Etos, ac siccatum mare pedibus emensos;
Christ. postremo, omnibus gentibus devictis, habitatas maioribus terras recepisse: exin vario rerum statu floruisse, aut concidisse, atque iterum malis emeruisse; secundum merita, iratum aut placatum Deum vicissitudine expertos: dum peccantes, incursionibus hostium aut captiuitatibus coercentur, propitio numine semper inuicti. Caeterum, si praesenti tempore absque peccato sint, nullo modo eos posse superari; sin aliter se habeant, facile vincendos.

Ad haec Holofernes, ferox multis victoriis, nihil sibi inuictum ratus, ira accensus, cur ex peccato potissimum Iudaeorum pendere illius victoria putaretur, propelli Achiorem in castra Hebraeorum jubet, ut cum his periret, quos vinci non posse affirmauerat. Ac tum Iudaei montes petiuerant. Ita, quibus id negotii datum, ima montium successere, ibique victum Achiorem reliquerunt. Quod ubi Iudaei animaduertērunt, exemptum vinculis in collem perducunt. Causas rei quaerentibus, gesta exponit, receptusque parem exitum opperiebatur. Is, post victoriam, circumcisus, Iudaeus factus est. Igitur Holofernes, difficultate locorum comperta, quia adiri praecelsa non poterant, montes militibus circumdat, et summa cura Hebraeos aquationibus prohibet; eoque maturius obsidionem sentire. Itaque victi penuria aquae, ad Oziam principem concurrunt, prout omnes ad

de-

Ante deditiōnem. Ille vero opperiendum paulisper, et diuinum auxilium expectandum respondens, quintodecimo die deditiōnis tempus constituit. Quod ubi Iudithae compertum, quae viro vidua, praediues opibus, insignis specie, sed moribus quam vultu illustrior tum in castris erat, artis suorum rebus, etiam certo sibi exitio, audendum aliquid et tentandum rata, caput comit, vultu expolitur; comite ancilla castra hostium ingreditur. Statimque ad Holofernem deducta, perditas res suorum memorat, se transfugio vitae consuluiffe. Deinde a duce poscit liberum extra castra, nocturno tempore, egressum orandi gratia. Mandatum id vigilibus, portarumque custodibus. Sed ubi per triduum egrediendi ac redeundi consuetudine sibi apud barbaros fidem fecit, Holofernem cupido incessit dedititiae corpore abuti. Etenim forma excellenti, Persam facile permouerat. Ita adducis tentorium per Baguam seruum deducitur, initoque conuiuio barbarus multo se vino obruit. Tum remotis ministris, priusquam vim mulieri inferret, somno captus est. Iuditha, tempore arrepto, caput hostis defecat, secumque aufert. Et cum secundum consuetudinem castris egredi crederetur, incolumis ad suos regressa est. Postero die Hebraei, caput Holofernensis superioribus ostentantes, eruptione facta, ad castra hostium pergunt. Tum vero barbari, signum pugnae poscentes, taber-

Ante maculum ducis frequentes assistunt: ubi
Christ. truncum corpus repertum: foeda formidi-
 ne in fugam versi, terga hostibus prae-
 buerunt. Iudaei fugientes persecuti, cae-
 sisque multis millibus, castris ac praeda po-
 titi. Iuditha summis laudibus celebrata,
 centum et quinque annos vixisse traditur.

688 Haec, Ocho rege, ut opinamur, gesta
 sunt. Fuit autem ultra omnes cruentus,
 et plusquam barbaro animo. Hunc Ba-
 gua spado aegrotantem venenis sustulit.
 Post eum Arses filius eius triennio impe-
 rium tenuit. Darius annos quatuor.

333 Aduersum hunc Alexander Macedo acie
 conflixit. Eo victo, Persis imperium ad-
 emptum, quod ab initio Cyri steterat an-
 331 nos ducentos et quinquaginta. Alexander,
 victor fere omnium gentium, adiisse Hie-
 rosolymæ templum dicitur, ac dona in-
 tulisse: edixitque per omne imperium,
 quod sui juris effecerat, ut Iudaeis ibi-
 dem degentibus, liberum esset in patriam
 reuerti.

Exacto duodecimo imperii anno, septimo
 324 postea quam Dariū deuicerat, apud Ba-
 byloniam defunctus est. Regnum amici
 eius, qui simul cum illo maxima illa bel-
 la gesserant, partiti sunt. Inde aliquanto
 tempore, sine usurpatione regali susceptas
 partes procurauerunt, Arridaeo quodam
 Philippo Alexandri fratre regnante: cui
 perimbecillo, verbo datum imperium vi-
 debatur, re autem penes eos erat, qui
 sibi exercitum et prouincias distribuerant.

Nec

Ante Nec vero hic rerum status diu mansit, om-
Christ. nesque se reges appellari maluērunt.

P E R I O D V S VII.

Ab Aera Graeca, siue Seleucidārum, ad Chri-
sti Natiuitatem usque, complectens annos.
 312.

Primus in Syria post Alexandrum Seleucus
 312 rex fuit, subiecta eidem Perside ac Ba-
 bylōne. Qua tempestate, Iudaei annum
 stipendium, talenta regi trecenta argenti
 dabant: nec tamen per externos magistrā-
 tus, sed per sacerdotes suos regebantur,
 patriōque ritu viuēbant; donec plerique
 eōrum, longa rursū pace corrupti, mi-
 scere omnia seditionibus, et turbare coe-
 pērunt, affectantes summum sacerdotium
 libidine, auaritia, et dominandi cupidine.
 Namque primum sub rege Seleuco, An-
 185 tiochi magni filio, Oniam sacerdotem, vi-
 rum sanctum atque integrum, Simon qui-
 dam, falsis apud regem criminibus insimu-
 lātum, depellere nequiuerat.

Interiecto deinde tempore, Iason frater
 Oniae, Antiochum regem, qui Seleuco
 fratri successerat, adiit, augmentum sti-
 pendii pollicens, si sibi summum sacerdo-
 175 tium traderetur. Et quamquam insolitum,
 neque ante permissum cuiquam erat per-
 petuo sacerdotio perfungi; sollicitus tamen
 regis animus, atque aeger auaritia, facile

Ante superatus est. Ita, depulso Onia, Iasoni
Christ. sacerdotium est mandatum. Is, foede ad-

modum, ciues patriamque laceravit. Dein
172 cum per Menelaum quemdam, Simonis
illius fratrem, promissam regi pecuniam
misisset; patefacta semel ambitioni via, iis-
dem artibus, quibus Iason prius, Mene-
laus quoque sacerdotium obtinuerat. Nec
multo post, cum is promissum argenti mo-
dum non reddidisset, loco pellitur, Ly-
simachus substituitur. Inde inter Iasonem
et Menelaum foeda fuere certamina, donec
Iason, profugus patria, excessit.

His initiis, corruptis moribus, eo usque
processum, ut plerique popularium ab An-
tiocho poscerent, permitti sibi more gen-
tilium vivere. Quod cum rex petentibus
annuisset, certatim pessimus quisque delu-
bra extruere, idolis supplicare, legem
profanare occoeperat.

Interea Antiochus rediens ab Alexandria
(namque tum bellum regi Aegyptio intu-
168 lerat, quod iussu Senatus et Populi Ro-
mani deposuit, Paullo & Crasso Consu-
libus) Hierosolymam adiit. Dum discor-
dantem superstitionibus susceptis populum
reperisset, legem Dei destruens, et his
fauens, qui impia sequebantur, omnia tem-
pli ornamenta detraxit, ac multa caede
vastavit. Defuncto, ut supra retulimus
rege Alexandro, ab amicis eius regnum
omne diuisum, ac regio nomine aliquam-
diu administratum est.

Ante Seleucus, post nouem annos, in Syria rex
Christ. est appellatus, regnauitque annos duos et
 312 triginta. Post eum Antiochus filius eius,
 281 annos vnum de viginti. Inde Antiochus,
 262 Antiochi filius, qui et Theus cognominatus
 est, annos quindecim. Post hunc Se-
 247 leucus filius, cognomine Callinicus, an-
 227 nos vnum et viginti. Item Seleucus, fi-
 224 lius Callinici, annos tres. Hoc defuncto,
 Antiochus frater Callinici, Asiam et Sy-
 riam tenuit, annos septem et triginta.
 Hic est Antiochus, aduersus quem Scipio,
 Africani frater, bellauit: quo bello vi-
 ctus, et imperii parte multatus est. Hic
 duos filios habuit, Seleucum et Antiochum,
 quem obsidem Romanis dederat. Ita An-
 188 tiocho Magno mortuo, Seleucus eius fi-
 lius natus minor, regnum adeptus est: sub
 quo Oniam sacerdotem a Simone infimu-
 latum diximus. Tum Antiochus a Romā-
 nis dimissus, datusque in locum eius ob-
 ses Demetrius Seleuci regis, qui eo tem-
 pore regnabat, filius. Seleuco mortuo,
 176 anno imperii duodecimo, regnum frater
 Antiochus, qui Romae obses fuerat, oc-
 cupauit.
 171 Is post quinquennium, quam regnare coe-
 perat, vt supra docuimus, Hierosolymam
 depopulatus est. Etenim graue Romanis
 stipendium pensitans, ipse, immensis sum-
 ptibus, pene necessario cogeatur pecu-
 nias rapto quaerere, neque vllam prae-
 dandi occasionem omittere. Post bienni-
 um deinde, pari rursus clade affectis Iu-
 daeis, ne forte frequentibus malis com-
 pul-

Ante pulsi, bellum sumerent, praesidium arci
Christ. imposuit. Inde sacram legem euertere ag-
 gressus, mittit edictum: vt omnes, reli-
 ctis maiorum suorum traditionibus, gen-
 tilium ritu viuerent. Nec defuere, qui
 profano imperio volentes parerent. Tum
 vero, foedum spectaculum! per vniuer-
 sam urbem, palam, in plateis, diis lita-
 batur: sacra etiam legis et prophetarum
 volumina igni cremata.

Ea tempestate Mathathias, Iohannis filius,
 sacerdos erat. Hic cum a regiis cogeretur
 edicto parere, egregia constantia profana
 contemnens, Hebraeum publice profa-
 nantem, in conspectu omnium iugulauit.
 Tum demum, reperto duce, facta secessio est.
 Mathathias, oppido egressus, multis ad
 eum confluentibus, speciem iusti exerci-
 tus effecerat; queis omnibus destinatum
 erat, aduersus profanum imperium se ar-
 mis tueri, et in bello potius occumbere,
 quam impias cerimonias exercere.

Interea Antiochus, per Graecas quoque
 vrbes, quae in illius imperio erant, re-
 pertos Iudaeos sacrificare cogebat, inau-
 ditisque cruciatibus reluctantes afficiebat.

167 Qua tempestate illustris illa passio septem
 fratrum matrisque fuit, qui omnes, cum
 legem Dei et instituta maiorum violare
 suppliciis cogerentur, mori maluērunt. Ad
 extremum, poenas mortesque eorum co-
 mitata mater est.

Interea Mathathias moritur: vicarium ex-
 ercitui, quem parauerat, ducem Iudam
 filium substituit. Huius ductu, aduersus

re-

Ante regios, frequentibus praeliis prospere pug-
Christ. gnatum. Nam primum Apollonium, du-
 cem hostium, qui magnis copiis in con-
 flictum descenderat, cum omni exercitu
 delēuit. Quod cum Seron quidam, qui
 tum Syriae praeerat, comperisset, multi-
 plicatis legionibus Iudam aggressus, fe-
 rox, quia numero praestabat; ubi in cer-
 tamen descensum, fusus ac fugatus, octin-
 gentis ferme amissis, in Syriam regressus
 est. Id ubi compertum est Antiocho, ira
 et dolore succensus (quippeangebatur,
 duces suos cum magnis exercitibus deui-
 ctos) auxilium per omne regnum contra-
 hit, donatium militibus, exhaustis peni-
 tus thesauris, largitur.

Etenim tum praecipue grauius pecuniae
 inopia affectus erat. Nam deficientibus
 ab eo Iudaeis, qui ei ultra trecenta ar-
 genti talenta annua pensitauerant, prae-
 terea Graecis urbibus multisque regionibus
 persecutiōnis malo turbatis (ne gentilibus
 quidem pepercerat, quos deserere inuete-
 ratas superstitiones et ad vnum ritum de-
 ducere tentauerat: illis quidem, ubi ni-
 hil sancti erat, facile relinquentibus; sed
 tamen omnibus metu ac clade affectis) ve-
 ctigalia cessauerant. Quibus rebus aestu-
 ans (etenim ipse olim omnibus regibus
 opulentior, suomet scelere inopiam per-
 senferat) copias cum Lysia partitur, ei-
 que Syriam et bellum aduersus Iudaeos
 committit; ipse in Persas ad cogenda ve-
 ctigalia profectus.

Ante Igitur Lyfias duces bellī delēgit, Ptole-
Christ. maeum, Gorgiam, Dorōnem et Nicano-
 rem: his quadraginta millia peditum, se-
 ptem equitum data. Ac primo impetu,
 magnum Iudaeis terrōrem intulērunt. Tum
 Iudas, cunctis desperantibus, suos adhor-
 tātus, forti animo descenderent in prae-
 lium: Deo fretis nihil inuictum fore, sae-
 pe antea a paucioribus aduersum plures be-
 ne pugnātum. Ieiunio indicto, celebra-
 tōque sacrificio, in aciem descensum; fu-
 sae hostium copiae; Iudas castris potitus,
 multumque ibi auri et Tyriarum opum
 repertum. Namque ex Syria negotiatō-
 res, nihil de victoria dubitantes, regium
 exercitum secūti, spe captiuos mercandi,
 praedae fuēre.

165 Haec vbi Lyfiae ex nunciis comperta,
 maiore cura copias parat; annoque post,
 immāni exercitu Iudaeos aggreditur: vi-
 ctus denuo, Antiochiām se recēpit. Iu-
 das, pulsus hostibus, Hierosolymam re-
 gressus, purgāre templum et restituere,
 animum intendit; quod euersum ab An-
 tiocho, profanatumque a gentibus, foe-
 dam sui speciem praebēbat. Sed Syris
 arcem tenentibus, quae contigua templo,
 et loci natūra superior, atque inexpug-
 nabilis erat, adiri subiecta non poterant,
 crebris eruptionibus prohibentibus. Ad-
 versum hos Iudas validissimam suorum aci-
 em obiēcit. Ita opus sacrae aedis curātum,
 templumque muro circumdatum, constitu-
 tique, qui perpetuum praesidium armātū
 agitārent. At Lyfias, multiplicato exer-
 ci-

Ante citu, in Iudaeam regressus, rursus vin-
Christ. citur; magna clade exercitus et auxiliō-
 rum, quae ei a ciuitatibus missa in bel-
 lum conspirauerant.

Interea Antiochus, quem in Persidem pro-
 fectum supra memorauimus, oppidum Ely-
 mum, regiōnis illius opulentissimum, fa-
 numque ibi situm, multo auro refertum,
 diripere conātus, confluente vndique ad
 defensionem loci multitudine fugātus est:
 insuper nuncium accēpit, res vela Lyfi-
 macho improspere gestas. Ita ex moero-
 re animi corporis morbo decubuit. Sed
 cum internis doloribus angeretur, remi-
 niscens malōrum, quibus populum Dei
 vexauerat, merito sibi illa accidisse con-
 164 fitebatur. Deinde post paucos dies mori-
 tur, cum regnasset annos vndecim. An-
 tiocho filio regnum reliquit, cui Eupator
 nomen fuit.

Ea tempestāte Iudas Syros in arce posi-
 tos obsidēbat, qui cum fame atque ino-
 pia afficerentur, missis ad regem nunciis,
 praesidium implōrant. Ita Eupator cum
 centum millibus peditum, et equitum vi-
 ginti millibus, suis subsidio venit: prae-
 164 euntibus aciem cum ingenti terrōre ele-
 phantis. Tum Iudas, laxata obsidione,
 regi obuiam tendit, primoque praelio Sy-
 ros fundit. Rex petit pacem: qua quia
 infido ingenio male vsus, perfidiam con-
 secuta vltio. Nam Demetrius Seleuci fi-
 lius, quem Romanis obsidem datum su-
 pra memorauimus: vt audiuit Anthiochum
 de-

Ante decessisse, petiuit, vt se in regnum remit-
Christ. terent. Quod cum ei negatum fuisset,
 clam Roma profugit, in Syriam venit,
 162 regnumque occupauit: Antiocho filio, qui
 annum vnum et menses sex regnauerat,
 interfecto.

Hoc regnante, primum Iudaei a populo
 Romāno amicitiam foedusque petiēre; be-
 160 nignēque excepta legatio, decrēto Senā-
 tus socii atque amīci appellāti. Interim
 Demetrius aduersus Iudam, per duces
 suos, bellum gerēbat. Ac primum, per
 Bachidem quemdam et Alcimum Iudaeum,
 ductus exercitus: post Nicānor bello prae-
 positus, in praelio occubuit. Tum Bac-
 chides et Alcimus, resumptis viribus, au-
 ctisque copiis, aduersum Iudam confli-
 gunt. In ea pugna victōres Syri, cruen-
 te admodum victoria sunt vti.

160 Hebraei in locum Iudae Jonathan, fratrem
 eius, deligunt. Interea Alcimus cum foe-
 de Hierosolymam vastasset, moritur. Bac-
 chides socio destitutus, ad regem redit.
 Dein post biennium rursus Bacchides bel-
 lum Iudaeis intulit, victus pacem petit;
 quae propositis conditionibus data, si per-
 fugas captiuosque et omnia bello rapta red-
 deret.

Dum haec intra Iudaeam geruntur, ado-
 153 lescens quidam Rhodi educatus, nomine
 Alexander, Antiochi se esse filium falso
 dictitans, adiutus opibus Ptolemaei Ale-
 xandrini, in Syriam cum exercitu venit:
 151 Demetrium, bello superatum, occidit,
 cum regnasset annos duodecim. Hic Ale-

xan-

Ante xander, priusquam aduersus Demetrium
Christ. confligeret, foedus cum Ionatha fecerat,
 eumque veste purpurea et insignibus re-
 giis donauerat; ob quod eum Ionathas au-
 xiliis iuuerat, victoque Demetrio primus
 omnium congratulatum occurrerat. Neque

150 postea Alexander datam fidem violauit
 Ita quinquennio, quo rerum potitus est,
 res Iudaeorum tranquillae fuerunt.

148 Igitur *Demetrius* Demetrii filius, qui post
 mortem patris Cretam confugerat, hortan-
 te Lathene Cretensium duce, regnum pa-
 trium bello repetens, impar viribus, Pto-
 lemaeum Philometorem regem Aegypti,
 Alexandri focerum, iam tum genero in-
 festum, vt sibi sit auxilio implorat. Ille ve-
 ro non tam supplicis precibus, quam spe
 Syriae occupandae illectus, copias cum eo
 iungit, ac filiam, Alexandro nuptam, dat
 Demetrio. Aduersus hos Alexander acie
 confligit. Eo praelio Ptolemaeus cadit,
 Alexander vincitur, et paullo post inter-
 ficitur; cum regnasset annos quinque, vel;
 vt in plerisque autoribus reperi, nouem.
 Demetrius regnum indeptus, Ionatham be-
 nigne habuit, foedus cum eo fecit, Iu-
 daeos legibus suis redidit.

143 Interea Tryphon, qui partium Alexan-
 dri fuerat, praefectus Syriae, regno in-
 hians, contra Ionathan in praelium de-
 scendit. (Erat autem Ionathas) terribi-
 lis quadraginta millium exercitu Try-
 phon, vbi se imparem cernit, pacem si-
 mulat: receptumque in amicitiam, inui-
 tatumque Ptolemaidem interfecit. Post Io-

Ante nathan summa rerum ad Simōnem fratrem
Christ. deferitur. Is funus fratris magnifice curā-
 uit septemque illas pyramides nobilissimi
 operis extruxit, in quibus et fratrum et
 patris ossa condidit.

142 Tum Demetrius, reſecto cum Iudaeis foe-
 dere, contemplatione cladis a Tryphōne
 illatae (nam poſt Ionathae necem vrbes
 eōrum atque agros bello vaſtauerat) an-
 nuaeis vectigalia in perpetuum remittit.
 Etenim vsque ad id tempus regibus Sy-
 riae, niſi cum armis reſisterent, ſtipendi-
 um penſitauerant. Id geſtum Demetrii re-
 gis anno ſecundo, quod ideo ſignauimus,
 quia vsque in hunc annum, per tempora
 Aſianōrum regum cucurrimus, vt ratio
 temporum digeſta luceret. Nunc autem
 per tempora eōrum, qui Iudaeis vel pon-
 tifices, vel reges fuerunt, vsque ad Chri-
 ſti natiuitatem rerum ordinem digerē-
 mus.

Igitur poſt Ionathan, Simon frater eius,
 ut ſupra dictum eſt, Hebraeis praefuit
 iure Pontificis: id enim ei, tum a ſuis,
 tum et a populo Romāno, honoris delatum.
 Hic cum ſecundo Demetrii regis anno ci-
 uibus praeſſe coepiſſet, poſt octo annos
 135 infidiis Ptolemaei circumuentus occubuit.
 Huic Ioannes filius ſucceſſit: qui cum ad-
 uerſum Hyrcānos, gentem validiſſimam,
 egregie pugnaſſet, Hyrcāni cognōmen ac-
 107 cepit. Mortuus eſt annos ſex et viginti
 rerum potitus.

Post

Autē Post hunc Aristobūlus Pontifex substitutus
Christ. primus omnium post capivitatem regium
 nomen assumpsit, capitique diadēma impo-
 suit. Exaeto anno diem functus est. Ale-
 xander deinde frater eius, rex pariter et
 pontifex fuit. Regnauit annos septem et
 viginti, in cuius actibus nihil praeter cru-
 delitatem memoria dignum reperi. Hic
 cum Aristobūlum et Hyrcānum paruos fi-
 lios reliquisset, Salōme siue Alexandra
 vxor eius, regnum per nouem annos te-
 nuit. Post huius obitum foeda inter fra-
 tres de regno certamina. Ac primum Hyr-
 cānus imperium obtinēbat: mox ab Ari-
 stobūlo fratre pulsus, confugit ad Pompē-
 ium, qui tum Mithridatico bello confecto,
 pacatāque Armenia et Ponto, victor om-
 nium Gentium, quas adierat, introrsum
 pergere, & vicīna quaeque Romāno im-
 perio adiungere cupiens, causas belli et
 materiam vincendi quaerēbat.

- 63 Igitur Hyrcānum libens excēpit, ductu-
 que eius Iudaeos aggreditur: vrbe capta at-
 que arce, templo pepercit: Aristobūlum vin-
 ctum Romam mittit: Hyrcāno jus pontifi-
 cātus restituit: impositōque Iudaeis stipen-
 dio, procuratōrem eis Antipatrum quem-
 dam Ascaloniten praeposuit. Hyrcānus
 quatuor et triginta annos rerum potitus,
 dum aduersum Parthos bella gerit, capi-
 29 tur. Tum Herōdes alienigena, Antipa-
 tri Ascalonitae filius, regnum Iudaeae a
 Senātu et Populo Romāno petiit, acce-
 pitque. Hunc primum Iudaei externum
 regem coepērunt habere. Etenim jam,

Ante Christ. aduentante Christo, necesse erat, secundum vaticinia prophetarum, suis eos dubiis priuari, ne quid ultra Christum expectarent.

Annus Urbis condi- Sub hoc Herode, anno imperii eius tertio et trigesimo, **CHRISTVS NATVS EST.** Herodes post natiuitatem Domini regnauit annos quatuor. Post quem Archelaus tetrarcha annis nouem. Herodes (*Antichristi* *pas*) annos viginti et quatuor.

I.

P E R I O D V S V I I I .

Ab Iesu Christi natiuitate usque ad Constantinum, M. primum Imperatorem christiānum, complectens annos 324.

Annus Christi **H**oc regnante, anno regni octauo et decimo, **DOMINVS CRUCIFIXVS EST.**

33 Paulus Romam deductus, Nerōne imperante: qui, non dicam regum, sed omnium hominum, et vel immanium bestiarum fordidissimus, dignus extitit, qui persecutionem in Christiānos primus inciperet. Huius vitia vt plenius exponerem, res admonēbat, nisi non esset huius operis tam vasta ingredi: id tantum annotasse contentus sum, hunc per omnia foedissima et crudelissima eo processisse, vt matrem interficeret; reliqua vero eius, incertum est, pigeat, an pudeat magis, differere. Hic primus Christiānum nomen tollere aggressus est. Quippe semper inimica virtutibus

vi-

An. vitia sunt, et optimi quique ab improbis
Christi quasi exprobrantes adspiciuntur. Namque
 eo tempore diuina apud Urbem religio in-
 ualuerat, Petro ibi episcopatum gerente,
 et Paulo, posteaquam ab iniusto praesidis
 iudicio Caesarem appellauerat, Romam
 deducto. Ad quem tum audiendum plu-
 res conueniebant: qui veritate intellecta,
 virtutibusque Apostolorum, quas tum cre-
 bro ediderant, permoti, ad cultum Dei
 sese conferbant.

Etenim tum illustris illa aduersus Simonem
 Petri ac Pauli congressio fuit. Qui cum
 magicis artibus, ut se deum probaret, duobus
 suffultus daemoniis euolasset, orationibus
 Apostolorum fugatis daemonibus,
 delapsus in terram, populo inspectante,
 disruptus est. Interea abundante jam Chri-
 stianorum multitudine accidit, ut Roma
 incendio conflagraret, Nerone apud An-
 tium constituto. Sed opinio omnium, in-
 uidiam incendii in Principem retorquebat
 credebaturque Imperator gloriam inno-
 uandae urbis quaesisse. Neque vlla re
 Nero efficiēbat, quin ab eo iustum incen-
 dium putaretur.

Igitur vertit inuidiam in Christianos, actae-
 que in innoxios crudelissimae quaestio-
 nes: quin et nouae mortes excogitatae,
 ut ferarum tergis connecti laniatu canum
 interirent. Multi crucibus affixi, aut
 flamma vsti. Plerique in id reservati,
 ut cum defecisset dies, in vsum nocturni
 luminis vrerentur. Hoc initio in Chri-
 stianos saeuiri coeptum. Post etiam, da-

An. Christi tis legibus, religio vetabatur, palamque edictis propositis, Christianum esse non licebat. Tum Paulus ac Petrus capitis damnati: quorum vni ceruix gladio defacta, Petrus in crucem sublatus est.

Dum haec Romae geruntur, Iudaei, praefidis sui Festi Flori iniurias non ferentes, rebellare coeperunt. Aduersus eos Vespasianus, proconsulari imperio a Nerone missus, multis grauibusque praeliis deuictos coegit intra muros Hierosolymae confugere. Interim Nero iam etiam sibi pro conscientia scelerum inuisus, humanis rebus eximitur: incertum an ipse sibi mortem consciuerit.

68 Igitur post excessum Neronis Galba imperium rapuit: mox Otho, Galba interfecto, occupauit. Tunc Vitellius, fretus exercitibus, quibus in Galliis praeerat, urbem ingressus, Othone interfecto, summam rerum usurpauit; quae posteaquam

69 ad Vespasianum delata, licet malo exemplo, bono tamen affectu Reipublicae ab improbis vindicandae, cum Hierosolymam obsideret, sumit imperium: et, ut mos est, diademate capiti imposito, ab exercitu imperator consalutatus, Titum filium

70 Caesarem facit; eidem pars copiarum, et obsidendae Hierosolymae negotium datum. Vespasianus Romam profectus, summo fauore Senatus et Populi receptus, cum Vitellius interfectus fuisset, imperium confirmauit.

Ante Interea Iudaei obsidiōne clausi, quia nul-
Christ. la neque pacis, neque deditiōnis copia da-
bātur, ad extrēmum fame interībant;
passimque viae opplēri cadaueribus coepē-
re, victo iam officio humandi. Quin om-
nia nefanda insuper ausi, ne humanis qui-
dem corporibus pepercērunt, nisi quae
eiusmodi alimentis tabes praeripuerat. Igi-
tur, defessis defensoribus, irrupēre Roma-
ni. Ac tum forte in diem Paschae, omnis
ex agris aliisque Iudaeae oppidis multitūdo
conuenerat. Nimirum ita Deo placitum,
vte eo tempore, quo Dominum cruci affi-
xerat, gens impia interneciōni darētur.
Pharisei aliquantisper pro templo acerri-
me restitērunt; donec obstinātis ad mor-
tem animus, vltro, se subiectis ignibus
intulērunt.

Numerus peremtōrum ad vndecies
centēna millia refertur; capta vero cen-
tum millia ac venundata. Fertur Titus,
adhibito consilio, prius deliberasse, an
templum tanti operis euerteret: Etenim
nonnullis videbātur, aedem sacrātam, vltra
omnia mortalia illustrem, non debēre de-
lēri: quae seruāta, modestiae Romānae te-
stimonium, diruta perennem crudelitātis
notam praebēret. At contra alii, et Titus
ipse, euertendum templum imprimis cen-
sebant; quo plenius Iudaeōrum et Chri-
stianōrum religio tollerētur: quippe has
religiōnes, licet contrarias sibi, iisdem ta-
men auctoribus profectas: Christiānos ex
Iudaeis extitisse: radice sublāta, stirpem
facile peritūram. Ita, Dei nutu, accen-

An. *Christi* sis omnium animis, templum dirutum, ab-
hinc annos trecentos triginta et vnum.
Atque haec vltima templi euerſio, et po-
ſtrēma Iudaeōrum captiuitas, qua extor-
res patria, per orbem terrarum diſperſi
cernuntur, quotidie mundo testimonio
ſunt, non ob aliud eos, quam ob illātas
Chriſto impias manus, fuiſſe punitos: nam
ſaepe alias, cum propter peccāta captiui-
tatibus traderentur, nunquam tamen vltra
ſeptuaginta annos ſeruitūtis poenam pe-
pendērunt.

Interiecto deinde tempore Domitiānus,
Vespasiāni filius, perſecutus eſt Chriſtiā-
93 nos. Quo tempore Ioannem Apoſtolum
atque Euangelistam in Pathmum inſulam
relegāuit: vbi ille arcānis ſibi myſteriis re-
uelātis, librum ſacrae Apocalypſis (qui
quidem a plerisque aut ſtulte aut impie
non recipitur) conſcriptum edidit. Non
multo deinde interuallo tertia perſecutio
107 per Traiānum fuit; qui cum tormentis et
quaestionibus nihil in Chriſtiānis morte
aut poena dignum reperisset, ſaeuiri in eos
vltra vetuit. Sub Adriāno deinde Iudaei
rebellāre voluerunt, Syriam ac Palaesti-
nam diripere conāti; miſſoque exercitu
ſubacti ſunt. Qua tempeſtate Adriānus,
exiſtimans ſe Chriſtiānam fidem, loci in-
iuria, peremtūrum; in templo, ac loco
Dominicae Paſſiōnis, daemonum ſimula-
135 cra conſtituit; et quia Chriſtiāni ex Iu-
daeis potiffimum putabantur (namque tum
Hierofolymae, nonniſi ex circumciſione,
ha-

An. habēbat Ecclesia sacerdotem) militum co-
Christi hortem custodias in perpetuum agitāre
iussit, quae Iudaeos omnes Hierosolymae
aditu arcēret. Quod quidem Christianae
fidei proficiēbat; quia tum pene omnes
Christum Deum, sub legis obseruatione,
credēbant, Nimirum id Domino ordinan-
te dispositum, vt legis seruitus a libertate
fidei atque Ecclesiae tolleretur. Ita tum
primum Marcus ex gentibus, apud Hiero-
solymam Episcopus fuit.

118 Quarta sub Adriāno persecutio numerā-
tur, quam tamen post exerceri prohibuit:
iniustum esse pronuncians, vt quis-
quam sine crimine reus constitueretur.
Post Adriānum, Antonino Pio imperante,
pax Ecclesiis fuit. Sub Aurelio deinde,
Antonini filio, persecutio quinta agitata.
202 Ac tum primum intra Gallias martyria
visa, serius trans Alpes, Dei religionē
236 suscepta. Sexta deinde, Seuero imperan-
te, Christianorum vexatio fuit: quo tem-
pore Leonidas, Origenis pater, sacrum
in martyrio sanguinem fudit. Interiectis
deinde annis octo et triginta, pax Chri-
stianis fuit: nisi quod medio tempore Ma-
ximinus nonnullarum ecclesiarum clericos
250 vexauit. Mox, Decio imperante, iam tum
septima persecutiōe faeuitum in Christiā-
257 nos. Inde Valerianus octauus Sanctorum
hostis fuit.

202 Post eum, interiectis annis fere quinquā-
ginta, Diocletiano et Maximiniano impe-
rantibus, acerbissima persecutio exorta,

An. quae per decem continuos annos plebem
Christi Dei depopulata est. Qua tempestate om-
 nis fere sacro martyrum cruore orbis in-
 fectus est. Quippe certatim gloriosa in
 certamina ruebatur, multoque avidius tum
 martyria gloriosis mortibus quaerebantur,
 quam nunc Episcopatus pravis ambitioni-
 bus appetuntur. Nullis vnquam magis
 bellis mundus exhaustus est: neque ma-
 iore vnquam triumpho vicimus, quam cum
 decem annorum stragibus vinci non potui-
 mus. Sed finis persecutiōnis fuit a quo
 tempore Christiāni Imperatores esse coe-
 pērunt.

306 Namque tum Constantinus rerum potiebatur, qui primus omnium Romanorum principum Christiānus fuit. Sane tum Lici-
 nius, quia aduersum Constantinum de im-
 perio certauit, milites suos litare prae-
 ceperat: abnuentes militia reiiciebat. Sed

324 id inter persecutiōnes non computatur: adeo res leuioris negotii fuit, quam vt ad Ecclesiārum vulnera perueniret.

Hoc temporum tractu mirum est quan-
 tum inualuerit religio Christiāna. Tum
 siquidem Hierosolyma, horrens ruinis,
 frequentissimis ac magnificentissimis Ec-
 clesiis est adornata: namque Helena,
 mater principis Constantini, quae Au-
 gusta cum filio conregnabat, cum Hie-
 rosolymam agnoscere concupisset, reperta
 ibi idola ac templa prostruit: mox vsa
 regni viribus, basilicas in loco Domini-
 cae Passiōnis, et Resurrectiōnis, et Ascen-
 sio-

Ante siōnis constituit. Eiusdem Regīnae
Christ. beneficio Crux Domini tum reperta, quae
neque in principio, obfistentibus Iudaeis,
potuerat consecrāri, et postea, dirutae
ciuitātis oppressa ruderibus, non nisi tam
fideliter requirenti meruit ostendi. Igi-
tur Helena primum de loco Passiōnis cer-
tior facta, admōta militāri manu, atque
omnium prouincialium multitudine in stu-
dia regīnae certantium, effodi terram et
contigua quaeque ac vastissima ruinārum
purgāri iubet; mox pretium fidei et la-
boris tres pariter cruces, sicut olim Do-
mino ac latronibus duōbus fixae fuerant,
reperiuntur.

Hic vero maior dignoscendi patibuli, in
quo Dominus pependerat, difficultas, om-
nium animos mentesque turbauerat; ne
errōre mortalium forsitan pro Cruce Do-
mini latrōnis patibulum consecrārent. Ca-
piunt deinde consilium, vt aliquem recens
mortuum crucibus admouērent. Nec mo-
ra, quasi Dei nutu, funus extincti solem-
nibus exequiis deferebātur, concursuque
omnium feretro corpus eripitur. Duābus
prius frustra crucibus admōtis, vbi Chri-
sti patibulo attactum est, dictū mirabile!
trepidantibus cunctis, funus excussum,
et inter spectatōres suos adstitit, Crux re-
perta, dignōque ambitu consecrata.

Ex Sulpicii Sevēri Historia Sacra

Excerptum Finis.

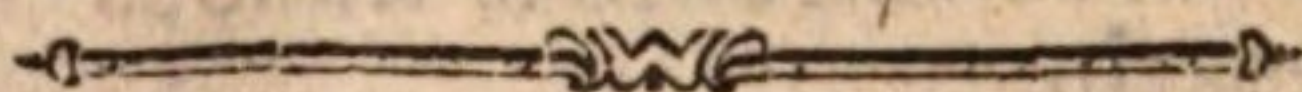
EX

E X

E V T R O P I O

EXCERPTA.

P E R I O D V S I.

*Roma sub Regibus
siue*

*Infantia urbis aeternae, complectens annos.
244.*

Anni ante Christum.
753 **R**omānum imperium a Romulo exordium habet; qui Martis et Reae Silviae, Vestalis virginis filius cum Remo fratre, vno partu, editus est. Is cum inter pastores latrocinarētur, octodecim annos natus, urbem exiguam in Palatino monte constituit. Condita ciuitate, quam ex nomine suo Romam vocauit, haec fere egit. Multitudinem finitimorum in ciuitatem recepit; centum ex senioribus elēgit; quorum consilio omnia ageret; quos Senatores nominauit propter senectutem. Tunc, cum

VXO-

Ante vxōres ipse et populus suus non habērent,
Christ inuitāuit ad spectaculum ludōrum vicīnas
 Urbis natiōnes, atque eārum virgines ra-
 puit. Commōtis bellis propter raptārum
 iniuriam, Caeninenses vicit, Sabīnos, Ve-
 ientes, (et gentes alias, quarum oppi-
 da urbem cingunt.) Et cum, orta subito
 tempestāte, non comparuisset, ad Deos
 transisse creditus est.

714 Postea Numa Pompilius rex creātus est :
 qui bellum quidem nullum gessit ; sed non
 minus Ciuitāti, quam Romulus, profuit,
 Nam et leges Romānis, moresque consti-
 tuit ; qui consuetudine praeliōrum iam
 latrōnes ac semibarbari putabantur. Infi-
 nīta Romae sacra ac templa constituit.
 Morbo decessit, quadagesimo tertio im-
 perii anno.

671 Huic successit Tullus Hostilius. Hic bel-
 la reparāuit ; Albānos vicit ; Urbem am-
 pliāuit, adiecto Caelio monte. Cum tri-
 ginta duōbus annis regnasset, fulmine
 ictus, cum domo sua arsit.

639 Post hunc Ancus Marcius, Numae ex fi-
 lia nepos, suscepit imperium. Contra La-
 tīnos dimicāuit : Auentīnum montem Ci-
 uitāti adiēcit, et Ianiculum : apud Ostium
 ciuitātem supra mare condidit.

615 Deinde regnum Priscus Tarquinius accē-
 pit. Hic numerum Senatōrum duplicā-
 uit ; circum Romae aedificāuit ; ludos Ro-
 mānos instituit, qui ad nostram memoriam
 permanent. Primusque triumphans Vr-
 bem intrāuit : muros fecit, et cloācas,
 Ca-

Ante Capitolium inchoavit: per Anci filios occisus est.

577 Post hunc Servius Tullius suscepit imperium, genitus ex nobili femina, captiva tamen, et ancilla. Hic quoque montes tres Vrbi adiunxit; fossas circum murum duxit: primus omnium censum ordinavit. Occisus est scelere generi sui Tarquinii, filii eius regis, cui ipse successerat; et filiae suae, quam Tarquinius habebat uxorem.

533 Lucius Tarquinius Superbus, septimus atque ultimus Regum, Ardeam oppugnans, imperium perdit. Nam cum filius eius Tarquinius iunior nobilissimae feminae Lucretiae atque pudicissimae, Collatini uxori, (vim intulisset), eaque de iniuria marito, et patri, et amicis quæsta fuisset; in omnium conspectu se occidit: propter quam causam Brutus, parens, et ipse Collatinus populum concitavit; et Tarquinio ademit imperium. Mox exercitus quoque eum, qui civitatem Ardeam cum ipso Rege oppugnabat, reliquit: veniensque ad Urbem Rex, portis clausis exclusus est; cumque uxore et liberis suis fugit.

PERIODVS II.

*Roma sub Consulibus ,
siue*

Adolescentia juvenilisque aetas urbis aeternae , complectens annos. 245.

Ante **H**inc Consules coepere pro vno Rege
Christ. duo hac causa creari; ut, si vnus malus
509 esse voluisset, alter eum, habens potestatem similem, coerceret. Et placuit, ne imperium longius, quam annum haberent, ne per diuturnitatem potestatis insolentiores redderentur, sed ciuiles semper essent, qui se post annum scirent futuros esse priuatos. Fuērunt igitur anno primo, expulsis Regibus, Consules, Lucius Junius Brutus (qui maxime egerat, ut Tarquinius pelleretur) et Tarquinius Collatinus, maritus Lucretiae: sed Tarquinio Collatino statim sublata dignitas est: placuerat enim, ne quisquam in vrbe maneret, qui Tarquinius vocaretur. Ergo, accepto omni patrimonio suo, ex vrbe migravit: et loco ipsius factus est Valerius Publicola Consul.

Commouit tamen bellum vrbi Romae Rex Tarquinius, qui fuerat expulsus: et collectis multis gentibus, ut in regnum posset restitui, dimicauit. In prima pugna Brutus Consul, et Aruns Tarquinii filius, inuicem se occiderunt. Romani tamen ex ea pugna victores recesserunt. Brutum Romanae matronae, defensorem pudicitiae

Ante tiae suae, quasi communem patrem, per
Cbrist. annum luxerunt. Secundo quoque anno
 iterum Tarquinius, ut reciperetur in re-
 gnum, bellum Romanis intulit, auxilium
 ei ferente, Porfena Thusciae Rege: et
 Romam pene cepit. Verum tum quoque
 victus est. Tertio anno post Reges exa-
 ctos, Tarquinius, cum suscipi non posset
 in regnum, Tusculum se contulit, atque
 ibi per quatuordecim annos priuatus cum
 vxore consenuit.

Nono anno post Reges exactos, cum ge-
 ner Tarquinii, ad iniuriam soceri vindi-
 candam, ingentem collegisset exercitum,
 noua Romae dignitas est creata, quae Di-
 ctatura appellatur: maior quam Consulatus.
 Eodem anno etiam Magister Equi-
 tum factus est, qui Dictatori obsequeretur.
 487 Octauodecimo anno post eiectiones re-
 ges expulsus ex Vrbe Quintus Marcius,
 dux Romanorum, qui Coriolos ceperat,
 Volscorum ciuitatem, ad ipsos Volscos con-
 tendit iratus, et auxilia contra Romanos
 accepit, Romanosque saepe vicit: usque
 ad quintum milliarium Urbis accessit,
 oppugnaturus etiam patriam, legatis, qui
 pacem petebant, repudiatis; nisi ad eum
 mater Veturia et vxor Volumnia ex Vr-
 be venissent: quarum fletu et deprecatione
 superatus, remouit exercitum. Atque
 hic secundus post Tarquinium fuit, qui
 dux contra patriam suam esset.

479 Caesone Fabio et Tito Virginio Consuli-
 bus, trecenti nobiles homines, qui ex
 Fabia familia erant, contra Veientes bel-
 lum

Ante lum soli suscepērunt, promittentes Sena-
Christ. tui et Populo, per se omne certāmen
implendum. Itaque profecti, omnes no-
biles, et qui singuli magnōrum exerci-
tuum duces esse debērent, in praelio con-
cidērunt. Vnus omnino superfuit ex tan-
ta familia, qui propter aetatem puerilem
duci non potuerat ad pugnam. Sequenti
anno cum in Algido monte, ab Vrbe duo-
decimo ferme milliaro, Romanus obside-
475 rētur exercitus, Lucius Quintius Cincin-
nātus Dictātor est factus: qui agrum qua-
tuor iugerum possidens, manibus iuis co-
lēbat. Is cum in opere et arans esset in-
uentus, sudōre deterfo, togam praetex-
tam accēpit, et, caesis hostibus, liberā-
uit exercitum.

451 Anno trecentesimo et altero ab Vrbe con-
dita, imperium consulāre cessauit, et pro
duobus Consulibus decem facti sunt, qui
summam potestatem habērent, Decemuirī
nomināti. Sed cum primo anno bene e-
gissent, secundo vnus ex iis Appius Clau-
dius Virginii cuiusdam, qui contra Latī-
nos in monte Algido militābat, filiam vir-
ginem corrumpere voluit: quam pater oc-
cidit, ne (infamiam) a Decemuiro susti-
nēret; et regressus ad milites, mouit tu-
449 multum. Sublāta est Decemuiris potestas,
ipsique damnāti sunt.

361 Titus Quintius Dictator aduersus Gallos,
qui in Italiam venerant, missus est. Hi
ab Vrbe quarto milliaro trans Aniēnem
fluum confederant. Nobilissimus de Se-
natoribus iuuenis Titus Manlius, prouo-

Ante cantem Gallum, ad singulāre certāmen
Christ. progressus occidit: et sublato torque au-
 reo, collōque suo imposito, in perpetuum
 Torquati sibi et posteris cognōmen accē-
 pit. Galli fugāti sunt: mox per Caium
 Sulpicium Dictatōrem etiam victi. Non
 multo post, duce Lucio Furio Camillo,
 quidam, ex Gallis vnum ex Romanis, qui
 esset optimus, prouocāuit. Tum se M.
 Valerius Tribūnus Militum obtulit: et,
 cum processisset armātus, coruus ei supra
 dextrum brachium sedit. Mox commissa
 349 aduersus Gallum pugna, idem coruus alis
 et vnguibus Galli oculos verberāuit, ne
 rectum posset adspicere, ita vta Tribū-
 no Valerio interfectus, non solum victo-
 riam ei, sed etiam nomen dederit: nam
 postea idem Coruus est dictus; ac pro-
 pter hoc meritum annorum trium et vi-
 ginti Consul est factus.

325 Iam Romāni potentes esse coepērunt: Bel-
 lum enim in centesimo et trigesimo fere
 milliario ab Vrbe apud Samnītes gerebā-
 tur. L. Papirius Cursor cum honōre Di-
 ctatōris ad id bellum profectus est: qui,
 cum Romam redisset, Q. Fabio Maxi-
 mo, Magistro Equitum, quem apud ex-
 ercitus reliquit, praecēpit, ne se absen-
 te pugnaret, Ille, occasiōe reperta, fe-
 licissime dimicāuit, et Samnites delēuit: ob
 quam rem a Dictatōre capitis damnātus,
 quod, se vetante, pugnasset, ingenti fa-
 uōre militum et populi liberātus est. Eo
 tempore Appius Claudius Censor aquam
 Claudiam induxit, et viam Appiam strauit.
 Eo-

Ante Eodem tempore Tarentinis, qui iam in
Christ. vltima Italia sunt, bellum indictum est;
 280 quia legatis Romanorum iniuriam fecissent.
 Hi Pyrrhum, Epīri Regem, contra Ro-
 manos in auxilium poposcērunt, qui ex
 genere Achillis originem trahēbat. Is mox
 ad Italiā venit; tumque primum Romā-
 ni cum transmarino hoste dimicauērunt.
 Missus est contra eum Consul P. Vale-
 rius Laeuinus, qui cum exploratōres Pyrr-
 hi cepisset, iussit eos per castra duci
 ostendi omnem exercitum, tumque dimit-
 ti, vt renuntiārent Pyrrho, quaecumque
 a Romanis agerentur. Commissa mox pu-
 gna, cum iam Pyrrhus fugeret, elephan-
 tōrum auxilio vicit; quos incognitos Ro-
 māni expauērunt: sed nox praelio finem
 dedit. Laeuinus tamen per noctem fugit;
 Pyrrhus Romanos mille octingentos cepit,
 eosque summo honore tractāuit; occisos
 sepeliuit; quos cum aduerso vulnere et
 truci vultu, etiam mortuos, iacere vidis-
 set; tulisse ad coelum manus dicitur, cum
 hac voce: „ Se totius orbis dominum esse
 „ potuisse, si tales sibi milites contigis-
 „ sent. „
 Postea Pyrrhus iunctis sibi Samnitibus,
 Lucānis, Brutiisque, Romam perrēxit;
 omnia ferro ignique vastāuit. Campaniam
 depopulātus est; atque ad Praeneste ve-
 nit, milliario ab Vrbe octāuo decimo.
 Mox terrōre exercitus, qui cum Consule
 sequebātur, in Campaniam se recēpit. Le-
 gātī ad Pyrrhum de redimendis captiuis
 missi, ab eo honorifice suscepti sunt: ca-

Ante ptiuos sine pretio Romam misit. Vnum
Christ. ex legatis Romanorum Fabricium sic admiratus est, ut, cum eum pauperem esse cognouisset, quarta parte regni promissa, sollicitare voluerit, ut ad se transiret; contemptusque a Fabricio est.

Quare cum Pyrrhus ingenti Romanorum admiratione teneretur, legatum misit, qui pacem aequis conditionibus peteret, praecipuum virum Cineam nomine; ita ut Pyrrhus partem Italiae, quam iam armis occupauerat, obtineret. Pax displicuit: remandatumque Pyrrho a Senatu est, eum cum Romanis, nisi ex Italia recessisset, pacem habere non posse. Tum Romani iusserunt captiuos omnes, quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, quod armati capi potuissent; nec ante eos ad veterem statum reuerti, quam si binorum hostium occisorum spolia retulissent. Ita legatus Pyrrhi reuersus est: a quo cum quaereret Pyrrhus, qualem Romam comperisset; Cineas dixit: „Regum se patri-
„am vidisse: scilicet tales illic fere om-
„nes, qualis vnus Pyrrhus apud Epī-
„rum et reliquam Graeciam putaretur“.
Missi sunt contra Pyrrhum duces P. Sulpicius, et Decius Mus Consules. Certamine commisso, Pyrrhus vulneratus est; elephantī interfecti; viginti millia hostium caesa, et ex Romanis tantum quinque millia: Pyrrhus Tarentum fugatus.

Interiecto anno, contra Pyrrhum Fabricius est missus; qui prius inter legatos sollicitari non potuerat, quarta regni parte

Ante te promissa. Tum, cum vicina castra ipse
Christ. et Rex habērent, medicus Pyrrhi ad eum
 nocte venit, promittens venēno Pyrrhum
 occisūrum, si quid sibi polliceretur; quem
 Fabricius vinctum reduci iussit ad domi-
 num, Pyrrhōque dici, quae contra caput
 eius medicus sponondisset. Tunc Rex ad-
 mirātus dixisse fertur: „ Ille est Fabri-
 „ cius, qui difficilius ab honestate, quam
 „ sol a cursu suo auerti potest “. Tunc
 Rex in Siciliam profectus est. Fabri-
 cius, victis Samnitibus et Lucānis, trium-
 phāuit. Consules deinde Curius Dentā-
 tus, et Cornelius Lentulus, aduersum
 Pyrrhum missi sunt. Curius contra eum
 275 pugnāuit: exercitum eius cecidit; ipsum
 Tarentum fugāuit; castra cepit. Ea die
 caesa hostium viginti tria millia. Curius
 in Consulātu triumphāuit: Primus Ro-
 mam elephantos quatuor duxit. Pyrrhus
 etiam a Tarento mox recessit, et apud
 Argos, Graeciae ciuitātem, occisus est.

P E R I O D V S III.

*Roma de exteris hostibus victrix ,
 siue*

*Virilis aetas urbis aeternae complectens an-
 nos 220.*

264 **L**ucio Caecilio Metello, Caio Furio Pa-
 cillo Consulibus, Metellus in Sicilia A-
 frōrum ducem, cum centum et triginta
 H 3 ele-

Ante elephantis, et magnis copiis venientem, *Christ* superavit; viginti millia hostium cecidit; sex et viginti elefantos cepit; reliquos errantes per Numidas, quos in auxilium habebat, colligit, et Romam deduxit ingenti pompa: cum centum et triginta elephantorum numerus omnia itinera compleret. Deinde Carthaginenses, Regulum ducem, quem ceperant, petierunt, ut Romam proficisceretur, et pacem a Romanis obtineret, ac permutationem captiuorum faceret. Ille Romam cum venisset, inductus in Senatum, nihil quasi Romanus egit; dixitque, se ex illa die, qua in potestatem Afrorum venisset, Romanum esse desiisse: itaque et uxorem a complexu remouit, et Romanis suasit, ne pax cum Poenis fieret. Illos enim fractos tot casibus, spem nullam habere: se tanti non esse, ut tot millia captiuorum propter vnum se, et senem, et paucos, qui ex Romanis capti fuerant, redderentur. Itaque obtinuit: nam Afros pacem petentes nullus admisit; ipse Carthaginem rediit; offerentibusque Romanis, ut eum Romae tenerent, negavit se in ea vrbe mansurum, in qua, postquam Afris seruierat, dignitatem honesti ciuis habere non posset. Regressus igitur ad Africam, omnibus suppliciis extinctus est.

225 Lucio Aemilio Consule, ingentes Gallorum copiae Alpes transierunt: sed pro Romanis tota Italia consensit; traditumque est Fabio Historico, qui ei bello interfuit, octoginta millia hominum parata ad

te
Christ ad id bellum fuisse: sed res per Consu-
les prospere gesta est: quadraginta millia
hostium interfecta sunt, et triumphus Ae-
milio decretus. Aliquot deinde annis
post, contra Gallos intra Italiam pugna-
tum est; finitumque est bellum, Marco
Claudio Marcello, Cnaeo Cornelio Sci-
pione consulibus. Tunc Marcellus cum
parua manu equitum dimicauit, et Regem
Gallorum, Viridomarum nomine, manu
sua occidit. Postea cum collega ingentes
copias Gallorum peremit; Mediolanum
expugnauit; grandem praedam Romam
pertulit: ac triumphans Marcellus spolia
Galli, stipiti imposita, humeris suis ve-
xit.

218 M. Minucio Rufo, P. Cornelio Consuli-
bus, bellum Punicum secundum Romanis
illatum est per Annibalem, Carthaginen-
sium ducem. Annibal, relicto in Hispa-
nia fratre Asdrubale, Pyraenem transiit;
Alpes, adhuc ea parte inuias, sibi pate-
fecit. P. Cornelius Scipio Annibali pri-
mus occurrit: commisso praelio, fugatis
suis, ipse vulneratus in castra rediit. Sem-
pronius Gracchus et ipse confligit apud
Trebianam amnem: is quoque vincitur. In-
de Annibal Flamminio consuli occurrit:
ipsum Flamminium interemit. Missus po-
stea a Romanis Quintus Fabius Maximus.
Is eum, differendo pugnam, ab impetu
fregit; mox inuenta occasione vicit. De-
inde Lucius Aemilius, Paullus, Teren-
tius Varro, contra P. Annibalem mittun-
tur, Fabioque succedunt: qui Fabius am-

Ante bos Consules monuit, vt Annibalem, cal-
Christ lidum et impatientem ducem, non aliter
 vincerent, quam praelium differendo: ve-
 rum, cum impatientia Varrōnis Consulis,
 contradicente Consule altero, apud vicum
 qui Cannae appellatur, in Apulia pu-
 gnatum esset, ambo Consules ab Anniba-
 216 le vincuntur. Nullo punico bello Romā-
 ni grauius accepti sunt. Post eam pu-
 gnam, Annibal Romānis obtulit, ut ca-
 ptiuos redimerent: responsumque est a Se-
 nātu, eos ciues non esse necessarios, qui,
 cum armati essent, capi potuissent. Ille
 omnes postea variis suppliciis interfecit,
 et tres modios aureorum annulorum Car-
 thaginem misit; quos e manibus equitum
 Romanorum, Senatorum, et militum de-
 traxerat.

217 Ad Hispanias Publius Cornelius Scipio
 mittitur, filius Publii Scipionis, qui ibi-
 dem bellum gesserat, annos natus qua-
 tuor et viginti; vir Romanorum om-
 nium, et sua aetate, et posteriori tempo-
 re fere primus. Is Carthaginem Hispa-
 niae capit; in qua omne aurum et argen-
 tum et belli apparatum Afri habebant;
 Magōnem etiam fratrem Annibalis ibidem
 capit; quem Romam cum aliis mittit.
 Romae ingens laetitia post hunc nuncium
 fuit. Scipio Hispanorum obsides parenti-
 bus reddidit: quare omnis fere Hispaniae
 ad eum vno animo transierunt. Post quae
 Asdrubalem, Annibalis fratrem, victum
 fugat, ac praedam maximam capit.

Ante Anno decimo quarto, postquam in Itali-
Christ. am Annibal venerat, Scipio, qui multa
 204 in Hispania bene egerat, Consul est fa-
 ctus, et in Africam missus. Syphācem
 Numidiaē Regem, qui se Afris coniunxe-
 rat, capit, et castra eius inuādit. Sy-
 phax cum nobilissimis Numidis, et infinī-
 tis spoliis, Romam ab Scipiōne mittitur:
 qua re audita, omnis fere Italia Anniba-
 lem deserit. Ipse a Carthaginensibus re-
 dire in Africam iubetur, quam Scipio va-
 stabat. Ita anno decimo septimo ab An-
 nibale Italia liberata est, quam flens di-
 citur reliquisse. Annibal, in Africam
 reuersus, tres exploratōres ad Scipiōnis
 castra misit: quos captos Scipio circumdū-
 ci per castra iussit, ostendique eis totum
 exercitum, mox etiam prandium dari; di-
 mittique, vt renuntiārent Annibali, quae
 apud Romānos vidissent. Interea prae-
 lium ab utrōque duce instructum est, qua-
 le vix vlla memoria fuit. Cum peritissi-
 mi viri copias suas ad bellum educerent,
 Scipio victor recedit, pene ipso Anniba-
 le capto: qui primum cum multis equiti-
 bus, deinde cum viginti, postremo cum
 quatuor euāsit. Inuenta in castris Anni-
 balis argenti pondo viginti millia, auri
 octingenta, caetera suppellectilis copiosa.
 Post id certāmen pax cum Carthaginensi-
 bus facta est. Scipio Romam rediit, in-
 genti gloria triumphauit, atque AFRICANVS
 ex eo appellari coeptus est. Finem
 201 accēpit secundum Punicum bellum, post
 annum septimum decimum, quam coeperat.

Ante Annibal, qui, victo Antiocho, ne Ro-
Christ. mānis traderetur, ad Prusiam, Bithyniae

183 regem, fugerat, repetitus etiam ab eo est
per Titum Quintium Flamminium: et cum
tradendus Romānis esset, venenum bi-
bit, et apud Libyssam, in finibus Nico-
mediensium, sepultus est.

168 Cum Perseo Aemilius Paulus Consul di-
micavit; vicitque eum, viginti millibus
peditum eius occisis. Equitatus cum rege
fugit integer; Romanorum centum mili-
tes amissi sunt: vrbes Macedoniae omnes
quas rex tenuerat, Romānis se dediderunt.
Ipse rex, cum defereretur ab amicis, ve-
nit in Pauli potestatem: sed honorem ei
Aemilius, non quasi victo, habuit: nam
et sibi ad pedes volentem cadere, non per-
misit; et iuxta se in sella collocavit. Ro-
mam cum ingenti pompa rediit in naue
Persei, quam inusitatae magnitudinis fuisse
traditur. Triumphavit autem magnificen-
tissime in curru aureo, cum duobus filiis,
vtrōque latere adstantibus: ducti sunt an-
te currum duo regis filii, et ipse Per-
seus, quadraginta quinque annos natus.
Ad hoc spectaculum multarum gentium re-
ges Romam venerunt: inter alios etiam
venit Attalus, atque Eumenes Asiae re-
ges; atque Prusias Bithyniae: magno ho-
nore accepti sunt: et, permittente Senā-
tu, dona quae attulerant, in Capitolio
posuerunt. Prusias etiam filium suum Ni-
comedem Senatui commendavit.

Quin-

Ante Quintus Caepio ad id bellum missus est,
Christ. quod quidam Viriātus contra Romānos in
 140 Lusitania gerēbat. Viriātus a suis inter-
 fectus est, cum quatuordecim annis Hi-
 spanias aduersum Romānos mouisset. Pa-
 stor primo fuit; mox latrōnum dux: po-
 strēmo tantos ad bellum populos concitā-
 uit, vt assertor, contra Romānos, Hispa-
 niae putarētur: et cum interfectōres eius
 praemium a Caepiōne Consule peterent,
 responsum est, nunquam Romānis placuif-
 se, imperatōrem a suis militibus inter-
 fici.

88 Anno Urbis conditae sexcentesimo sexa-
 gesimo secundo primum Romae bellum Ci-
 uile commōtum est: eōdem anno etiam Mi-
 thridaticum. Causam bello ciuili C. Ma-
 rius, sexies Consul, dedit. Nam cum Syl-
 la Consul contra Mithridātem gesturus
 bellum, qui Asiam et Achāiam occupa-
 uerat, mitterētur; isque exercitum in Cam-
 pania paulisper tenēret, vt belli Sociālis,
 quod intra Italiam gestum fuerat, reli-
 quiae tollerentur; Marius affectāuit, vt
 ipse ad bellum Mithridaticum mitterētur
 Quare Sylla commōtus, cum exercitu ad
 Urbem venit. Illic contra Mariū et
 Sulpitium dimicāuit: primus urbem Ro-
 mam armātus ingressus est; Sulpitium in-
 terfēcit, Mariū fugāuit, atque ad Asiam
 profectus est.

Sed cum legāti a rege Mithridāte, qui pa-
 cem petēbant, venissent, non aliter se
 datūrum Sylla esse respondit, nisi Rex,
 relictis his, quae occupauerat, ad regnum
 suum

Ante suum redisset. Postea tamen ad colloqui-
Christ. um ambo venērunt; pax inter eos ordi-
 nāta est. Cum Romae mutāti Consules
 essent, et Marius, Marii filius, ac Pa-
 pirius Carbo Consulātum acceperant; Syl-
 la contra Marium iuniōrem dimicāuit;
 viginti millibus eius occisis cccc. de suis
 perdidit. Mox etiam Urbem ingressus
 est. Marium, Marii filium, Praeneste
 persecūtus, obsēdit, et ad mortem compu-
 lit. Cnaeus quoque Carbo, Consul al-
 ter, ab Arimino ad Siciliam fugit; et
 ibi per Cnaeum Pompeium interfectus est;
 quem adolescentem Sylla, atque annos
 vnum et viginti natum, cognita eius in-
 dustria, traditis exercitibus praefecerat,
 ut secundus a Sylla haberetur. Post haec
 81 Sylla de Mithridate ingenti gloria trium-
 phāuit. Cnaeus etiam Pompeius, quod nulli
 Romanōrum tribūtum erat, quartum et vige-
 simum annum agens, de Africa triumphāuit.
 78 Anno Urbis conditae sexcentesimo septua-
 gesimo sexto mortuus est Nicomēdes rex
 Bithyniae, et testamento Populum Romā-
 nam fecit herēdem. Mithridates pace
 rupta, Bithyniam et Asiam rursus voluit
 inuadere. Aduersus eum ambo Consules
 missi, variam habuere fortūnam. Cotta apud
 Chalcedonem victus ab eo acie, etiam intra
 oppidum coactus est, et obsessus. Sed
 cum se inde Mithridates Cyzicum trans-
 tulisset, Lucullus ei alter Consul occu-
 rit: ac eum a tergo obsēdit, fameque
 consumpsit; et multis praeliis vicit. Po-
 stremo Byzantium (quae nunc Constanti-
 no

Ante nopolis est) fugāuit; nauāli quoque prae-
Christ. lio duces eius Lucullus oppressit.

73 In Italia nouum bellum subito commō-
 tum est: septuaginta enim quatuor gladia-
 tōres, ducibus Spartaco, Cixo et Oeno-
 mao, effracto Capuae ludo, effugērunt;
 et per Italiam vagantes, pene non leuius
 bellum in ea, quam Annibal mouerat,
 parauēre: nam multis ducibus, et duō-
 bus simul Romanōrum Consulibus victis,
 sexaginta fere millium armatorum exerci-
 tum congregauerunt: victique sunt in A-
 pulia a M. Licinio Crasso Proconsule, et
 post multas calamitātes Itāliae, tertio an-
 no, bello huic finis imponitur.

69 Lucullus regnum Tigrānis, qui Armeniis
 imperābat, ingressus est. Ipsum regem,
 cum sexcentis millibus clibanariōrum, et
 centum millibus sagittariōrum et armato-
 rum venientem, septemdecim millia mili-
 tum habens, ita vicit, vt magnam par-
 tem Armeniōrum deleuerit. Inde Nisibin
 profectus, eam quoque ciuitātem cum re-
 gis fratre cepit. Sed hi, quos in Ponto
 Lucullus reliquerat, cum exercitus parte,
 vt regiōnes victas etiam Romanōrum
 tuerentur; negligenter se et auāre agen-
 tes, occasiōnem iterum Mithridāti in Pon-
 tum irrumpendi dedērunt; atque ita bel-
 lum renouātum est.

57 Dum haec geruntur, pirātae omnia maria
 infestābant, ita vt Romānis, toto orbe
 victoribus, sola nauigatio tuta non esset.
 Quare id bellum Cnaeio Pompeio decre-
 tum est: quod intra paucos menses inge-

Ante ti et felicitate et celeritate confecit. *Mox*
Christ ei delatum bellum etiam contra regem Mi-
 thridatem et Tigranem. Quo suscepto,
 Mithridatem in Armenia minore, noctur-
 no praelio vicit: castra diripuit; quadra-
 ginta millibus eius occisis, viginti tantum
 de exercitu suo perdidit, et duos Centu-
 riones. Mithridates cum vxore fugit, et
 duobus comitibus: neque multo post, cum
 in suos fauiret, Pharnacis filii sui apud
 milites seditione, ad mortem coactus,
 venenum hausit. Hunc finem habuit Mi-
 thridates: periit autem apud Bosporum,
 vir ingentis industriae consiliique. Regna-
 uit annis sexaginta, vixit septuaginta duo-
 bus: contra Romanos bellum habuit annis
 quadraginta.

- 66 Tigrani deinde Pompeius bellum intulit:
 ille se ei dedidit, et in castra Pompeii
 sexto-decimo milliario ab Artaxata venit:
 ac diadema suum, cum procubuisset ad genua
 Pompeii, in manibus ipsi collocavit: quod
 et Pompeius reposuit, honorificumque habi-
 tum, regni tamen parte multavit, et grandi
 pecunia. Adempta est ei Syria, Phoeni-
 ce, Sophene: sex millia praeterea talen-
 torum argenti, quae Populo Romano da-
 ret; quia bellum sine causa Romanis com-
 mouisset. Pompeius mox etiam Albanis
 bellum intulit, et eorum regem Orodem
 ter vicit. Iberiae quoque regem Artha-
 cem vicit acie: mox Ituraeos et Arabes.
 Inde ad Iudaeam transgressus Hierosoly-
 mam, caput gentis, tertio mense cepit:
 duo-

Ante Christ. duodecim millibus Iudaeorum occisis, caeteris in fidem acceptis. His gestis, in Asiam se recēpit, et finem antiquissimo bello dedit.

65 Marco Tullio Cicerōne Oratōre, et C. Antonio Consulibus, anno ab urbe condita sexcentesimo octogesimo nono, Lucius Sergius Catilīna, nobilissimi generis vir, sed ingenii prauissimi, ad delendam patriam coniurāuit cum quibusdam claris quidem, sed audacibus viris. A Cicerōne Vrbe expulsus est: focii eius deprehensi, in carcere strangulāti sunt. Ab Antonio, altero Consule, Catilīna ipse in praelio victus est, & interfectus.

49 (Aliquanto post) bellum ciuile successit, execrandum et lacrymabile. Caesar rediens ex Gallia victor, coepit poscere alterum Consulatum: cui contradictum est: propter quam iniuriam aduersum patriam cum exercitu venit. Consules cum Pompēio Senatusque omnis, atque vniuersa nobilitas ex Vrbe fugit, et in Graeciam transiit. Caesar, vacuum Urbem ingressus, Dictatōrem se fecit, inde Hispanias petiit. Ibi Pompēii exercitus validissimos et fortissimos superāuit. Inde regressus, in Graeciam transiit, primo praelio victus est, et fugātus, euāsit tamen; quia nocte interueniente Pompēius sequi noluit dixitque Caesar. "Nec Pompeium scire, vincere, et illo tantum die se potuisse superari".

48 Deinde in Thessalia apud Palaeopharsalum, productis vtrunque ingentibus copiis,

Ante piis, dimicauērunt. Nunquam adhuc Ro-
Christ. mānae copiae in vnum, neque maiōres
melioribus ducibus, conuenerant, totum
terrārum orbem facile subactūrae, si con-
tra barbaros ducerentur; pugnātum tamen
est ingenti contentiōne: victusque ad po-
strēmum Pompēius, et castra eius direpta
sunt. Ipse fugātus, Alexandriam petiit,
vt a Rege Aegypti, cui tutor a Senātu
datus fuerat, propter iuuenilem eius aetā-
tem, acciperet auxilia: qui fortūnam ma-
gis, quam amicitiam secūtus, occīdit Pom-
pēium: caput eius et annulum Caesari mi-
sit: quo conspecto, Caesar etiam lacry-
mas fudisse dicitur, tanti viri intuens ca-
put, et generi quondam sui.

45 Bellis ciuilibus toto orbe compositis, Ro-
mam rediit; agere insolentius coepit, et
contra consuetudinem Romanae libertātis.
Cum ergo et honōres ex sua voluntāte
praeſtāret, qui a Populo antea defereban-
tur, nec Senatui ad se venienti assurge-
ret, aliaque regia et pene tyrannica fa-
ceret, coniurātum est in eum a sexaginta
vel amplius Senatoribus Equitibusque Ro-
mānis: praecipui fuērunt inter coniurā-
tos, duo Bruti, ex eo genere Bruti, qui
primus Romae Consul fuerat, et reges ex-
pulerat; Cassius et Seruilius Casca. Ergo
Caesar, cum Senātus die inter caeteros
venisset ad curiam, tribus et viginti vul-
neribus confossus est.

PERIODVS IV.

*Roma sub Impp. ad Arcadium et Honorium
vsque.*

Siue

*Adulta aetas eiusdem urbis, pertingens ad
annum Christi 395. et complectens annos.
425.*

Ante **A**nno Urbis septingentesimo fere ac no-
Christ. no, interfecto Caesare, ciuilia bella re-
44 parāta sunt: percussoribus enim Cæsaris
Senātus fauēbat. Antonius Consul, par-
tium Caesaris, multa scelera committens
a Senātu hostis iudicātus est. Missi ad
eum persequendum duo Consules Panfa et
Hirtius, et Octauianus adolescens, annos de-
cem et octo natus, Caesaris nepos; quem
ille testamento herēdem reliquerat, et no-
men suum ferre iusserat: hic est, qui po-
stea Augustus est dictus, et rerum potē-
tus. Quare profecti contra Antonium
tres duces, vicērunt eum. Euēnit tamen,
vt victōres Consules ambo morerentur.
Quare tres exercitus vni Caesari Augu-
sto paruērunt. Fugātus Antonius, amisso
exercitu, fugiens ad Asiam, Cleopatram,
reginam Aegypti, duxit vxōrem.

32 Hic quoque ingens bellum ciuile commō-
uit, cogente vxōre Cleopatra; dum cu-
peditate muliebri optat etiam in Vrbe re-
gnāre. Victus est ab Augusto, nauāli pugna
clara et illustri, apud Actium, qui locus

Pars I.

I

in

Post in Epiro est: ex qua fugit in Aegyptum:
Chri- et desperatis rebus, cum omnes ad Au-
stum. gustum transirent, ipse se interemit. Cleo-
 patra sibi aspidem admisit, et veneno eius
 extincta est. Aegyptus per Octavianum
 Augustum imperio Romano adiecta est.
 Ita bellis toto orbe confectis (1) Octa-
 vianus Augustus Romam rediit, duodeci-
 mo anno, quam Consul fuerat: ex eo
 Rempublicam per quadraginta et quatuor
 annos solus obtinuit. Obiit autem octo-
 gesimo sexto anno, morte communi, in
 oppido Campaniae Attella. Romae in
 Campo Martio sepultus est: vir, qui non
 immerito ex maxima parte Deo similis est
 putatus: neque enim facile ullus eo aut
 in bellis felicius fuit, aut in pace mode-
 rator: quadraginta quatuor annis, quibus
 solus gessit imperium, civilissime vixit:
 in cunctos liberalissimus, in amicos fidis-
 simus; quos tantis euexit honoribus, ut
 pene aequaret fastigio suo. Moriens Di-
 uus appellatus est. Rempublicam beatif-
 simam Tiberio successori reliquit: qui pri-
 uignus ei, mox gener, postremo adoptio-
 ne filius fuerat.

14 Tiberius ingenti socordia imperium gessit,
 graui crudelitate, scelesti avaritia, turpi
 libidine. Hic aetatis octogesimo tertio,
 ingenti omnium gaudio mortuus est in
 Campania.

Suc-

(1) Anno V. C. 754. armis toto orbe silen-
 tibus, IESVS Christus nascitur, a cuius or-
 tu christiana temporum ratio incipit.

Post Successit ei Caius Caesar, cognomento Ca-
Christ. ligula, et ipsius Tiberii nepos: scelera-
 37 tissimus ac funestissimus. Cum aduersum
 cunctos ingenti auaritia, libidine, crude-
 litate saeuiret, interfectus in Palatio est.

41 *Post* hunc Claudius fuit, patruus Caligu-
 lae. Hic medie imperauit; multa gerens
 tranquille atque moderate, quaedam cru-
 deliter et insulse. Britanniae bellum intulit,
 quam nullus Romanorum post Iulium Cae-
 sarem attigerat: eaque deuicta per Cnae-
 um Sentium, et Aulum Plautium, illu-
 stres et nobiles viros, triumphum cele-
 brem egit. Tam ciuilis autem circa quos-
 dam amicos extitit, ut etiam Plautium,
 nobilem virum, qui in expeditione Bri-
 tannica multa egregie fecerat, triumphan-
 tem ipse prosequeretur, et conscendenti
 Capitolium laeuus incederet. Is vixit
 annos quatuor et sexaginta: imperauit qua-
 tuordecim: post mortem consecratus est,
 Diuusque appellatus.

53 Successit huic Nero, Caligulae auunculo
 suo simillimus, qui Romanum imperium
 et deformauit, et diminuit: inusitate lu-
 xuriae sumptuumque, ut qui exemplo
 Caii Caligulae calidis et frigidis lauaret
 vnguentis: retibus aureis piscaretur, quae
 blatteis funibus extraheret. Infinitam par-
 tem Senatus interfecit; bonis omnibus ho-
 stis fuit: ad postremum se tanto dedeco-
 re prostituit, ut et saltaret et cantaret in
 scena, citharoedico habitu vel tragico.
 Parricidia multa commisit; fratre, vxore
 matre interfectis: urbem Romam incen-
 dit,

Post dit, vt spectaculi eius imaginem cerneret,
Christ. quali olim Troia capta arserat. Per haec
Romano orbi execrabilis, ab omnibus si-
mul destitutus, et a Senātu hostis iudicā-
tus, cum quaereretur ad poenam, (quae
poena erat talis, vt nudus per publicum
ductus, furca capiti eius inserta, virgis
vsque ad mortem caederetur, atque ita
praecipitaretur de saxo) e Palatio fugit,
& in suburbāno se liberti sui interfecit.

68 Huic Sergius Galba successit, antiquissi-
mae nobilitātis Senātor, cum septuagesi-
mum et tertium annum ageret aetātis: ab
Hispanis et Gallis imperātor electus, mox
ab vniuerso exercitu libenter acceptus.
Huius breue imperium fuit. Infidiis Othō-
nis occisus est, imperii mense septimo;
iugulātus in foro Romae, sepultusque in
hortis suis, qui sunt Aurelia via, non
longe ab vrbe Roma.

69 Otho, occiso Galba, inuāsit imperium;
materno genere nobilior quā paterno,
neutro tamen obscurō. Cum etiam Vitel-
lius factus esset a Germanicis exercitibus
imperātor, sponte semet ipsum occidit,
ne propter eum ciuile bellum commoue-
retur.

69 Dein Vitellius imperio potitus est. Hic
cum multo dedecore imperāuit, et graui
saeuitia notabilis, praecipue ingluuie et
voracitate: quippe cum de die saepe quar-
to vel quinto feratur epulatus. Cum Ne-
rōni similis esse vellet, atque id adeo prae
se ferret, vt etiam exequias Nerōnis, quae
humiliter sepultae fuerant, honoraret, a

Ve-

Past Vespasiani ducibus occisus, et cum magno
Christ. dedecore tractus per urbem Romam publice, nudus, erecta coma et capite, subiecto ad mentum gladio, stercore in vultum, et pectus ab omnibus obuiis appetitus: postremo iugulatus, et in Tiberim deiectus, etiam communi caruit sepultura.

69 Vespasianus huic successit, princeps obscure quidem natus, sed optimis comparandus: priuata vita illustris; ut qui a Claudio in Germaniam, et deinde in Britanniam missus, tricies et bis cum hoste conflixerit. Romae se in imperio moderatissime gessit: placidissimae lenitatis, ut qui maiestatis quoque contra se reos non facile puniret ultra exilii poenam. Sub hoc, Iudaea Romano accessit imperio: et Hierosolyma, quae fuit urbs nobilissima Palaestinae. Offensarum et inimicitarum immemor fuit: conuitia a causidicis et philosophis in se dicta, leniter tulit. Hic cum Tito filio de Hierosolymis triumphauit. Per haec cum Senatui et Populo, postremo cunctis amabilis ac iucundus esset, profluuio ventris extinctus est in villa propria.

79 Huic Titus filius successit, vir omnium virtutum genere mirabilis, adeo ut amor et deliciae humani generis diceretur. In oppugnatione Hierosolymorum sub patre militans, duodecim propugnatores duodecim sagittarum ictibus confixit. Romae tantae ciuilitatis in imperio fuit, ut nullum omnino puniret. Facilitatis et libera-

Post Christ. litatis tantae fuit, ut cum nulli quidquam negaret, et ab amicis reprehenderetur, responderit: „Nullum tristem debere ab imperatore discedere,,. Praeterea cum quadam die in coena recordatus fuisset, nihil se illo die cuiquam praestitisse, dixerit: „O amici hodie diem perdidi,,. Per haec inusitato fauore dilectus, morbo periit. Tantus luctus eo mortuo publicus fuit, ut omnes tamquam in propria doluerint orbitate.

81 Domitiānus mox accēpit imperium, frater ipsius iunior; Nerōni, aut Caligulae, aut Tiberio similior, quam patri vel fratri suo: primis tamen annis moderātus in imperio fuit; mox ad ingentia vitia progressus: libidinis, iracundiae, crudelitatis, auaritiae, tantum in se odii concitauit, ut merita et patris et fratris aboleret. Interfecit nobilissimos ex Senātu; dominum se et deum primus appellari iussit; nullam sibi nisi auream et argenteam statuem in Capitolio poni passus est; consobrinos suos interfecit: superbia quoque in eo execrabilis fuit. Verum cum ob scelera uniuersis exōsus esse coepisset, interfectus est suorum coniuratione in Palatio. Funus eius cum ingenti dedecore per vespillōnes exportatum, et ignobiliter est sepultum.

96 Domitiāno, exitiabili tyranno, Nerua successit, vir in priuata vita moderātus et strenuus; aequissimum se et ciuillissimum praebuit. Reipublicae diuina prouisione consulit, Traiānum adoptando. Mortuus

Post tuus est Romae post annum et quatuor
Christ. menses imperii sui, ac dies octo: atque
 inter Diuos relatus est.

98 Successit ei Vlpius Crinitus Traianus. Imperator apud Agrippinam ciuitatem in Gallis factus est. Rempubicam ita administrauit, ut omnibus Principibus merito praeferatur. Inusitatae ciuilitatis et fortitudinis fuit. Romae et per prouincias aequalem se omnibus exhibens; amicos salutandi causa frequentans, vel aegrotantes, vel cum festos dies habuissent; conuiuia cum iisdem indiscreta vicissim habens; saepe in vehiculis eorum sedens; nullum Senatorem laedens: nihil iniustum ad augendum fiscum agens; liberalis in cunctos, publice priuatimque ditans omnes et honoribus augens, quos vel mediocri familiaritate cognouisset. Post ingentem igitur gloriam, belli domique quaesitam, e Perside rediens, apud Seleuciam Isauriae profluuio ventris extinctus est. Solus omnium intra Urbem sepultus. Ossa eius, collocata in urna aurea, in foro, quod edificauit, sub columna sita sunt: cuius altitudo centum quadraginta-quatuor pedes habet.

117 Defuncto Traiano, Aelius Adrianus creatus est princeps. Pacem omni tempore imperii sui habuit, orbem Romanum circumiit. Obiit in Campania, maior sexagenario.

138 Adriano successit T. Antonius Fuluius Boionius, idem etiam Pius nominatus. Vixit ingenti honestate priuatus: maiori,

Post Christ. in imperio: nulli acerbus; cunctis benignus; aerarium opulentum reliquit. Pius propter clementiam dictus est. Obiit apud Lorium, villam suam, milliario ab Vrbe duodecimo, imperii vigesimo-tertio: atque inter Diuos relatus est, et merito consecratus.

161 Post hunc imperavit M. Antoninus Verus, qui multa per duces et ingentia patravit. Obiit in Venetia, cum Altinum proficisceretur, et, cum fratre in vehiculo sederet, subito sanguine ictus. Vir ingenii parum civilis: reuerentia tamen fratris nihil unquam atrox ausus.

169 Post eum Marcus Antoninus solus Rempublicam tenuit; vir, quem mirari facilius quis, quam laudare possit. A principio vitae tranquilissimus, adeo ut in infantia quoque vultum nec ex gladio, nec ex moerore mutaret. Latinas literas eum Fronto, orator nobilissimus, docuit. Hic cum omnibus Romae aequo iure egit; ad nullam insolentiam elatus imperii fastigio; liberalitatis promptissimae; prouincias ingenti benignitate et moderatione tractauit. Hic permisit viris clarioribus, ut conuiuia eodem cultu, quo ipse, et ministris similibus exhiberent. In editione munerum post victoriam adeo magnificus fuit, ut centum simul leones exhibuisse tradatur. Cum igitur fortunatam Rempublicam et virtute et mansuetudine reddidisset, obiit decimo octauo imperii anno, vitae sexagesimo vno; et inter Diuos relatus est.

Hu-

- Post* Huius successor L. Antoninus Commodus,
Christ. nihil paternum habuit, nisi quod contra
 180 Germanos feliciter et ipse pugnavit. Septembrem mensem ad nomen suum transferre conatus est, ut Commodus diceretur: sed luxuria at obsequio depra-
 uatus, gladiatoriiis armis saepissime in ludo, deinceps etiam in amphitheatro cum huiusmodi hominibus saepe dimicavit.
 • Obiit morte subita, atque adeo ut strangulatus, vel veneno interfectus putaretur.
- 193 Huic successit Pertinax, grandaeus iam, ut qui septuagenariam attigisset aetatem; ex Senatus Consulto imperare iussus, Iuliani scelere occisus est.
- 193 Post eum Saluius Iulianus Rempublicam inuasit: vixit mensibus septem, postquam coeperat imperare.
- 193 Hinc imperii Romani administrationem Septimus Severus accepit. Parcus admodum fuit; natura saevus. Bella multa et feciliter gessit. Nouissimum bellum in Britannia habuit: utque receptas provincias omni securitate muniret, vallum per tringinta duo millia passuum a mari ad mare deduxit. Decessit Eboraci admodum senex.
- 210 Marcus Aurelius Antoninus Bassianus, idemque Caracalla, morum fere paternorum fuit; paulo asperior, et minax. Opus Romae egregium fecit lauarii, quae Antoninianae (*Thermae*) appellantur; nihil praeterea memorabile.

Post Opilius deinde Macrinus, cum filio *Dia-*
Christ. dumēno facti imperatōres, nihil memora-
 217 bile ex temporis breuitate gesserunt: nam
 imperium eōrum duum mensium et vnus
 anni fuit: seditiōne militāri ambo pariter
 occīsi sunt.

218 Creatus est post hos M. Aurelius Antoni-
 nus. Hic Antonini Caracallae filius puta-
 batur: sacerdos autem Heliogabali templi
 erat. Impudicissime vixit, bienniōque
 post et octo mensibus tumultu interfectus
 est militāri.

222 Successit huic Aurelius Alexander; iuue-
 nis admodum: militārem disciplinam se-
 uerissime rexit; quasdam tumultuantes le-
 giōnes integras exauctorauit. Perit in
 Gallia, militāri tumultu, in Mammaeam
 matrem suam vnice pius.

235 Post hunc Maximinus, ex corpore mili-
 tāri primus ad imperium accessit, sola mi-
 litum voluntate, cum nulla Senātus in-
 tercessisset auctoritas, neque ipse Senātor
 esset. Is, bello aduersus Germānos feli-
 citer gesto, cum a militibus imperātor es-
 set appellatus, a Pupiēno Aquileiae oc-
 cīsus est, deferentibus eum militibus suis.

238 Postea tres simul Augusti fuerunt, Pupiē-
 nus, Balbinus, et Gordiānus; duo supe-
 riōres obscurissimo genere; Gordiānus, no-
 bilis. Itaque cum Romam venissent Bal-
 binus et Pupiēnus, in Palatio interfecti
 sunt; soli Gordiāno Imperium reseruā-
 tum. Parthis bellum intulit, quod qui-
 dem feliciter gessit. Rediens, haud longe a

Ro-

Post Romānis finibus interfectus est fraude Phi-
Christ. lippi, qui post eum imperāuit.

244 Philippi duo, filius ac pater, Gordiāno occiso imperium inuasērunt. Ambo ab exercitu interfecti sunt.

249 Post hos Decius e Pannonia inferiōre Bupaliae natus, imperium sumpsit. Cum biennio ipse et filius imperassent, vterque in barbarico interfecti sunt, et inter Diuos relāti.

251 Mox imperatōres creati sunt, Gallus Hostiliānus, et Galli filius Volusiānus. Sola pestilentia, et morbis, atque aegritudinibus notus eorum principātus fuit.

254 Aemiliānus obscurissime natus, obscurius imperāuit; ac tertio mense extinctus est. Hinc Licinius Valeriānus, in Rhaetia et Norico agens, ab exercitu imperātor est factus. Galliēnus quoque Romae a Senātu Caesar est appellātus. Horum imperium Romāno nomini perniciosum, et pene exitiabile fuit. Valeriānus captus apud Parthos ignobili seruitūte consenuit. Galliēnus, cum adolescens factus esset Augustus, imperium primum feliciter, mox commode, ad vltimum perniciosē gessit.

260 Tum iam desperātis rebus, et delēto pene imperio Romāno, Posthumus in Gallia, obscurissime natus, purpuram sumpsit: et per annos decem ita imperāuit, vt consumptas pene prouincias ingenti virtūte et moderatione reparauerit: seditiōne militum interfectus est.

Post

Post Christ. Post eum Marius, vilissimus opifex, purpuram accēpit; et secundo die interfectus est.

Victorinus postea Galliārum accēpit imperium, vir strenuissimus: sed cum nimiae libidinis esset, occisus est.

Huic successit Tetricus Senātor, qui apud Burdegalam purpuram sumpsit. Ita Galliēno Rempublicam deferente, Romānum imperium in Occidente per Posthumum, per Odenatum in Oriente seruātum est. Galliēnus interea, Mediolāni cum Valeriāno fratre occisus est.

268 Claudiusque ei successit, parcus vir, ac modestus, et iusti tenax, ac Reipublicae gerendae idoneus; qui tamen morbo interiit.

Quintilius post eum, Claudii frater, consensu militum imperātor electus est: vir vnicae moderatiōnis et ciuilitātis, aequandus fratri, vel praeponendus: septimo decimo die imperii occisus est.

270 Post eum Aureliānus suscepit imperium, vir in bello potens, animi tamen immodici, et ad crudelitatem propensioris: perāuit in Gallia Tetricum apud Catalaunos. Urbem Romam muris firmioribus cinxit. Occiditur serui sui fraude, qui ad quosdam militāres viros, amicos ipsius, nomina pertulit adnotāta, falso manum eius imitātus, tanquam Aureliānus ipsos parāret occidere: itaque vt praeuenirētur, ab iisdem interfectus est in itineris medio.

Post Tacitus post hunc suscepit imperium; vir
Christ. egregie moratus: intra sextum mensem
 275 imperii morte praeuentus.

Florianus Tacito successerat.

276 Post hunc Probus, vir illustris gloria militari, ad administrationem Reipublicae accessit. Vineas Gallos & Pannonios habere permisit. Hic cum bella innumera gessisset, pace parata, interfectus est tumultu militari in turri ferrata.

282 Post hunc Carus est factus Augustus, Narbonae natus in Gallia, qui confestim Carinum et Numerianum filios Caesares fecit. Cum castra supra Tigridem haberet, ictu diuini fulminis periit. Numerianus quoque, filius eius, quem secum ad Persas duxerat, adolescens egregiae indolis, cum oculorum dolore correptus in lecticula veheretur, impulsore Apro, qui forcer eius erat, per insidias occisus est: et cum dolo occultaretur ipsius mors, quousque Aper inuadere posset imperium, foetore cadaueris prodita est: milites enim qui eum sequebantur, foetore commoti, diductis lecticulae palliis, post aliquot dies mortem eius notam habere potuerunt. Interea Carinus, omnibus se sceleribus inquinauit; ob quae omnibus hominibus inuisus non multo post poenas dedit.

284 De Perside victor exercitus rediens, cum Carum Augustum fulmine, Numerianum Caesarem insidiis perdidisset, Diocletianum imperatorem creauit, Dalmatia oriundum, virum obscurissime natum. Is
 pri-

Post prima militum concione iuravit, *Christ.* Numerianum nullo suo dolo interfectum; et cum iuxta eum Aper, qui Numeriano infidias fecerat, constitisset, in conspectu exercitus manu Diocletiani percussus est. Diocletianus Maximianum Herculium ex Caesare fecit Augustum, Constantium et Maximinianum Caesares. Varia deinceps et simul et viritim bella gesserunt. Diocletianus moratus callide fuit, sagax praeterea, et admodum subtilis ingenio, et qui seueritatem suam aliena inuidia explere vellet, adorari se iussit. Cum tamen ingrauescente aevo, parum se idoneum moderando imperio esse sentiret, auctor Herculio fuit, ut in priuam vitam concederent, et stationem tuendae Reipublicae viridioribus iunioribusque mandarent: cui aegre collega obtemperauit: tamen vterque vna die, priuato habitu, imperii insigne mutauit. Diocletianus priuatus in villa, quae haud procul a Salonis est, praeclaro otio senuit.

304 His igitur abeuntibus, ad administratiōnem Reipublicae Constantius et Galerius Augusti creati sunt: diuisusque inter eos Romanus orbis. Constantius contentus dignitate Augusti, Italiae atque Africae administrandae sollicitudinem recusauit: vir egregius, et praestantissimae ciuitatis, fisci commoda non admodum affectans, ducensque melius, publicas opes a priuatis haberi, quam intra vnum claustrum reservari: adeo autem cultus modici, ut festis diebus, si cum amicis numerosioribus, es-

Post effet epulandum, priuatorum eis argento,
Christ. ostiatim petito, triclinia sternerentur.
 Obiit in Britannia, Eboraci, principatus
 anno tertio decimo, atque inter Diuos re-
 latus est.

Galerius, vi et probe moratus, et egre-
 gius in re militari, cum Italiam quoque,
 finente Constantio, administrationi suae
 accessisse sentiret, Caesares duos creauit.
 Verum Constantio mortuo, Constantinus,
 eius filius in Britannia creatus est Impe-
 rator. Respublica tum ab his quatuor im-
 peratoribus tenebatur, Constantino et Ma-
 306 xentio, filiis Augustorum; Licinio et
 Maximino, nouis hominibus. Constanti-
 nus bellum aduersum Maxentium ciuile
 commouit; ipsum postremo vicit Italiæque
 est potitus. Non multo deinceps in Ori-
 ente quoque aduersum Licinium Maximini-
 nus res novas molitus, vicinum exitium
 fortuita apud Tarsum morte praeuenit.

323 Constantinus tamen, vir ingens, et omnia
 efficere nitens, quae animo praeparasset,
 simul principatum totius orbis affectans,
 Licinio bellum intulit; quamuis necessitu-
 do et affinitas cum eo esset. Postremo
 Licinius, nauali et terrestri praelio victus,
 contra religionem sacramenti Thessalonicae
 priuatus occisus est. Eo tempore res Ro-
 mana sub vno Augusto et tribus Caesari-
 bus, (quod numquam alias) fuit. Verum
 insolentia rerum secundarum, aliquantum
 Constantinus ex illa fauorabili animi do-
 cilitate mutauit. Primus Urbem nominis
 sui ad tantum fastigium euehere molitus
 est,

Post est, vt Romae aemulam faceret. Nicome-
Christ. diae in villa publica obiit: atque inter Di-
330 uos meruit referri.

337 Successores filios tres reliquit. Constantis
imperium strenuum aliquandiu et iustum
fuit; mox, cum et valetudine improspera,
et amicis prauioribus vteretur, ad graua
vitia conuersus, cum intolerabilis prouin-
cialibus, militibus iniucundus esset, fa-
ctione Magnentii occisus est.

350 Vetraniōne ad imperium consensu militum
electo: quem grandaeuum iam, et cunctis
amabilem diuturnitate et felicitate mili-
tiae, ad tuendum Illyricum, principem
creauerunt: virum probum, et morum
veterum, ac iucundae ciuilitatis, sed om-
nium liberalium artium expertem; adeo
vt ne elementa quidem prima literarum,
nisi grandaeuus, et iam imperator, acce-
perit.

Orienti mox a Constantio Caesar est da-
tus patruī filius Gallus: sed (ab eodem
paulo post) occisus fuit: vir natura ferus
et ad tyrannidem pronior, si suo iure im-
perare licuisset.

361 Hinc Iulianus rerum potitus est, ingenti-
que apparatu Parthis intulit bellum: cui
expeditioni ego quoque interfui. Aliquot
oppida et castella Persarum in deditiōem
accepit, vel vi oppugnauit: Assyriamque
populatus, castra apud Ctesiphontem sta-
tīua aliquandiu habuit: remeansque victor,
dum se inconsultus praeliis inserit, hostili
manu interfectus est. Liberalibus disci-
plinis apprime eruditus fuit: Graecis do-
ctior,

Post Stior, atque adeo, vt Latīna eruditio ne-
Christ. quaquam cum Graeca scientia conueniret:
 in amicos liberālis, gloriae auidus, reli-
 giōnis Christianae infectātor; perinde ta-
 men, vt cruōre abstinēret.

363 Post hunc Iouiānus, ad obtinendum impe-
 rium, consensu exercitus lectus est. Il-
 lyricum petens, in Galatiae finibus repen-
 tina morte obiit. Quia autem ad inclytos
 Principes venerandosque (Valentiniānum
 et Valentem) peruentum est, interim o-
 peri modum dabimus. Nam reliqua stylo
 maiōre dicenda sunt: quae nunc non tam
 praeter mittimus, quam ad maiōrem scri-
 bendi diligentiam referuāmus.

Ex Eutropio Excerptorum Finis.

E X
SEXTO AVRELIO
VICTORE
EXCERPTA.

PERIODVS I.

*Roma sub Regibus
siue*

*Infantia eiusdem urbis, complectens annos
244.*

Ante
Christ
854 **S**ILVIUS PROCAS, rex Albanorum, duos
filios Numitorem et Amulium aequis par-
tibus haeredes instituit. Tum Amulius in
vna parte regnum tantummodo, in altera
totius patrimonii summam atque omnem
paternorum bonorum substantiam posuit,
fratrique Numitori, qui maior natus erat,
optionem dedit, ut ex his, utram mallet,
eligeret. Numitor cum priuatum omne
cum facultatibus regno praetulisset, Amu-
lius

Ante lius regnum obtinuit. Quod ut firmissi-
Christ me possideret, Numitoris, fratris sui, fi-
lium in venando interimendum curavit.
Tum etiam Rheam Siluiam, eius sororem,
sacerdotem Vestae fieri iussit. At vero
Amulius, cum comperisset, Rheam sacer-
770 dotem peperisse geminos, necari (hanc)
iussit, et protinus (illos) deportari ad aquam
profluentem, atque eo abiici.

Tum illi, quibus id imperatum erat, im-
positos alueo pueros, circa radices mon-
tis Palatini in Tiberim, qui tum magnis
imbribus stagnauerat, abiecerunt. Eius-
que regionis subulcus Faustus, specula-
tus exponentes, ut vidit, relabente flumi-
ne, alueum, in quo pueri erant, obhae-
sisse ad arborem fici, puerorumque vagitu
lupam excitam, quae repente exierat,
primo lambitu eos deterxisse; dein, leuan-
dorum vberum gratia, mammas praebuif-
se, descendit, ac pueros sustulit: nutri-
endosque Accae Larentiae uxori suae de-
dit.

Cum vero pueri liberalis disciplinae capa-
ces facti essent, traditur, Gabiis Graecarum
Latinarumque litterarum ediscendarum
gratia (fuisse) commoratos, Numi-
tore auo clam omnia subministrante. Ita-
que,, ut primum adoleuissent, Romulum,
indicio educatoris Faustuli, comperto, qui
sibi auus, quae mater fuisset; quidue de
ea factum esset; cum armatis pastoribus
Albam protinus perrexisset, interfectoque
Amulio, Numitorem auum in regnum re-
stitutum.

Ante Cum igitur inter se Romulus et Remus
Christ. de condenda vrbe tractarent, in qua ipsi
 pariter regnarent, Romulusque locum, qui
 sibi idoneus videretur, in monte Palatino
 designaret, Romamque appellari vellet;
 contraque item Remus in alio colle, qui
 aberat a Palatino millibus quinque, eum-
 demque locum ex suo nomine Remuriam
 appellaret, neque ea inter eos finiretur
 contentio, auo Numitore arbitro adscito,
 placuit disceptatores eius controuersiae,
 immortales deos sumere; ita ut vtri eor-
 um priori secunda auspicia obuenissent,
 urbem conderet; eamque ex suo nomine
 nuncuparet; atque in ea regni summam te-
 neret.

Cum auspicaretur Romulus in Palatino,
 Remus in Auentino, sex vultures pariter
 volantes, a sinistra Remo prius visos: tum-
 que ab eo missos, qui Romulo nuncia-
 rent, sibi iam data auspicia, quibus con-
 dere urbem iuberetur; itaque maturaret
 ad se venire. Cumque ad eum Romulus
 venisset, quaesissetque quaenam illa auspi-
 cia fuissent, dixissetque ille, sibi auspican-
 ti sex vultures simul apparuisse; At, ego
 inquit Romulus, iam tibi duodecim de-
 monstrabo; ac repente duodecim appa-
 753 ruisse. Tum Romulus urbem condidit,
 quam ex suo nomine Romam appellauit:
 cumque muniret moenibus, edixit, ne
 quis vallum transiliret: quod Remus ir-
 ridens, transiliuit, et a Fabio Celere cen-
 turione, rutro fertur occisus.

Ante Romulus asylum conuenis patefecit, et
Christ. magno exercitu facto, cum vidēret coniugia deesse, per legatos a finitimis ciuitatibus petiit. Quibus negatis, ludos Consualia simulauit: ad quos cum vtriusque sexus multitudo venisset, dato suis signo,
750 virgines raptae sunt: ex quibus cum vna pulcerrima cum magna omnium admiratione duceretur, Thalassio eam duci responsum. Quae nuptiae quia feliciter cessērunt, institutum est, vt omnibus in nuptiis Thalassii nomen inuocaretur. Cum feminas ergo finitimorum Romani rapuissent, contra eos bellum Sabini sumpserunt; et cum Romae appropinquarent, Tarpeiam virginem nacti, quae aquae causa sacrorum, hauriendae descenderat, ei T. Tatius optionem muneris dedit, si exercitum suum in Capitolium perduxisset. Illa petiit quod illi in sinistris manibus gerēbant, videlicet annulos et armillas; quibus dolose repromissis, Sabinos in arcem perduxit, vbi Tatius scutis eam obrui praecēpit, nam et ea in laeuis habuerant.
747

Romulus aduersus Tatium, qui montem Tarpēium tenēbat, processit: et in eo loco vbi nunc Romanum forum est, pugnam conseruit: ibi Hostus Hostilius fortissime dimicans cecidit: cuius interitu consternati Romani fugere coeperunt. Tunc Romulus Ioui Statōri aedem vouit, et exercitus seu forte, seu diuinitus restitit. Tunc raptae, in medium processērunt: et hinc patres, inde coniuges deprecatae, pacem

Ante conciliârunt. Romulus foedus percussit,
Cbrist. & Sabinos in urbem recēpit: populum a
 Curibus oppido Sabinōrum, Quirites vo-
 cāuit. Centum Senatōres, a pietāte Pa-
 tres appellāuit. Tres equitum centurias
 instituit. Plebem in triginta curias di-
 stribuit. Cum ad Capreae palūdem exer-
 citum lustrāret, nusquam comparuit: vnde
 inter Patres, & populum seditiōne orta,
 Julius Proculus, vir nobilis, in conciōnem
 processit, & iureiurando firmāuit, Romu-
 lum a se in colle Quirināli vīsum augu-
 stiōre forma, cum ad deos abiret; eum-
 demque praecipere, vt seditionibus absti-
 nērent, virtūtem colerent: futūrum, vt
 omnium gentium domini existerent. Hu-
 ius auctoritāti creditum est: aedes in col-
 le Quirināli Romulo constitūta: ipse pro
 deo cultus, et Quirīnus est appellātus.

714 Post consecratiōnem Romuli, Numa Pom-
 pilius, Curibus oppido Sabinōrum acci-
 tus, cum Romam venisset, vt Populum
 ferum religiōne molliret, sacra plurima
 instituit; aedem Vestae fecit; virgines Ve-
 stāles legit. Annum in duodecim menses
 distribuit. Leges quoque plurimas et vti-
 les tulit, omnia, quae gerēbat iussu Ege-
 riae nymphae, se facere simulans. Ob
 hanc tantam iustitiam bellum ei nemo in-
 tulit. Morbo solūtus in Ianiculō sepultus
 est.

671 Tullus Hostilius, quia bonam operam ad-
 uersum Sabinos nauauerat, rex creātus,
 bellum Albānis indixit, quod trigeminō-
 rum certatiōne finiuit. Fulmine ictus

Cum

Ante cum regia conflagrauit. Cum inter Ro-
Christ. manos et Albānos bellum fuisset exortum,
 ducibus Hostilio et Fufetio, placuit rem
 paucōrum certatiōne finire. Erant apud
 Romānos trigemini Horatii, tres apud
 Albanos Curiatii: quibus, foedere icto,
 concurrentibus, statim duo Romanōrum
 ceciderunt, tres Albanōrum vulnerati.
 Vnus Horatius, quamuis integer, quia
 tribus impar erat, fugam simulauit, et
 singulos per interualla, vt vulnerum do-
 lor patiebatur, insequentes interfecit. Et
 cum spoliis onustus rediret, sororem ob-
 uiam habuit, quae viso paludamento spon-
 si sui, qui vnus ex Curiatiis erat, flere
 coepit: frater eam occidit. Quare apud
 Duumviros condemnatus, ad populum
 prouocauit: vbi patriis lacrymis condonā-
 tus, ab eo expiandi gratia sub tigillum
 missus, quod nunc quoque viae supposi-
 tum, Sororium appellatur.

639 Ancus Martius; Numae Pompilii ex filia
 nepos, aequitate et religione auo similis,
 Latinos bello domuit, Salinarum vectigal
 instituit. Pluribus rebus intra paucos dies
 confectis, immatura morte praereptus,
 non potuit praestare, qualem promiserat,
 regem.

615 Lucius Tarquinius Priscus, vrbe Tarqui-
 niis profectus, Romam petiit. Pecunia
 et industria dignitatem, atque etiam Anci
 regis familiaritatem consecutus est: a quo
 tutor liberis relictus, regnum intercēpit:
 Latinos bello domuit. Circum maximum
 aedificauit. Murum lapideum vrbi cir-

Ante cum dedit. Filium tredecim annorum, quod
Christ. in prelio hostem percussisset, praetexta et
 bulla donavit; unde haec ingenuorum pue-
 rorum insignia esse coeperunt. Post ab Anci-
 liberis, immissis percussoribus, per dolum
 regia excitus et interfectus est.

577 Servius Tullius, gener a Tarquinio as-
 sumptus est: et cum rex occisus esset, re-
 cte imperium administravit. Mensuras,
 pondera, classes, centuriasque constituit.
 Primus omnium censum ordinavit, qui
 adhuc per orbem terrarum incognitus erat.
 (Hic princeps) filiam alteram ferocem,
 mitem alteram habens, cum Tarquinii Pri-
 sci filios pari animo videret, ut omnium
 mentes, morum diversitate leniret, ferocem
 miti, mitem feroci in matrimonium dedit.
 Sed mites, seu forte, seu fraude periē-
 runt: feroces morum similitudo coniu-
 nit. Statim Tarquinius Superbus a Tul-
 lia incitatus, advocato senatu, regnum
 paternum repetere coepit. Qua re audi-
 ta Servius, dum ad Curiam properat,
 iussu Tarquinii gradibus deiectus, et do-
 mum refugiens, interfectus est. Tullia in
 forum properavit, et prima coniugem re-
 gem salutavit, a quo iussa e turba dece-
 dere, cum domum rediret, viso patris
 corpore, mulionem euitantem, super
 ipsum corpus carpentum agere praecepit:
 unde vicus ille Sceleratus dictus est.
 Postea Tullia cum coniuge in exilium
 acta.

Tar-

Ante Tarquinius Superbus cognōmen moribus
Christ. meruit. Occiso Servio Tullio, regnum

533 sceleste occupāvit: tamen bello strenuus,
 Latīnos Sabinōsque domuit: locos in Cir-
 co, cloācam maximam fecit, ubi totius
 populi viribus vsus est. Cum Capitolium
 inciperet, caput hominis inuēnit: vnde
 cognitum est, eam urbem caput gentium
 futuram; & cum in obsidiōne Ardeae fi-
 lius eius Lucretiae (vim) intulisset, cum
 eo in exilium actus, ad Porfennam Etru-
 riae regem confūgit: cuius ope regnum
 retinēre tentāvit. Pulsus, Cumas con-
 cessit: vbi per summam ignomīniam reli-
 quum vitae tempus exēgit.

Tarquinius Collatinus, forōre Tarquini
 Superbi genitus, in contubernio iuuenum
 regiōrum Ardeae erat: vbi cum forte in li-
 beriōre conuiuio coniugem suam unusquis-
 que laudāret, placuit experiri. Itaque equis
 Romam petunt. Regias nurus in conui-
 uio & luxu deprehendunt: exinde Colla-
 tiam petunt; Lucrētiam inter ancillas in
 lanificio offendunt: itaque ea pudicissima
 iudicātur. Ad quam corrumpendam Tar-
 quinius Sextus nocte Collatiam rediit;
 & iure propinquitatis in domum Collatini
 venit, et in cubiculum Lucretiae irrūpit,
 pudicitiam expugnāuit. Illa, postero die,
 aduocātis patre & coniuge, rem exposuit;
 & se cultro, quem veste texerat, occidit.
 Illi in exitium regum conjurāunt, eo-
 rumque exilio necem Lucretiae vindica-
 uerunt.

Ante Christ. L. Iunius Brutus, sorore Tarquinii Superbi genitus, cum eandem fortunam timeret, in quam frater inciderat, qui ob diuitias et prudentiam fuerat ab auunculo occisus, stultitiam finxit, unde Brutus dictus. Iuuenibus regiis Delphos euntibus deridiculi gratia comes adscitus, baculo sambucco aurum infusum Deo donum tulit. Vbi responsum est, eum Romae summam potestatem habiturum, qui primus matrem oscularetur: ipse terram osculatus est. Deinde propter Lucretiae (casum infelicem), cum Tricipitino et Collatino in exitium regum coniurauit.

P E R I O D V S II.

*Roma sub Consulibus,
siue*

Adolescentia iuuenilisque aetas eiusdem urbis complectens annos 245.

509 **T**arquiniiis in exilium actis (Brutus) primus consul, filios suos, fratrisque, quod cum Aquiliis et Viteliis ad recipiendum in urbem Tarquinius coniurauerant, virgis caesos, securi percussit. Deinde in praelio, quod aduersus eos gerēbat, singulari certamine cum Arunte, filio Tarquinii, congressus est; vbi ambo mutuis vulneribus ceciderunt. Cuius corpus in foro positum, a collēga laudatum, matronae anno luxerunt.

Por-

Ante Porfenna, rex Etruscōrum, cum Tarqui-
Christ. nios in urbem restituere tentāret, et pri-
 508 mo impetu Ianiculum cepisset; Horatius
 Cocles, (illo cognomine, quod in alio
 praelio oculum amiserat) pro ponte sub-
 licio stetit, et aciem hostium solus susti-
 nuit, donec pons a tergo interromperē-
 tur, cum quo statim in Tiberim decidit,
 et armātus ad suos transnāuit. Ob hoc ei
 tantum agri publice datum est, quantum
 vno die circumarāri potuisset: statua quo-
 que ei in Vulcanāli posita.

Cum Porfenna rex urbem obsidēret, Mu-
 tius Cordus, vir Romānae constantiae,
 senātum adiit, et veniam transfugiendi
 petiit, necem regis repromittens. Ac-
 cepta potestāte, in castra Porfennae ve-
 nit, ibique, purpurātum pro rege, dece-
 ptus occidit. Apprehensus, et ad regem
 pertractus, dexteram armis imposuit; hoc
 supplicii a rea exigens, quod in caede
 peccasset. Vnde cum, misericordia regis,
 abstraherētur, quasi beneficium referens,
 ait, trecentos aduersus eum similes con-
 iurasse. Qua re ille territus, bellum, ac-
 ceptis obsidibus, deposuit. Mutio prata
 trans Tiberim data, ab eo Mutia appel-
 lāta. Statua quoque ei honoris gratia
 constituta est.

Porfenna Cloeliam, virginem nobilem,
 inter obsides accēpit: quae, deceptis cu-
 stodibus, noctu castris eius egressa, equum
 quem fors dederat, aripuit, et Tiberim
 traiēcit. A Porfenna per legātos repetita,
 et reddita: cuius ille virtutem admirā-
 tus,

Ante tus, cum quibus optasset in patriam re-
Christ. dire, permittit: illa virgines, puerosque
 elēgit, quorum aetatem iniuriae obnoxiam
 sciēbat. Huic statua equestris in foro po-
 sita.

479 Romāni cum aduersum Veientes bellārent,
 eos sibi hostes familia Fabiōrum priuāto
 nomine deposcit: et profecti trecenti sex,
 duce Fabio consule, fuērunt. Cum saepe
 victōres extitissent, apud Cremeram flu-
 uium castra posuērunt. Veientes ad dolos
 conuersi, pecora ex aduerso in conspectu
 illōrum posuērunt: ad quae progressi Fa-
 bii, in insidias delapsi, ad vnum occisiō-
 ne periērunt. Dies, quo id factum est,
 inter nefastos relātus. Porta, qua pro-
 fecti fuerant, Scelerāta est appellāta. Vnus
 ex ea gente, propter impuberem aetatem,
 domi relictus, genus propagauit ad Q,
 Fabium Maximum, qui Annibalem mo-
 ra fregit; Cunctātor ab obtrectatoribus
 dictus.

475 Publius Valerius, Volusi filius, primum
 de Veientibus, iterum de Sabīnis, tertio
 de vtrisque gentibus triumphāuit. Hic,
 quia in locum Bruti collegae Consulem
 non subrogauerat, et domum in Velia tu-
 tissimo loco habēbat, in suspiciōnem re-
 gni affectāti venit. Quo cognito, apud
 populum questus, quod de se tale aliquid
 timuissent; immisit, qui domum suam di-
 ruerent. Secūres enim fascibus dempsit,
 eosque in populi conciōne submisit. Le-
 dem de prouocatione a magistratibus ad
 populum tulit. Hinc Poplicola dictus.

Qui

Ante Qui cum, quater consul, diem obiisset,
Christ. adeo pauper exstitit, ut collectis a populo nummis publice sepultus sit et annuo matronarum luctu honoratus.

461 Lucius Quinctius Cincinnatus filium Kaesonem petulantissimum abdicavit; qui et a Censoribus notatus, ad Volscos et Sabinos confugit, qui duce Cloelio Graccho, bellum aduersum Romanos gerebant: et Q. Minucium consulem in Algido monte cum exercitu obsidebant. Quinctius
458 Dictator dictus, ad quem missi legati, nudum eum arantem trans Tiberim offenderunt: qui, insignibus sumptis, consulem obsidio liberauit. Quare et a Minucio et eius exercitu obsidionali corona donatus est. Vicit hostes; ducem eorum in deditionem accepit, et triumphi die ante currum egit. Sextodecimo die dictaturam, quam acceperat, deposuit; et ad agriculturam reuersus est. Iterum post viginti annos Dictator dictus, Spurium Moelium regnum affectantem, a Seruilio Ahala, Magistro equitum, occidi iussit. Domum eius solo aequauit: vnde locus ille Aequimoelium dictus.

492 Menenius Agrippa, cognomento Lanatus, dux electus aduersum Sabinos, de iis triumphauit. Et cum populus a patribus secessisset, quod tributum et militiam non toleraret, nec reuocari posset; Agrippa apud eum: "Olim, inquit, humani artus cum ventrem otiosum cernerent, ab eo discordarunt, et suum illi ministerium negarunt. Cum, eo pacto, et

Ante „ et ipsi deficerent, intellexērunt ven-
Christ. „ trem acceptos cibos per omnia membra
 „ differere: et cum eo in gratiam rediē-
 „ runt. Sic Senātus et Populus quasi
 „ vnum corpus discordia pereunt; con-
 „ cordia valent“. Hac fabula populus re-
 gressus est. Creāuit tamen Tribūnos ple-
 bis, qui libertātem suam aduersum nobi-
 litātis superbiam defenderent. Menenius
 autem tanta paupertāte decessit, vt eum
 populus, collātis quadrantibus, sepeliret,
 locum sepulchro Senātus publice daret.

487 Caius Marcius, a captis Coriolis, vrbe
 Volscōrum Coriolānus dictus; ob egre-
 gia militiae facinora a Posthumo optiōem
 munerum accipiens, equum tantum et
 hospitem sumpsit, virtūtis et pietātis ex-
 emplum. Hic Consul graui annōna, ad-
 uectum e Sicilia frumentum, magno pre-
 tio dandum populo curāuit; vt hac iniu-
 ria plebs agros, non seditiōnes coleret.
 Ergo a Tribūno plebis Decio die dicta,
 ad Volscos concessit; eosque, duce Attio
 Tullo, aduersus Romānos concitāuit: et
 ad quartum ab vrbe lapidem castra posuit.
 Cumque nullis ciuium legationibus flecte-
 rētur, a Veturia matre, et Volumnia
 vxōre, matronārum numero comitātis,
 motus, omisso bello, vt proditor occisus
 est. Ibi templum Fortūnae muliebri con-
 stitūtum est.

376 Fabius Ambustus ex duābus filiābus alte-
 ram Licinio Stolōni plebēio, alteram Au-
 lo Sulpicio patricio coniugem dedit: qua-
 rum plebēia cum sorōrem salutāret, cuius
 vir

Ante vir Tribūnus militum consulāri potestāte
Christ. erat, fasces lictorios foribus appositos indecenter expāuit: a sorore irrisa, marito quæsta est; qui, adiuuante socero, vt primum tribunātum plebis aggressus est, legem tulit, vt alter Consul ex plebe crearētur. Lex, resistente Appio Claudio, lata tamen: et primus Licinius Stolo Consul factus. Idem lege sancit, ne cui plebēio plus quingenta iugera agri habere liceret. Ipse autem cum iugera quingenta haberet, et altera emancipati filii nomine possideret, in iudicium vocatus, primus omnium sua lege punitus est.

451 Populus Romānus cum seditiōsos Magistratus ferre non posset, Decemuiros legibus scribendis creauit, qui eas ex libris Solōnis translātas, duodecim Tabulis exposuerunt. Sed cum pacto dominationis magistratum sibi prorogarent; vnus ex ipsis Appius Claudius Virginiam, Virginii Centuriōnis filiam, in Algido militantis, adamauit: quam cum corrumpere non posset, clientem subornauit, qui eam in seruitutem deposceret; facile victurus, cum ipse esset et accusator, et iudex. Pater, recognita, cum ipso die iudicii superuenisset, et filiam iam addictam vidēret, ultimo eius alloquio impetrato, eam in secretum abduxit, et occidit. Corpus eius humeris gerens, ad exercitum profūgit, et milites ad vindicandum facinus accendit: qui, creatis decem Tribūnis, Auentinum

449 occuparunt, Decemuiros abdicare se Magistratu coēgērunt, eosque omnes aut morte,

Ante te, aut exilio puniērunt. Appius Clau-
Christ. dius in carcere necātus est.

243 Publius Decius Mus, bello Samnitico, sub Valerio Maximo et Cornelio Cossio Consulibus, Tribūnus militum, exercitu, in angustiis Gauri montis insidiis hostium clauso, accepto, quod postulauerat, praesidio, in superiorem locum euasit: hostes terruit; ipse intempesta nocte per medias custodias somno oppressas incolumis euasit. Ob hoc ab exercitu ciuica corōna de

295 tus est. Consul, bello Latino, collēga Manlio Torquāto, positus apud Vesperim fluuium castris, cum vtrique consuli somnio obueneret, eos victōres futūros, quorum dux in praelio cecidisset; tum, collāto cum collēga somnio, cum conuenisset, ut cuius cornu in acie laborāret, Dīs se Manibus voueret: inclinante sua parte, se et hostes per Valerium Pontificem Dīs Manibus deuōuit, impetu in hostes facto, victōriam suis reliquit. Corpus a collēga laudātum, magnifice sepultum est.

Titus Manlius Torquātus ob ingenii et linguae tarditatem a patre rus relegātus, cum audisset ei diem dictam a Pompeio Tribūno plebis, nocte urbem petiit. Secretum colloquium a Tribūno impetrāuit, et, gladio stricto, dimittere patrem accusatione, terōre multo compulit. Sulpi-
 261 cio Dictatōre, Tribūnus militum Gallum prouocatōrem occidit: torquem ei detra-
 ctum,

Ante Christ. **Æm**, ceruīci suae indidit (vnde **Torquātus**.) Consul bello Latīno filium suum, quod contra imperium pugnasset, securi percussit. Latīnos apud Veferim fluuium, Decii collēgae deuotiōne, superauit. Consulātum recusauit, quod diceret, neque se populi vitia, neque illum seueritatem suam posse sufferre.

321 **Titus Veturius**, et **Spurius Posthumius** Consules, bellum aduersum Samnītes gerentes, a **Pontio Thelesino**, duce hostium, in insidias inducti sunt: nam ille simulatos transfugas misit, qui Romānos docērent, **Luceriam Apulam** a Samnitibus obsidēri; quo duo itinera ducēbant, aliud longius et tutius, aliud breuius et periculosius. Festinatio breuius eligit. Itaque, cum in insidias venissent (quī locus **Furculae Caudinae** vocabatur,) **C. Pontius** accitum patrem **Herennium** rogauit, quid fieri placēret. Ille ait, aut omneis occidendos, vt vires frangerentur; aut omneis dimittendos, vt beneficio obligarentur. Vtrōque improbato consilio, omnes sub iugum misit; icto foedere, quod a Romānis postea improbātum est. **Posthumius** Samnitibus deditus, nec receptus.

325 **Lucius Papirius**, a velocitate **Cursor**, cum Dictatōrem se, aduersis omnibus, contra Samnītes profectum esse sensisset, ad aspīcia repetenda Romam regressus, edixit **Fabio Rulliano**, quem exercitui imponēbat, ne manum cum hoste consereret. Sed ille opportunitate ductus, pugnavit.

Ante Reuersus Papirius secūri eum ferire vo-
Christ. luit: ille in urbem confūgit: nec suppli-
 cem Tribūni tuebantur. Dein pater la-
 crymis, populus precibus veniam impe-
 trarunt. Papirius de Samnitibus trium-
 phauit. Idem comis et iocōrum studiō-
 sus; cum Praenestinum praetōrem grauif-
 sime increpauisset; Expedi, inquit, lictor
 secūres: et cum eum, metu mortis, at-
 tonitum vidisset; incommodam ambulan-
 tibus radicem exscindi iussit.

290 M. Annius Curius Dentatus primo de Sam-
 nitibus triumphauit, quos vsque ad mare
 Superum perpacauit. Regressus, in con-
 cione ait: Tantum agri cepi, vt solitudo
 futura fuerit, nisi tantum hominum cepis-
 sem: tantum porro hominum cepi, vt fa-
 me perituri fuerint, nisi tantum agri ce-
 pisset. Pyrrhum Epirōtam Italia expulit.
 Quaterna dena agri iugera viritim populo
 diuisit: sibi deinde totidem constituit, di-
 cens, neminem esse debere ciuem, cui
 non tantum sufficeret. Legatis Samnitum
 aurum offerentibus, cum ipse in foco ra-
 pa torreret; Malo, inquit, haec in ficti-
 libus meis esse, et aurum habentibus im-
 perare. Cum interuersae pecuniae argue-
 retur, guttum ligneum, quo vti ad sacri-
 ficia consueuerat, in medium protulit: iu-
 ravitque, se nihil amplius de praeda ho-
 stili in domum suam conuertisse.

Appius Claudius Caecus, in censura,
 viam usque Brundisium lapide strauit:
 vnde illa Appia dicta.

Ante Pyrrhus, rex Epirotarum, paterno gene-
Christ. re ab Achille, materno ab Hercule ori-
 280 undus, cum imperium orbis agitaret, et
 Romanos potentes videret, Apollinem de
 bello consuluit. Ille ambigue respondit:
 „Aio te Aeacida Romanos vincere posse“. *Christ.*
 Hoc dicto in voluntatem tracto, auxilio
 Tarentinorum bellum Romanis intulit.
 Laeuinum consulem apud Heracliam ele-
 phantorum nouitate turbauit. Cumque
 Romanos aduersis vulneribus occisos vi-
 deret; Ego, inquit, talibus viris breui
 orbem terrarum subigere potuissem. Ami-
 cis gratulantibus; Quid mihi cum tali vi-
 ctoria, inquit, ubi exercitus robur amit-
 tam? Ad vicesimum ab vrbe lapidem ca-
 stra posuit. Captiuos Fabricio gratis red-
 didit. Viso Laeuini exercitu, Eandem
 sibi, ait, aduersus Romanos, quam Her-
 culi aduersus hydram fuisse fortunam. A
 Curio et Fabricio superatus, Tarentum
 refugit: in Siciliam traiecit. Mox in Ita-
 liam Locros regressus, pecuniam Proser-
 pinae auertere tentauit: sed ea naufragio
 relata est. Tum in Graeciam regressus,
 dum Argos oppugnat, ictu tegulae pro-
 stratus est. Corpus ad Antigonum, re-
 gem Macedoniae, delatum magnifice se-
 pultum.

278 Pyrrhus, cum secundo praelio, a Roma-
 nis esset pulsus Tarentum, interiecto an-
 no contra illum Fabricius missus est; qui
 prius inter legatos sollicitari non poterat,
 quarta regni parte promissa. Cum vici-
 na castra ipse, et rex haberent, medi-

Ante cus Pyrrhi nocte ad eum venit, promit-
Christ. tens se Pyrrhum veneno occisurum, si si-
 bi quidquam polliceretur: quem Fabri-
 cius vinctum reduci iussit ad dominum;
 Pyrrhōque dici, quae contra caput eius
 medicus spondisset. Tum Rex admirā-
 tus eum, dixisse fertur; Ille est Fabri-
 cius, qui difficilius ab honestate, quam
 Sol a suo cursu, averti posset.

PERIODVS III.

*Roma de exteris hostibus victrix,
 siue*

*Virilis aetas eiusdem urbis, complectens an-
 nos 220.*

261 **C**aius Duilius primo Punico bello, dux
 contra Carthaginienses missus, cum vidē-
 ret eos multum mari posse, classem vali-
 dam fabrefecit: et (quas coruos vocauē-
 re) manus ferreas cum irriū hostium pri-
 mus instituit, quibus inter pugnandum
 hostium naues triginta apprehendit, tre-
 decim merfit: qui victi et capti sunt. An-
 nibal dux classis, Carthaginem fugit, et
 a senātu quaesiuit, quid faciendum censē-
 rent? Omnibus, vt pugnāret, acclaman-
 tibus: Feci, inquit, et victus sum: sic
 poenam crucis effugit: nam apud Poenos
 dux male re gesta puniebatur. Duilio
 concessum est, vt praelucente funāli, et
 praecinente tibicine, a coena publice redi-
 ret. Marcus Attilius Regulus, consul, fufis
 Sallentinis, triumphauit: primusque Ro-
 ma-

Ante manōrum ducum in Africam classem tra-
Christ. iēcit: ea quassāta, de Amilcare naveis
 longas treis et sexaginta cēpit. Oppida
 ducenta, et hominum decem millia cepit.
 Absente eo, coniugi et liberis, ob pau-
 255 pertātem, sumptus publice dati. Mox
 arte Xantippi Lacedaemonii, mercenariū
 militis, captus Romam missus, dato
 iureiurando, vt, si non impetrasset, ita
 demum rediret; in senātu conditionem dis-
 suāsit: reiectisque a se coniuge et liberis,
 Carthaginem regressus, vbi in arcam li-
 gneam coniectus, clavis introrsum actis,
 vigiliis ac dolore punitus est.

Annibal, Amilcaris filius, nouem annos
 natus, a patre aris admōtus, odium in
 237 Romānos perenne iurāuit. Exinde socius et
 miles in castris patris fuit. Mortuo eo, caus-
 sam belli quærens, Saguntum, Romānis
 219 foederātam, intra sex menses euertit. Tum
 Alpibus patefactis, in Italiam traiecit:
 P. Scipiōnem apud Ticīnum; Sempronium
 Longum apud Trebiam; Flaminium apud
 Thrasimēnum: Paullum et Varrōnem apud
 216 Cannas superāuit. Cumque Urbem ca-
 pere posset, in Campaniam diuertit, cu-
 ius deliciis elanguit. Et cum ad tertium
 ab vrbe lapidem castra posuisset, primum
 a Fabio Maximo fractus, deinde a Vale-
 rio Flacco repulsus, a Gracho et Mar-
 cello fugātus, in Africam reuocātus, a
 203 Scipione superātus, ad Antiochum regem
 Syriae confūgit, eumque hostem Romānis
 fecit. Quo victo, ad Prusiam Bithyniae

Ante regem concessit: vnde Romāna legatiōe
Christ. per Titum Flaminium repetītus, ne Ro-
 183 mānis traderetur, hausto, quod sub an-
 nuli gemma habēbat, venēno, absumptus
 est. Positus apud Libyssam in arca lapi-
 dea, in qua hodieque inscriptum est,
 „Annibal hic situs est“.

Quintus Fabius Maximus Cunctātor, Ver-
 rucōsus a verrūca in labris sita; Ouicula
 a clementia morum dictus: consul de Ligu-
 217 ribus triumphāuit. Annibalem mora fre-
 git. Minucium, magistrum equitum,
 imperio sibi aequāri passus est: nihilomi-
 nus periclitanti subuēnit. Annibalem in
 agro Falerno inclūsit. Manlium Statili-
 um transfugere ad hostes volentem, equo
 et armis donātis, retinuit. De redem-
 ptione captiuōrum cum hostibus pepigit:
 quod pactum cum a Senātu improbarētur,
 fundum suum ducentis millibus vendidit,
 et fidei suae satisfēcit.

Publius Scipio ex virtutibus cognominā-
 tus Africānus, Iouis filius creditur; nam
 antequam conciperetur, serpens in lecto
 matris eius apparuit, et ipsi paruulo dra-
 co circumfusus, nihil nocuit. In Capito-
 lium intempesta nocte eunti nunquam ca-
 nes allatrauerunt. Nec hic quidquam prius
 coepit, quam in cella Iouis diutissime se-
 disset, quasi diuinam mentem acciperet.
 Decem et octo annōrum patrem apud Ti-
 einum singulāri virtūte seruāuit. Clade
 Cannensi, nobilissimos iuuenes. Italiam
 deferere cupientes, sua auctoritate com-
 pescuit. Reliquias incolumes per media
 ho-

Ante hostium castra Canusium perduxit. *Christ.* V-
 211 ginti quatuor annorum Praetor in Hispa-
 niam missus, nouam Carthaginem, qua die
 venit, cepit. Virginem pulcerrimam, ad
 cuius aspectum concurrebatur, ad se ve-
 tuit adduci, patrique eius ac sponso re-
 stitui iussit. Asdrubalem Magonemque,
 fratres Annibalis, Hispania expulit, ami-
 citiam cum Syphace, Maurorum rege,
 coniunxit. Massinissam in societatem re-
 cepit. Victor domum regressus, consul
 ante annos factus, concedente collega, in
 Africam classe traiecit. Asdrubalis et Sy-
 phacis castra vna nocte perripuit. Reuo-
 catum ex Italia Annibalem superauit. Vi-
 ctis Carthaginensibus leges imposuit. Bel-
 lo Antiochi legatus fratri fuit: captum fi-
 lium gratis recepit. A Petilliis ac Nae-
 uio Tribunis plebis repetundarum accu-
 satus, librum rationum in conspectu po-
 puli scidit: "Hac die, inquit, Carthagi-
 nem vici: bonum factum: in Capito-
 lium eamus, et Diis supplicemus". In-
 de in voluntarium exilium concessit, ubi
 183 reliquam egit aetatem. Moriens ab vxore
 petiit, ne corpus suum Romam refer-
 retur.

192 Antiochus Syriae rex, nimia opum fidu-
 cia bellum Romanis intulit, specie Lyfi-
 machiae repetundae, quam a maioribus
 suis in Thracia conditam Romani posside-
 bant: statimque Graeciam, insulasque
 eius occupauit. In Euboea luxuria elan-
 guit. Adventu Acilii Glabrioris excitatus,
 Thermopylas occupauit: vnde indu-

168 SEX. AVRELII VICTORIS.

*Ante
Christ.*

190

168

147

stria Marci Catōnis eiectus, in Asiam re-
fūgit. Nauāli praelio, cui Annibalem
praefecerat, a L. Aemilio Regillo supe-
rātus, filium Scipiōnis Africāni, quem
inter nauigandum ceperat, patri remisit;
qui ei pro reddenda gratia, suavit, vt
amicitiam Romānam peteret. Antiochus,
spreto consilio, apud Sipylum montem
cum L. Scipiōne confligit: victus et vltra
Taurum montem relegātus, a sodalibus,
quos temulentus in conuiuio pulsauerat,
occisus est.

Lucius Paulus Aemilius, filius eius, qui
apud Cannas cecidit, primo consulātu,
quem post tres repulsas adeptus erat, de
Liguribus triumphāuit. Rerum gestārum
ordinem in tabula pictum publice posuit.
Iterum consul Persen Philippi filium, re-
gem Macedonum, apud Samothrācas ce-
pit; victum fleuit; et assidēre sibi iussit:
tamen in triumphum duxit. In hac laeti-
tia duos filios amisit: et, progressus ad
populum, gratias Fortūnae egit, quod si
quid aduersi Reipublicae imminēbat, sua
esset calamitāte decīsum. Ob haec omnia
ei a populo et a Senātu concessum est, vt
ludis Circensibus triumphāli veste vterē-
tur. Ob huius continentiam et paupertā-
tem, post mortem eius dos vxōri, nisi
venditis possessionibus, non potuit ex-
solui.

Quinctus Caecilius Metellus, a domita
Macedonia Macedonicus, praetor, Pseu-
dophilippum, qui idem Andriscus dictus
est, vicit. Achaeos bis praelio fudit:

tri-

Ante triumphandos Mummio tradidit. Inuſus
Christ. plebi ob nimiam ſeueritatem, et ideo poſt
 duas repulſas conſul aegre factus, Arba-
 ches in Hispania domuit. Apud Contre-
 biam oppidum cohortes loco pulſas, re-
 dīre et locum recipere iuſſit. Cum om-
 nia proprio et ſubito conſilio ageret, amī-
 co cuidam quid actūrus eſſet roganti;
 „Tunicam, inquit, meam exurerem, ſi
 „eam conſilium meum ſcire exiſtimārem“. Hic
 quatuor filiōrum pater, ſuprēmo tem-
 pore, humeris eōrum ad ſepulcrum elā-
 tus eſt: ex quibus tres conſulāres, vnum
 etiam triumphantem vidit.

88 Caius Marius ſepties conſul, Arpīnas hu-
 mili loco natus, primis honoribus per or-
 dinem functus, Iugurtham captum ante
 currum egit. Teutones in Gallia, Cim-
 bros in Italia, vicit. Sexies conſul, cum,
 Sulpiciāna rogatiōe, prouinciam Syllae
 eriperet, armis ab eo victus, Minturnis
 in palūde delituit. Inuentus et in carce-
 rem coniectus, immiſſum percuffōrem
 Gallum vultus auctoritate deterruit: ac-
 ceptaque nauicula in Africam traiēcit:
 ibi diu exulāuit. Mox Cinnāna domina-
 tiōe reuocātus, ruptis ergaſtulis, exer-
 citum fecit: caeſiſque inimicis, iniuriam
 vltus, ſeptimo conſulātu, vt quidam fe-
 runt, voluntaria morte deceſſit.

82 Caius Marius filius viginti quinque an-
 nōrum conſulātum inuāſit: quem honōrem
 tam immatūrum mater fleuit. Hic patrī
 ſaeuitia ſimilis, curiam armātus obſēdit,

Ante inimicos trucidavit, quorum corpora in
Christ. Tiberim praecipitavit. In apparatu belli,
 quod contra Syllam parabatur, apud Sa-
 criportum vigiliis et labore defessus, sub
 dio requievit, et absens victus, fugae,
 non pugnae interfuit. Praeneste refugit,
 ubi per Lucretium Offellam obsessus, ten-
 tata per cuniculum fuga, cum omnia se-
 pta intelligeret, iugulandum se Pontio
 Telesino praebuit.

Marcus Aemilius Scaurus, nobilis, pau-
 per: nam pater eius, quamvis patri-
 cius, ob paupertatem, carbonarium ne-
 gotium exercuit. Ipse primo dubitavit,
 honores peteret, an argentariam faceret:
 115 sed eloquentiae consultus, ex ea gloriam
 peperit. (Consul) P. Decium Praetorem,
 transeunte ipso, sedentem, iussit
 assurgere, eique vestem scidit: fellam
 concidit: ne quis ad eum in ius iret,
 edixit. Censor viam Aemiliam stravit:
 pontem Milvium fecit. Filium suum,
 quia praesidium deseruerat, in conspe-
 ctum suum vetuit accedere. Ille ob hoc
 dedecus mortem sibi consciuit. Scaurus
 senex cum a Vario Tribuno plebis ar-
 gueretur, quasi socios et Latium ad arma
 coegisset, apud populum ait; " Varius
 „ Sucronensis Aemilium Scaurum ait so-
 „ cios ad arma coegisse; Scaurus negat:
 „ vtri potius credendum putatis? "

Cornelius Sylla, a fortuna Felix dictus,
 cum paruulus a nutrice ferretur, mulier
 obuia, Salve, inquit, Puer, tibi et Rei-
 pu-

Ante publicae tuae felix: et statim quaesita,
Christ. quae hoc dixisset, non potuit inueniri.
 Hic, Quaestor Marii, Iugurtham a Boc-
 cho in deditiōnem accēpit. Bello Cimbri-
 co et Teutonico legātus, bonam operam
 nauāuit. Praetor inter ciues ius dixit:

82 Mario Praeneste interfecto, Felicem se
 edicto appellāuit. Proscriptiōnis tabulas
 primus proposuit. Nouem millia de-
 ditōrum in villa publica cecidit. Re-
 publica ordināta, dictatūrā depōsuit:
 vnde sperni coeptus, Puteolos concessit;
 et morbo, qui phthiriasis vocātur, in-
 teriit.

88 Mithridātes rex Ponti, magna vi animi
 et corporis, vt sexiuges equos regeret,
 duārum et viginti gentium ore loquerē-
 tur, bello sociali dissidentibus Romānis,
 Nicomēdem Bythinia, Ariobarzānem Cap-
 padocia expulit. Litteras per totam Asi-
 am misit, ut quicumque Romānus esset,
 certa die interficerētur: et factum est.
 Graeciam, insulasque omnes, excepta
 Rhodo, occupāuit. Sylla eum praelio vi-
 cit: classē eius, proditiōne Archelāi,
 intercēpit: ipsum apud Orchomenum op-
 pidum fudit; et oppressisset, nisi aduer-
 sum Mariū festinans, qualemcumque pa-
 cem componere maluisset. Deinde eum Ca-
 biris resistentem Lucullus fudit. Mithri-
 dates post a Pompeio, nocturno praelio,
 victus, in regnum confūgit: vbi per sedi-
 tiōnem popularium a Pharnāce filio in tur-
 re obsessus, venēnum sumpsit. Qued cum
 tardius subiret, quia aduersum venēna
 nul-

Ante multis antea medicaminibus corpus firmā-
Christ. rat: immissum percussorem Gallum Sithō-
 cum, auctoritate vultus territum, reuocā-
 uit, et in caedem suam manum trepidan-
 tis adiūuit.

Cnēius Pompeius magnus, ciuili bello
 Syllae partes secutus, ita egit, vt ab eo
 maxime diligeretur. Siciliam sine bello a
 proscriptis recēpit. Numidiam Hiarbae
 ereptam, Massinissae restituit. Viginti sex
 annos natus triumphāuit. Lepidum, acta
 Syllae rescindere volentem, priuātus Ita-
 lia fugāuit. Praetor in Hispaniam pro con-
 sulibus missus Sertorium vicit. Mox pi-
 rātas intra quadragesimum diem subēgit.
 67 Tigrānem ad deditiōnem, Mithridātem ad
 venēnum compulit. Deinde mira felicitā-
 te et celeritate nunc in Septemtriōne Al-
 bānos, Colchos, Heniochos, Caspios,
 Ibēros; tunc in Oriente, Parthos, Arabas
 atque Iudaeos cum magno sui terrōre pe-
 netrāuit. Primus in Hircānum, Caspium,
 Rubrum, et Arabicum mare vsque per-
 uenit. Mox cum, diuiso orbis imperio,
 Crassus Syriam, Caesar Galliam, Pom-
 pēius Urbem obtinēret, post caedem Cras-
 si, Caesarem dimittere exercitum iussit:
 cuius infesto aduentu vrbe pulsus, in Phar-
 salia victus, ad Ptolemaeum Alexandriāe
 48 regem confūgit. Eius imperio ab Achil-
 la et Photino satellitibus occisus est. Hu-
 ius latus sub oculis vxōris et liberōrum a
 Septimio Ptolemaei praefecto mucrone
 confossum est. Iamque defuncti caput gla-
 dio praecisum, quod vsque ad ea tempo-
 ra

ra fuerat adoratum. Truncus Nilo iactus,
a Servio Codro rogo iniustus, humatusque
est inscribente sepulchro; „ Hic situs est
„ Magnus Pompéius.“ Caput ab Achil-
la, Ptolemaei satellite, Aegyptio velami-
ne inuolutum, cum annulo, Caesari prae-
sentatum est: qui, non continens lacry-
mas, illud plurimis et pretiosissimis odo-
ribus cremandum curavit.

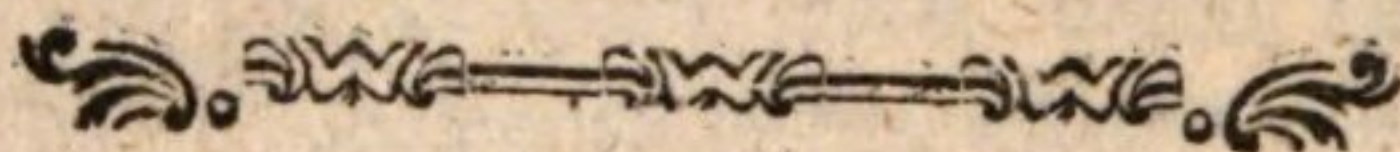
Ex Sexto Aurelio Victore

Excerptorum Finis.

EX
CORN. NEPOTE
EXCERPTA.

EX MILTIADE.

Ante **P**ersarum rex Darius ex Asia in Euro-
Christ. pam exercitu traiecto, Scythis bellum in-
490 ferre decrevit. Pontem fecit in Istro flu-
mine, qua copias traduceret. Eius pon-
tis, dum ipse abesset, custodes reliquit
principes, quos secum ex Ionia et Ae-
lide duxerat. Quibus singulis ipsarum vr-
bium perpetua dederat imperia. In hoc
fuit tum numero Miltiades, cui illa custo-
dia crederetur. Hic, cum crebri affer-
rent nuntii, male rem gerere Darium,
premiq; a Scythis; Miltiades hortatus
est pontis custodes, ne, a fortuna datam
occasionem liberandae Graeciae, dimitte-
rent. Nam si cum his copiis, quas se-
cum

Ante cum transportauerat, interiisset Darius, *Christ*, non solum Eurōpam fore tutam, sed etiam eos, qui Asiam incolerent Graeci genere, liberos a Persarum futuros dominatione et periculo. Id et facile effici posse. Ponte enim rescisso, regem vel hostium ferro, vel inopia, paucis diēbus interitūrum. Ad hoc consilium cum plerique accederent, Histiaeus Milesius ne res conficeretur, obstitit. Huius cum sententiam plurimi essent secuti, Miltiades non dubitans, tam multis consciis ad regis aures consilia sua peruentura; Chersonesum reliquit, ac rursus Athēnas demigravit. Cuius ratio etsi non valuit; tamen magnopere est laudanda: cum amicior omnium libertati, quam suae fuerit dominationi. Darius autem, cum ex Europa in Asiam redisset, hortantibus amicis, vt Graeciam redigeret in suam potestatem, classem quingentarum nauium comparauit, eique Datim praefecit, et Artaphernem; bisque ducenta peditum, decem millia equitum dedit: Illi, classe ad Euboeam appulsa, celeriter Eretriam cepērunt. Inde ad Articam accesserunt, ac suas copias in campum Marathōna deduxerunt. Is abest ab oppido circiter millia passuum decem. Hoc tumultu Athenienses tam propinquo, tamque magno permoti, auxilium nusquam nisi a Lacedaemoniis, petiuerunt. Domi autem creati decem praetores, qui exercitui praessent, in eis Miltiades. Hoc in tempore nulla ciuitas Atheniensibus auxilio fuit praeter Plataeenses. Ea mille

Ante le misit militum. Itaque horum aduentu
Christ. decem millia armatorum complēta sunt :
 quae manus mirabili flagrabat pugnandi
 cupiditate.

Miltiadis auctoritate impulsī Athenienses,
 copias ex vrbe eduxerunt, locoque ido-
 neo castra fecerunt. Deinde postero die
 sub montis radicibus, acie e regione in-
 structa, noua arte, vi summa praelium
 commiserunt. Datis, etsi non aequum lo-
 cum videbat suis, tamen fretus numero
 copiarum suarum, conflare cupiebat :
 eoque magis, quod, priusquam Lacedae-
 monii subsidio venirent, dimicare vtile
 arbitrabatur. Itaque in aciem peditum
 centum, equitum decem millia produxit,
 praeliumque commisit. In quo tanto plus
 virtute valuerunt Athenienses, vt decem-
 plicem numerum hostium profligarent :
 adeoque perterruerunt, vt Persae non
 castra, sed naues, peterent. Qua pugna
 nihil adhuc est nobilius. Nulla enim vn-
 quam tam exigua manus tantas opes pro-
 strauit. Cuius victoriae non alienum vi-
 detur, quale praemium Miltiadi sit tri-
 butum, docere. Quo facilius intelligi
 possit, eandem omnium ciuitatum esse na-
 turam. Vt enim populi nostri honores
 quondam fuerunt rari et tenues, ob eam-
 que causam gloriofi; nunc autem effusi,
 atque obsolei: sic olim apud Athenienses
 fuisse, reperimus. Namque huic Miltia-
 di, qui Athēnas, totamque Graeciam li-
 berarat, talis honos tributus est in porti-
 cu, quae Poecile vocatur, cum pugna de-
 pia-

Ante pingeretur Marathoniam : ut in decem praetorū numero prima eius imago poneretur, isque hortaretur milites, praeliumque committeret. Idem ille populus, posteaquam maius imperium est nactus, et largitione magistratuum corruptus est, trecentas statuas Demetrio Phalerēo decrevit.

EX THEMISTOCLE.

482 Cum Xerxes et mari et terra bellum universae inferret Europae, cum tantis eam copiis inuasit, quantas neque antea, neque postea habuit quisquam. Cuius de aduentu cum fama in Graeciam esset perlata, et maxime Athenienses peti dicerentur, propter pugnam Marathoniam; miserunt Delphos consultum: quidnam facerent de rebus suis. Deliberantibus Pythia respondit; ut moenibus ligneis se munirent. Id responsum cum intelligeret nemo; Themistocles persuasit, consilium esse Appollinis, ut in naues se suaeque conferrent: eum enim a deo significari murum ligneum. Tali consilio probato, oppidum relinquunt.

III. Huius consilium plerisque ciuitatibus displicebat, et in terra dimicari magis placebat. Itaque missi sunt electi cum Leonida, Lacedaemoniorum rege, qui Thermopylas occuparent, longiusque barbaros progredi non paterentur. Hi vim hostium non sustinuerunt, eoque loco omnes interierunt.

Ante IV. At Xerxes, Thermopylis expugnā-
Christ. tis, protinus accessit Aſty, idque nullis
defendentibus, interfectis ſacerdotibus,
quos in arce inuenerat, incendio delēuit
Cuius flamma perterriti claffarii, cum ma-
nēre non audērent, et plurimi hortaren-
tur, vt domos ſuas diſcederent, moeni-
busque ſe defenderent; Themiftocles vnus
reſtitit, et vniuerſos eſſe pares aiēbat,
diſperſos teſtabātur peritūros. Idque Eu-
rybiadi, regi Lacedaemoniōrum, qui tum
ſummae imperii praeerat, fore affirmābat:
quem cum minus, quam vellet, mouēret,
noctu de ſeruis ſuis, quem habuit fidelif-
ſimum, ad Regem miſit, vt ei nuntiāret
ſuis verbis, aduerſarios eius in fuga eſſe:
qui ſi diſceſſiſſent, maiōre cum labōre -et
longinquiōre tempore bellum conſectūrum,
cum ſingulos conſectāri cogerētur, quos ſi
ſtatim aggredērētur, breui vniuerſos op-
preſſūrum: Hoc eo valēbat, vt ingratiis
ad depugnandum omnes cogerentur. Hac
re audita barbarus, nihil doli ſubefſe cre-
dens, poſtridie alieniſſimo ſibi loco, con-
tra opportuniſſimo hoſtibus, adeo anguſto
mari confligit, vt eius multitudo nauium
explicāri non potuerit. Victus ergo eſt
magis conſilio Themiftoclis, quam armis
Graeciae.

V. Hic etſi male rem geſſerat, tamen tan-
tas habēbat reliquias copiārum, vt etiam
cum his opprimere poſſet hoſtes. Inte-
rim ab eōdem gradu depulſus eſt. Nam
Themiftocles verens, ne bellāre perſeue-
rāret, certiōrem eum fecit, id agi, vt
pons,

Ante pons, quem ille in Hellesponto fecerat,
Christ. dissoluēretur, ac reditu in Asiam exclu-
 deretur. Idque ei persuāsit. Itaque, qua
 sex mensibus iter fecerat, eādem, minus
 diebus triginta in Asiam reuersus est, se-
 que a Themistocle non superātum, sed
 conseruātum iudicāuit. Sic vnū viri pru-
 dentia Graecia liberāta est, Europaeque
 succubuit Asia. Haec altera victoria, quae
 cum Marathonio possit comparari tropaeo;
 nam pari modo apud Salamina paruo nu-
 mero nauium maxima, post hominum me-
 moriam, classis est deuicta.

EX ARISTIDE

477 Quamquam adeo excellēbat Aristides ab-
 stinentia, vt cognomine Iustus sit appel-
 lātus; tamen a Themistocle collabefactus
 testula illa exilio decem annōrum multā-
 tus est. Qui quidem, cum intelligeret,
 reprimi concitātam multitudinem non pos-
 se, cedensque animaduerneret quendam
 scribentem, vt patria pelleretur, quaesit-
 se ab eo dicitur: quare id faceret, aut
 quid Aristides commisisset, cur tanta poe-
 na dignus duceretur? Cui respondit: “Se
 „ ignorāre Aristidem; sed sibi non pla-
 „ cēre, quod tam cupide elaborasset, vt
 „ praeter caeteros Iustus appellaretur”.

EX PAUSANIA.

481 I. Pausanias Lacedaemonius, magnus ho-
 mo, sed varius in omni genere vitae fuit:

Ante nam vt virtutibus eluxit: sic vitiis est ob-
Christ. ruitus. Huius illustrissimum est praelium
 apud Plataeas: namque, illo duce, Mar-
 donius satrapes regius; natione Medus,
 regis gener, imprimis omnium Persarum,
 et manu fortis, et consilii plenus, cum du-
 centis millibus peditum, quos viritim le-
 gerat, et viginti millibus equitum, haud
 ita magna manu, Graecia fugatus est, eo-
 que ipse dux cecidit praelio. Qua victo-
 ria elatus plurima miscere coepit, et ma-
 iora concupiscere. Sed primum in eo est re-
 prehensus, quod ex praeda tripodem au-
 reum Delphis posuisset, epigrammate scri-
 pto: in quo erat haec sententia: „ *Suo*
 „ *ductu barbaros apud Plataeas esse delētos,*
 „ *eiusque victoriae ergo Apollini donum*
 „ *dedisse* “. Hos versus Lacedaemonii
 exculpserunt, neque aliud scripserunt,
 quam nomina earum ciuitatum, quarum
 auxilio Persae erant victi.

II. Post id praelium, eundem Pausaniam
 cum classe communi Cyprum atque Hele-
 spontum miserunt, vt ex his regionibus
 barbarorum praefidia depelleret. Pari fe-
 licitate in ea re usus, elatius se gerere
 coepit, maioresque appetere res. Nam
 cum cepisset complures Persarum nobiles.
 atque in his, nonnullos regis propinquos.
 hos clam Xerxi remisit, simulans ex vin-
 culis publicis effugisse; et cum his Gon-
 gylum Eretriensem, qui litteras regi red-
 deret, in quibus haec fuisse scripta Thu-
 cydides memoriae prodidit: “ Pausanias
 „ dux Spartae, quos Byzantii ceperat,
 „ post- .”

Ante • „ postquam propinquos tuos cognōuit,
Christ „ tibi muneri misit; seque tecum affinitā-
 „ te coniungi cupit. Quare, si tibi vidē-
 „ tur, des ei filiam tuam nuptum. Id si
 „ feceris, et Spartam, et caeteram Grae-
 „ ciam sub tuam potestātem se, adiuuante
 „ te, redactūrum pollicētur. His de re-
 „ bus si quid geri volueris, certum ho-
 „ minem ad eum mittas face, cum quo
 „ colloquātur “. Rex tot hominum sa-
 lūte, tam sibi necessariōrum, magnopere
 gauīsus, confestim cum epistola Artabā-
 zum ad Pausaniam mittit; in qua eum
 collaudat, ac petit, ne cui rei parcat ad
 ea perficienda, quae pollicētur. Si fece-
 rit, nullius rei a se repulsam latūrum.

III. Huius Pausanias voluntāte cognita,
 non mores patrios solum, sed etiam cul-
 tum, vestitumque mutāuit. Apparātu re-
 gio ytebātur, veste Medica: satellites
 Medi et Aegyptii sequebantur: epulabā-
 tur more Persarum luxuriosius, quam quī
 aderant perpeti possent: aditum petenti-
 bus conueniendi non dabat: superbe re-
 spondēbat, et crudeliter imperābat: Spar-
 tam redire nolēbat. Golōnas, qui locus
 in agro Troade est, se contulerat. Id post-
 quam Lacedaemonii rescīuerunt, legātos
 ad eum cum scytala miserunt, in qua mo-
 re illōrum erat scriptum, nisi domum re-
 uerterētur, se capitis eum damnāturos.
 Hoc nuntio commōtus, sperans, se etiam
 pecunia et potentia instans periculum pos-
 se depellere, domum rediit. Huc vt ve-
 nit, ab Ephoris in vincula publica con-

Ante iectus est. Nam opinio manebat, eum
Christ. cum Rege habere societatem. Est genus quoddam hominum, quod Helotes vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedaemoniorum colit, seruorumque munere fungitur. Hos quoque sollicitare spe libertatis existimabatur. Sed quod harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui posset, non putabant de tali, tamque claro viro suspicionibus oportere iudicari; sed expectandum, dum se ipsa res apperiret.

IV. Interim Argilius quidam adolescentulus, cum epistolam ab eo ad Artabazum accepisset, eique in suspicionem venisset, aliquid in ea de se esse scriptum, quod nemo eorum rediisset, qui super tali causa eodem missi erant; vincula epistolae laceravit, signoque detracto cognovit, si pertulisset, sibi esse pereundum. Erant in eadem epistola, quae ad ea pertinebant, quae inter regem Pausaniamque conuenerant. Has ille litteras Ephoris tradidit. Non est praetereunda grauitas Lacedaemoniorum hoc loco. Nam ne huius quidem indicio impulsus sunt, ut Pausaniam comprehenderent: neque prius vim adhibendam putauerunt, quam se ipse indicasset. Itaque huic indici, quid fieri vellent, praeceperunt. Fanum Neptuni est, quod violari nefas putant Graeci. Eo ille index confugit: in ara confedit. Hanc iuxta, locum fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur cum Argilio. Huc ex Ephoris quidam

Ante • dam descendēunt. Pausanias, vt audiuit
Christ. Argilium confugisse in aram, perturbātus
 eo venit; quem cum supplicem Dei vidē-
 ret in ara sedentem, quaerit, cau-
 sae quid sit tam repentini consilii. Huic
 ille, quid ex litteris comperisset, aperit.
 Tanto magis Pausanias perturbātus orāre
 coepit, ne enuntiāret, nec se meritum de
 illo optime, proderet: quod si eam veniam
 sibi dedisset, tantisque implicitum rebus
 subleuasset, magno esse ei praemio futū-
 rum.

V. His rebus Ephori cognitīs, satius pu-
 tauērunt in vrbe eum comprehendī. Quo
 cum essent profecti, et Pausanias, placā-
 to Argilio (vt putābat) Lacedaemonem
 reuerterētur; in itinere, cum iam in eo
 esset, vt comprehenderētur, insidias sibi
 fieri intellexit. Itaque in aedem Miner-
 uae confūgit. Hinc ne exire posset, sta-
 tim Ephori valuas eius aedis obstruxērunt.
 tectumque sunt demoliti, quo facilius sub
 diuo interiret. Dicitur eo tempore ma-
 trem Pausaniae vixisse, eamque iam ma-
 gno natu, postquam de scelere filii com-
 perit, in primis, ad filium claudendum,
 lapidem ad introitum aedis attulisse. Sic
 Pausanias magnam belli gloriam turpī
 morte maculāuit. Hic cum semianimis
 de templo elātus esset, confestim ani-
 mam efflāuit.

EX CIMONE.

Ante Cimon Miltiadis filius Atheniensis, fuit
Christ. tanta liberalitate, cum, compluribus lo-
 472 cis, praedia hortosque haberet, ut nun-
 quam in eis custodem imposuerit fructus
 seruandi gratia, ne quis impediretur:
 quominus eius rebus, quibus quisque vel-
 let, frueretur. Semper eum pedissequi
 cum nummis sunt secuti, ut, si quis opis
 eius indigeret, haberet, quod statim da-
 ret; ne differendo videretur negare. Sae-
 pe, cum aliquem, offensum fortuna, vidē-
 ret minus bene vestitum, suum amiculum
 dedit. Quotidie sic coena ei coquebatur, ut,
 quos non vocatos vidisset in foro, omnes de-
 uocaret: quod facere nullum diem prae-
 termittēbat. Nulli fides eius, nulli o-
 pera, nulli res familiaris defuit: multos
 locupletauit: complures pauperes mor-
 tuos, qui, vnde efferrentur, non reli-
 quissent, suo sumptu extulit.

EX LYSANDRO.

400 IV. Cum Lyfander Lacedaemonius, prae-
 fectus classis, Pharnabazo (duce) satra-
 pa regis, in bello multa crudeliter, aua-
 rēque fecisset; deque his rebus suspicārē-
 tur ad ciues suos esse perlātum, petiit a
 Pharnabazo, ut ad Ephoros sibi testimoni-
 um daret, quanta sanctitate bellum gessis-
 set, sociosque tractasset, deque ea re ac-
 curate scriberet: magnam enim eius aucto-
 ritatem in ea re futuram. Huic ille libe-
 raliter pollicetur. Librum grauem mul-
 tis

Ante tis verbis conscripsit in quo summis eum
Christ. effert laudibus. Quem cum legisset, probassetque, dum obsignatur, alterum pari magnitudine, ut discerni non posset, signatum subiicit; in quo accuratissime eius auaritiam, perfidiamque accusarat. Hinc Lyfander domum cum redisset, postquam de suis rebus gestis apud maximum magistratum, quae voluerat, dixerat, testimonii loco librum a Pharnabazo datum tradidit. Hunc, summoto Lyfandro, cum Ephori cognoscent, ipsi legendum dedērunt. Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.

EX ALCIBIADE.

413 I. Alcibiades Cliniae filius, Atheniensis, educatus est in domo Periclis, eruditus a Socrate. Bello Peloponesiaco, huius consilio atque auctoritate Athenienses bellum Syracusanis indixerunt. Ad quod gerendum ipse dux delectus est.

IV. Instabat tempus ad bellum proficiscendi. Id ille metuens, neque ignorans ciuium suorum consuetudinem, postulabat, ut, si quid de se agi vellent, potius de praesente quaestio haberetur, quam absens inuidiae crimine accusaretur. Inimici vero eius quiescendum in praesenti, et illud tempus expectandum decreuerunt, quo exisset: itaque fecerunt. Nam postquam in Siciliam eum peruenisse crediderunt, absentem, quod sacra violasset, reum fecerunt. Qua de re cum ei nun-

Ante tuis a magistrātu in Siciliam missus esset, vt
Christ. domum ad causam dicendam rediret, non
parere noluit, et in trierem, quae ad eum
deportandum erat missa, ascendit, ac Thu-
rios in Italiam peruectus, multa secum
reputans, vtilissimum ratus; impenden-
tem euitare tempestatem clam se a cu-
stodibus subduxit, et inde primum Eli-
dem, deinde Thebas venit. Postquam autem
se capitis damnatum audiuit, Lacedaemo-
nem demigravit. Huius consilio Lacedaemo-
nii cum Persarum Rege amicitiam fecerunt,
quo facto, multo superiores bello esse coepe-
runt. V. Neque vero his rebus tam amici Al-
cibiadi sunt facti, quam timore ab eo alie-
nati. Nam cum acerrimi viri praestantem
prudentiam in omnibus rebus cognosce-
rent, pertimuerunt, ne caritate patriae
ductus, aliquando ab ipsis descisceret, et
cum suis in gratiam rediret. Itaque tem-
pus eius interficiundi quaerere instituunt.
Id Alcibiadi diutius celari non potuit. Erat
enim ea sagacitate, vt decipi non posset,
praesertim cum animum attendisset ad ca-
uendum. Itaque ad Tissaphernem, prae-
fectum regis Darii, se contulit: cuius cum
in intimam amicitiam peruenisset, cum Pi-
sandro praetore, de reditu suo facit men-
tionem. Ab hoc destitutus, primum per
Trasybulum, post, suffragante Theramene,
populiscito restituitur, parique absens im-
perio praeficitur: simul cum Trasybulo et
Theramene. Horum imperio tanta com-
mutatio rerum facta est, vt Lacedaemonii,
qui paulo ante victores viguerant, per-
ter-

Ante territi pacem peterent. Alcibiates simul
Christ. cum collēgis receperat Ioniam. Inde prae-
da onusti, maximis rebus gestis, Athē-
nas venērunt.

VI. His cum obuiam vniuersa ciuitas in
Pyraeum descendisset, tanta fuit omnium
expectatio visendi Alcibiadis, vt ad eius
trirēmē vulgus conflueret, perinde ac si
solus aduenisset. Hic vt naui egressus est,
corōnis aureis aeneisque vulgo donabatur.
Ille lacrymans talem beneuolentiam ciui-
um suorum accipiēbat, reminiscens pristi-
ni temporis acerbitatē. Postquam Asty
venit, concione aduocata, sic verba fe-
cit, vt nemo tam ferus fuerit, quin eius
casum lacrymārit. Restituta ergo huic sunt
publice bona.

VII. Haec Alcibiadi laetitia non nimis
fuit diuturna. Nam in inuidiam recidit:
ex quo fiēbat, vt omnia minus prospere
gesta eius culpae tribuerent. Timebatur
enim non minus, quam diligebatur. Id
ille vt audiuit, se Perinthum contulit,
ibique tria castella communīuit.

IX. Neque tamen a caritate patriae potuit
recedere. Non satis tuta eadem loca sibi
arbitratus, penitus in Thraciam se supra
Propontidem abdidit, sperans ibi facilli-
me suam fortunam oculi posse; sed falso.
Nam Thraces postquam eum cum magna
pecunia venisse senserunt: insidias ei fe-
cerunt. Ille cernens, nullum locum sibi
tutum in Graecia, ad Pharnabazum in A-
siam transiit: quem quidem adeo sua ce-
pit humanitate, vt eum nemo in amicitia

Ante antecederet. Qua fortuna Alcibiades non
Christ. contentus, ad patriam liberandam omni
ferebatur cogitatione. Sed videbat id sine
rege Persarum non posse fieri. Ideoque
eum amicum sibi cupiebat adiungi.

X. Haec cum moliretur, peteretque a
Pharnabazo, ut ad regem mitteretur; ty-
ranni Atheniensium, certos homines ad
Lysandrum in Asiam miserunt, qui eum
certiorem facerent, nisi Alcibiadem sustu-
lisset, nihil earum rerum fore ratum, quas
ipse Athenis constituisset. Qua re com-
motus, statuit accuratius sibi agendum cum
Pharnabazo. Huic ergo renuntiat, socie-
tatem, quae Regi cum Lacedaemoniis esset,
stare non posse, foederaque irrita futura,
nisi Alcibiadem viuum, aut mortuum tra-
didisset. Non tulit hoc satrapes, et vio-
lare clementiam, quam Regis opes minu-
i, maluit. Itaque misit ad Alcibiadem inter-
ficiendum, cum ille esset in Phrygia, iter-
que ad Regem compararet. Missi, cum
eum ferro aggredi non auderent, noctu li-
gna contulerunt circa casam eam, in qua
quiescebat, eamque succenderunt, ut in-
cendio conficerent, quem manu superari
posse diffidebant. Ille autem sonitu flam-
mae excitatus, flammae vim transiit.
Quem ut barbari incendium effugisse emi-
nus viderunt, telis missis interfecerunt,
caputque eius ad Pharnabazum retulerunt.
Sic Alcibiades annos circiter quadragin-
ta natus, diem obiit supremum.

EX DATAME.

Ante. I. Venio nunc ad fortissimum virum,
Christ. maximique consilii, omnium barbarorum.

385 Datames patre Camissare, natione Care,
matre Scytissa natus, primum militum numero fuit apud Artaxerxem, eorum, qui regiam tuebantur. Pater eius Camissares, quod et manu fortis, et bello strenuus, et Regi multis locis fidelis erat repertus, habuit prouinciam Ciliciae. Datames militare munus fungens, primum qualis esset, apperuit in bello, quod Rex aduersus Cadusios gessit: namque hic multis millibus regionum interfectis, magni fuit eius opera: quo factum est, ut cum in eo bello cecidisset Camissares, paterna ei traderetur prouincia.

II. Erat eo tempore Thyus dynastes Paphlagoniae. Is Regis dicto audiens non erat. Quam ob causam bello eum persequi constituit, eique rei praefecit Datamem, propinquum Paphlagonis: namque ex fratre et sorore erant nati. Quam ob causam Datames omnia primum experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem cum venisset sine praesidio, quod ab amico nullas vereretur insidias, paene interiit. Nam Thyus eum clam interficere voluit. Ille fuga periculum euitauit, bellumque indixit Thyo. In quo cum ab Ariobarzane, praefecto Lydiae et Ioniae, totiusque Phrygiae desertus esset, nihilo segnius per-

Ante perseverauit, viuumque Thyum cepit cum
Christ. vxore et liberis.

Cuius facti ne prius fama ad Regem, quam ipse, perueniret, dedit operam. Itaque omnibus insciis, eo, vbi erat Rex, venit, posteroque die Thyum, hominem maximi corporis, terribilique facie, quod et niger et capillo longo, barbaque erat promissa, optima veste texit, quam satrapae regii gerere consueuerant: ornauit etiam torque, et armillis aureis, caeteroque regio cultu. Ipse agresti duplici amiculo circumdatus, hirtaque tunica, gerens in capite galeam venatoriam, dextra manu clauam, sinistra copulam, qua vinctum ante se Thyum agebat, vt si feram bestiam captam duceret. Quem cum omnes prospicerent propter nouitatem ornatus, ignotamque formam, ob eamque rem magnus esset concursus; fuit non nemo, qui agnosceret Thyum, regique nuntiaret. Primo non accredidit: itaque Pharnabazum misit exploratum: a quo vt rem gestam comperit, statim admitti iussit, magnopere delectatus cum facto, tum ornatu; in primis, quod nobilis Rex in potestatem inopinanti venerat. Itaque magnifice Datamem donatum ad exercitum misit, qui tum contrahebatur, duce Pharnabazo et Tithrauste, ad Bellum Aegyptium: parique eum atque illos imperio esse iussit. Postea vero quam Pharnabazum Rex reuocauit, illi summa imperii tradita est.

Cum

Ante Cum magnam beneuolentiam Regis Data-
Christ. mes consecutus esset, non minorem inui-
diam aulicorum excēpit, qui illum vnum
pluris, quam se omnes, fieri vidēbant:
quo facto cuncti ad eum opprimendum
consenserunt. Haec Pandates, gazae cu-
stos regiae, amicus Datami, perscripta ei
mittit: in quibus docet, eum magno fore
in periculo, si quid illo imperante, in
Aegypto aduersi accidisset: namque eam
esse consuetudinem Regum, vt casus ad-
uersos hominibus tribuant, secundos for-
tunae suae: quo fieri, vt facile impellan-
tur ad eorum perniciem, quorum ductu
res male gestae nuntientur: illum hoc ma-
iōre fore in discrimine, quod quibus Rex
maxime obediat, eos habeat inimicissimos.
Talibus ille litteris cognitis, quod non
ignorābat ea vere scripta, desciscere a
Rege constituit: neque tamen quicquam
fecit, quod fide sua esset indignum: nam
Mandroclem Magnētem exercitui praefē-
cit: ipse cum suis in Cappadociam di-
scēdit.

At Rex, quod implacabile odium in Da-
tamem susceperat, postquam bello eum op-
primi non posse animaduertit, insidiis inter-
ficere studuit; quas ille plerasque vitauit.
Sicut cum nuntiātum esset, quosdam sibi
insidiāri, qui in amicorum erant numero,
de quibus, quod inimici detulerant, ne-
que credendum, neque negligendum pu-
tāuit; experiri voluit, verum, falsumne
sibi esset relātum. Itaque eo profectus
est, quo itinere futūras insidias dixerant:

sed

Ante sed elēgit corpore et statūra simillimū
Christ. sui, eiūque vestitū suū dedit: atque eo
loci ire, quo ipse consueuerat, iussit:
ipse autem ornātu vestituque militāri,
inter corporis custōdes iter facere coepit.
At insidiatōres, postquam in eum locum
agmen peruēnit, decepti ordine, atque
vestitū, in eum faciunt impetum, qui sup-
positus erat. Praedixerat autem his Da-
tames; cum quibus iter faciebat, vt pa-
rāti essent facere, quod ipsum vidissent.
Ipse, vt concurrentes insidiatōres animad-
uertit, tela in eos coniēcit: hoc idem
cum vniuersi fecissent, priusquam perue-
nirent ad eum, quem aggredi volēbant,
confixi cecidērunt.

Hic tamen tam callidus vir extrēmo tem-
pore captus est Mithridātis, Ariobarzā-
nis filii, dolo: namque is pollicitus est
Regi, se eum interfectūrum, si ei Rex
promitteret, vt, quodcumque vellet, lice-
ret impūne facere; fidemque de ea re,
more Persārum, dextra dedisset. Hanc vt
accēpit, simulat se suscepisse cum Rege
inimicitias: copias parat, et absens ami-
citiam cum Datame facit: regis prouin-
cias vexat: castella expugnat: magnas
praedas capit: quarum partem suis dis-
pertit, partem ad Datamem mittit: pari
modo complūra castella ei tradit. Haec
diu faciendo, persuāsit homini, se infinī-
tum aduersus Regem suscepisse bellum.

Id cum satis se confirmasse arbitrātus est,
certiōrem facit Datamem, tempus esse ma-
iōres exercitus parāri, bellum cum ipso

Re-

Ante Rege suscipi: de qua re, si ei videretur,
Christ. quo loco vellet, in colloquium veniret.
 Probata re, colloquendi tempus sumitur,
 locusque, quo conveniretur. Huc Mi-
 thridates cum vno, cui maximam habebat
 fidem, ante aliquot dies venit, compluri-
 busque locis separatim gladios obruit; ea-
 que loca diligenter notat: ipso autem col-
 loquendi die, utrique, locum qui explo-
 rant, atque ipsos scrutarentur, mittunt.
 Deinde ipsi sunt congressi. Hic cum ali-
 quamdiu in colloquio fuissent, et diuersi
 discessissent; iamque procul Datames abes-
 set; Mithridates, priusquam ad suos per-
 veniret, ne quam suspitionem pareret, in
 eundem locum reuertitur, atque ibi, ubi
 telum erat impositum, resedit, ut si a
 lassitudine cuperet acquiescere: Datamen-
 que reuocavit, simulans se quiddam in
 colloquio esse oblitum. Interim telum,
 quod latebat, protulit, nudatumque va-
 gina veste texit; ac Datami venienti ait,
 digredientem se animadvertisse locum
 quendam, qui erat in conspectu, ad ca-
 stra ponenda esse idoneum. Quem cum
 digito monstraret et ille conspiceret,
 aversum ferro transfixit: priusque, quam
 quisquam posset succurrere, interfecit.
 Ita vir, qui multos consilio, neminem per-
 fidia ceperat, simulata captus est amicitia.

EX EPAMINONDA.

259 Epaminondas, Thebanus, adeo veritatis
 diligens erat, ut ne ioco quidem mentire-
 tur.

Pars I.

N

Ante tur. Paupertatem adeo facile perpeffus
Christ. est, vt de Rep. nihil praeter gloriam ce-
perit.

Tentata est eius abftinentia a Diomedonte. Namque is, rogatu Artaxerxis, Epaminondam pecunia corrumpendum fufceperat. Hic magno cum pondere auri Thebas venit; et Micythum adolescentulum quinque talentis ad fuam perduxit voluntatem: quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam conuenit, et caufam aduentus Diomedontis oftendit. At ille, Diomedonte coram
„Nihil, inquit, opus pecunia eft: nam
„fi ea Rex vult, quae Thebanis fint
„vtilia, gratis facere fum paratus: fin
„autem contraria, non habet auri atque
„argenti fatis: namque orbis terrarum
„diuitias accipere nolo, pro patriae caritate.
„Te, qui me incognitum tentasti, non
„miror: tibi que ignofco: fed egredere
„propere, ne alios corrumpas, cum me
„non potueris. Tu, Micythe, argentum
„huic redde, aut, nifi id confestim
„facis, ego te tradam magiftratui“. Hunc Diomedon cum rogaret, vt tuto exire, fuaque, quae attuliffet, liceret efferre:
„Iftud, inquit, faciam; neque tua caufa,
„fed mea: ne, fi tibi fit pecunia
„adempta, aliquis dicat, id ad me er-
„ptum perueniffe, quod delatum acci-
„pere noluiſſem“. A quo cum quaefiſſet, quo fe deduci vellet; et ille, Athēnas,

Ante nas, dixisset; praesidium dedit, ut eo tu-
Christ. to perueniret.

Hic extremo tempore imperator apud Mantineam, cum, acie instructa, audacius instaret hostibus, cognitus a Lacedaemoniis, quod in unius perniciem eius patriae sitam putabant salutem, uniuersi in unum impetum fecerunt: neque prius abcesserunt, quam, magna caede facta, multisque occisis, fortissime ipsum Epaminondam pugnantem, sparo eminus percussum, concidere viderunt. Huius casu aliquantum retardati sunt Boeotii, neque tamen prius pugna excesserunt, quam repugnantes profligarunt. At Epaminondas, cum animaduerneret, mortiferum se vulnus accepisse, simulque, si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset, animam statim emissurum, usque eo retinuit, quoad renunciatum est, vicisse Boeotios. Id postquam audiuit: "Satis, inquit, vixi: inuictus enim morior". Tum ferro extracto, confestim exanimatus est.

EX PELOPIDA.

382 Phoebeidas Lacedaemonius, cum exercitum Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quae Cadmea nominatur, occupauit impulsu perpaucorum Thebanorum, qui aduersariae factioni, quo facilius resisterent. Laconum rebus studebant: idque suo privato, non publico fecit consilio. Quo facto eum La-

Ante cedaemonii ab exercitu remouērunt, *pe-*
Christ. cuniāque multārunt: neque eo magis ar-
cem Thebānis reddidērunt, quod, susce-
ptis inimiciis, satius ducēbant eos obfi-
dēri, quam liberārī: nam post Pelopone-
sium bellum Athenasque deuictas, cum The-
banis sibi rem esse existimābant: et eos
esse solos, qui aduersus resistere aude-
rent. Hae mente amicis suis summas po-
testates dederant, alteriusque factiōnis
principes partim interfecerant, alios in
exilium eiecerant; in quibus Pelopidas
hic, de quo scribere exorsi sumus, pul-
sus patria carēbat.

Hi omnes fere Athēnas se contulerant,
non ut sequerentur otium, sed, ut quo quem-
que ex proximo locum fors obtulisset, eo
patriam recuperāre niterentur. Itaque
cum tempus est visum rei gerendae com-
muniter cum his, qui Thebis idem sentiē-
bant, diem delegērunt, ad inimicos op-
primendos, ciuitatemque liberandam, eum,
quo maximi magistrātus simul consueue-
rant epulārī. Magnae saepe res non ita
magnis copiis sunt gestae: sed profecto
nunquam ab tam tenui initio tantae opes
sunt profligatae: nam duodecim adolescen-
tuli coiērunt ex his, qui exilio erant mul-
tāti, cum omnino non essent amplius cen-
tum, qui tanto se offerrent periculo: qua
paucitate perculsa est Lacedaemoniorum
potentia. Hi enim non magis aduersariō-
rum factiōni, quam Spartanis, eo tempo-
re bellum intulērunt: qui principes erant
totius Graeciae: quorum imperii maiestas,

Ante neque ita multo post, Leuctrica pugna,
Christ. ab hoc initio perculsa, concidit. Illi igitur
 duodecim, quorum erat dux Pelopidas, cum Athēnis interdiu exissent, ut
 vesperscente coelo Thebas possent peruenire, cum canibus venaticis exierunt, re-
 tia ferentes, vestitu agresti, quo minore
 suspiciōe facerent iter: qui cum tempo-
 re ipso, quo studuerant, peruenissent,
 domum Charōnis deuenērunt, a quo et
 tempus et dies erat datus.

Hoc loco libet interponere, etsi seiun-
 ctum ab re proposita est, nimia fiducia
 quantae calamitati soleat esse. Nam ma-
 gistratum Thebanōrum statim ad aures
 peruēnit, exules in urbem deuenisse: id
 illi, vino epulisque dediti, usque eo de-
 spexērunt, ut ne quaerere quidem de tan-
 ta re laborārint. Accessit etiam, quod ma-
 gis aperiret eōrum dementiam: allāta est
 enim epistola Athēnis ab Archia hiero-
 phante, Archiae, qui tum maximum ma-
 gistratum Thebis obtinēbat, in qua om-
 nia de profectiōe exulum perscripta erant:
 quae cum iam accubanti in conuiuio esset
 data, sicut erat signata, sub puluīnum sub-
 iiciens; "In crastinum, inquit, differo
 „ res seuēras". At illi omnes, cum iam
 nox processisset, vinolenti ab exulibus,
 duce Pelopida, sunt interfecti. Quibus
 rebus confectis, vulgo ad arma liberta-
 temque vocāto, non solum qui in vrbe
 erant, sed etiam vndique ex agris con-
 currērunt, praesidium Lacedaemoniōrum
 ex arce pepulērunt: patriam obsidiōne li-

Ante berauerunt: auctores Cadmēae occupan-
Christ. dae partim occiderunt, partim in exilium
eiecērunt.

EX AGESILAO.

406 Agesilāus Lacedaemonius, simul atque im-
perii potitus est, persuāsit Lacedaemoniis,
vt exercitum emitterent in Asiam, bel-
lumque Regi facerent, docens, satius esse
in Asia, quam in Eurōpa dimicāri: nam-
que fama exierat Artaxerxem comparare
classeis, pedestreisque exercitus, quos
in Graeciam mitteret. Data potestāte,
tanta celeritāte vsus est, vt prius in Asi-
am cum copiis perueniret, quam regiū
satrapae eum scirent profectum. Quo
factum est, vt omnes imparātos impruden-
tesque offenderet.

Id vt cognōuit Tissaphernes, qui summum
imperium tum inter praefectos habēbat re-
gios, inducias a Lacone petiuit simulans,
se dare operam, vt Lacedaemoniis cum
Rege conueniret, re autem vera, ad co-
pias comparandas; easque impetrāuit tri-
mestres. Iurāuit autem vterque, se sine
dolo inducias conseruatūrum: in qua pa-
ctione summa fide mansit Agesilaus: con-
tra ea Tissaphernes nihil aliud quam bel-
lum comparāuit. Id etsi sentiēbat Laco,
tamen iusiurandum seruābat, multumque
in eo se consequi dicēbat, quod Tissa-
phernes periurio suo, et homines suis re-
bus abalienāret, et deos sibi irātos red-
deret: se autem, seruāta religiōne, con-
fir-

Ante firmare exercitum, cum animaduverteret
Christ. deorum numen facere secum, hominesque
 sibi conciliari amiciores, quod his stu-
 dere consueissent, quos conseruare fidem
 viderent.

Hic cum animo meditaretur proficisci in
 Persas, et ipsum regem adoriri, nuntius
 ei domo venit Ephorum missu, bellum
 Athenienses et Boeotios indixisse Lace-
 daemoniis: quare venire non dubitaret.
 In hoc non minus eius pietas suspicienda
 est, quam virtus bellica: qui cum victo-
 ri praeesset exercitui, maximamque ha-
 beret fiduciam regni Persarum potiundi,
 tanta modestia dicto audiens fuit iussis ab-
 sentium magistratum, ut si priuatus in
 comitio esset Spartae. Opulentissimo re-
 gno praeposuit bonam existimationem, mul-
 toque gloriosius duxit, si institutis patriae
 paruisset, quam si bello superasset Asiam.
 Hac igitur mente Hellespontum copias
 traiecit, tantaque usus est celeritate, ut,
 quod iter Xerxes anno vertente confecerat,
 hic transierit triginta diebus. Cum
 iam haud ita longe abesset a Peloponneso,
 obsistere ei conati sunt Athenienses et
 Boeotii, caeterique eorum socii apud Co-
 ronaeam: quos omnes graui praelio vicit.
 Huius victoriae vel maxima fuit laus, quod
 cum plerique ex fuga se in templum Mi-
 neruae coniecissent, quaerereturque ab eo,
 quid his vellet fieri, etsi aliquot vulnera
 acceperat eo praelio, et iratus videbatur
 omnibus, qui aduersus arma tulerant; ta-
 men antetulit irae religionem, et eos

Ante vetuit violāri. Neque vero hoc solum in
Christ. Graecia fecit, vt templa deōrum sancta
habēret; sed etiam apud barbaros summa
religiōne omnia simulācra arasque conser-
uauit.

In hoc illud imprīmis fuit admirabile, cum
maxima munera ei ab regibus, et dyna-
stis ciuitatibusque conferrentur, nihil vn-
quam in domum suam contulit: nihil de
victu, nihil de vestitu Laconum mutauit.
Domo eādem fuit contentus, qua Eurysthe-
nes, progenitor māiōrum suōrum, fuerat
usus: quam qui intrārat, nullum signum
libidinis, nullum luxuriae vidēre poterat:
contra plurima patientiae, atque abstinē-
tiae. Sic enimerat instructa, vt nulla in
re differret a cuiusuis inopis atque pri-
uati.

Atque hic tantus vir, vt natūram fautri-
cem habuerat in tribuendis animi virtuti-
bus, sic maleficam nactus est in corpore
fingendo: nam et statūra fuit humili, et
corpore exiguo, et claudus altero pede.
Quae res etiam nonnullam afferēbat de-
formitatem: atque ignōti, faciem eius cum
intuerentur, contemnēbant: qui autem vir-
tutes nouerant, non poterant admirārī sa-
tis. Quod ei usu venit, cum annōrum
octoginta subsidio Tacho in Aegyptum
iuisset, et in acta cum suis accubuisset,
sine villo tecto; stratumque habēret tale,
vt terra tecta esset stramentis, neque his
amplius quam pellis esset iniecta: eodem-
que comites omnes accubuissent vestitu
humili, atque obsoleto, vt eōrum ornā-
tus,

Ante tus non modo in his Regem neminem
Ch. A. significaret; sed hominis non beatissimi
suspicionem praeberet. Huius de aduen-
tu fama cum ad regios esset perlata, ce-
leriter munera eo cuiusque generis sunt
allata. His quaerentibus Agesilaum, vix
fides facta est, vnum esse ex his, qui tum
accubabant. Qui, cum, Regis verbis,
quae attulerant, dedissent; ille praeter
vitulinam et huiusmodi genera opsonii, quae
praesens tempus desiderabat, nihil accē-
pit: vnguenta, coronas, secundamque men-
sam seruis dispertiit; caetera referri ius-
sit.

EX PHOCIONE.

321 Phocion Atheniensis, etsi saepe exerciti-
bus praefuit, summosque magistratus ce-
pit; tamen multo eius notior integritas est
vitae, quam rei militaris labor. Itaque
huius memoria est nulla, illius autem ma-
gna fama: ex quo, cognomine Bonus est
appellatus. Fuit enim perpetuo pauper,
cum ditissimus esse posset, propter fre-
quentes delatos honores, potestatesque
summas, quae ei a populo dabantur. Hic
cum a rege Philippo munera magnae pe-
cuniae repudiaret, legatiue hortarentur
accipere, simulque admonerent, si ipse his
facile careret, liberis tamen suis prospici-
ceret, quibus difficile esset in summa pau-
pertate tantam paternam tueri gloriam
his ille: "Si mei similes erunt, idem hic,
„inquit, agellus illos alet, qui me ad

Ante Christ. “hanc dignitatem perduxit: sin dissimiles sunt futuri, nolo meis impensis illorum ali augerique luxuriam”.

III. et IV. Hic cum accusatus esset, quod Piraeum Nicanori prodidisset, in custodiam coniectus, Athenas deductus est, ut ibi de eo legibus fieret iudicium. Inde iudicio damnatus, traditus est vndecim viris, quibus ad supplicium, more Atheniensium, publice damnati tradi solent. Hic cum ad mortem duceretur, obuius ei fuit Emphylētus, quo familiariter fuerat usus. Is cum lacrymans dixisset: “O quam indigna perpeteris Phocion,!” Huic ille: “At non inopinata”, inquit. Hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienses.

HAMILCAR

- 244 Hamilcar Hannibalis F. cognomine Barcas, Carthaginensis, primo Poenico bello, sed temporibus extrēmis, admodum adolescentulus in Sicilia praesse coepit exercitui. Cum ante eius aduentum et mari et terra male res gererentur Carthaginensium, ipse ubi affuit, nunquam hosti cessit, neque locum nocendi dedit: saepeque e contrario, occasione data, incessit, semperque superior discessit. Quo facto, cum paene omnia in Sicilia Poeni amisissent, ille Erycem sic defendit, ut bellum eo loco gestum non videretur. Interim
- 242 Carthaginienses classe apud insulas Aegates a C. Lutatio, consule Romanorum,

Ante superati, statuērunt belli finem facere,
Christ. eamque rem arbitrio permisērunt Hamil-
 caris. Ille etsi flagrabat bellandi cupidi-
 tate, tamen paci seruiendum putāuit; quod
 patriam, exhaustam sumtibus, diutius ca-
 lamitatem belli ferre non posse intelligē-
 bat: sed ita, vt statim mente agitāret, si
 paullum modo res essent resectae, bellum
 renouāre, Romanosque armis persequi,
 donicum aut certe vicissent, aut victi ma-
 num dedissent. Hoc consilio pacem con-
 ciliāuit: in qua tanta fuit ferocia, vt cum
 Catulus negaret, se bellum compositūrum,
 nisi ille cum suis, qui Erycem tenuērunt,
 armis relictis, Sicilia decederent: succum-
 bente patria, ipse peritūrum se potius di-
 xerit, quam cum tanto flagitio domum re-
 dīret; non enim suae esse virtutis, ar-
 ma a patria accepta aduersus hostes, ad-
 uersariis tradere. Huius pertinaciae ces-
 sit Catulus. At ille, vt Carthaginem ve-
 nit, multo aliter ac sperabat rempubli-
 cam se habentem cognōuit. Namque diu-
 turnitate externi mali tantum exarsit in-
 testinum bellum, vt nunquam pari peri-
 culo fuerit Carthāgo, nisi cum delēta est.
 Primo mercenarii milites, qui aduersus
 Romānos fuerant, descīuērunt: quorum
 numerus erat viginti millium. Hi totam
 abalienārunt Africam, ipsam Carthaginem
 oppugnarunt. Quibus malis adeo sunt
 Poeni perterriti, vt etiam auxilia a Ro-
 manis petiuerint, eaque impetrārint. Sed
 extrēmo, cum prope iam ad desperatiō-
 nem peruenissent, Hamilcarem imperatō-
 rem

Ante rem fecerunt. Is non solum hostes a mu-
Christ. ris Carthaginiis remouit, cum amplius cen-
 tum millia facta essent armatorum; sed
 etiam eo compulit, ut locorum angustiis
 clausi, plures fame, quam ferro, interirent.
 Omnia oppida abalienata, in his
 Vticam atque Hippōnem, valentissima totius
 Africae, restituit patriae. Neque eo
 fuit contentus, sed etiam fines imperii
 propagauit, tota Africa tantum otium reddidit,
 ut nullum in ea bellum videretur multis annis
 fuisse. Rebus his ex sententia peractis, fidenti animo atque infesto
 Romānis, quo facilius causam bellandi
 237 reperiret, effecit, ut imperator cum exercitu
 in Hispaniam mitteretur, eoque secum
 duxit filium Hannibalem, annorum nouem.
 Erat praeterea cum eo adolescens illustris,
 formosus, Hasdrubal: huic ille filiam suam
 in matrimonium dedit. De hoc ideo mentionem
 fecimus, quod, Hamilcare occiso, ille exercitui
 praefuit resque magnas gessit: et princeps largitione
 vetustos peruertit mores Carthaginensium:
 eiusdemque post mortem Hannibal ab exercitu
 accepit imperium. At Hamilcar posteaquam
 mare transiit, in Hispaniamque venit,
 magnas res secunda gessit fortuna: maximas
 bellicosissimasque gentes subegit: equis,
 armis, viris, pecunia, totam locupletauit
 Africam. Hic cum in Italiam bellum inferre
 228 meditaretur, nono anno postquam in Hispaniam
 venerat, in praelio pugnans aduersus Vettones
 occisus est. Huius perpetuum odium

Ante um erga Romānos maxime concitasse vi-
Christ. dētur secundum bellum Poenicum. Nam-
 que Hannibal, filius eius, assiduis patris
 obtestationibus, eo est perductus, vt inter-
 rīre, quam Romānos non experiri, mal-
 let.

EX HANNIBALE

220 Hannibal, Hamilcaris filius, Carthagini-
 ensis, minor quinque et viginti annis na-
 tus, imperātor factus, proximo triennio
 219 omnes gentes Hispaniae bello subēgit: Sa-
 guntum, foederātam ciuitātem, vi expu-
 gnāuit: tres exercitus maximos comparā-
 uit. Ex his vnum in Africam misit: al-
 terum cum Hasdrubale fratre in Hispania
 reliquit: tertium in Italiam secum duxit.
 Saltum Pyrenaeum transiit. Quacumque
 iter fecit, cum omnibus incolis confligit:
 neminem, nisi victum, dimisit. Ad Al-
 pes postea quam venit, quae Italiam ab
 Gallia seiungunt, quas nemo vnquam cum
 exercitu ante eum, praeter Herculem,
 transierat, Alpico, conantes prohibēre
 transitum, concidit; loca pātefecit; itine-
 ra muniit; effecitque, vt ea elephanti
 ornātus ire posset, qua antea vnus homo
 inermis vix poterat repere. Hac copias
 traduxit, in Italiamque peruēnit.
 Romam profectus est nullo resistente. In
 propinquis vrbis montibus morātus est,
 Cum aliquot ibi dies castra habuisset, et
 reuerterētur Capuam, Qu. Fabius ma-
 ximus, Dictātor Romānus, in agro Fa-
 ler-

*Ante
Christ*

lerno se ei obiēcit. Hic clausus locōrum angustis, noctu sine vllō detrimento exercitus se expediuit. Fabio callidissimo imperatōri verba dedit. Namque obducta nocte, sarmenta in cornibus iuuentōrum deligāta incendit, eiusque generis multitudinem magnam dispalātam immisit. Quo repentino obiectu viso, tantum terrorem iniēcit exercitui Romanōrum, vt egredi extra vallum nemo sit ausus. Hanc post rem gestam, non ita multis diebus, M. Minucium Rufum, Magistrum equitum, pari ac Dictatōrem imperio, dolo productum in praelium, fugauit. Tiberium Sempronium Grachum, iterum consulem, in Lucanis absens in insidias inductum sustulit. M. Claudium Marcelum, quinquies consulem, apud Venusiam pari modo interfecit. Longum est enumerāre praelia. Quare hoc vnum satis erit dictum, ex quo intelligi possit, quantus ille fuerit; quamdiu in Italia fuit, nemo ei in acie restitit: nemo aduersus eum post Cannensem pugnam in campo castra posuit.

203

Hic inuictus patriam defensum reuocātus, bellum gessit aduersus P. Scipiōnis filium, quem ipse primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugauerat. Cum hoc exhaustis iam patriae facultatibus, cupiuit in praesentiārum bellum componere, quo valentior postea congregeretur. In colloquium conuenit, conditiones non conuenērunt.

202

Cum

Ante Cum in apparando acerrime esset occupā-
Christ. tus, Carthaginienses bellum cum Romā-
201 nis composuerunt. Ille nihilo secius ex-
ercitui postea praefuit, resque in Africa
gessit: itemque Mago frater eius vique ad
P. Sulpicium et C. Aurelium consules.
His enim magistratibus legati Carthaginen-
ses Roman venērunt, qui Senatui popu-
lōque Romāno gratias agerent, quod cum
his pacem fecissent, ob eamque rem co-
rōna aurea eos donārent, simulque pe-
terent, vt obsides eōrum Fregellis essent,
captiuique redderentur. His ex Senātus
consulto responsum est, munus eōrum gra-
tum acceptumque esse: obsides, quo loco
rogārent, futūros; captiuos non remissū-
ros, quod Hannibalem, cuius opera su-
sceptum bellum foret, inimicissimum no-
mini Romāno, et nunc cum imperio apud
exercitum habērent, itemque fratrem eius
Magōnem. Hoc responso Carthaginen-
ses cognito, Hannibalem domum Mago-
nemque reuocārunt. Deinde Romāni le-
gati Carthaginem venērunt, (vt hunc ini-
micissimum nomini Romāno exposcerent.)
Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos
ratus; priusquam his senātus darētur, na-
uem conscendit clam, atque in Syriam ad
195 Antiochum profūgit. Hac re palam facta,
Poeni naues duas, quae eum comprehen-
derent, si possent consequi, miserunt:
bona eius publicarunt: domum. a fun-
damentis disiecērunt: ipsum exulem iu-
dicarunt.

Ante At Hannibal, Antiocho fugato, verens
Christ. ne dederetur, quod sine dubio accidisset,
190 si sui fecisset potestatem, Cretam ad Gortynios venit, ut ibi, quo se conferret, consideraret. Vidit autem vir omnium callidissimus, magno se fore in periculo, nisi quid prouidisset, propter auaritiam Cretensium: magnam enim secum pecuniam portabat, de qua sciēbat exisse famam. Itaque capit tale consilium. Amphoras complures complet plumbo, summas operit auro et argento: has praesentibus principibus depōnit in templo Dianae; simulans se suas fortūnas illorum fidei credere. His in errorem inductis, statuas aeneas, quas secum portabat, omnes sua pecunia complet, easque in propatulo domi abiicit. Gorthynii templum magna cura custodiunt, non tam a caeteris, quam ab Hannibale, ne quid ille, inscientibus his, tolleret secumque duceret.

Sic conseruatis suis rebus, Poenus, illufis Cretensibus omnibus, ad Prusiam in Pontum peruēnit. Dissidēbat ab eo Pergamēnus rex Eumēnes, Romanis amicissimus, bellumque inter eos gerebātur et mari et terra. Sed utrobique Eumēnes plus valēbat propter Romanorum societatem: quem si (Hannibal) remouisset, faciliōra sibi caetere fore, arbitrabātur. Ad hunc interficiendum talem iniit ratiōnem. Classe paucis diēbus erant decertatūri. Superabātur nauium multitudine. Dolo erat pugnandum, cum par non esset armis. Im-

pe-

Ante perâuit quam plurimas venenâtas serpen-
Christ. tes viuas colligi, easque in vasa fictilia
coniici. Harum cum confecisset magnam
multitudinem, die ipso, quo facturus erat
nauâle praelium, classiarios conuocat; his-
que praecipit, omnes vt in vnam Eume-
nis regis concurrant nauem; a caeteris
tantum satis habeant se defendere. Id
facile illos serpentium multitudine confe-
cuturos.

Bithynii, Hannibalis praecepto, vniuer-
si nauem Eumenis adoriuntur. Quorum
vim cum Rex sustinere non posset, fuga
salutem petiit. Reliquae Pergamēnae na-
ues cum aduersarios premerent acrius,
repente in eas vasa fictilia, de quibus
mentionem fecimus, coniici coepta sunt:
quae iacta initio risum pugnantibus con-
citârunt, nec quare id fieret, poterat in-
telligi. Postquam autem naues complētas
conspexerunt serpentibus, noua re perter-
riti, cum quid potissimum vitarent, non
viderent, puppes auertērunt: seque ad
sua castra nautica retulērunt.

Accidit casu, vt legâti Prusiae Romae apud
L. Quintium Flaminium consulārem coe-
narent, atque, ibi de Hannibale mentio-
ne facta, ex his vnus diceret, eum in
Prusiae regno esse. Id postero die Fla-
minius Senatui detulit. Patres conscripti,
qui, Hannibale viuo, nunquam se sine in-
sidiis futuros existimabant, legâtos in Bi-
thyniam miserunt, in his Flaminium, qui
a Rege peterent, ne inimicissimum suum
secum haberet, sibiue dederet. His Pru-
sias

Ante fias negāre ausus non est: illud recusavit,
Christ. ne id a se fieri postularent, quod aduer-
 sus ius hospitii esset: ipsi si possent, com-
 prehenderent: locum, vbi esset, facile
 inuenturos. Hannibal enim vno loco se
 tenēbat in castello, quod ei ab Rege da-
 tum erat muneri: idque sic aedificarat, vt
 in omnibus partibus aedificii exitum ha-
 bēret, semper verens, ne vsu sibi eue-
 niret, quod accidit. Huc cum legāti Ro-
 manōrum venissent, ac multitudine do-
 mum eius circumdedissent, puer ab ianua
 prospiciens Hannibali dixit, plures, prae-
 ter consuetudinem, armātos apparere:
 qui imperāuit ei, vt omnes fores aedifi-
 cii circumiret, ac propere sibi renuntiā-
 ret, num eōdem modo vndique obsiderē-
 tur. Puer cum celeriter, quid esset, re-
 nuntiaffet, omnesque exitus occupātos
 ostendisset; sensit id non fortuito factum,
 sed se peti, neque sibi diutius vitam esse
 retinendam: quam ne aliēno arbitrio di-
 mitteret, memor pristinārum virtūtum,
 venēnum, quod semper secum habere con-
 183 sueuerat, sumpsit. Sic vir fortissimus an-
 no acquiēuit septuagesimo.

Ex Cornelio Nepōte Excerptōrum finis.

EX

I V S T I N O

E X C E R P T A.

Ante **P** rincipio rerum, gentium nationumque
Christ. imperium penes reges erat, quos ad fasti-
gium huius maiestatis non ambitio popu-
lâris, sed spectata inter bonos moderatio
prouehēbat. Populus nullis legibus tene-
batur: arbitria principum pro legibus e-
rant. Fines imperii tuēri magis, quam
proferre, mos erat: intra suam cuique pa-
2174 triam regna finiebantur. Primus omnium
Ninus, rex Assyriōrum, veterem et qua-
si auitum gentibus morem, noua imperii
cupiditate mutauit. Hic primus intulit
bella finitimis, et rudes adhuc ad resisten-
dum populos, terminos vsque Libyae per-
domuit. Fuere, qui longinqua, non fi-
nitima bella gerēbant, nec imperium si-
bi, sed populis suis gloriam, quaerēbant;
contentique victoria, imperio abstinēbant.

Ante Christ. Ninus magnitudinem quæsitæ dominationis continua possessione firmavit. Postremum illi bellum cum Zoroastre, rege Bactrianorum, fuit, qui primus dicitur artes magicas inuenisse, et mundi principia, siderumque motus diligentissime spectasse.

2122 Hoc occiso, ipse decessit, relicto impubere adhuc filio Ninia, et vxore Semiramide.

Haec nec immaturo ausa tradere imperium, nec ipsa palam tractare, tot ac tantis gentibus, vix patienter vni viro, nedum feminae, paritūris; simulat se pro vxore Nini, filium; pro femina puerum. Nam et statūra vtrique mediocris, et vox pariter gracilis, et lineamentorum qualitas matri ac filio similis. Igitur brachia ac crura velamentis, caput tiara tegit, et ne nouo habitu aliquid occultare videretur, eodem ornatu et populum vestiri iubet: quem morem vestis exinde gens vniuersa tenet. Sic primis initiis sexum mentita, puer credita est. Magnas deinde res gessit. Haec Babyloniam condidit, murumque vrbi cocto latere circumdedit, arænae vice, bitumine interstrato: quae materia in illis locis passim e terra exaestu-
at. Multa et alia praeclara huius reginae
2080 fuere. Ad postremum a filio interfecta est, duos et quadraginta annos post Ninum regno potita. Filius eius Ninia, contentus elaborato a parentibus imperio, belli studia deposuit; et, veluti sexum cum matre mutasset, raro a viris visus, in feminarum turba consenuit. Posterique quoque eius,
id

Ante id exemplum sequūti, responsa gentibus
Christ. per internuncios dabant.

876 Postremus apud eos regnauit Sardanapalus, vir muliere corruptior. Ad hunc videndum, quod nemini ante eum permissum fuerat, praefectus ipsius, Medis praepositus, nomine Arbaces, cum admitti magna ambitione aegre obtinuisset, inuenit eum inter feminarum greges purpuram colorentem, et muliebri habitu, pensa inter virgines partientem. Quibus visis, indignatus tali feminae tantum virorum subiectum, tractantique lanam, ferrum et arma portantes parere; progressus ad socios, quid viderit, refert: negat se ei parere posse, qui se feminam malit esse, quam virum. Fit igitur coniuratio; bellum Sardanapalo inferitur: quo ille audito, non, ut vir, regnum defensurus, sed, ut metu mortis mulieres solent, primo latebras circumspicit: mox deinde victus, in regiam se recipit; et extructa incensaque pyra, et se, et diuitias suas in incendium mittit. Post hunc rex constituitur interfector eius Arbaces, qui praefectus Medorum fuerat. Is imperium ab Assyriis ad Medos transfert.

596 Post multos deinde reges, per ordinem successionis, regnum ad Astyagen descendit. Hic per somnum vidit vitem, cuius palmite omnis Asia obumbraretur. Consulti harioli, ex filia nepotem ei futurum, cuius magnitudo praenuntiaretur, regnique ei amissionem portendi, responderunt. Hoc responso exterritus, grauidam ad se filiam

Ante arcessit, ut sub aui potissimum oculis par-
Christ. tus necaretur. Natus infans datur occi-
dendus Harpago, regis arcanorum parti-
cipi. Is pastori regii pecoris puerum ex-
ponendum tradit. Eius vxor, audita re-
gii infantis expositione, summis precibus
rogat, sibi afferri ostendique puerum, cu-
ius precibus fatigatus pastor, reuerius in
filuam, inuenit iuxta infantem canem fe-
minam, paruulo vbera praebentem, et a
feris alitibusque defendentem. Motus et
ipse misericordia, qua motam etiam ca-
nem viderat, puerum defert ad stabula, eā-
dem cane anxie prosequente. Quem vbi
in manus mulier accēpit, veluti ad no-
tam puer allūsit: tantusque in illo vigor,
et dulcis quidam blandientis infantis risus
apparuit, ut pastorem vxor ultro rogāret,
permitteret sibi puerum nutrīre.

Puer deinde cum inter pastores esset, Cy-
ri nomen accēpit. Mox rex inter luden-
tes forte delectus, cum per lasciuiam con-
tumāces flagellis cecidisset; a parentibus
puerorum querēla est regi delāta, indi-
gnantibus, a seruo regio ingenuos homi-
nes seruilibus verberibus affectos. Ille,
arcessito puero, et interrogāto, cum,
nihil mutato vultu, fecisse se, ut regem,
respondisset, admirātus constantiam, in
memoriam somnii responsique reuocatur.
Atque ita cum et vultus similitudo, et ex-
positionis tempora, et pastoris confessio
conuenirent, nepōtem agnōuit. Et quo-
niam defunctus sibi somnio videretur, agi-
tāto inter pastores regno, animum minā-
cem

Ante cem duntaxat in illo fregit. Caeterum
Christ. Harpago, amico suo, infestus, in vltiō-
nem seruāti nepōtis, filium eius interfē-
cit, epulandumque patri tradidit. Sed
Harpagus, ad praesens tempus dissimu-
lato dolore, odium regis in vindictae oc-
casiōnem distulit.

Interiecto deinde tempore, cum adoleuis-
set Cyrus, dolore orbitātis admonitus,
scribit ei, vt ablegatus in Persas ab auo
fuerit; vt occīdi eum paruulum auus ius-
serit; vt beneficio suo seruātus sit; vt re-
gem offenderit; vt filium amiserit. Hor-
tātur, exercitum paret, et pronam ad re-
gnum viam ingrediātur, Medōrum tran-
sitiōnem pollicitus. Epistola, quia palam
ferri nequibat, regis custodibus omnes ad-
itus obsidentibus, exenterāto lepori in-
feritur, lepusque in Persas Cyro ferendus,
fido seruo traditur: addita retia, vt sub
specie venatiōnis dolus latēret.

Lectis ille epistolis, conuocāto populo,
Medis bellum infert. Astyages meriti sui
in Harpagum oblītus, summam belli ei-
dem committit, qui exercitum acceptum
statim Cyro per deditiōnem tradidit, re-
gisque crudelitatem perfidia defectionis
vlciscitur. Astyages capitur, cui Cyrus

559 nihil aliud quam regnum abstulit: eum
maximae genti Hircanōrum praeposuit, et
bellum transfert in Lydiam. Ibi fortuna
prioris praelii perculsum iam Croesi ex-
ercitum, nullo negotio fundit: Croesus
ipse capitur. Sed quanto bellum minōris

548 periculi, tanto et mitior victoria fuit. Croeso

Ante et vita, et patrimonii partes, et vrbs Bar-
Christ. ce concessa sunt: in qua etsi non regiam
 vitam, proximam tamen maiestati regiae
 degeret. Haec clementia non minus vi-
 ctōri, quam victo, utilis fuit.

Cyrus, subacta Asia, et vniuerso Orien-
 te in potestatem redacto, Scythis bellum
 infert. Erat eo tempore Scytharum regi-
 na Tomyris, quae non muliebriter aduen-
 tu hostium territa, cum prohibere eos
 transitu Araxis fluminis posset, transire
 permisit, et sibi faciliorem pugnam intra
 regni sui terminos rata, et hostibus obie-
 ctu fluminis fugam difficiliorem. Itaque
 Cyrus, traiectis copiis, cum aliquantisper
 in Scythiam processisset, castra metatus
 est: dein postera die, simulato metu,
 quasi refugiens castra deseruisset, vini affa-
 tim, et ea, quae epulis erant necessaria,
 reliquit. Quod cum nuntiātum reginae
 esset, adolescentulum filium, ad insequen-
 dum eum cum tertia parte copiarum mit-
 tit.

Cum ventum ad Cyri castra esset, igna-
 rus rei militaris adolescens, veluti ad
 epulas, non ad praelium venisset; omissis
 hostibus, insuetos barbaros vino se one-
 rare patitur: priusque Scythae ebrietate,
 quam bello, vincuntur. Nam cognitis his,
 Cyrus reuersus per noctem, faucios op-
 primit, omnesque Scythas cum reginae fi-
 lio interficit. Amisso tanto exercitu, et,
 quod grauius dolendum, vnico filio, To-
 myris orbitatis dolorem non in lacrymas ef-
 ef-

Ante effudit, sed in vltiōnis solatia intendit;
Christ. hostesque recenti victoria exultantes, pa-
 ri insidiarum fraude circumuenit. Quippe
 simulata diffidentia propter vulnus acce-
 ptum, refugiens, Cyrum ad angustias vs-
 529 que produxit. Ibi compositis in montibus
 insidiis, ducenta millia Persarum cum ipso
 rege trucidauit. In qua victoria etiam il-
 lud memorabile fuit, quod ne nuntius
 quidem tantae cladis superfuit. Caput
 Cyri amputatum, in virem humano san-
 guine replētum coniici regina iubet, cum
 hac exprobratiōne crudelitatis: „ Satia te,
 „ inquit, sanguine, quem sitisti, cuius-
 „ que insatiabilis semper fuisti“.

529 Huic successit filius Cambyfes, qui ipse
 gladio, sua sponte euaginato, in femore
 grauitur vulneratus, occubuit. Quo nun-
 tio accepto, septem fuere virtute et no-
 bilitate ita pares, vt difficilem ex his
 populo electiōnem aequalitas faceret. Ipsi
 igitur viam inuenērunt, qua de se iudi-
 cium religiōni et fortunae committerent:
 pactique inter se sunt, vt die statuta om-
 nes equos ante regiam primo mane per-
 ducerent: et cuius equus inter solis ortum
 hinnitum primus edidisset, is rex esset.
 Nam et solem Persae vnum deum esse
 credunt, et equos eidem deo sacratos fe-
 runt. Erat inter coniuratos Darius, Hy-
 staspis filius: cui, de regno sollicito,
 equi custos ait, si ea res victoriam mo-
 rarētur, nil negotii superesse. Per no-
 ctē deinde equum, pridie constitutam
 diem, et equam ad eundem locum ducit.

Ante Postera die itaque, cum ad statutam ho-
Christ. ram omnes conuenissent, Darii equus,
 cognito loco, hinnitum statim edidit. Tan-
 ta moderatio caeteris fuit, audito auspi-
 cio, vt confestim equis defilierint, et Da-
 522 rium regem salutauerint. Populus quo-
 que vniuersus, sequutus iudicium princi-
 pum, eundem regem constituit.

Scythia in Orientem porrecta, includitur
 ab vno latere Ponto, et ab altero monti-
 bus Riphaeis: a tergo Asia et Phasi flu-
 mine. Multum in longitudinem et lati-
 tudinem patet, hominibus inter se nulli
 fines; neque enim agrum exercent, nec
 domus illis vlla, aut tectum, aut sedes
 est, armenta et pecora semper pascenti-
 bus, et per incultas solitudines errare so-
 litis. Vxoꝛes liberosque secum in plau-
 stris vehunt: quibus, coriis imbrium hye-
 misque causa tectis, pro domibus vtuntur.
 Iustitia gentis ingeniis culta, non legibus.
 Nullum scelus apud eos furto grauius:
 quippe sine tecto munimentoque pecora et
 armenta habentibus, quid saluum esset, si
 furari liceret? Aurum et argentum non
 perinde ac reliqui mortales appetunt. La-
 cte et melle vescuntur. Lanae iis vsus,
 ac vestium ignotus: quamquam continuis
 frigoribus vrantur: pellibus tamen ferinis
 aut murinis vtuntur.

Scythae, expeditione Asiāna, cum annis
 octo a coniugibus et liberis abfuissent, ser-
 uili bello domi excipiuntur. Quippe ser-
 ui ad custodiam pecorum relictī reuersos
 cum victoria dominos, velut aduenas, ar-
 mā-

Ante mātī finibus prohibent. Quibuscum cum
Christ. varia victoria fuisset, admonentur Scythae
 mutare genus pugnae, memores, non cum
 hostibus, sed cum seruis praeliandum;
 nec armōrum, sed dominōrum iure vin-
 cendos: verbera in aciem, non tela ad-
 ferenda; omissoque ferro, virgas ac fla-
 gella, caeteraque seruilis metus paranda
 instrumenta. Probato omnes consilio, in-
 structi sicut praeceptum erat, postquam
 ad hostem accessere, inopinantibus verbe-
 ra intentant: adeoque illos perculerunt,
 ut, quos ferro non poterant, metu ver-
 berum vincerent: fugamque, non ut ho-
 stes victi, sed ut fugitivi serui, capefferent.
 Quicumque capi potuerunt, supplicia cru-
 cibus luērunt.

Nunc, quoniam ad bella Atheniensium
 ventum est, quae non modo ultra spem
 gerendi, verum etiam ultra gesti fidem,
 patrata sunt, operaque Atheniensium ef-
 fectu maiora, quam voto, fuere: paucis
 urbis origo repetenda est; quia non, ut
 caeterae gentes, a sordidis initiis ad sum-
 ma creuere. Soli enim, praeterquam in-
 cremento, etiam origine gloriantur. Quip-
 pe non aduenae, neque passim collecta
 populi colluies originem urbi dedit: sed
 eodem innati solo, quod incolunt; et quae
 illis sedes, eadem origo est. Primi, lani-
 ficii, et olei, et vini vsum, docuere. Arā-
 re quoque, et serere frumenta, glan-
 dem vescentibus monstrarunt. Litterae
 certe ac facundia, et hic civilis ordo discipli-
 nae, veluti templum, Athēnas habent.

An-

Ante Ante Deucaliōnis tempora regem habuere
Christ. Cecrōpem, quem, vt omnis antiquitas
 1558 fabulōsa est, biformem tradidēre, quia
 primus marem feminae matrimonio iunxit.
 Huic successit Cranaus, cuius filia Athis
 regiōni nomen dedit. Post hunc Amphi-
 ctyon regnauit, qui primus Mineruae vr-
 bem sacrāuit, et nomen ciuitāti Athēnas
 dedit. Huius temporibus, aquarum illu-
 uies maiōrem partem populōrum Graeciae
 absumpsit. Superfuērunt, quos refugia
 montium recepērunt, aut ad regem Thef-
 1529 saliae Deucaliōnem, ratibus euecti sunt;
 a quo propterea genus hominum condi-
 tum dicitur. Per ordinem deinde succes-
 siōnis regnum ad Erechtheum descendit,
 sub quo frumenti satio apud Eleusin a
 Triptolemo reperta, in cuius muneris
 honōrem noctes initiōrum sacratae. Te-
 nuit et Aegēus, Thesei pater, Athēnis re-
 gnum, a quo per diuortium decēdens Me-
 dēa, propter adultam priuigni aetatem,
 Colchos cum Medio filio, ex Aegēo su-
 scepio, concessit. Post Aegēum Theseus,
 ac deinceps Thesei filius Demophoon, qui
 auxilium Graecis aduersus Troiānos tulit,
 regnum possēdit.
 Erant inter Athenienses et Dorienses simul-
 tatum veteres offensae, quas vindicatūri
 bello Dorienses, de euentu praelii oracu-
 la consuluērunt. Responsum, superiōres
 fore, ni regem Atheniensium occidissent.
 Cum ventum esset in bellum, militibus
 ante omnia, custodia regis praecipitur. A-
 theniensibus eo tempore rex Codrus erat;
 qui

Ante qui et responso Dei, et praeceptis hosti-
Christ. um cognitis, permutato regis habitu, pan-
 1071 nōsus, sarmenta collo gerens, castra ho-
 stium ingreditur: ibi in turba obsistenti-
 um, a milite, quem falce astu conuulne-
 rauerat, interficitur. Cognito regis cor-
 pore, Dorienses sine praelio discēdunt.
 Atque ita Athenienses, virtūte ducis, pro
 salūte patriae morti se offerentis, bello li-
 berantur.

Post Codrum nemo Athēnis regnauit: quod
 memoriae nominis eius tribūtum est. Ad-
 ministratio Reipublicae annuis magistrati-
 bus permessa. Sed ciuitāti nullae tunc le-
 ges erant; quia libido regum pro legibus
 598 habebātur. Solon, vir iustitiae insignis,
 velut nouam ciuitātem legibus condidit.
 Tanto temperamento inter plebem sena-
 tumque egit; vt ab vtrisque parem grati-
 am traheret. Is Atheniensium hostes ag-
 561 gressus delēuit. Post Solōnem, Pisistra-
 tus tyrannidem per dolum occupat.

Post eius mortem Diocles, alter ex filiis,
 (propter) vim (illatam) virgini, a fra-
 tre puellae interficitur. Alter, Hippias
 nomine, cum imperium paternum tenē-
 ret, interfectōrem fratris comprehendi iu-
 bet: qui cum per tormenta confcios cae-
 dis nomināre cogerētur, omnes amicos ty-
 ranni nomināuit: quibus interfectis, quae-
 renti tyranno, an adhuc aliqui conscii es-
 sent, neminem, ait, superesse, quem am-
 plius mori gestiāt, quam ipsum tyrannum:
 qua voce eiusdem se tyranni victōrem,
 post vindictam pudicitiae sorōris osten-
 dit.

Ante dit. Huius virtute cum admonita ciuitas
Christ. libertatis esset, tandem Hippias regno
510 pulsus, in exilium agitur: qui profectus
in Persas, ducem se Darío, inferenti A-
theniensibus bellum, aduersus patriam
suam offert.

Igitur Athenienses, audito Daríi aduentu,
auxilium a Lacedaemoniis, socia tum ci-
uitate, petuērunt. Quos ubi vidērunt
quatrídui tenēri religiōe, non expectāto
auxilio, instructis decem millibus ciuium,
et Plataeenſibus auxiliaribus mille, ad-
uersus sexcenta millia hostium, in campos
490 Marathonios in praelium egrediuntur.
Miltiades et dux belli erat, et auctor non
expectandi auxilii; quem tanta fiducia ce-
perat, vt plus praesidii in celeritate, quam
in sociis, duceret. Magna igitur in pu-
gnam euntibus alacritas animōrum fuit,
adeo, vt, cum mille passus inter duas
acies essent, citāto cursu ante iactum sa-
gittārum ad hostem venerint; nec audaciae
eius euentus defuit. Pugnatum est enim
tanta virtute, vt hinc viros, inde pecu-
des, putāres.

Victi Persae in naues confugerunt; ex
quibus multae suppressae, multae captae
sunt. In eo praelio tanta virtus singulō-
rum fuit, vt, cuius laus prima esset, dif-
ficile iudicium videretur. Inter caeteros
tamen Themistoclis adolescentis gloria
emicuit, in quo iam tunc indoles futurae
imperatoriae dignitatis apparuit. Cynae-
giri quoque militis Atheniensis gloria ma-
gnis scriptōrum laudibus celebrata est; qui
post

Ante post praelii innumeras caedes, cum fu-
Christ. gientes hostes ad naues egisset, onustam
 nauem dextra manu tenuit, nec prius di-
 misit, quam manum amitteret: tum quo-
 que amputata dextra, nauem sinistra com-
 prehendit; quam et ipsam cum amisisset,
 ad postrimum morfu nauem detinuit.
 Tantam in eo virtutem fuisse, vt non tot
 caedibus fatigatus, non duabus manibus
 amissis victus, truncus ad postrimum, et
 veluti rabida fera, dentibus dimicauerit.
 Ducenta millia Persae eo praelio, sine
 naufragio amisere. Cecidit et Hippias,
 tyrannus Atheniensis, auctor et concitor
 eius belli, diis patriae ultoribus poenas
 repetentibus.

Interea et Darius, cum bellum restaura-
 ret, in ipso apparatu decedit; & Xerxes
 bellum, a patre coeptum, aduersus Grae-
 ciam, quinquennium instruxit. Quod vbi
 primum didicit Demaratus, rex Lacedae-
 moniorum, qui apud Xerxem exulabat,
 amicio patriae post fugam, quam regi
 post beneficia, ne inopinato bello oppri-
 merentur, omnia in tabellis ligneis magi-
 stratui perscribit, eademque cera superin-
 ducta delet: ne aut scriptura sine tegmi-
 ne indicium daret, aut recens cera dolum
 proderet: fido deinde seruo perferendas
 tradit, iusso magistratui Spartanorum tra-
 dere. Quibus perlatis, Lacedaemone
 quaestioni res diu fuit, quod neque scri-
 ptum aliquid viderent, nec frustra missas
 suspicarentur: tantoque rem maiorem,
 quanto sit occultior, putabant. Haeren-
 ti-

Ante tibus in coniectura viris, soror regis Leonidae consilium scribentis inuenit. Erasa igitur cera, belli consilia deteguntur. Iam Xerxes septingenta millia de regno armauerat, et trecenta millia de auxiliis; ut non immerito proditum sit, Graeciam omnem vix capere exercitum eius potuisse.

480 Cuius introitus in Graeciam quam terribilis, tam turpis ac foetidus discessus fuit. Nam cum Leonidas, rex Spartanorum, cum quatuor millibus militum angustias Thermopylarum occupasset, Xerxes, contemptu paucitatis, eos pugnam capeßere iubet, quorum cognati Marathoniam pugnam interfecti fuerant: qui, dum vlcisci suos quaerunt, principium cladis fuere: succedente deinde inutili turba, maior caedes editur. Triduo ibi cum dolore et indignatione Persarum dimicatum. Ad postremum Xerxes experiri maris fortunam statuit. Tum, Atheniensibus consulentibus Delphis oraculum, responsum fuerat: salutem muris ligneis tuerentur.

479 Sed Atheniensium dux Themistocles nauium praesidium demonstratum ratus, persuadet omnibus patriam municipales esse, non moenia; ciuitatemque non in aedificiis, sed in ciuibus positam; melius itaque salutem nauibus, quam vrbi commissuros. Probato consilio, Graeci praelium collatis viribus capeßunt. Artemisia, regina Halicarnassi, quae in auxilium Xerxi venerat, inter primos duces bellum acerrime ciebat: quippe ut in viro muliebrem timorem, ita in muliere virilem auda-

Ante daciam cerneret. At Persae victi, in fugam vertuntur. In qua trepidatione multae captae naues, multae merseae; plures tamen non minus saeuitiam regis, quam hostem timentes, domum dilabuntur.

Hac clade perculsum, et dubium consilii Xerxem Mardonius aggreditur. Hortatur, in regnum abeat, ne quid seditionis moueat fama aduersi belli, in maius, sicuti mos est, omnia extollens: sibi trecenta millia armatorum lecta ex omnibus copiis relinquat; qua manu aut cum gloria eius perdomitūrum se Graeciam; aut, si aliter euentus ferat, sine eiusdem infamia hostibus cessūrum. Probato consilio, Mardonio exercitus traditur, reliquas copias rex ipse reducere in regnum parat. Sed Graeci, audita regis fuga, consilium ineunt pontis interrumpendi, quem ille Abydo, veluti victor maris, fecerat; ut intercluso reditu, aut cum exercitu deleretur; aut, desperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. Xerxes cum solūtum pontem hybernis tempestatibus offendisset, piscatoria scapha trepidus traiecit. Erat res spectaculo digna, et aestimatione sortis humanae, rerum varietate miranda, in exiguo latentem vidēre nauigio, quem paulo ante vix aequor omne capiēbat: carentem etiam omni seruorum ministerio, cuius exercitus, propter multitudinem, terris graues erant. Interim Mardonius victus, veluti ex naufragio, cum paucis profūgit. Castra referta regalis opulentiae capta. Vnde primum Grae-

Ante cos, diuīso inter se auro Persico, diuitia-
Christ. rum luxuria cepit.

359 Lacedaemoniis alia bella aduersus finiti-
 mos gerentibus, Thebāni, Epaminonda-
 duce, occupandae vrbis eōrum spem ce-
 pērunt. In praelio, cum victoria Theba-
 nōrum esset, Epaminondas grauitē vul-
 nerātus, vt relātus in castra semianimis,
 vocem spiritumque collēgit, id vnum a
 circumstantibus requisīuit, num cadenti
 sibi scutum ademisset hostis? Quod vt ser-
 uatum audiuit, allatumque, velut labō-
 rum gloriaeque socium, osculātus est. Ite-
 rum quesīuit; vtri vicissent? Vt audi-
 uit Thebanos; Bene habēre se rem dixit.
 Atque ita velut gratulabundus patriae ex-
 pirāuit.

IX. Huius morte etiam Atheniensium vir-
 tus intercidit. Siquidem, amisso, cui
 aemulāri consueuerant, in segnitiam tor-
 poreque resolūti, non, vt olim, in
 classem exercitusque, sed in dies festos
 apparatusque ludōrum reditus publicos ef-
 fundunt; et cum actoribus nobilissimis
 poëtisque theatra celebrant, frequentius
 scenam, quam castra, visentes; versifica-
 toresque meliōres, quam duces, laudan-
 tes. Tunc vectīgal publicum, quo antea
 milites et remiges alebantur, cum vrbā-
 no populo diuidi coeptum est. Quibus
 rebus effectum est, vt inter otia Graecō-
 rum sordidum et obscurum antea Mace-
 donum nomen emergeret; et Philippus,
 obses triennio Thebis habitus, Epami-
 nondae et Pelopidae virtutibus eruditus,

re-

Ante regnum Macedoniae, Graeciae at Asiae
Christ. ceruicibus, velut iugum seruitutis impo-
neret.

507 Interim Darius, rex Persarum, legatis ad
Amyntham regem Macedoniae missis, ob-
sides in pignus futurae pacis dari sibi po-
stulabat; sed legati benigne excepti, in-
ter epulas ebrietate crescente, rogant
Amyntham, ut apparatus epularum adiiciat
ius familiaritatis; adhibitis in conuiuium
suis ac filii vxoribus: id apud Persas ha-
beri pignus ac foedus hospitii. Quae ut
venērunt, Persis (parum verecunde agen-
tibus,) filius Amynthae Alexander ro-
gat patrem, respectu aetatis ac grauitatis
suae abiret conuiuium; pollicitus, se hospi-
tum temperatūrum iocos. Quo digresso,
mulieres quoque paululum e conuiuium euo-
cat, cultius exornaturus, gratioresque redu-
cturus. In quarum locum matronali habi-
tu exornatos iuvenes suppōnit, eosque pe-
tulantiam legatorum ferro, quod sub ve-
ste gerēbant, compescere iubet.

Paulo post Amynthas rex decēdit. Dein-
de Alexander insidiis Eurydices matris
appetitus occumbit: cui Amynthas, in
scelere deprehensae, propter communes li-
beros, ignarus, iisdem quodōque exitio-
sam fore, pepercerat. Frater quoque
eius Perdicas pari insidiarum fraude de-
cipitur. Itaque Philippus diu non regem,
sed tutorem pupilli egit. At vbi grauiō-
ra bella imminēbant, serumque auxilium
in expectatiōne infantis erat, compulsus a
populo regnum suscepit.

Ante Vt est ingressus imperium, magna de illo
Christ. spes omnibus fuit; et propter ipsius in-
 359 genium, quod magnum spondēbat virum:
 et propter vetera Macedoniae fata, quae
 cecinerant, vno ex Amynthae filiis re-
 gnante, florentissimum fore Macedoniae
 statum; cui spei scelus matris hunc resi-
 duum fecerat. Principio regni, cum Me-
 thonam urbem oppugnāret, in praetereun-
 tem de muris sagitta iacta, dextrum ocu-
 lum regis effodit. Quo vulnere nec se-
 gnior in bellum, nec iracundior aduersus
 hostes factus est; adeo, vt, interiectis
 diēbus, pacem deprecantibus dederit; nec
 moderātus tantum, verum etiam mitis ad-
 uersus victos fuerit.

336 Philippus, compositis in Graecia rebus,
 nuptias Cleopatrae filiae celebrat. Sed
 nec ludōrum magnificentia deerat: ad
 quorum spectaculum dum sine custodibus
 medius inter filium generumque conten-
 deret: Pausanias, nobilis ex Macedonibus
 adolescens, nemini suspectus, occupātis
 angustiis, Philippum in transitu obtrun-
 cat; diemque laetitiae destinātum, foe-
 dum luctu funeris facit. Hic Pausanias
 primis pubertātis annis iniuriam passus
 fuerat. Hanc rem aegre ferens, querē-
 lam Philippo saepe detulerat. Cum variis
 frustrationibus non sine risu differrētur,
 iram in ipsum Philippum vertit, ultio-
 nemque ab iniquo iudice exēgit.

Decessit Philippus, cum annis quinque et
 viginti regnasset. Fuit rex armōrum, quam
 conuiuiorum apparatibus studiosior; ita-
 que

Ante que inter quotidiānas rapīnas semper inops
Christ. erat. Misericordia in eo et perfidia pa-
ri iure dilectae. Nulla apud eum turpis
ratio vincendi. Blandus pariter, et infi-
diōsus alloquio; qui plura promitteret,
quam praestāret: in seria et iocos artifex.
Huic Alexander filius successit, et virtū-
te et vitiis patre maior. Vincendi ratio
vtrique diuersa. Hic aperte, ille artibus
bella tractābat. Deceptis ille gaudēre ho-
stibus, hic palam fusis. Prudentior ille
consilio, hic animo magnificentior. Iram
pater dissimulāre, plerumque etiam vin-
cere; huic, vbi exarsisset, nec dilatio vl-
tioni, nec modus erat. Vini nimis vter-
que auidus; sed ebrietātis diuersa vitia.
Patri mos erat, de conuiuio in hostem
procurrere, manum conferere, periculis
se temere offerre; Alexander non in ho-
stem, sed in suos saeuiebāt. Quamob-
rem Philippum saepe vulnerātum praelia
remisere: hic amicōrum interfector conui-
uio frequenter excessit. Regnāre ille cum
amicis nolēbat, hic in amicos regna exer-
cēbat. Amāri pater malle; hic metui. Lit-
terārum cultus vtrique similis. Solertiae
pater maiōris, hic fidei. Verbis atque
oratiōne Philippus, hic rebus moderatior.
Parcendi victis filio animus et promptior,
& honestior. Frugalitāti pater, luxuriae
filius magis deditus erat. Quibus artibus
orbis imperii fundamenta pater iecit,
operis totius gloriam filius consummāuit.

Ante Alexander proficiscens ad Persicum bellum,
Christ. patrimonium omne suum, quod in Mace-
 334 donia, Europaque habebat, amicis diui-
 dit, sibi Asiam sufficere praefatus. Post
 haec Gordium urbem petit, quae posita est
 inter Phrygiam maiorem et minorem: cuius
 urbis potiundae non tam propter praedam
 cupido eum cepit, sed quod audierat in
 ea urbe, in templo Iouis, iugum Gordii
 positum; cuius nexum si quis soluisset,
 eum tota Asia regnaturum, antiqua ora-
 cula cecinisse. Igitur capta urbe, cum
 in templum Iouis venisset, iugum plau-
 stri requisivit: quo exhibito, cum capita
 loramentorum, intra nodos abscondita,
 reperire non posset, violentius oraculo usus,
 gladio loramenta caedit: atque ita resolutis
 nexibus, latentia in nodis capita inuenit.

324 Itaque cum nullo hostium unquam con-
 gressus est, quem non vicerit; nullam
 urbem obsedit, quam non expugnauerit;
 nullam gentem adiit, quam non calcauerit.
 Victus denique ad postrimum est, non
 virtute hostili, sed insidiis suorum, et
 fraude civili.

Templum Apollinis Delphis positum est
 in monte Parnasso, in rupe undique im-
 pendente: ibi ciuitatem frequentia homi-
 num fecit, qui ad affirmationem maiestatis
 vndique concurrentes, in eo saxo con-
 sedere: atque ita templum et ciuitatem
 non muri, sed praecipitia, nec manu fa-
 cta, sed naturalia praesidia defendunt:
 prorsus ut incertum sit, utrum munimen-
 tum loci, an maiestas dei, plus hic ad-
 mira-

Ante mirationis habeat. Media saxi rupes in
Christ. formam theatri recessit. Quamobrem et
 hominum clamor, et si quando accedit tu-
 bārum sonus, personantibus et responden-
 tibus inter se rupibus, multiplex audiri,
 ampliorque, quam editur, resonare solet.
 Quae res maiorem maiestatis terrōrem
 ignāris rei, et admirationem stupentibus
 plerumque affert. In hoc rupis anfractu,
 media ferme montis altitudine, planities
 exigua est, atque in ea profundum terrae
 forāmen, quod in oracula patet: ex quo
 frigidus spiritus, vi quadam, velut vento,
 in sublīme expulsus, mentes vatum in ve-
 cordiam vertit; impletasque deo, respon-
 sa consulentibus dare cogit. Multa igitur
 ibi et opulenta regum populorumque
 visuntur munera: quaeque magnificentia
 sui, reddentium vota gratam voluntātem,
 et Deōrum responsa manifestant.

183 Inter Messenios et Achaeos de principā-
 tu primo dissensio, mox bellum ortum
 est. In eo nobilis Achaeōrum imperātor
 Philopoemen capitur: non quia pugnando
 vitae pepercerit, sed dum suos in prae-
 lium reuocat, in transitu fossae equo prae-
 cipitātus, a multitudine hostium oppres-
 sus est. Quem iacentem Messenii, seu
 metu virtūtis, seu verecundia dignitātis,
 interficere ausi non fuērunt. Itaque ve-
 lut in illo omne bellum confecissent, ca-
 ptium per vniuersam ciuitātem, in mo-
 dum triumphī, circumduxērunt: effūso
 obuiam populo, ac si suus, non hostium
 imperātor, aduentāret. Nec victōrem

Ante Achaei avidius vidissent; quam victum
Christ. hostes viderunt. Igitur eundem in thea-
 trum duci iusserunt, ut omnes contue-
 rentur, quem potuisse capi incredibile sin-
 gulis videbatur. Inde in carcerem ducto,
 verecundia magnitudinis eius, venenum
 dederunt, quod ille laetus, ac si vicisset,
 accepit; quaesito prius, an Licortas, prae-
 fectus Achaeorum, quem secundum a se
 esse scientia rei militaris sciebat, incolu-
 mis effugisset? Quem ut accepit euassisse:
 non in totum, dicens, consultum male
 Achaeis, expiravit. Nec multo post,
 reparato bello, Messenii vincuntur, poe-
 nasque interfecti Philopoemenis pepende-
 runt.

189 Inter Prusiam regem, ad quem Annibal
 post pacem, Antiocho a Romanis datam,
 profugerat, et Eumenem bellum ortum
 est, quod Prusias, Annibalis fiducia rupto
 foedere, prior intulit. Namque Annibal,
 cum ab Antiocho Romani, inter caeteras
 conditiones pacis, deditiōnem eius depo-
 scerent, admonitus a rege, in fugam ver-
 sus, Cretam defertur. Ibi cum diu quie-
 tam vitam egisset, invidiosumque se pro-
 pter nimias opes videret, amphoras plum-
 bo replētas in templo Dianae, quasi for-
 tūnae suae praesidia, depōnit: atque ideo
 nihil de illo sollicita ciuitate, quoniam
 velut pignus opes eius tenēbat, ad Pru-
 siam contendit, auro suo in statuis, quas
 secum portabat, infuso, ne conspectae
 opes vitae nocerent.

Dein

Ante Dein cum Prusias terrestri bello ab *Euchrist.* mene victus esset, et praelium in mare transtulisset, Annibal nouo commento auctor victoriae fuit. Quippe omne serpentium genus in fictiles lagēnas coniici iussit, mediōque praelio in naues hostium mitti. Id primum Ponticis ridiculum visum, fictilibus dimicāre, qui ferro nequeant. Sed vbi serpentibus replēri naues coepēre, ancipiti periculo circumuenti, hosti victoriam cessēre. Quae vbi Romanam nuntiāta sunt; missi a senātu legati sunt, qui vtrumque regem in pacem cogerent, Annibalemque deposcerent. Sed Annibal re cognita, sumpto venēno, legationem morte praeuenit.

- 83 Insignis hic annus trium toto orbe maximorum imperatorum mortibus fuit, Annibalis, et Philopoemenis, et Scipionis Africani. Ex quibus constat, Annibalem, nec tum, cum Romano tonantem bello Italia contremuit, nec, cum reuersus Carthaginem summum imperium tenuit; aut cubantem coenasse, aut plus quam sextario vini indulsisse; pudicitiamque eum tantam inter tot captiuas habuisse, vt in Africa natum quiuis negāret. Moderationis certe eius fuit, vt, cum diuersarum gentium exercitus rexit, neque insidiis suorum militum sit petitus vnquam, neque fraude proditus; cum vtrumque hostes saepe tentassent.

EX LIBRO TRIGESIMO SEXTO.

Ante Cap. II. Iudaeis origo Damascēna, Syria
Christ. nobilissima ciuitas: vnde et Assyriis regi-
 bus genus, ex regina Semirami fuit. No-
 men vrbi a Damasco rege inditum: in cu-
 ius honorem Syrii supulcrum Arathis,
 vxoris eius, pro templo coluere; deam-
 que exinde sanctissimae religionis habent.
 Post Damascum Azēlus, mox Adōres, et
 Abraham, et Israhel reges fuere. Sed
 Israhelem felix decem filiorum prouentus
 maioribus suis clariorem fecit. Itaque
 populum, in decem regna diuisum, filiis
 tradidit, omnesque ex nomine Iudae,
 qui post diuisionem decesserat, Iudaeos
 appellauit: colique eius memoriam ab
 omnibus iussit, cuius portio omnibus ac-
 cesserat. Minimus aetate inter fratres Io-
 seph fuit; cuius excellens ingenium veri-
 1729 ti fratres, clam interceptum, peregrinis
 mercatoribus vendiderunt. A quibus de-
 portatus in Aegyptum, cum magicas ibi
 artes solerti ingenio percepisset, breui ipsi
 regi percārus fuit. Nam et prodigiōrum
 sagacissimus erat, & somniōrum primus
 intelligentiam condidit; nihilque diuini
 iuris humanique ei incognitum videbatur:
 adeo, vt etiam sterilitatem agrōrum ante
 multos annos prouiderit: perissetque om-
 nis Aegyptus fame, nisi monitu eius, rex
 edicto seruāri per multos annos fruges ius-
 sisset: tantaque experimenta eius fuerunt,
 vt non ab homine, sed a deo, responsa
 dari viderentur.

Fi-

Ante Christ. Filius eius Moses fuit, quem praeter paternae scientiae haereditatem, etiam formae pulcritudo commendabat. Sed Aegyptii, cum scabiem & vitiliginem paterentur, responso moniti, eum cum aegris, ne pestis ad plures serperet, terminis Aegypti pellunt. (1) Dux igitur exulum factus, sacra Aegyptiorum furto abstulit: quae repetentes armis Aegyptii, domum redire tempestatibus compulsi sunt. Itaque Moses, Damascēna antiqua patria repetita, montem Synae occupat; quo septem dierum ieiunio, per deserta Arabiae, cum populo suo fatigatus, cum tandem venisset, septimum diem, more gentis, Sabbatum appellatum, in omne aevum ieiunio sacravit: quoniam illa dies famem illis erroremque finierat. Et quoniam metu contagiōnis pulsos se ab Aegypto minerant, ne eādem causa inuasi apud incolas forent, cauērunt, ne cum peregrinis communicarent. Quod ex causa factum, paulatim in disciplinam religionemque conuertit. Post Mosen etiam filius eius Aruas, sacerdos sacris Aegyptiis, mox rex, creatur; semperque exinde hic mos apud Iudaeos fuit, ut eosdem reges & sacerdotes haberent: quorum iustitia, religiōne permixta, incredibile quantum coaluere. Opes genti ex vectigalibus opobalsami creuere, quod in his tantum regionibus gi-

(1) *Ne hic monere discipulos suos negligat fidelis magister, ea, quae hic narrantur, figmentis ethnicorum esse permixta.*

Ante gignitur. Est namque vallis, quae con-
Cbrist. tinuis montibus, velut muro quodam, ad
 instar castrorum clauditur. Spatium loci
 ducenta jugera, nomine Hierichus dicitur.
 In ea valle silva est, & vbertate, et
 amoenitate insignis: siquidem palmeto et
 opobalsameto distinguitur. Arbores opo-
 balsami formam similem piceis arboribus
 habent, nisi quod sunt humiles magis, et
 in vinearum morem excoluntur. Hae,
 certo anni tempore, balsamum sudant.
 Sed non minor loci eius apricitatis, quam
 ubertatis admiratio est: quippe, cum toto
 orbe regionis eius ardentissimus sol sit,
 ibi tepidi aëris naturalis quaedam ac per-
 petua apricitas inest.

In ea regione lacus est Asphaltites, qui pro-
 pter magnitudinem et aquae immobilitatem,
 mortuum mare dicitur. Nam neque ventis
 mouetur, resistente turbinibus bitumine, quo
 aqua omnis stagnatur; neque nauigationis
 patiens est, quoniam omnia, vita carentia,
 in profundum merguntur: nec materiam vl-
 lam sustinet, nisi quae alumine illinatur.

331 Primum Xerxes, rex Persarum, Iudaeos
 domuit; postea cum ipsis Persis in ditiō-
 nem Alexandri Magni venere, diuque in
 324 potestate Macedonici imperii subiecti Sy-
 riae regno fuere. A Demetrio cum de-
 sciuiissent, amicitia Romanorum petita,
 primi omnium ex Orientalibus libertatem
 recepērunt, facile tunc Romanis de aliē-
 no largientibus.

88 Mithridates tunc repentina morte interce-
 ptus, filium, qui et ipse Mithridates di-
 ctus

Ante etus est, reliquit. Cuius ea postea magni-
Christ. tudo fuit, vt non sui tantum temporis,
 verum etiam superiōris aetātis, omnes re-
 ges maiestate superauerit, bellaque cum
 66 Romānis per sex et quadraginta annos
 varia victoria gesserit: cum eum summi
 imperatōres, Sylla, Lucullus, caeteri-
 que in summa Cneius Pompēius, ita vice-
 rint, vt maior clariorque in restaurando
 bello resurgeret, damnisque suis terribi-
 lior redderetur. Denique ad postrēmum
 non vi hostili sed voluntaria morte, in
 auito regno, senex, herēde filio, decessit.
 Puer tutōrum insidias passus est, qui eum
 fero equo impositum, equitare iaculari-
 que cogēbant: qui conātus cum eos fefel-
 lissent, supra aetātem regente equum Mi-
 thridate, venēno eum appetiuere. Quod
 metuens, antidota saepius bibit, et ita se
 aduersus insidias exquisitis tutioribusque
 remediis stipauit, vt ne volens quidem,
 senex venēno mori potuerit. Timens dein-
 de, ne inimici, quod venēno non potuerant,
 ferro peragerent, venandi studiū finxit,
 quo per septem annos, neque vrbis, neque
 ruris tecto, vsus est: sed per siluas vagātus,
 diuersis montium regionibus pernoctābat,
 ignāris omnibus, quibus esset locis; assue-
 tus feras cursu aut fugere, aut persequi,
 cum quibusdam etiam, viribus congredi.
 Quibus rebus et insidias vitauit, et
 corpus ad omnem patientiam durauit.
 Ad regni deinde administratiōem cum
 accessisset, statim non de regendo, sed
 de augendo regno cogitauit. Itaque Scy-
 thas,

Ante thas, inuictos antea, qui Sopyriona, *Ale-*
Christ. xandri Magni ducem, cum triginta mil-
libus armatorum deleuerant; qui Cyrum,
Persarum regem, cum ducentis millibus
trucidauerant; qui Philippum, Macedo-
num regem, fugauerant, ingenti felicitate
perdomuit. Auctus igitur viribus,
Pontum quoque, ac deinceps Capado-
ciam occupauit. Cum de Asia tractaret,
tacitus cum quibusdam amicis regno pro-
fectus, vniuersam, nemine sciente, per-
uagatus est, omniumque urbium situm ac
regiones cognouit. Inde Bithyniam tran-
scendit, et quasi dominus Asiae, oppor-
tuna quaeque victoriae suae metatus est,
Hieme deinde appetente, non in conuiuio,
sed in campo; non in vacationibus, se
in exercitationibus: nec inter sodales,
sed inter aequales, aut equo, aut cursu
aut viribus contendebat. Exercitum quo-
que suum ad parem laboris patientiam
quotidiana exercitatione durabat: atque
ita inuictus ipse, inexpugnabilem exerci-
tum fecerat. Inita deinde cum Nicomē-
de societate, Paphlagoniam inuadit, vi-
ctamque cum socio diuidit. Quam cum
teneri a regibus senatui nuntiatum esset,
legatos ad vtrumque misit, qui gentem
restitui in pristinum statum jubèrent. Mi-
thridates, cum se iam parem magnitudini
Romanorum crederet, superbo responso,
hereditarium patri suo regnum obuenisse,
respondit: mirarique se, quodque ei re-
lata controuersia non fuerit, sibi refera-
tur. Nec territus minis, Galatiam quo-
que

Ante que occupat. Sic ludibrio habiti legātī,
Christ. Romam reuertuntur. (Postrēmo, filii in-
 fidiis oppressus, ferro spiritum expulit.)

Parthi, penes quos, velut diuisione orbis
 cum Romānis facta, nunc Orientis impe-
 rium est, Scythārum exules fuere. Hi
 et Assyriōrum et Medōrum temporibus,
 inter Orientis populos obscurissimi fuere.
 Postea quoque cum imperium Orientis a
 Medis ad Persas translātum est, velut
 vulgus sine nomine, praeda victōrum fuē-
 re. Postrēmo Macedonibus, triumphato
 Oriente, seruiērunt. vt cuius mirum vi-
 deatur, ad tantam eos felicitatem proue-
 ctos, vt imperent gentibus, sub quarum
 imperio, veluti seruile vulgus, fuere. A

55 Romānis quoque, trinis bellis, per ma-
 ximos duces, florentissimis temporibus,
 lacefsiti; soli ex omnibus gentibus non
 39 pares solum, verum etiam victōres
 fuere. Fines deinde, non intercedenti-
 bus primo finitimis, postea etiam prohi-
 bentibus, in tantum protulere, vt non
 immensa tantum ac profunda campōrum,
 verum etiam praerupta collium, mon-
 tiumque ardua, occupauerint. Ex quo
 fit, vt Parthiae pleraque finium, aut
 aestus, aut frigoris magnitudo possideat:
 quippe cum montes nix, et campos
 aestus, infestet.

Administratio gentis, post defectionem Ma-
 cedonici imperii, sub regibus fuit. Pro-
 ximus maiestati regum populōrum ordo
 est: ex hoc duces in bello, ex hoc re-
 ctōres in pace, habent. Sermo his inter
 Scy-

Ante Scythicum Medicumque medius, et ex
Christ vtrisque mixtus. Vestis olim sui moris:
posteaquam accessere opes, ut Medis per-
lucida ac fluida. Armorum patrius ac
Scythicus mos. Exercitum non ut aliae
gentes liberorum, sed maiorem partem
servorum habent. Hos pari ac liberos
suos cura habent; et equitare et sagitare
magna industria docent. Locupletissimus
ut quisque est, ita plures in bello equi-
tes regi suo praebet. Denique Antonio,
39 bellum Parthis inferenti, cum quinquaginta millia equitum occurrerent, soli quadringenti liberi fuere. Cominus in acie praeliari, aut obsessas expugnare urbes nesciunt. Pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus: saepe etiam fugam simulant, ut incautiores aduersum vulnera insequentes habeant. Signum his in praelio non tuba, sed tympano datur. Nec pugnare diu possunt: caeterum intolerandi forent, si quantus his impetus est, vis tanta et perseverantia esset. Plerumque in ipso ardore certaminis praeliadeserunt, ac paulo post, pugnam ex fuga repetunt, ut cum maxime vicisse te putes, tunc tibi discrimen subeundum sit. Munimentum ipsis equisque loricae plumatae sunt, quae utrumque toto corpore tegunt. Auri argentique nullus nisi in armis usus.

Carne non nisi venatibus quaesita vescuntur. Equis omni tempore vectantur: illis bella, illis conuiuia, illis publica ac privata officia obeunt: super illos ire, con-

fiste-

Ante sistere, mercari, colloqui. Hoc denique
Chrtst. discrimen inter seruos liberosque est, quod
 472 serui pedibus, liberi non nisi equis incē-
 dunt. Sepultura vulgo aut auium, aut
 canum laniatus est. Nuda demum ossa
 terra obruunt. In superstitionibus atque
 cura deorum praecipua omnibus venera-
 tio est. Ingenia genti tumida, seditiosa,
 fraudulenta, procacia. Semper aut in
 externos, aut in domesticos motus inquiē-
 ti: natura taciti, ad faciendum promptio-
 res: proinde secunda aduersaque silentio
 tegunt. Principibus metu, non pudore
 parent. In libidinem proiecti, in cibum
 parci. Fides dictis promissisque nulla,
 nisi quatenus expedit.

Parthicis, Orientalibusque, ac totius pro-
 pemodum orbis rebus explicitis; ad initia
 Romanae urbis Trogus, velut post lon-
 gam peregrinationem, domum revertitur:
 ingrati ciuis officium existimans; si, cum
 omnium gentium res gestas illustrauerit,
 de sola patria teneat. Breuiter igitur ini-
 tia Romani imperii perstringit: vt nec
 modum propositi operis excēdat, nec
 vtique originem urbis, quae est caput
 totius orbis, silentio praetermittat. Ita-
 liae cultores primi Aborigenes fuere: quo-
 1353 rum rex Saturnus tantae iustitiae fuisse
 traditur, vt neque seruiet sub illo quis-
 quam, neque quicquam priuatae rei ha-
 buerit: sed omnia communia, & indiuisa
 omnibus fuerint, veluti vnum cunctis pa-
 trimonium esset. Ob cuius exempli me-
 moriam cautum est, vt Saturnalibus, ex-

Ante aequato omnium iure, passim in conuiujs
Christ. serui cum dominis recumbant. Itaque
 Italia, regis nomine, Saturnia appellata
 est: et mons, in quo habitabat, Satur-
 nius; in quo nunc, veluti a Ioue pulso
 sedibus suis Saturno, Capitolium est.

1283 Post hunc tertio loco regnasse Faunum
 ferunt, sub quo Euander, ab Arcadiae

1269 vrbe Pallanteo, in Italiam cum mediocri
 turba popularium venit: cui Faunus et
 agros, et montem, quem ille postea Pa-
 latium appellauit, benigne assignauit. In
 Graeci Pana, Romani Lupercum appel-
 lant, constituit: ipsum dei simulacrum
 nudum caprina pelle amictum est, quo
 habitu nunc Romae Lupercalibus decurri-
 tur. Fauno fuit vxor nomine Fatua,
 quae assidue diuino spiritu implēta, velut
 per furōrem, futura praemonēbat. Vnde
 adhuc, qui inspirari solent, fatuari dicun-
 tur. Ex filia Fauni et Hercule, qui eō-
 dem tempore, extincto Geryone, armen-
 ta, victoriae praemia, per Italiam ducē-
 bat, Latinus procreatur.

1239 Quo tenente regnum, Aenēas ab Illio,
 Troja a Graecis expugnata, in Italiam
 venit: itatimque bello exceptus, cum in
 aciem exercitum eduxisset, ad colloquium
 vocatus, tantam admirationem sui Latino
 praebuit, vt et in societatem regni reci-

1207 perētur; et, Lauinia in matrimonium ei
 data, gener adscisceretur. Post haec com-
 mune vtriusque bellum aduersus Turnum,
 Rutulorum regem, propter fraudatas La-
 uinae

Ante uiniae nuptias, fuit: in quo et Turnus,
Christ. et Latīnus interiērunt. Igitur cum Ae-
 nēas iure victoriae vtrōque populo poti-
 rētur, urbem, ex nomine vxōris, Laui-
 nium condidit. Bellum deinde aduersus
 Mezentium, regem Ethruscōrum, gessit;
 in quo cum ipse occidisset, in locum eius
 1197 Ascanius filius successit: qui, Lauinio re-
 1175 licto, longam Albam condidit, quae tre-
 centis annis caput regni fuit.

Post multos deinde vrbis huius reges, ad
 800 postrēmum Numitor et Amulius regno po-
 titi sunt. Sed Amulius cum aetate priōrem
 Numitōrem oppressisset, filiam eius Rheam
 in perpetuam virginitatem, ne quis vin-
 dex regni sexus virilis ex gente Numitō-
 ris orirētur, demersit; addita iniuriae spe-
 cie honoris, vt non damnata, sed sacer-
 dos electa viderētur. Igitur clausa in
 770 luco Marti sacro, duos pueros enixa est,
 Quo cognito, Amulius, multiplicato me-
 tu prouentu duōrum, pueros expōni iu-
 bet, et puellam vinculis onerat, ex quo-
 rum iniuria decessit.

Sed fortuna origini Romānae prospiciens,
 pueros lupae alendos obtulit; quae, amis-
 sis catulis, distenta vbera exinanire cu-
 piens, nutrīcem se infantibus praebuit.
 Quum saepius ad paruulos, veluti ad ca-
 tulos, reuerterētur, rem Faustulus pastor
 animaduertit, subtractosque feræ, inter
 greges pecorum, agresti vita nutriuit. Mar-
 tios pueros fuisse: siue quod in loco Mar-
 tis enixi sunt, siue quod a lupa, quae in
 tutelā Martis est, nutriti, velut manife-

Ante stis argumentis creditum. Nomina pueris,
Christ. alteri Remo, alteri Romulo, fuere.

Adultis inter pastores, de virtute quotidiana certamina, et vires et pernitiem auxere. Igitur cum latrones a rapina pecorum industrie frequenterque summouerent, Remus ab iisdem latronibus captus, veluti ipse esset, quod in aliis prohibebat, regi offertur: crimini datur, quasi greges Numitoris infestare solitus esset.

Tunc a rege Numitori in vltionem traditur. Sed Numitor adolescentia iuuenis permotus, et in suspicionem expositi nepotis adductus, cum eum nunc lineamentorum filiae similitudo, nunc aetas expositionis temporibus congruens, anxium tenerent, repente Faustulus cum Romulo superuenit: a quo, cognita origine puerorum, facta conspiratione, et adolescentes in vltionem maternas necis, et Numitor in vindictam erepti regni armantur.

754 Occiso Amulio, regnum Numitori restituitur, et vrbs Romana ab adolescentibus

753 conditur. Tunc & Senatus centum seniorum, qui patres dicti sunt, constituitur: tunc et vicinis, connubia pastorum dedignantibus, virgines Sabinae rapiuntur;

750 finitimisque populis armis subiectis, primum Italiae, et mox Orbis, imperium quaesitum. Per ea adhuc tempora, reges hastas pro diademate habebant, quas Graeci sceptras dixere. Nam et ab origine rerum, pro diis immortalibus, veteres hastas colere: ob cuius religionis memoriam, adhuc deorum simulacris hastae adduntur.

Tem-

Ante Temporibus Tarquini regis, ex Asia Pho-
Christ. censium iuventus, ostio Tyberis inuecta,
 616 amicitiam cum Romānis iunxit: inde in
 ultimos Galliae sinus nauibus profecta,
 Massiliam inter Ligures et feras gentes
 Gallōrum condidit: magnasque res, siue
 dum armis se aduersus Gallicam feritatem
 tuentur, siue dum ultro laceffunt, a qui-
 bus fuerant ante laceffiti, gesserunt. Nam-
 que Phocenses exiguitate ac macie terrae
 coacti, studiosius mare, quam terras,
 exercuere: piscando, mercando, plerum-
 que etiam latrocinio maris, quod illis
 temporibus gloriae habebatur, vitam to-
 lerabant. Itaque in ultimam Oceani oram
 procedere ausi, in sinum Gallicum ostio
 Rhodani amnis deuenere. Cuius loci
 amoenitate capti, reuersi domum, refe-
 rentes, quae viderant, plures sollicitauere.
 Duces classis Simos et Protis fuere. Ita-
 que regem Segobrigiōrum, Nannum no-
 mine, in cuius finibus urbem condere
 gestiēbant, amicitiam petentes, conue-
 niunt. Forte eo die rex occupatus in ap-
 paratu nuptiarum Gyptis filiae erat: quam
 more gentis, electo inter epulas genero,
 nuptum tradere illic parabat. Itaque,
 cum ad nuptias inuitati, omnes proci es-
 sent, rogantur etiam Graeci hospites ad
 conuiuium. Introducta deinde virgo, cum
 iuberetur a patre, aquam porrigere ei, quem
 virum eligeret; tunc omissis omnibus, ad
 Graecos conuersa, aquam Proti porrigit:
 qui factus ex hospite gener, locum con-
 dendae urbis a socero accepit. Condita igitur

Ante tur Massilia est prope ostia Rhodani amnis,
Christ. in remōto sinu, veluti in augulo maris.
Sed Ligures incrementis vrbis inuidentes,
Graecos assiduis bellis fatigābant. Qui
pericula propulsando in tantum enituē-
runt; vt, victis hostibus, in captiuis
agris multas colonias constituerent.

Ab his igitur Galli, et vsum vitae cul-
tiōris, deposita et mansuefacta barbaria,
et agrōrum cultus, et vrbes moenibus
cingere didicērunt. Tunc et legibus,
non armis, viuere; tunc et vitem putāre,
tunc oliuam ferere, consueuerunt: adeō-
que magnus & hominibus et rebus impo-
situs est nitor, ut non Graecia in Gal-
liam emigrasse, sed Gallia in Graeciam
translāta viderētur. Mortuo rege Nan-
no Segobrigiōrum, a quo locus acceptus
condendae vrbis fuerat, cum regno filius
eius Comānus successisset, affirmat Ligur
quidam: quandōque Massiliam exitio fi-
nitimis populis futūram; opprimendam-
que in ipso ortu: ne, mox validior,
ipsum obrueret. Subnectit et illam fābu-
lam: Canem aliquando partu grauidam,
locum a pastōre precario petisse, in quo pa-
reret: quo obtento, iterāto petiisse, vt sibi
educāre eōdem in loco catulos licēret:
ad postremum adultis catulis, fultam do-
mestico praesidio, proprietatem loci sibi
vindicare: non aliter Massilienses, qui
nunc inquilini videantur, quandōque do-
minos regiōnum futūros. His incitatus
rex, insidias Massiliensibus extruit,

Ante Itaque solenni Floraliōrum die, multos
Christ. fortes ac strenuos viros hospitii iure in
 urbem misit: plures in sirpeis latentes, fron-
 dibusque supertectos induci vehiculis iu-
 bet; et ipse cum exercitu in proximis
 montibus delitescit; vt, quum nocte a
 praedictis apertae portae forent, tempe-
 stiue ad insidias adesset, urbemque somno
 ac vino sepultam armis inuaderet. Sed
 has insidias mulier quaedam, regis cognā-
 ta, prodidit, quae Graeco adolescendi,
 miserata formae eius, insidias aperit, pe-
 riculumque declināre iubet. Ille rem
 statim ad magistrātus defert: atque ita pa-
 tefactis insidiis, cuncti Ligures compre-
 henduntur, latentesque de sirpeis protra-
 huntur. Quibus omnibus interfectis, in-
 fidiāti regi insidiae tenduntur. Caesa
 sunt cum ipso rege hostium septem millia.
 Exinde Massilienses festis diēbus portas
 claudere, vigilias agere, statiónem in mu-
 ris obseruāre, peregrinos recognoscere,
 curas habēre; ac, veluti bellum habeant,
 sic urbem pacis temporibus custodire.
 Adeo illic bene instituta, non temporum
 necessitate, sed recte faciendi consuetudi-
 ne, seruantur.

Post haec, magna illis cum Liguribus,
 magna cum Gallis, fuere bella: quae res
 et urbis gloriam auxit, et virtutem Grae-
 cōrum, multiplicata victoria, celebrem
 inter finitimos reddidit. Carthaginien-
 sium quoque exercitus, cum bellum ca-
 ptis piscatōrum nauibus ortum esset, sae-
 pe fuderunt, pacemque victis dedērunt:

Ante cum Hispānis amicitiam iunxerunt: cum
Christ. Romānis prope ab initio conditae vrbis
 foedus summa fide custodiērunt, auxiliis-
 que in omnibus bellis industrie socios iu-
 uerunt: quae res illis et virium fiduciam
 auxit, et pacem ab hostibus praestitit.
 Cum igitur Massilia fama rerum gestarum,
 et abundantia opum, et virium gloria vi-
 rente florēret, repente finitimi populi ad
 nomen Massiliensium delendum, veluti ad
 commūne extinguendum incendium, con-
 currunt.

Dux consensu omnium Catumandus regu-
 lus eligitur; qui, cum magno exercitu
 lectissimorum virorum urbem hostium ob-
 sidēret, per quiētem specie toruae mulie-
 ris, quae se deam dicēbat, exterritus vl-
 tro pacem cum Massiliensibus fecit; peti-
 tōque, vt intrāre illi urbem, et deos eō-
 rum adorāre liceret, cum in arcem Mi-
 neruae venisset, conspecto in porticibus
 simulacro deae, quam per quiētem vide-
 rat, repente exclāmat, illam esse, quae
 se nocte exterruisset; illam, quae recede-
 re ab obsidiōne iussisset. Gratulatusque
 Massiliensibus, quod animaduerneret, eos
 ad curam Deōrum immortalium pertinēre,
 torque aureo donāta dea, in perpetuum
 390 amicitiam cum Massiliensibus iunxit.

Parta pace, et securitatē fundata, reuer-
 tentes a Delphis Massiliensium legātī,
 quo missi munera Apollini tulerant, au-
 diērunt urbem Romānam a Gallis captam
 incensamque. Quam rem, domi nuntiā-
 tam, publico funere Massilienses prose-
 quū.

Ante quāti sunt: aurumque et argentum publi-
Christ. cum priuatumque contulērunt, ad ex-
 plendum pondus Gallis, a quibus re-
 demptam pacem cognouerant. Ob quod
 meritum et immunitas illis decreta, et
 locus spectaculōrum in senātu datus, et
 foedus aequo iure percussum.

In Hispania saltus Tartesiōrum, in qui-
 bus Titānas bellum aduersus deos gessisse
 proditur, incoluēre Cunētes, quorum rex
 vetustissimis Gārgoris mellis colligendū
 vsum primus inuēnit. Huic cum ex filia
 nepos prouenisset, variis generibus ex-
 tingui paruulum voluit: sed per omnes
 casus fortūna quadam seruātus, ad postre-
 mum ad regnum tot periculōrum misera-
 tiōne peruēnit. Primum omnium, cum
 eum expōni iussisset, et post dies ad cor-
 pus expositi requirendum misisset, in-
 uentus est vario ferārum lacte nutritus.
 Deinde relātum domum, tramite angusto,
 per quem armenta commeāre consueue-
 rant, proiici iubet: crudēlis prorsus, qui
 proculcārī nepōtem, quam simplici morte
 interfici, maluit. Ibi quoque cum in-
 uiolātus esset, nec alimentis egēret, ca-
 nibus primo ieiūnis, et multōrum diērum
 abstinentia cruciātis, mox etiam suibus
 obiēcit. Itaque cum non solum non no-
 cerētur, verum etiam quarundam vberibus
 alerētur, ad vltimum in Oceanum abiici
 iussit. Tum plane manifesto quodam nu-
 mine inter furentes aestus, ac recipro-
 cantes vndas velut naue, non fluctu, ve-
 herētur, leni salo in littore exponitur:

Ante nec multo post cerua affuit, quae vbera
Christ. paruulo offerret.

Inde denique conuersatione nutrīcis, eximia puero pernicitas fuit; interque ceruōrum greges, diu montes saltusque, haud inferior velocitāte, peragrāuit. Ad postrēmum laqueo captus, regi dono datus est. Tunc et lineamentōrum similitudine, et notis corporis, quae iniustae paruulo fuerant, nepos agnitus. Admiratiōne deinde tot casuum periculorumque, ab eōdem successor regni destinatur. Nomen illi impositum Habidis: qui vt regnum accēpit, tantae magnitudinis fuit, vt non frustra deōrum maiestāte tot periculis ereptus videretur; quippe barbarum populum legibus iunxit; et boues primus aratro domāri; frumentaue sulco quae-rere docuit; et ex agresti cibo mitiōra vesci, odio eōrum, quae ipse passus fuerat, homines coēgit.

Huius casus fabulōsi viderentur, nisi et Romanōrum conditōres lupa nutrīti, et Cyrus, rex Persārum, cane alitus proderetur. Ab hoc et ministeria seruilia populo interdicta, et plebs in septem vrbes diuīsa. Mortuo Habide, regnum per multa saecula a successoribus eius retentum est. In alia parte Hispaniae, et quae ex insulis constat, regnum penes Geryonem fuit. In hac tanta pabuli laetitia est, vt nisi abstinentia interpellāta sagīna fuerit, pecora rumpantur. Inde denique armenta Geryonis, quae illis temporibus

1264 solae opes habebantur, tantae famae fuē-re,

Ante re, vt Herculem ex Asia praedae magni-
Christ. tudine illexerint. Porro Geryonem ipsum
non triplicis naturae, vt fabulis prodi-
tur, fuisse ferunt; sed tres fratres tantae
concordiae extitisse, vt vno animo omnes
regi viderentur: nec bellum Herculi sua
sponte intulisse; sed cum armenta sua ra-
pi vidissent, amissa bello repetisse.

Post regna deinde Hispaniae, primi Car-
thaginenses imperium prouinciae occupa-
uere. Nam cum Gaditani a Tyro, vnde
et Carthaginensibus origo est, sacra Her-
culis, per quietem iussi, in Hispaniam
transulissent, urbemque ibi condidissent,
inuidentibus incrementis nouae vrbs fi-
nitimis Hispaniae populis, ac propterea
Gaditanos bello laceissentibus, auxilium
consanguineis Carthaginenses misere. Ibi
felici expeditione et Gaditanos ab iniuria
vindicauerunt, et maiorem partem pro-
uinciae imperio suo adiecērunt.

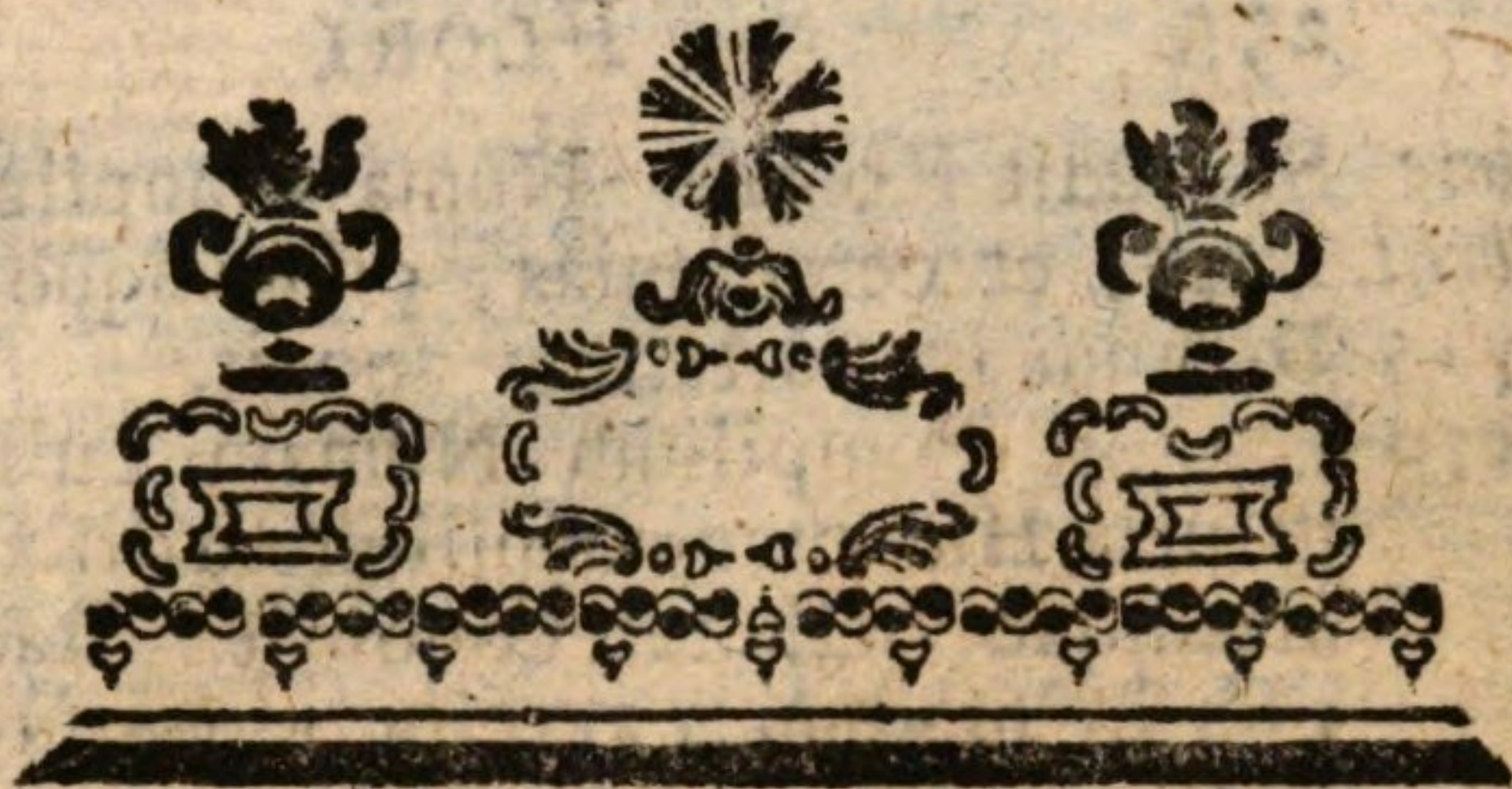
- 237 Postea quoque, hortantibus primae expe-
ditionis auspiciis, Hamilcarem imperatō-
rem cum magna manu ad occupandam pro-
uinciam misere: qui magnis rebus gestis,
dum fortunam inconsultius sequitur, in
insidias deductus, occiditur. In huius lo-
228 cum gener ipsius, Hasdrubal, mittitur;
qui et ipse a seruo Hispani cuiusdam, vl-
ciscente domini inustam necem, interfe-
220 ctus est. Maior utroque Annibal impe-
rator, Hamilcaris filius, succedit. Si-
quidem vtriusque res gestas supergressus,
vniuersam Hispaniam domuit: inde Ro-
183 manis illato bello, Italiam per annos sex-
decim

252 IUSTINI EPITOME TROGI.

Ante decem variis cladibus fatigavit: cum inte-
Christ. rea Romani, missis in Hispaniam Scipio-
nibus, primo Poenos provincia expul-
erunt: postea cum ipsis Hispanis graua
bella gesserunt. Nec prius, perdomita
provincia, iugum Hispaniae accipere po-
19 tuerunt, quam Cesar Augustus, perdo-
mito orbe, victricia ad eos arma transtu-
lit, populumque barbarum ac ferum le-
gibus ad cultiorem vitae usum traductum,
in formam provinciae redegit.

Ex Iustino Excerptorum Finis.

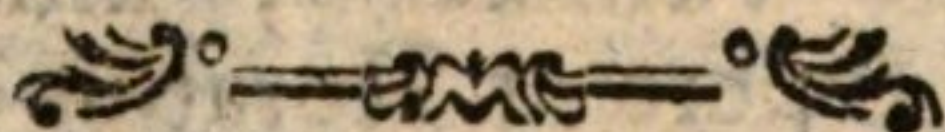

E X

LVCIO FLORO

E X C E R P T A

Ante **P**rimus urbis et imperii conditor Romu-
Christ lus fuit, Marte genitus, et Rhea Syluia.
753 Erat in proximo lucus; hunc asylum fa-
cit; et statim mira vis hominum, Latini
Tuscique pastores; quidam etiam Trans-
marini, Phryges, qui sub Aenēa; Arca-
des, qui sub Euandro duce influxerant.
Ita ex variis quasi elementis congregauit
corpus vnum: populumque Romanum ipse
fecit. Res erat vnus aetatis; populus
virorum. Itaque matrimonia a finitimis
petita; quia non impetrabantur, manu
750 capta sunt. Simulatis quippe ludis eque-
stribus, virgines, quae ad spectaculum
venerant, praeda fuere: et statim causa
bellorum.

Suc-

Ante Succēdit Romulo Numa Pompilius. Ille
Christ. sacra, et ceremonias, omnemque cultum
 715 Deōrum immōrtalium docuit.

670 Excipit Pompilium Numam Tullus Hostilius. Hic omnem militārem disciplinam, artemque bellandi condidit. Itaque mirum in modum exercita iuventūte, provocāre ausus Albānos, grauem et diu principem populum. Sed quum pari robore frequentibus praeliis vtrique comminuerentur, misso in compendium bello, Horatiis Curiatiisque, tergeminiis hinc atque inde fratribus, vtriusque populi fata permixta sunt. Anceps, et pulcra contentio, exituque ipso mirabilis. Tribus quippe illinc vulnerātis, hinc duobus occisis, qui supererat Horatius, addito ad virtutem dolo, vt distraheret hostem, simulat fugam; singulosque, prout sequi poterant, adortus, exuperat. Sic, mirum! rarum alias decus vnus manu parta victoria est, quam ille mox parricidio foedauit. Flentem spolia circa se, sponsi quidem, sed hostis, sororem viderat. Hunc tam immatūrum virginis amorem vltus est ferro. Citauēre leges nefas: sed abstulit virtus parricidam: et facinus intra gloriam fuit.

640 Ancus deinde Marcius, nepos Pompilii, pari ingenio, moenia muro amplexus est, et interfluentem vrbi Tiberinum ponte commisit.

616 Tarquinius postea Priscus, regnum accipit: duodecim Tusciae populos frequentibus armis subēgit. Inde fasces, trabeae,
 cu-

Ante curules, annuli, phalerae, paludamenta,
Christ. praetexta; inde, quod aureo curru, qua-
 tuor equis triumphatur, togae pictae, tu-
 nicaeque palmatae; omnia denique decora,
 et insignia quibus imperii dignitas eminet.
 578 Servius Tullius deinceps gubernacula vr-
 bis inuadit: ab hoc Populus Romanus re-
 latus in censum, digestus in classes, cu-
 riis atque collegiis distributus.

534 Postremus omnium fuit regum Tarqui-
 nius, cui cognomen Superbo ex moribus
 datum. Hic regnum autum, quod a Ser-
 uio tenebatur, rapere maluit, quam ex-
 pectare; immissisque in eum percussoribus,
 scelere partem potestatem non melius
 egit, quam acquisierat. Nec abhorrebat
 moribus vxor Tullia, quae, vt virum re-
 gem salutaret, super cruentum Patrem, ve-
 cta carpento, consternatos equos egit. Tam
 diu superbiam regis Populus Romanus
 perpeffus est, donec aberat libido: hanc
 ex liberis eius importunitatem tolerare
 non potuit quorum quum alter ornatissi-
 mae feminae Lucretiae (vim) intulisset,
 matrōna dedecus ferro expiāuit. Impe-
 rium tum regibus abrogatum.

509 Igitur Bruto, Collatinoque ducibus et
 auctoribus, Populus Romanus regem re-
 pente destituit: imperium in eosdem li-
 bertatis suae vindices transfert, et ex
 perpetuo annum placuit, ex singu-
 lāri duplex: ne potestas solitudine, vel
 mora corrumpētur: consulesque appellā-
 uit pro regibus, vt consulere se ciuibus
 suis debere meminissent. Tautumque li-
 ber-

Ante bertatis nouae gaudium incesſerat, vt vix
Chriſt. mutati ſtatus fidem caperent. Brutus quum
 ſtudere reuocandis in vrbe regibus li-
 beros ſuos comperiſſet, protraxit in fo-
 rum, et concione media virgis cecidit, et
 ſecuri percuffit.

508 Pulſis ex vrbe regibus, Porſenna rex
 Etruſcorum ingentibus copiis Tarquinius
 manu reducēbat. Tunc illa Romāna pro-
 digia atque miracula, Horatius, Mucius,
 Cloelia; qui niſi in Annalibus forent.
 hodie fabulae viderentur: quippe Hora-
 tius Cocles, poſtquam hoſtes vndique in-
 ſtantes ſolus ſubmouere non poterat, pon-
 te recifo, transnatat Tiberim, nec arma
 dimittit.

Mutius Scaeuola regem per inſidias in ca-
 ſtris ipſius aggreditur: ſed vbi fruſtrato
 circa purpuratum eius ictu tenetur, ardenti-
 bus focis iniicit manum, terroremque gemi-
 nat dolo: vt ſcias, inquit, quem virum effu-
 geris, idem trecenti iurauimus; quum inte-
 rim, (immāne dictu!) hic interritus, ille tre-
 pidaret, tanquam manus regis ardēret.
 Sic quidem viri: ſed ne qui ſexus a lau-
 de ceſſaret, ecce virginum virtus. Vna
 ex obſidibus regni data, elapſa cuſtodiam
 Cloelia, per patrium flumen equitabat.
 Et rex quidem tot tantisque virtutum
 territus monſtris, valere, liberosque eſſe
 iuſſit.

Galli Senones, gens natūra ferox, mori-
 bus incondita, ad hoc ipſa corporum mo-
 le, perinde armis ingentibus, adeo omni
 genere terribilis fuit, vt plane nata ad
 ho-

Ante hominum interitum, urbium stragem,
Christ. videretur. Hi quondam ab ultimis terrarum oris, et cingente omnia Oceano, ingenti agmine profecti, positis inter Alpes & Padum sedibus, per Italiam bachabantur, Romamque venientibus, ad
 391 Alliam flumen cum exercitu Fabius consul occurrit. Fuso exercitu, iam moenibus urbis appropinquabant. Tum maiores natu amplissimis usi honoribus, diis se manibus consecrant, et amplissimo cultu, in curulibus sellis sese posuerunt; ut, quum venisset hostis, in sua dignitate morerentur. Pontifices, et Flamines, quicquid religiosissimi in templis erat, partim recondunt, partim secum auerunt. Virgines simul ex sacerdotio Vestae, nudo pede, fugientia sacra comitantur. Tamen excepisse fugientes vnus e plebe fertur Lucius Albinus, qui, depositis vxore & liberis, virgines in plaustrum recepit.

890 Aderant interim Galli, apertamque urbem invadunt; ubi, sedentes in curulibus sellis praetextatos senes, nihil respondere dignantes, pari vecordia mactant, facesque tectis iniiciunt; & totam urbem, igne, ferro, manibus, solo exaequant. Sex mensibus barbari (quis crederet!) circa montem vnum pependērunt; quos tandem Manlius nocte subeuntes, clangore anseris excitatus, a summa rupe deiēcit; et ut spem hostibus demeret, quanquam in summa fame, tamen ad speciem fiduciae, panes ab arce iaculatus est. No-

Ante uisissime quum iam obsidio sua barbaros fa-
Christ. tigasset, mille pondo auri recessum suum
 venditantes, idque ipsum per insolentiam, quum ad iniqua pondera addito adhuc gladio, superbe, vae victis! increparent, subito agressus a tergo Camillus adeo cecidit, ut omnia incendiōrum vestigia, Gallici sanguinis inundatione deleteret. Apud Aniēnem, singulāri certamine, Manlius aureum torquem barbaro
 361 inter spolia detraxit: inde Torquātī. Iterum in simili pugna Lucius Valerius
 349 insequente Gallo, sacra alite adiutus, retulit spolia: et inde Coruīni.
 343 Populus Romānus Samnītes per Fabios, Papirios, eorumque liberos subēgit. Maxime tamen nota et illustris ex hac gente
 272 clades apud Caudīnas Furculas, Veturio Postumioque consulibus, accepta est. Nec tantum armis, sed consiliis quoque, cum rege Pyrrho dimicatum est: quippe post primam victōriam rex callidus, intellecta
 280 cta virtute Romāna, statim desperāvit armis: seque ad dolos contulit. Nam interemptos cremāuit: captiuosque indulgenter habuit, et sine pretio restituit. Qui-
 274 nam illi fuērunt viri, quos ab elephantis primo praelio obtritos accepimus! omnium vulnera in pectore: quidam hostibus suis immortui; omnium in manibus enses, et relictæ in vultibus minae, et in ipsa morte ira viuēbat. Quod adeo Pyrrhus miratus est, ut diceret: O quam facile erat orbis imperium occupāre, aut mihi, Romānis militibus, aut me rege, Romā-
 mā-

Ante mānis ! Quis autem ille senatus fuit ! pulsi
Christ. cum ab Vrbe legāti, interroganti regi suo,
 quid de hostium sede sentirent : Urbem
 templum sibi visam ; senātum, regum con-
 fessum esse confiterentur. Qui porro ipsi
 duces, vel in castris ! quum, medicum ve-
 nāle regis Pyrrhi caput offerentem, Cu-
 rius remisit : Fabricius oblātam sibi a re-
 ge imperii partem repudiāuit : vel in pa-
 ce ! quum Curius fictilia sua Samnitico
 praeferret auro !

Inerat quaedam adhuc ex pastoribus feri-
 tas : quiddam spirābat indomitum. Inde
 414 est, quod exercitus Postumium imperato-
 rem, facta in castris seditiōe, lapidā-
 uit : inde, quod clarissimos principes,
 quum adversarentur voluntāti suae, exu-
 latiōe multauit : Coriolānum ferociter
 488 armis iniuriam vindicantem, mater Veturia
 lacrymis suis exarmāuit. Cum in sacrum
 montem plebs armāta secessit ; Menenii
 Agrippae, facundi et sapientis viri, au-
 ctoritāte, revocāta est. Exstat oratiōnis
 261 antiquae satis efficax ad concordiam fabu-
 la, qua dissedisse inter se quondam hu-
 mānos dixit artus, quod omnibus opere
 fungentibus, solus venter immūnis ageret :
 deinde moribundos a seiunctiōe rediisse
 in gratiam, quando sensissent, quod eius
 opera, reductis in sanguinem cibis, irri-
 garentur. Appius eo insolentiae elātus
 est, vt ingenuam virginem probro desti-
 449 nāret : itaque quum, oppressam iudicio
 filiam, trahi in servitūtem vidēret Virgi-
 nius pater, nihil cunctātus, in medio fo-

Ante ro manu sua interfecit. Fabius Ambustus
Christ. duarum pater, alteram Sulpicio patricii
 sanguinis dederat, alteram plebeio Sto-
 lōni. Haec quodam tempore, quod
 367 lictoriae virgae sonum, ignotum penatibus
 suis, expauerat, a sorore satis insolenter
 irrisa, iniuriam non tulit. Itaque nactus
 tribunatum Stolo, honorum et magistratum
 consortium, quamvis inuito senatui, extorsit.
 Marco Attilio Regulo duce in Africam
 nauigabat bellum. Sed omnium victor
 256 Regulus, Carthaginem urgebat, ipsisque
 portis inhaerebat. Conuersis ad externa
 auxilia hostibus, quum Xanthippum illis
 241 ducem Lacedaemon misisset, a viro mili-
 tiae peritissimo vincimur. Tum foeda cla-
 de, Romanisque usu incognita, viuis in
 manus hostium venit fortissimus Imperator.
 Sed ille quidem par tantae calamitati fuit:
 nam nec Punico carcere infractus est,
 nec legatione suscepta. Quippe diuersa,
 quam hostes mandaverant, censuit, ne
 pax fieret, nec commutatio captivorum
 reciperetur. Sed nec illo voluntario ad
 hostes suos reditu, nec ultimo siue carce-
 ris, siue crucis supplicio deformata maiestas.
 Post primum Punicum bellum, vrēbat
 nobilem populum Romanis dare tributa,
 quae iubere consueverat. In vltionem
 puer Annibal ad aram patri iurauerat:
 nec morabatur. Igitur in causam belli
 Saguntus delēta est. Summa foederum
 219 Romanis regio est: itaque ad auditum
 fociae ciuitatis obsidium, memores icti
 cum

Ante cum Poenis quoque foederis, non statim
Christ. ad arma procurrunt, dum prius more le-
 201 gitimo queri malunt. Interim iam nouem
 mensibus fessi fame, machinis, ferro, et
 igne; versa denique in rabiem fide, im-
 manem in foro excitant rogum: tum de-
 super se suosque, cum omnibus opibus
 suis, ferro & igni corrumpunt. Huius
 tantae cladis auctor Annibal poscitur.
 Tergiuersantibus Poenis, dux legationis:
 Quae, inquit, mora est Fabius? in hoc
 ego sinu bellum pacemque porto; vtrum
 eligitis? Succlamantibus, Bellum. Bel-
 lum igitur, inquit, accipite: et excusso
 in media curia togae gremio, non sine hor-
 rōre, quasi plane sinū ferret bellum, ef-
 fudit, Similis exitus belli initio fuit. Nam
 illa grauis Punici belli vis atque tem-
 pestas, medias perfrēgit Alpes; et in Ita-
 liam ab illis fabulōsae altitudinis niuibus,
 velut coelo missa, descendit. Ac primū
 quidem impetus turbo inter Padum, et
 Ticinum, valido statim fragōre, detonuit.
 Ticīno Trebia succēdit. Hic secunda bel-
 li Punici procella desaeuit, Sempronio
 consule. Trasimēnus lacus, tertium ful-
 men Annibalis, imperatōre Flaminio.
 Quartum, id est, paene vltimum vulnus
 imperii Cannae, ignobilis Apuliae vicus:
 sed magnitudine cladis emerfit. Ibi Ro-
 māni duo maximi exercitus caesi ad ho-
 stium satietātem, donec Annibal diceret
 militi suo, *Parce ferro*. Modii duo annu-
 lōrum Carthaginem missi, dignitasque
 equestris taxāta mensūra.

Ante Missus cum exercitu Scipio, Hispaniam
Christ. totam recuperavit. Certum est, ad pro-
fligandam provinciam maxime profecisse
singularem ducis sanctitatem: quippe qui
captivos pueros, puellasque praecipuae
pulchritudinis, barbaris restituerit. Haec
inter populus Romanus, nec Italiae vi-
sceribus inhaerentem summovere poterat
Annibalem. Asdrubal frater Annibalis
cum exercitu nouo, nouis viribus, ve-
niebat. Actum erat procul dubio, si vir
ille se cum fratre iunxisset: sed hunc ca-
stra metantem Claudius Nero cum Livio
Salinatore debellat: et Annibal quum pro-
iectum fratris caput ad sua castra vidisset,
Agnosco, inquit, infelicitatem Carthagi-
nis. Iam etiam populus Romanus, duce
Scipione, in ipsam Africam conuersus,
Poenum imitari coepit, et Italiae suae
clades in Africa vindicare. Sic factum
est, ut inhaerentem atque incubantem
Italiae extorqueret (hostem). Non fuit
maior dies, quam ille, quum duo omni-
um et antea, et postea ducum maximi,
collatis cominus signis, direxere aciem.
Steterunt diu mutua admiratione defixi.
Sed tamen Annibal cessit, praemiumque
202 victoriae Africa fuit. Post Carthaginem
vinci neminem puduit. Sequutae sunt
statim Africam gentes, Macedonia, Grae-
cia, Syria, caeteraque omnia.
Cimbri, Theutoni, atque Tigurini, ab
extremis Galliae profugi, quum terras eo-
rum inundasset Oceanus, novas sedes toto
orbe quaerebant: exclusque Gallia et
Hi-

Ante Hispania, quum in Italiam demigrarent,
Christ misere legatos in castra Silani, inde ad
 senatum: petentes, ut Martius populus
 aliquid sibi terrae daret, quasi stipendium:
 caeterum, ut vellet, manibus atque ar-
 mis suis vteretur. Repulsi igitur, quod
 nequiverant precibus, armis petere con-
 stituunt. Sed nec primum quidem impe-
 109 tum barbarorum Silanus, nec secundum
 Manlius, nec tertium Caepio sustinere
 potuerunt. Omnes fugati, exuti castris.
 Actum erat, nisi Marius illi saeculo con-
 tigisset. Ille quoque non ausus congredi
 statim; militem tenuit in castris, donec
 invicta illa rabies & impetus, quem pro
 virtute barbari habent, consenesceret.
 Recedere igitur increpantes, et (tanta
 erat capiendae Urbis fiducia) consulentes,
 si quid ad uxores suas mandarent. Nec
 segnius, quam minati fuerant, tripertito
 agmine per Alpes, id est, claustra Ita-
 liae, ferebantur.

112 Marius, mira statim velocitate occupatis
 compendiis, praevēnit hostem: priores-
 que Theutonos sub ipsis Alpium radicibus
 oppressit. Vallem, fluviumque medium
 hostes tenēbant: nostris aquarum nulla
 copia. Et flagitante aquam exercitu, Vi-
 ri, inquit, estis; en illic habētis. Rex
 ipse Teutobōchus quaternos, senosque
 equos transilire solitus, vix vnum, cum
 fugeret, ascendit, proximōque in saltu
 comprehensus, insigne spectaculum trium-
 phi fuit: quippe vir proceritatis eximiae
 super tropaea ipsa eminēbat. Sublatis

Ante funditus Theutonis, in Cimbros conuer-
Christ. tur. Hi iam (quis crederet!) per hiemem,
 quae altius Alpes levat, Tridentinis iugis
 in Italiam provolūti ruīna descenderant.
 Atesim flumen non ponte, nec nauibus,
 sed quadam stoliditāte barbarica, primum
 corporibus aggressi, postquam retinēre
 annem manibus et clypeis frustra tenta-
 uerant, ingesta obrutum silua, transiluē-
 re: et, si statim infesto agmine urbem pe-
 tiissent, grande discrimen esset: sed in
 Venetia, quo fere tractu Italia molissima
 est, ipsa soli coelique clementia robur
 elanguit: ad hoc panis usu, carnisque co-
 ctæ, et dulcedine vini mitigātos, Ma-
 rius in tempore aggressus est. Millia inde
 ad sexaginta cecidērunt: hinc trecentis
 minus. Istic quoque imperātor addiderat
 virtūti dolum, sequūtus Annibalem, ar-
 temque Cannārum. Nec minor cum vxo-
 ribus eōrum pugna, quam cum ipsis fuit:
 quum objectis undique plaustris, atque
 carpentis, altae desuper quasi e turribus,
 lanceis contisque pugnārent. Quum missa
 ad Marium legatiōne, libertātem non im-
 petraissent, suffocātis, elisisque passim in-
 fantibus suis, aut mutuis concidēre vul-
 neribus, aut vinculo e crinibus suis factō,
 ab arboribus, iugisque plaustrōrum pe-
 pendērunt. Boiorix rex in acie dimicans
 impigre, nec inultus, occubuit. Tertia
 Tigurinōrum manus, in diuersa lapsi, fu-
 ga ignobili evanuit.

¶ Asia Pompēii manibus subacta; reliqua,
 quae restābant in Eurōpa, fortūna in Cae-
 sare

Ante farem transtulit. Restabant autem imma-
Christ. nissimi gentium Galli, atque Germāni.

58 Et quamvis toto orbe diuisa, tamen qui vinceret, habuit Britannia. Primus Galliae motus ab Heluetiis coepit: qui Rhodanum inter et Rhenum siti, non sufficientibus terris, venēre sedem petītum incensis moenibus suis. Hoc sacramentum fuit, ne redirent. Sed petito tempore ad deliberandum, quum inter moras Caesar, Rhodani ponte rescisso, abstulisset fugam; statim bellicosissimam gentem, sic in sedes suas, quasi greges in stabula pastor, deduxit. Prima contra Germānos pugna, iustissimis quidem ex causis. Hedui enim de incursionibus eōrum querebantur. Quae Ariouisti superbia! Quum legati dicerent, Veni ad Caesarem: Quis est autem Caesar? et, si vult, veniat, inquit: et, Quid ad illum, quid agat nostra Germania? num ego me interpōno Romānis? Itaque tantus gentis nouae terror in castris, vt testamenta passim etiam in principiis scriberentur: sed illa immania corpora, quo erant maiōra, eo magis gladiis, ferrōque patuerunt. Qui calor in praeliando militum fuerit, nullo magis exprimi potest, quam quod elātis super caput scutis, quum se testudine barbarus tegeret, super ipsa Romāni scuta saliē-runt: et inde in iugulos gladiis descendē-bant.

Caesar vltra Mosulam nauāli ponte transgreditur, ipsumque Rhenum: et Hercyniis hostem quaerit in syluis: sed in saltus, &

Ante palūdes genus omne diffugerat. *Tantum*
Christ. pauōris incussit intra ripam subito Romā-
na vis. Omnibus terra marique captis,
respexit Oceanum: et quasi hic Romānus
orbis non sufficeret, alterum cogitāuit.
Classe igitur comparāta, Britanniam pe-
55 tit. Transiit mira celeritāte: quippe qui tertia
vigilia Morīno soluiſſet a portu, minus
quam medio die insulam ingressus est.
Plena erant tumultu hostico littora; et
trepidantia ad conspectum rei nouae car-
penta volitābant. Itaque trepidatio pro
victoria fuit. Arma, et obsides accēpit a
trepididis: & vltērius iisset, nisi improbam
classē naufragio castigasset Oceanus. Re-
uersus igitur in Galliam, classe maiōre,
auctisque copiis, in eundem rursus Ocea-
num, eosdemque rursus Britānos, Cali-
donias secūtus in syluas, vnum quoque a
regibus Caueliānis in vincula dedit. Sed
maxima omnium coniuratio fuit Galliārum,
cum omnes populos contraxit ille cor-
pore, armis, spirituque terribilis, nomi-
ne etiam, quasi ad terrōrem composito,
Vercingentorix. Ille festis diēbus et co-
mitialibus, quum frequentissimos in lucis
habēret, ferocibus dictis ad ius pristinum
libertātis erexit. Circa Gergouiam Ar-
uernōrum, tota belli moles fuit: quippe
quum octoginta millia muro, et arce, et
abruptis defenderent; maximam ciuitā-
tem, vallo, sudibus, et fossa, inductoque
fossae flumine, ad hoc decem et octo ca-
stellis, ingentique lorica circumdatam,
primum fame domuit: mox audentem eru-
ptiō-

Ante ptiōnes, in vallo, gladiis, sudibusque
Christ. concidit: nouissime in deditiōnem redēgit.

52 Ipse ille rex, maximum victoriae decus,
 supplex cum in castra venisset, tum et
 phaleras, et sua arma ante Caesaris ge-
 nua proiēcit: Habes, inquit, fortem vi-
 rum, vir fortissime, vicisti!

133 Primam certaminum faciem Tiberius Grac-
 chus accendit, genere, forma, eloquentia
 facile princeps. Quacumque mente, rem
 ausus ingentem, postquam rogatiōnis dies
 aderat, ingenti stipātus agmine, Rostra
 conscendit; nec deerat obuia manu tota
 inde nobilitas, et tribūni in partibus. Sed
 vbi intercedentem legibus suis Cnaeum
 Octauium videt Gracchus, contra fas col-
 legii, ius potestātis; iniecta manu, depu-
 lit Rostris: adeoque presenti metu mortis
 exterruit, vt abdicāre se magistrātu coge-
 rētur. Sic triumuir creātus diuidendis
 agris. Quum ad perpetranda coepta, die
 comitiōrum prorogāri sibi vellet impe-
 rium, obuia nobilium manu, eorumque,
 quos agris mouerat, caedes a foro coe-
 pit. Inde quum in Capitolium profugis-
 set, plebemque ad defensiōnem salutis
 suae, manu caput tangens, hortarētur;
 praebuit speciem regnum sibi, et diadē-
 ma poscentis: atque ita, duce Scipiō-
 ne Nasica, concitāto in arma populo,
 quasi iure oppressus est.

In bello sociali, etsi cum sociis, nefas!
 cum liberis tamen, et ingenuis dimicātum
 est. Quis aequo animo ferat in principe
 gentium Populo bella seruōrum! Primum
 ser-

Ante seruile bellum inter initia Urbis, Herdo-
Christ. nio Sabino duce, in ipsa vrbe tentatum
 400 est, quum, occupata Tribuniciis seditio-
 nibus ciuitate, Capitolium obsessum est,
 et a Consule captum: sed hic tumultus
 magis fuit, quam bellum. Mox, impe-
 rio per diuersa terrarum occupato, quis
 crederet, Siciliam multo cruentius serui-
 li, quam Punico bello, esse vastatam!
 Terra frugum ferax, et quodammodo sub-
 urbana prouincia, latifundiis ciuium Ro-
 manorum tenebatur. Hic ad cultum agri,
 132 frequentia ergastula, catenatique cultores,
 materiam bello praebuere. Syrus qui-
 dam, nomine Eunus, fanatico furore si-
 mulato, dum Syriae deae comas iactat,
 ad libertatem et arma seruos, quasi nu-
 minum imperio, concitauit; idque, ut di-
 uinitus fieri probaret, in ore abdita nuce,
 quam sulphure et igne stipauerat, leniter
 inspirans, flammam inter verba fundebat.
 Hoc miraculum, primum duo millia ex
 obuiis; mox, iure belli refractis erga-
 stulis, sexaginta amplius millium fecit
 exercitum: regiisque, ne quid malis de-
 esset, decoratus insignibus, castella, op-
 pida, vicos, miserabili direptione va-
 stauit.
 Quin illud quoque vltimum belli dedecus,
 capta sunt castra praetorum; nec nominare
 ipsos pudebit, castra Manilii, Lentu-
 li, Pisonis, Hypsaei. Itaque qui per fu-
 gitiuarios distrahi debuissent, praetorios
 duces, profugos praelio, ipsi sequeban-
 tur. Tandem Perperna Imperatore sup-
 pli-

Ante plicium de eis sumptum est: hic enim vi-
Christ. ctos, et apud Ennam nouissime obsessos,
 quum fame quasi pestilentia consumpsisset,
 reliquias latrōnum compedibus, catēnis
 religāuit, crucibusque puniuit. Fuitque
 de seruis ouatione contentus, ne digni-
 tatem triumphi seruili inscriptione violā-
 ret. Vixdum respirauerat insula, quum
 statim serui (denuo cōeunt,) et a Syro
 106 reditur ad Cilicem. Athenio pastor, in-
 terfecto domino, familiam ergastulo libe-
 ratam sub signis ordinat. Ipse veste pur-
 purea, argenteoque baculo, et regium in
 morem fronte redimīta, non minorem,
 quam ille fanaticus prior, conflāt exer-
 citum: acriusque multo, quasi et illum
 vindicāret, vicos, castella, oppida di-
 riciens, in dominos, in seruos infestius,
 quasi in transfugas, saeuīēbat. Ab hoc
 quoque praetorii exercitus caesi, capta
 Seruīlii castra, capta Luculli. Sed Aquī-
 lius Perpernae vsus exemplo, interclū-
 sum hostem commeatibus ad extrēma com-
 pulit: communitasque copias armis, fa-
 me facile delēuit: dedidissentque se, nisi
 suppliciōrum metu voluntariam mortem
 praetulissent. Ac ne de duce quidem
 supplicium exigī potuit, quamuis in ma-
 nus venerit: quippe, dum circa adpre-
 hendendum eum multitūdo contendit, in-
 ter rixantium manus praeda lacerāta est.
 Enimvero seruiliū armōrum dedecus fe-
 ras: nam et ipsi per fortunam in omnia
 obnoxii, tamen quasi secundum hominum
 genus sunt; et in bona libertātis nostrae
 ad-

Ante adoptantur. Bellum, Spartaco duce, con-
Christ. citatum, quo nomine appellem, nescio:

73 quippe quum serui militauerint, gladiatores imperauerint. Illi infimae fortis homines, hi pessimae, auxere ludibrio calamitatem. Spartacus, Crixus, Oenomaus, effracto Lentuli ludo, cum triginta haud amplius eiusdem fortunae viris eruperunt Capua; seruisque ad vexillum vocatis, quum statim decem amplius millia coissent hominum, non modo effugisse contenti, iam vindicari volebant. Prima velut ara viris mons Vesuvius placuit. Ibi quum obsiderentur a Clodio Glabro, per fauces caui montis vitineis delapsi vinculis, ad imas eius descendere radices; et exitu inuio, nihil tale opinantis ducis subito impetu castra rapuere: inde alia castra. Deinceps Coram, totamque peruagantur Campaniam. Nec villarum atque vicorum vastatione contenti, Nolam atque Nuceriam, Thurios, atque Metapontum, terribili strage populantur.

Affluentibus in diem copiis, quum iam esset iustus exercitus; e viminibus, pecudumque tegumentis, iuconditos sibi clypeos, e ferro ergastulorum recocto, gladios ac tela fecerunt. Ac ne quod decus iusto deesset exercitui, domitis obuiis gregibus paratur equitatus, captaque de praetoribus insignia et fasces ad ducem detulere. Nec abnuuit ille, de stipendiario Thrace miles, de milite desertor, inde latro, deinde in honore virium gladiator: qui defunctorum quoque praelio ducum

Ante cum funera imperatoriis celebravit ex-
*Christ.*sequiis: captiuosque circa rogam iussit ar-
 mis depugnare, quasi plane expiaturus
 omne praeteritum dedecus, si de gladi-
 atore munerator fuisset. Inde iam consu-
 lares quoque aggressus, in Apennino Len-
 tuli exercitum percecidi: apud Mutinam
 Caii Cassii castra delēuit. Quibus elatus
 victoriis, de inuadenda vrbe Romana
 (quod satis est turpitudini nostrae) delibe-
 ravit. Tandem etiam totis imperii viri-
 bus contra Mirmillonem confurgitur: pu-
 doremque Romanum Licinius Crassus as-
 seruit: a quo pulsi, fugatique (pudet di-
 cere) hostes, in extrema Italiae refuge-
 runt. Ibi circa Bruttium angulum clausi,
 quum fugam in Siciliam pararent, neque
 nauigia suppeterent, ratesque ex cratibus,
 et dolia connexa virgultis, in rapidissimo
 freto frustra experirentur; tandem eru-
 ptione facta, dignam viris obire mor-
 tem: et quod sub gladiatore duce oport-
 uit, sine missione pugnatum est. Sparta-
 cus ipse in primo agmine fortissime dimi-
 cans, quasi imperator, occisus est.

49 Iam pene toto orbe pacato, maius erat
 imperium Romanum, quam vt ullis ex-
 ternis viribus opprimi posset. Itaque in-
 uidens fortuna principi gentium Populo,
 ipsum illum in exitium suum armauit. Ac
 Mariāna quidem, Cinnanaque rabies in-
 tra Urbem proluserat, quasi experirētur.
 Syllāna tempestas latius, intra Italiam ta-
 men, detonuerat: Caesaris furor atque
 Pompēii, Urbem, Italiam, gentes, na-
 tio-

Ante tiones, totum denique, qua patēbat im-
Christ. perium, quodam quasi diluuiο, et in-
 flammatione corripuit; adeo, ut non re-
 cte tantum ciuile dicatur, ac ne sociale
 quidem; sed nec externum: sed potius
 commune quoddam ex omnibus, et plus
 quam bellum. Quippe si duces eius in-
 spicias; totus senatus in partibus: si ex-
 ercitus; hinc vndecim legiones, inde de-
 cem et octo, flos omnis et robur Italici
 sanguinis: si auxilia sociorum; hinc Gal-
 lici, Germanique delectus: inde De-
 iotarus, Ariobarzanes, Tarchondimō-
 tus, Cotys, omne Traciae, Cappadociae-
 que, Ciliciae, Macedoniae, Graeciae,
 Aetoliae, totiusque robur Orientis; si
 moram belli; quatuor anni, et pro clade
 rerum breue tempus: si locum et spatium,
 ubi commissum est; intra Italiam: inde
 se in Galliam, Hispaniamque deflexit; re-
 uersumque ab occasu, totis viribus in
 Epiro, Thessaliaque confedit: hinc in Ae-
 gyptum subito transfiliit: inde respexit
 Asiam; inde Africae incubuit: postremo
 in Hispaniam regyrāuit, et ibi aliquando
 defecit. Sed non et odia partium finita
 cum bello. Non enim prius quieuerē,
 quam in Vrbe ipsa, medio senatu, eō-
 rum, qui victi erant, odia, victoris sese
 caede satiarent.

Causa tantae calamitatis eadem, quae
 omnium, NIMIA FELICITAS. Siquidem
 Quinto Metello, Lucio Afranio consu-
 libus, quum Romāna maiestas toto orbe
 polleret, recentesque victorias, Ponticos

et

Ante et Armenios triumphos in Pompeiānis
Christ. theatris Roma cantāret; nimia Pompēii
 potentia apud otiosos, ut solet, ciues
 mouit inuidiam. Metellus, ob imminū-
 tum Cretae triumphum; Cato aduersus po-
 tentes semper obliquus, detractare Pom-
 pēium, actisque ejus obstrepere. Hic do-
 lor transuersos egit: et ad praesidia di-
 gnitāti paranda impulit. Forte tunc Cras-
 sus genere, diuitiis, dignitate florēbat:
 vellet tamen auctiores opes. Caius Cae-
 sar eloquentia, et spiritu, ecce jam et
 consulātu allauabātur: Pompēius tamen su-
 per utrumque eminēbat. Sic igitur Caesa-
 re dignitatem comparare, Crasso augere,
 Pompeio retinere cupientibus, omnibus-
 que pariter potentiae cupidis, de inua-
 denda Republica facile conuenit.

Ergo quum mutuis viribus in suum quis-
 que decus niteretur, Galliam Caesar in-
 uādit, Crassus Asiam, Pompēius Hispani-
 am, tres maximos exercitus: et sic orbis
 imperium, societate trium principum, oc-
 cupatur. Decem annos traxit ista domi-
 natio. Exinde quoniam mutuo metu te-
 nēbantur, Crassi morte apud Parthos, et
 morte Juliae Caesaris filiae, quae nupta
 Pompeio, generi socerique concordiam ma-
 trimonii foedere tenēbat, statim aemula-
 tio erūpit. Jam Pompeio suspectae Caesa-
 ris opes, et Caesari Pompeiāna dignitas
 grauis. Nec hic ferēbat parem, nec ille su-
 periorem, nefas! sic de Principātu laborā-
 bant, tanquam duos tanta imperii fortuna
 non caperet. Ergo Lentulo Marcellōque

Ante consulibus, rupta prima coniurationis fi-
Christ. de, de successione Caesaris Senatus, id est
 Pompēius agitabat: nec ille abnuēbat, si ra-
 tio sui proximis comitiis haberetur. Consu-
 latus absenti, quem decem tribūni plebis,
 fauente Pompēio, nuper decreuerant, tum
 dissimulante eodem, negabatur. Veniret,
 et peteret maiōrum more. Ille contra
 flagitare decreta: ac, nisi in fide perma-
 nērent, non se remittere exercitum. Ergo
 vt in hostem decernitur.

- 49 His Caesar agitatus, statuit praemia armō-
 rum armis defendere. Prima ciuīlis belli
 arēna, Italia fuit: cuius arces leuibus prae-
 fidiis Pompēius infederat: sed omnia subito
 Caesaris impetu oppressa sunt. Prima Ari-
 mino signa concinērunt. Tum pulsus Etru-
 ria Libo, Umbria Thermus, Domitius Cor-
 finio. Et peractum erat bellum sine san-
 guine, si Pompēium Brundusii opprimere
 potuisset: et ceperat. Sed ille per obsessi
 claustra portus, nocturna fuga, euāsit. Tur-
 pe dictu! modo princeps patrum, pacis
 bellique moderātor, per triumphātum a
 se mare lacera, et pene inermi naue, fu-
 giēbat. Nec Pompēius ab Italia, quam
 senatus ab Vrbe fugatur prior: quam pe-
 ne vacuum metu Caesar ingressus, Con-
 sulem se ipse facit. Aerarium quoque
 sanctum, quia tardius aperiēbant Tribūni,
 iussit effringi: censumque et patrimonium
 populi Romāni ante rapuit, quam impe-
 rium. Pulso fugatōque Pompēio, maluit
 prius ordināre prouincias, quam ipsum se-
 qui.

Ante qui. Siciliam et Sardiniam, annōnae pi-
Christ. gnora, per legātos habet.

Nihil hostile erat in Gallia: pacem ipse fecerat. Sed ad Hispanienses Pompēiū exercitus, transeunti per eam duci, portas claudere ausa Massilia est. Misera, dum cupit pacem, belli metu, in bellum incidit; sed quia tuta muris erat, vinci eam sibi iussit absenti. Graecula ciuitas, non pro mollitie nominis, et vallum rumpere, et incendere machinas ausa, et congregi nauibus; sed Brutus, cui mandātum erat bellum, victos terra marique perdomuit. Mox dedentibus sese ablāta omnia, praeter, quam potiōrem omnibus habēbant, libertātem. Anceps, variumque, et cruentum in Hispania bellum cum legātis Cnaei Pompēii Petrēio et Afranio, quos Ilerdae castra habentes, apud Sicorim amnem obsidēre, et ab oppido intercludere aggreditur. Interim obundatione verni fluminis, commeatibus prohibetur. Sic fame castra tentāta sunt. Obsessorque ipse quasi obsidebatur. Sed vbi pax fluminis rediit: populationibus et pugnae campos aperuit: iterum ferox instat: et cedentes ad Celtiberiam consequūtus, aggere et vallo, ac per haec, siti ad deditionem compulit.

Sic citerior Hispania recepta est, nec vltior moram fecit. Quid enim vna post quinque legiones? Itaque vltro cedente Varrōne, Gades, fretum, Oceanus, omnia felicitatem Caesaris sequebantur. Aliquid tamen aduersus absentem ducem ausa for-

Ante tūna est circa Illyricum et Africam; quasi
Christ. de industria prospera eius aduersis radia-
 rentur. Quippe quum fauces Adriatici
 maris iussi occupāre Dolabella et Antonius,
 ille Illyrico, hic Curiōtico littore castra
 posuissent; iam maria late tenente Pom-
 pēio, repente legātus eius Octavius et Li-
 bo ingentibus copiis classicōrum, circum-
 uēnit vtrumque. Deditiōnem fames ex-
 torfit Antonio. Missae quoque a Basilo
 in auxilium ei rates, quales inopia nauium
 fecerat, noua Pompeianōrum arte Cilicum,
 actis sub mare funibus, captae quasi per
 indaginem. Duas tamen aestus explicuit.
 Vna, quae Opiterginos ferēbat, in vadis
 haesit, memorandumque posteris exitum
 dedit. Quippe vix mille iuuenum manus,
 circumfusi vndique exercitus per totum
 diem tela sustinuit. Et quum exitum vir-
 tus non habēret, tamen ne in deditiōnem
 venīret, hortante tribūno Vultēio, mutuis
 ictibus in se concucurrit. In Africa quo-
 que par virtus, et calamitas Curiōnis fuit:
 qui ad recipiendam prouinciam missus,
 pulso fugatōque Varo, iam superbus, su-
 bitum Iubae regis aduentum, equitatum-
 que Maurōrum sustinēre non potuit. Pa-
 tēbat victo fuga, sed pudor suavit, vt
 amissum sua temeritate exercitum, morte
 sequeretur.

Sed iam debitum par fortuna flagitante,
 sedem bello Pompēius Epiron elegerat.
 Nec Caesar moratur. Quippe ordinatis a
 tergo omnibus, quamuis hiems media pro-
 hiberet tempestate, ad bellum navigauit:

posi-

Ante positisque ad Oricum castris, quum pars
Christ. exercitus, ob inopiam nauium cum Antonio relictâ Brundisii, moram faceret, adeo impatiens erat, vt ad arcessendos eos, ardente ventis mari, nocte concubia, speculatorio nauigio, solus ire tentauerit. Extat ad trepidum tanto discrimine gubernatorem, vox ipsius: quid times? Caesarem vehis. Contractis in vnum vndique omnibus copiis, positisque cominus castris, diuersa erant ducum consilia. Caesar pro natura ferox et conficiendae rei cupidus, ostentare aciem, prouocare, laceffere; nunc obsidione castrorum, quae sedecim millium vallo obduxerat; (sed quid his obesset obsidio, qui patente mari omnibus copiis abundarent?) nunc expugnatione Dyrrachii irrita, (quippe quam vel situs inexpugnabilem faceret:) ad hoc assiduus in eruptionem hostium praeliis: (quo tempore egregia virtus Scaevae centurionis emicuit, cuius in scuto centum atque viginti tela sedere:) iam vero direptione urbium sociarum, quum Oricum, et Gomphos, et alia castella Thessaliae vastaret. Pompeius aduersus haec neccere moras, tergiuersari, simul vt hostem interclusum vndique inopia commeatum tereret, vtque ardentissimi ducis consenesceret impetus. Nec diutius profuit duci salutare consilium. Miles otium, socii moram, principes am-

48

bitum ducis increpabant.

Sic praecipitantibus fatis, praelio sumpta est Thessalia: et Philippicis campis, urbis imperii, generis humani fata commissa sunt.

Ante Nunquam vlllo loco tantum virium populi
Christ. Romāni, tantum dignitātis fortūna vidit:
trecenta amplius millia hinc et illinc, prae-
ter auxilia regum, et Senātus. Nunquam
imminentis ruinae manifestiōra prodigia,
fuga victimārum; examina in signis; in-
terdiu tenebrae; dux ipse, et nocturna
imagine theatri sui audiens plausum, in
modum planctus circumsonantem, et mane
cum pullo, nefas! apud principia conspe-
ctus. Nunquam acrior neque alacrior
exercitus Caesaris fuit. Inde classica prius,
inde tela. Annotātum quoque commit-
tentis aciem Crastini pilum: qui, mox
adacto in os gladio, sic inter cadauera re-
pertus, libidinem ac rabiem, qua pugna-
uerat, ipsa nouitate vulneris praeferēbat.
Sed nec minus admirabilior illius exitus
belli.

Quippe cum Pompēius adeo equitum copia
abundāret, vt facile circumuentūrus sibi
Caesarem viderētur, circumuentus ipse
est. Nam quum diu aequo Marte conten-
derent, iussūque Pompēii fusus a cornu
erupisset equitātus, repente hinc signo da-
to, Germanōrum cohortes tantum in effū-
sos equites fecēre impetum, vt illi esse
pedites, hi venīre in equis viderentur.
Hanc stragem fugientis equitātus, levis
armatūrae ruina comitāta est. Tunc ter-
rōre latius dato, turbantibus inuicem co-
piis, reliqua strages, quasi vna manu, fa-
cta est. Nec vlla res magis exitio fuit,
quam ipsa exercitus magnitūdo. Multus
in eo praelio Caesar fuit; mediusque inter
Impe-

Ante Imperatorem et militem. Voces quoque
Christ. obequitantis exceptae, altera cruenta, sed
 docta, et ad victoriam efficax, *Miles, fa-*
ciem feri, altera ad iactationem composita:
parce ciuibus, quam ipse sequeretur. Fe-
 licem utcumque in malis Pompeium, si
 eadem ipsum, quae exercitum eius, for-
 tuna traxisset!

Superstes dignitati suae vixit; ut, cum
 maiore dedecore per Thessalica Tempe
 equo fugeret; vna nauicula Lesbos ap-
 plicaretur; pulsus Syedris, in deserto Cili-
 ciae scopulo, fugam in Parthos, Africam
 vel Aegyptum ageret: ut denique in Pe-
 lusiaco littore, imperio vilissimi regis,
 consiliis spadonum, et, nequid malis de-
 sit, Septimii, desertoris sui, gladio tru-
 cidatus, sub oculis uxoris suae, libero-
 rumque moreretur. Quis non paractum
 esse cum Pompeio crederet bellum? At-
 qui acrius multo atque vehementius Thes-
 salici incendii cineres recalare. Et in
 Aegypto quidem aduersus Caesarem sine
 partibus bellum. Quippe cum Ptolemaeus
 rex Alexandriae, summum ciuilis belli
 scelus peregisset, foedusque amicitiae cum
 Caesare, medio Pompeii capite, sanxis-
 set; vltionem tanti viri Manibus quaeren-
 te fortuna, causa non defuit.

Cleopatra, regis soror, affusa Caesaris
 genibus, partem regni reposcēbat. Aderat
 puellae forma, et quae duplicaretur ex
 illo, quod talis passa videbatur iniuriam:
 odium ipsius regis, qui Pompeii caedem
 partium fato, non Caesari dederat, haud

Ante dubie in ipsum ausurus, si expedisset
Christ. Quam vbi Caesar restitui iussit in regnum,
 47 statim ab iisdem percussoribus Pompeii
 obsessus in regia, quamvis exigua manu,
 ingentis exercitus molem mira virtutesu-
 stinuit. Ac primum aedificiorum proxi-
 morum, atque naualium incendio, infe-
 storum hostium tela submouit: mox in
 peninsulam Pharon subitus euasit: inde
 depulsus in maria, mira felicitate ad pro-
 ximam classem enatauit: relicto quidem
 in fluctibus paludamento; seu fato, seu
 consilio: vt illud ingruentibus hostium te-
 lis, saxisque peteretur. Tandem recep-
 tus a classicis suis, vndique simul hostes
 adortus, de imbelli ac perfida gente, iusta
 generi Manibus dedit. Quippe et Theo-
 dotus magister, auctorque totius belli, et
 ne virilia quidem portenta, Pothinus, at-
 que Ganymedes, diuersa per mare et ter-
 ras fuga et morte consumpti. Regis ipsius
 corpus obrutum limo repertum est in au-
 reae loricae honore.

In Asia quoque nouus rerum motus a
 Ponto: plane quasi de industria captante
 fortuna hunc Mithridatico regno exitum,
 47 vt a Pompeio pater, a Caesare filius vin-
 ceretur, Rex Pharnaces, magis discordiae
 nostrae fiducia, quam virtutis suae, in-
 festo in Cappadociam agmine ruebat: sed
 hunc Caesar aggressus, vno, et, vt sic
 dixerim, non toto praelio, obtriuuit, mo-
 re fulminis, quod vno eodemque momen-
 to venit, percussit, abcessit. Nec vana
 de se praedicatio est Caesaris, ante victum ho-

Ante hostem esse, quam visum. Sic cum ex-
Christ. teris. At in Africa cum ciuibus multo
atrocius, quam in Pharsalia. Huc reli-
quias partium naufragarum quidam furō-
ris aestus expulerat, nec reliquias dices,
sed integrum bellum. Sparsae magis,
quam oppressae vires erant. Auxerat sa-
cramentum ipsa clades Imperatoris: nec
degenerabat ducum successio. Quippe
satis ample sonabant in Pompeiani nomi-
nis locum Cato et Scipio. Accessit co-
piis Mauritaniae rex Iuba, videlicet ut
latius vinceret Caesar.

46 Nihil ergo inter Pharsaliam, et Thapson,
nisi quod amplior eo, acriorque Caesaria-
norum impetus fuit, indignantium post
Pompeium creuisse bellum. Denique,
quod alias nunquam, ante imperium du-
cis, sua sponte signa cecinērunt. Strages
a Iuba coepit. Eius elephanti bellorum
rudes, et nuperi a sylua, consternāti su-
bito clangore: statim et exercitus in fu-
gam, nec duces fortius, quam ut fuge-
rent, non inconspicua tamen morte omni-
um. Iam Scipio naue fugiēbat: sed asse-
quūtis eum hostibus, gladium per viscera
exēgit: et, *ubi esset*, quodam requirente,
respondit hoc ipsum, *Bene se habet Impe-*
rator. Iuba, quum se recepisset in re-
giam, magnifice epulātus est. Postero
die cum Petrēio, fugae comite, superque
mensas, et pocula interficiendum se ei
praebuit. Ille et regi suffēcit, et sibi:
quum interim semēsi in medio cibi, et pa-

Ante rentalia fercula, regio simul Romanōque
Christ. sanguine, madēbant.

- 46 Cato non interfuit bello: positisque apud Bagradam castris, Vticam, velut altera Africae claustra, seruābat. Sed accepta partium clade, nihil cunctātus, vt sapiente dignum erat, mortem etiam laetus scīuit. Nam postquam filium comitesque ab amplexu dimisit, in nocte, lecto ad lucernam Platōnis libro, qui immortalitatem animae docet, paululum quieuit. Tum, circa primam vigiliam, stricto gladio, reuelātum manu pectus, semel iterumque percussit. Ausi post hoc virum medici violāre fomentis. Ille passus, dum abscederent, rescidit plagas: sequutaque vis sanguinis moribundas manus in ipso vulnere reliquit. Quasi non esset vsquam dimicātum, sic arma rursus, et partes. Quantōque Africa supra Thessaliam, tanto Africam superābat Hispania. Plurimum quantum fauōris partibus dabat fraternitas ducum, et pro vno duos stare Pompeios.
- 45 Itaque nusquam atrocius, nec tam ancipiti Marte concursus est. Primum in ipso ostio Oceani Varus, Didiusque legātī conflixere: sed acrius fuit cum ipso mari, quam inter se nauibus bellum. Siquidem, velut furōrem ciuium castigāret Oceanus, vtramque classem naufragio cecidit. Quinam ille horror, quum eōdem tempore fluctus, procellae, viri, naues, armamenta confligerent! Adde situs ipsius formidinem, vergentia in vnum, hinc Hispaniae, inde Mauritaniae littora; mare et
 inte-

Ante intestinum, et externum; imminentesque
Christ. Herculis speculas; quum omnia vndique
 simul praelio, et tempestate faeuirent.

Mox circa obsidiones urbium vtrunque
 discursum est: quae miserae inter hos at-
 que illos duces societatis Romanae poenas
 dabant. Omnium postrēma certaminum
 Munda. Hic non pro cetera felicitate,
 sed anceps, & diu triste praelium; vt
 plane videretur nescio quid deliberare
 fortuna. Sane et ipse ante aciem moestior
 non ex more Caesar, siue respectu fra-
 gilitatis humanae, siue nimiam prospero-
 rum suspectam habens continuationem,
 vel eadem timens, postquam idem esse
 coeperat quod Pompēius. Sed in ipso prae-
 lio, quod nemo vnquam meminerat, quum
 diu pari Marte acies nihil aliud quam occi-
 derent, in medio ardore pugnantium subito
 ingens inter vtrosque silentium, quasi con-
 uenisset: hic omnium sensus erat.

Nouissime illud inusitatum Caesaris oculis,
 nefas! post quatuordecim annos, proba-
 ta veteranorum manus gradum retro de-
 dit: quod etsi nondum fugerat, apparē-
 bat tamen, pudore magis, quam virtute
 resistere. Itaque ablegato equo, similis
 furenti, primam in aciem procurrit. Ibi
 prensare fugientes, confirmare; per to-
 tum denique agmen oculis, manibus, cla-
 more volitare. Dicitur in illa perturba-
 tione et de extrēmis agitasse secum, et
 ita manifesto vultu fuisse, quasi occupare
 manu mortem vellet; nisi cohortes ho-
 stium quinque per transversam aciem actae,
 quas,

Ante quas Labiēnus periclitantibus castris sub-
Christ. sidio miserat, fugae speciem praebuissent. Hoc aut et ipse credidit, aut dux callidus arripuit in occasiōem: et quasi in fugientem inuectus, simul et suōrum errex animos, et hostes perculit. Nam hi, dum se putant vincere, fortius sequi: Pompeiāni, dum fugere credunt suos, fugere coepērunt.

Quanta fuerit hostium caedes, ira, rabiesque victoribus, sic aestimāri potest. Hoc a praelio profugi, quum se Mundam recepissent, et Caesar obsidēri statim victos imperasset, congestis cadaueribus agger effectus est: quae pilis iaculisque confixa, inter se tenebantur: foedum etiam inter barbaros! Sed videlicet victoriam desperantibus Pompeiī liberis, Cnaeum praelio profugum, crure faucio, deserta et auia petentem, Cesonius apud Laurōnem oppidum consequūtus, pugnātem (adeo nondum desperābat) interficit. Sextum fortūna in Celtiberiam interim abscondit: aliisque post Caesarem bellis reseruauit,
 45 Caesar in patriam victor inuehitur. Primum de Gallia Triumphum transmiserat Rhenus, et Rhodanus, et ex auro captiuus Oceanus: alterum laurus Aegyptia: tum in ferculis Nilus, Arsinoe, et ad simulacrum ignium ardens Pharus: Tertius de Pharnāce currus, et Ponto. Quartus Iubam et Mauros, et bis subactam ostendēbat Hispaniam. Pharsalia, et Thaplos, et Munda nusquam: quanto maiōra erant, de quibus non triumphābat!

Hic

Ante Hic aliquando finis armis fuit. Reliqua
Christ. pax incruēnta: pensatumque clementia
 bellum. Nemo caesus imperio praeter
 Afranium: fatis ignouerat semel: et Fau-
 stum Syllam: didicerat generos timēre:
 filiamque Pompēii cum patruelibus ex
 Sylla: hic posteris cauebātur. Itaque non
 ingrātis ciuibus, omnes vnum in princi-
 pem congesti honōres: circa templa ima-
 gines; in theatro distincta radiis corōna;
 suggestus in curia; fastigium in domo;
 mensis in coelo; ad hoc pater ipse pa-
 triae; perpetuusque dictātor: nouissime,
 dubium an ipso volente, oblāta pro Ro-
 stris ab Antonio consule, regni insignia.
 Quae omnia velut infulae in destinātam
 morti victimam congerebantur. Quippe
 clementiam principis vicit inuidia: gra-
 uisque erat liberis ipsa beneficiōrum po-
 tentia. Nec diutius dilatio donāta est:
 sed Brutus et Cassius, aliique patricii,
 consensērunt in caedem principis. Quanta
 vis fati! manauerat late coniuratio: li-
 bellus etiam Caesari datus eōdem die: nec
 perlitāre centum victimis potuerat: venit
 in curiam tamen, expeditiōnem Parthicam
 meditans: ibi in curūli sedentem eum se-
 44 nātus inuāsit: tribusque et viginti vulne-
 ribus ad terram datus est. Sic ille, qui
 terrarum orbem ciuili sanguine impleue-
 rat, tandem ipse sanguine suo curiam im-
 plēuit.

Ante Furor Antonii, quatenus ambitu non in-
Gbrist. terierat, luxu, et libidine extinctus est.

- 34 Quippe post Parthos, quum exōsus arma, in otio ageret, captus amōre Cleopātrae, quasi bene gestis rebus, in regio se sinu reficiēbat. Haec mulier Aegyptia, ab e-
 brio imperatōre, pretium libidinum Ro-
 mānum imperium petit. Et promisit An-
 tonius. Igitur dominationem parāre, nec
 tacite: sed patriae, nominis, togae, fa-
 scium oblītus, totus in monstrum illud vt
 mente, ita animo quoque et cultu descī-
 uerat. Aureum in manu baculum, ad la-
 tus acinaces: purpurea vestis ingentibus
 obstricta gemmis. Diadēma aderat, vt (cum)
 regīna rex ipse (viueret.) Ad primam
 nouōrum motuum famam, Caesar (Au-
 gustus) a Brundisio traiecerat, ut veni-
 enti bello occurreret: positisque in Epiro
 castris, Leucadem insulam, montemque
 Leucaten, et Ambracii sinus cornua, in-
 festa classe succinxerat. Nobis quadrin-
 gentae amplius naues, ducentae non mi-
 nus hostium, sed numerum magnitūdo pen-
 sābat. Quippe a senis in nouēnos remō-
 rum ordinibus: ad hoc turribus, atque
 tabulātis alleuātae, castellum, et vrbium
 specie, non sine gemitu maris, et labōre
 ventorum ferebantur. Quae quidem ipsa
 moles exitio fuit. Caesaris naues a trire-
 mibus in senos, non amplius, ordines cre-
 uerant. Itaque habiles in omnia, quae
 vsus poscēbat; ad impetus, et recursus,
 flexusque capiendos; illas graues, et ad
 omnia praepeditas, singulas plures ador-
 tae,

Ante tae, missilibus simul, tum rostris, ad hoc
Christ. ignibus actis, ad arbitrium dissipauere.
 Nec vlla re magis hostilium copiarum apparuit magnitudo, quam post victoriam. Quippe immensa classis, naufragio belli facto, toto mari ferebatur: Arabumque et Sabaeorum, et mille aliarum gentium Asiae spolia, purpuram aurumque, in ripam assidue mota ventis maria reuomebant.

Prima dux fugae regina, cum aurea puppe, veloque purpureo, in altum dedit. Mox sequutus Antonius: sed instare vestigiis Caesar. Itaque nec aperta in Oceanum fuga, nec munita praesidiis vtraque Aegypti cornua, Paraetonium, atque Pelusium profuere. Prope manu tenebantur. Prior ferrum occupauit Antonius, Regina ad pedes Caesaris prouoluta tentauit oculos ducis frustra. Nam pulcritudo intra pudicitiam principis fuit. Nec illa de vita, quae offerebatur, sed de parte regni laborabat. Quod ubi desperauit a Principe, seruarique se triumpho vidit, incautiorem nata custodiam, in Mausoleum se (Sepulcra regum sic vocant) recepit: ibi maximos, ut solebat, induta cultus, in differto odoribus folio, iuxta suum se collocauit Antonium: admotisque ad venas serpentibus, sic morte quasi somno soluta.

Ex Lucio Floro excerptorum

F I N I S.

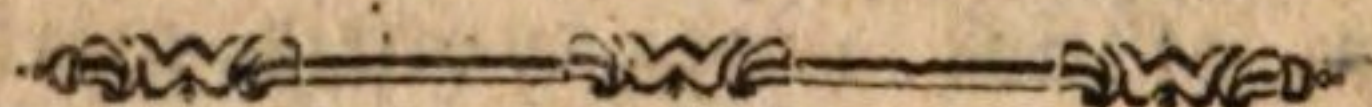
Kurze

Kurze

Lebensbeschreibung

Der vorhergehenden Autoren.

Sulpicius Severus.

Dieser war um das Jahr Christi 363. von einer edlen und ansehnlichen Familie in Aquitanien geboren. Er legte sich, wie junge Leute vom Stande zu seiner Zeit zu thun pflegten, auf Gerichtshandel; weil dieses der Weg war, zu den größten Ehrenstellen zu gelangen. Er heyrathete eine sehr reiche Frau aus einem Geschlechte, welches mehrere Consuln aufzuzeigen hatte, welche aber einige Jahre darauf starb. Vermuthlich hatte sie ihm einige Kinder hinterlassen, welche gleichfalls wieder starben, so daß ihr Erbtheil ihm zu gefallen war; weil er der Besitzer von dem großen Vermögen blieb, welches sie ihm zugebracht hatte. Ungeachtet er sich nun eine allgemeine Hochachtung erworben hatte, und ungeachtet er noch in der besten Blüthe seiner Jahre war; so verließ er doch gleichwohl die Welt, um sich völlig einem bußfertigen Leben zu überlassen. Er begab sich auf eines von seinen Landgütern in die stille Einsam-

samkeit; indem er deren verschiedene um Toulouse, Narbonne, Agen, Carcassonne, und Tarbe herum besaß.

Der Welt also abgestorben, brachte er sein Leben in Gesellschaft etlicher frommen Männer zu, die, so wie er, keine andere Beschäftigung hatten, als Gott zu dienen: seine großen Einkünfte aber wendete er dazu an, armen Leuten Arbeit zu verschaffen. Denn da er selbst sehr arbeitsam war, so war er gar nicht gesonnen, Müßiggänger zu ernähren. Man kann hievon aus den Lobsprüchen urtheilen, welche sein Freund der H. Paulinus, nachmaliger Bischoff von Nole in den Briefen, die er an ihn schrieb, von seiner eifrigen Lebensart machet. Seine vorzüglichsten Tugenden waren ein bußfertiges Herz, Liebe zur Arbeit und Demuth. Man sah bey ihm kein anderes als irrdenes und hölzernes Geschirr; seine Nahrung bestand in Zugemüßen, und sein Bett in einer harten Lagerstatt.

Er ließ zur Bequemlichkeit der Einwohner, die unter seine Herrschaft gehörten, zwei Kirchen bauen, die acht Stunden von einander entlegen waren. Nachdem sein Bischof ihn beredet hatte, sich zum Priester weihen zu lassen, so begab er sich zu Pferde wechselweise in eine von diesen beiden Kirchen, um darinnen Messe zu lesen, und alle andere Dienste eines Pfarrherrn zu verrichten. Denn, wie wir in seinem dritten Dialogus lesen, so be-

fanden sich unter denjenigen, von welchen wir gesagt haben, daß sie in seiner Gesellschaft waren, nur drey Priester, ein oder zween Diaconi, und eben so viel Subdiaconi, und einer von diesen Priestern war vermuthlich sein Pfarrherr, weil er von ihm sagt, Presbyter noster.

Außer der genauen Verbindung, in welcher Severus mit dem H. Paulinus stand, ein Mann, der nicht nur seines hohen Standes wegen, indem er Consul gewesen war, sondern auch wegen seiner ausnehmenden Frömmigkeit hoch zu achten war; so besuchte er auch sehr oft den H. Martinus, Bischoffen zu Tours, welcher der Wunder wegen, die er that, in der ganzen Welt berühmt war. Daher kam es auch, daß Sulpicius Severus nach der Zeit, auf Ansuchung seiner Freunde, dessen Leben beschrieb. Als eine Wirkung seiner Neigung, mit Einsicht Wohlthaten zu erzeigen, muß man es ansehen, daß er für das Beste der Kirche so eifrig beschäftigt war, indem er bey sich Kinder in der Gottesfurcht und in den Wissenschaften unterrichten ließ: daß sogar ein gewisser großer Mann, Cyther genannt, ihn bath zu erlauben, daß sein Sohn unter seinen Augen, von der zartesten Kindheit an auferzogen werden möchte. Doch hatte reine Gottesfurcht nichts finsternes, nichts, was diejenigen, welche mit ihm zu thun hatten, hätte traurig machen sollen, an sich.

Man

Man beschuldiget ihn, daß er bey der Gelegenheit, wenn er von den Wundern redet, die der Heil. Martinus verrichtet hat, zu leichtgläubig gewesen, und daß er sich in seinem Alter, einige Zeit von den Pelagianern habe verführen lassen; allein sobald er seine Fehler hatte einsehen lernen, so verbesserte er dieselbigen dadurch, daß er sich selbst, bis an sein Ende, ein beständiges Stillschweigen auferlegte. Seine Beredsamkeit vor Gerichte brachte ihm über alle Redner seiner Zeit den Vorzug zuwege.

Wir haben von ihm einen kurzen Auszug aus der Kirchengeschichte, welche Kenner für würdig gehalten haben, in den schönsten Zeiten von Rom geschrieben zu seyn. Die Fehler, die man hier und da wider die Geschichte erblicket, zeigen, daß er meistens blos aus seinem Geständnisse geschrieben habe. Seine Absicht bey diesem Werke war, vielen Leuten Genüge zu leisten, welche gern die Geschichte der heiligen Schrift in kurzer Zeit in einem Auszuge lesen wollen, um sich öfters das Gedächtniß wieder davon zu erfrischen. Sonderslich aber hatte er sich vorgesetzt, den Kindern, welche bey ihm unter seiner Aufsicht erzogen wurden, die ersten Begriffe davon dadurch beizubringen. Dieser kurze Auszug ist also ein wahrer Schatz für dergleichen Kinder: und wir können behaupten, daß dieses das einzige Buch im ganzen Alterthume sey, welches der Jugend zu gefallen

geschrieben worden ist. Seine Schreibart, ob sie gleich kurz und gedrungen ist, ist demungeachtet überaus deutlich, und er verdienet das Urtheil sehr wohl, welches verschiedene große Gelehrte von ihm gefället haben.

Man sagt von ihm, daß er gewesen sey: *Vir doctrina & sapientia pollens, Ecclesiasticorum Scriptor purissimus, Salustii aemulus, Christianus Salustius, Vir summus.* Sieh des Herrn von Tillemont seine Kirchengeschichte T. XII, Bossius und Fabricius de Author. Latin. S. Paulini Opera Gennad. Gifelin. Die besten Auflagen des Sulpicius Severus sind folgende: Antuerpiae ex Officina Christophori Plantini, 1574. Amstelod. apud Elzevirios 1665. Lugd. Batav, apud Franciscum Hackium. 1654. Die von Ioanne Clerico, Lipsiæ, 1709. 8. Endlich die von Hieronymo de Prato. Veronae. 1704. 2. Theil in klein Fol.

Von seinem Tode, welcher unter der Regierung des Theodosius des Großen erfolgte, ist nichts bekannt.

E u t r o p i u s.

Eutropius der Geschichtschreiber, welcher wohl von vielen andern, die eben diesen Namen nach seiner Zeit führten, zu unterscheiden ist, lebte gegen

gegen das Ende des vierten Jahrhunderts. Er war ein Grieche von Geburt: allein aller Wahrscheinlichkeit nach, ist er an dem kaiserlichen Hofe auferzogen worden, weil er des Constantinus Secretarius war. Die übrigen Hofbedienten konnten ihn nicht wohl leiden, weil er sich, wie man sagte, zu einer fremden Religion bekannte. Dieses ist vielleicht eine von den Ursachen, warum man geglaubet hat, daß er ein Christ gewesen sey; indem man ihn mit einem gewissen Priester, eben dieses Namens vermengete, von welchem der H. Augustinus Meldung machet. Unser Geschichtschreiber war dem Julianus sehr ergeben, welcher nach der Zeit Kaiser wurde, und unter dem Namen Julianus der Abtrünnige bekannt ist. Er war in einem Alter mit diesem Prinzen, und hatte eine gleiche Denkungsart mit demselbigen. Er begleitete ihn auf seinem Feldzuge gegen die Perser, und gelangete zu den höchsten Bedienungen im Reiche; denn er wurde Consul, und hernach Proconsul in Asien.

Man rühmet ihn, daß er sehr gelehrt gewesen, und daß seine Geschichte des römischen Reiches mit einer sehr deutlichen Kürze abgefaßt sey. Dieselbe endiget sich mit der Regierung des Kaisers Valens, dem sie auch zugeeignet ist. Dieses Werk, welches ein Gemälde der ganzen römischen Geschichte vorstellet, wurde so hoch geschätzt, daß man es in das Griechische übersezete. Da

sich dieser Schriftsteller vorgenommen hatte, bloß die wichtigsten Begebenheiten in einen kurzen Zusammenhang zu bringen, so sah er sich genöthiget alle Zieraten des Styls zu vermeiden; und eben diese Simplicität ist es, warum er sich so wohl für die Anfänger schicket. „Eutropius sagt Herr Rahmmacher *) hat die römische Geschichte ganz kurz beschrieben: aber auch mit so guter Wahl, so ordentlich, und mit so vieler Genauigkeit, daß ihm darinn, nach dem Urtheile des Celsarius, kein anderer gleich kömmt. Seine Schreibart hat nicht das Periodische, sie ist aber für seine Zeiten besonders rein.“

Suidas leget dem Eutropius den Namen eines Sophisten bey, und Gregorius von Nazianz nennet denselben in seinem 137. Briefe, den großen Eutropius. Wir haben uns in diesem Auszuge begnüget, bey jedem Jahrhunderte, nur einige von den wichtigsten Begebenheiten anzuführen, um den Kindern gleichsam nur einen Vorgesmack von der römischen Geschichte bezubringen. Man sehe weiter von diesem Schriftsteller beym Vossius de Histor. Latin, und den Fabricius in Bibliothec. Latin.

Unter die besten Ausgaben von diesem Werke sind zu rechnen: die von der Frau le Fevre nach-

ma-

*) In seiner Anleitung zur kritischen Kenntniß der lateinischen Sprache.

maligen Dacier, zum Gebrauche des Dauphin vom Jahre 1683. in 4. die von Orford, von 1696. in 8. die Londner von 1705. Havercamp hat dasselbige zu Leiden 1729. mit mehrern Anmerkungen herausgegeben, woben sich auch des Páaniums Metaphrasis, und des Septi Rusti Breviarium befindet. Endlich haben wir noch des Heinrich Verheyens seine Ausgabe, von 1762. zu Leiden in 4. und eine andere mit den französischen Anmerkungen des Johann Elias Bertrand zu Neufchatell, von 1762. in 8. (Rahmmacher.)

Aurelius Victor.

Sextus Aurelius Victor, aus Africa gebürtig, war auf dem Lande von einem armen und ungelehrten Vater erzeugt worden. Er suchte sein Glück in Rom, und erhob sich, einzig und allein durch seine Verdienste, unter den Kaisern Constantinus und Julianus dem Abtrünnigen, nämlich um die Hälfte des vierten Jahrhunderts, zu den höchsten Ehrenstellen. Nach einigen war es dieser letzte Kaiser, nach andern aber Constans, welcher denselben zu Sirmick in Niederrugien antraf, und ihm zum Consularius dieser Provinz machte. Dieses war eine Stelle, welche der Kaiser Adrian, ungefähr 200 Jahr vorher gestiftet hatte, und bey welcher bloß bürgerliche Ge-

schäfte, und keine militärischen abgehandelt wurden.

Man will behaupten, daß die Schrift, die wir von ihm haben, nur ein Theil eines viel wichtigeren Werkes sey, welches nicht bis auf unsere Zeiten ist erhalten worden. Die Gelehrten stimmen über die Werke, die ihm zugeeignet werden, nicht miteinander überein. Einige zweifeln also, ob der Anfang seiner Geschichte bis auf den Procas, desgleichen ob das, was sich von dem Cäsar an, diesen mit eingeschlossen, bis an das Ende des Werkes erstreckt, von eben diesem Verfasser sey. So hat man auch den ersten Theil seines Werkes erstlich dem Cornelius Nepos, hernach dem Suetonius, und endlich noch dem jüngern Plinius zugeschrieben. Dieses beweiset genug, wie hoch man diesen Schriftsteller geschätzt. Der Schreibart nach, scheint der zweite Theil dieses Werkes, nämlich die Geschichte Cäsars, und der übrigen Kaiser, von einem andern Verfasser zu seyn. Dieses ist auch die Ursache, warum wir dieselbige ausgelassen haben.

Unser Auszug, den wir hier vorlegen, besteht in kurzen von einander abgesonderten Begebenheiten, die etwas umständlicher sind, als bey dem Eutropius, um noch einige Stufen höher zu steigen. Dem ungeachtet ist es immer nur noch ein Auszug.

Man

Man sehe weiter, was diesen Schriftsteller anbelangt, die Bibliotheken der lateinischen Schriftsteller, des Andreas Schott, des Fabricius, und des Bossius.

Unter die besten Auflagen von diesem Schriftsteller sind zu rechnen: die Antuerpiae ex officina Christophori Plantini 1569. die unter dem Titel Historiae Romanae Epitome, Amstelodami, apud Guill. Iouss. Casium an. 1610. die Lugd. 1671. in 8. die von Anna Tanquil. Faber. in vsum Delph. Parisiis. 1681. in 4. Mit verschiedenen Anmerkungen hat denselben herausgegeben Samuel Pitiscus zu Utrecht. 1696. in groß Oktav, und Johann Arnzen zu Amsterdam. 1733. in groß Quart.

Cornelius Nepos.

Dieser Geschichtschreiber lebte zur Zeit des Julius Cäsars und des Augustus. Er war in der kleinen Burg Hostilia, jetzt Ostiglia genannt, die zu Verona gehörte, geboren. Außer seiner Bekanntschaft mit dem Pomponius Atticus, war er auch ein vertrauter Freund des Cicero, welcher 2. Volumina Briefe an ihn geschrieben, die aber verloren gegangen sind. Die überaus große Feinigkeit der Schreibart des Cornelius Nepos ist bekannt. „Er führte bey den Römern

den

„ den griechischen Geschmack in der Geschichte ein,
 „ doch so, daß er auch zugleich die Fehler man-
 „ cher griechischen Geschichtschreiber sehr glücklich
 „ zu vermeiden wußte. Seine Schreibart, von
 „ welcher er in der Vorrede so bescheiden urtheilet,
 „ ist die simple, aber auch die schönste in ihrer
 „ Art. Er liebt die Reinigkeit der Sprache un-
 „ gemein 2c. Einige wenige Archaismi finden sich
 „ bey ihm, als: Dicitur matrem Pausaniae
 „ vixisse; iniit consilia, Reges Lacedaemo-
 „ niorum tollere, und der Ausdruck, Insulae
 „ bene animatae, ist fast dichterisch, welches er
 „ sonst so sorgfältig vermieden, (Nahmmacher)
 Die vornehmsten Ausgaben des Cornelius Nepos
 unter andern sind: die zum Gebrauche des Dau-
 phin, zu Paris, die von Amsterdam von 1707.
 in groß Oktav, mit Anmerkungen von verschiede-
 nen Verfassern; die von Leiden 1734. in groß
 Oktav; die von Johann Michael Heusinger zu
 Eisenach 1747. und die von Johann Fried. Fi-
 schern Lipsiae 1757. Zuletzt ist er noch in Leip-
 zig 1774. von Joh. Andr. Bosen herausgegeben
 worden.

J u s t i n u s.

Man kann nicht von dem Justinus reden, ohne
 zugleich des Trojus Pompejus zu gedenken.

Die-

Dieser lebte war in dem Narbonensischen Gallien gebohren, und hatte in der lateinischen Sprache eine allgemeine Weltgeschichte in 44. Büchern geschrieben, die sich von dem Minus an bis auf die Regierung des Augustus, unter welchem er lebte, erstreckete. Dieses ganze Werk ist verloren gegangen. Justinus hat in seinem 28. Buche eine Rede des Mithridates von Wort zu Wort abgeschrieben, welches zu einer Probe von der Schreibart des Trojus dienen kann.

„ Was den Justinus anbelanget, so hatte er
 „ bey seinem Aufenthalte zu Rom diese weitläuf-
 „ tige Geschichte in einen Auszug gebracht. Wenn
 „ derselbe, wie insgemein behauptet wird, unter
 „ den Antoninen gelebet hat, so muß man gestes-
 „ hen, daß seine Schreibart dasjenige übertrifft,
 „ was man von seinen Zeiten hätte erwarten sol-
 „ len; es ist also zu vermuthen, daß er, so viel
 „ es möglich, den eigentlichen Ausdruck des Tro-
 „ jus beybehalten habe. Er schreibt deutlich, und
 „ bringt nicht zuviel in Perioden: aber ganz rein
 „ ist seine Schreibart doch nicht. Es ist seine
 „ Gewohnheit, auch da häufig zusammengesetzte
 „ Wörter zu gebrauchen, wo sie der Rede keinen
 „ Nachdruck geben, noch eine Schönheit ausma-
 „ chen können. „ (Rahmmacher.)

Das wenige, was wir aus diesem Werke herausgezogen haben, kann dazu dienen, den Ansängern den ersten Begriff von der Geschichte der
 mei

meisten alten Völker bezubringen. Damit ihnen hernachmals bey Lesung der lateinischen Schriftsteller, die von denselbigen reden, nicht alles gar zu fremd vorkommen möge.

Unter die besten Ausgaben gehören: die Elzevirische, von 1659. die für den Dauphin, die Londner von 1714. Grävius hat diesen Geschichtschreiber zu verschiedenenmalen mit Anmerkungen von verschiedenen in Oktav herausgegeben; und Gronovius zu Leiden 1719. in groß Oktav. Zuletzt hat ihn Joh. Friedr. Fischer zu Leipzig 1757. aufgelegt.

Florus.

Lucius Annaeus Florus, wie einige behaupten, ein gebohrner Spanier, und aus der Familie des Seneca. Er lebte unter der Regierung des Kaisers Adrians; sonst weis man nichts sonderliches mehr von seinem Leben. Sein Auszug fängt mit dem Romulus an, und endiget sich mit der Regierung des Augustus. „Er ist sehr beredt, „und hat in der Beschreibung der Handlungen „etwas-besonders: aber die Schreibart ist schwül- „stig. Um andere zu übertreffen, verläßt er die „Regeln der historischen Schreibart, und braucht „die kühnsten Metaphern und Figuren; oft solche, „die man kaum bey einem Dichter billigen wür-

„ de.

„ de. Ja bisweilen verliert er sich in den ge-
 „ suchten Erhabenem ganz, und wird unverständ-
 „ lich, oder gar nichts bedeutend. „ (Nahm-
 „ maker.)

Einer von den vorzüglichsten Vortheilen für
 die Jugend, warum man ihr diesen Geschichtschrei-
 ber vorlegt, besteht darin, daß sie sich einen noch
 größeren Reichthum von schönen lateinischen Aus-
 drückungen, und kühnen Wendungen sammeln
 kann. Man muß sie aber dabey warnen, sich vor
 den allzu oft wiederholten Ausrufungen, und den
 allzu figürlichen Redensarten dieses Schriftstellers
 zu hüten.

„ Florus ist 1740. zu Paris in Quart her-
 „ ausgekommen. Freinsheim hat ihn mehrmals
 „ zu Straßburg, und zuletzt 1669. in Oktav
 „ herausgegeben. Gravius mit Anmerkungen von
 „ verschiedenen zu Amsterdam 1680. und 1702.
 „ in zween Bänden in groß Oktav mit Münzen
 „ und alten Denkmälern in Kupfer gestochen, wo-
 „ bey auch Lucii Ampelii Buch für das Gedäch-
 „ niß angehängt ist. Nichts kann prächtiger
 „ seyn als die Ausgabe des Lorenz Beger in groß
 „ Folio: es sind aber davon nur die beyden ersten
 „ Bücher zu Berlin 1704. herausgekommen. Die
 „ beste Ausgabe ist Carl Andreas Dufers, Leiden
 „ 1712. in groß Okt. die noch vermehrter in eben
 „ dem Format gedruckt ist, 1744. „ (Nahm-
 „ maker.)

Die erste... in...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

...die...

Chompré, Pierre, 1698-1760

Selecta Latini Sermonis Exemplaria

Bd.: Volvmen I.

Vindobonae 1778

A.lat.c. 106 a-1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10247604-6

VD18 90954963